

ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის საკრებულო და გამგეობა

**ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის
სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების
სტრატეგიული გეგმა
2012-2022**

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმა შემუშავებული იქნა პროექტის - „აჭარის რეგიონში თვითმმართველობის ორგანოების შესაძლებლობების გაძლიერება გრძელვადიანი მდგრადი განვითარებისათვის“ ფარგლებში.

პროექტი განხორციელდა ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერით.

პროექტის ავტორი და დირექტორი - **ლევან გობაძე**, ა(ა)იპ ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“-ს გამგეობის თავმჯდომარე.

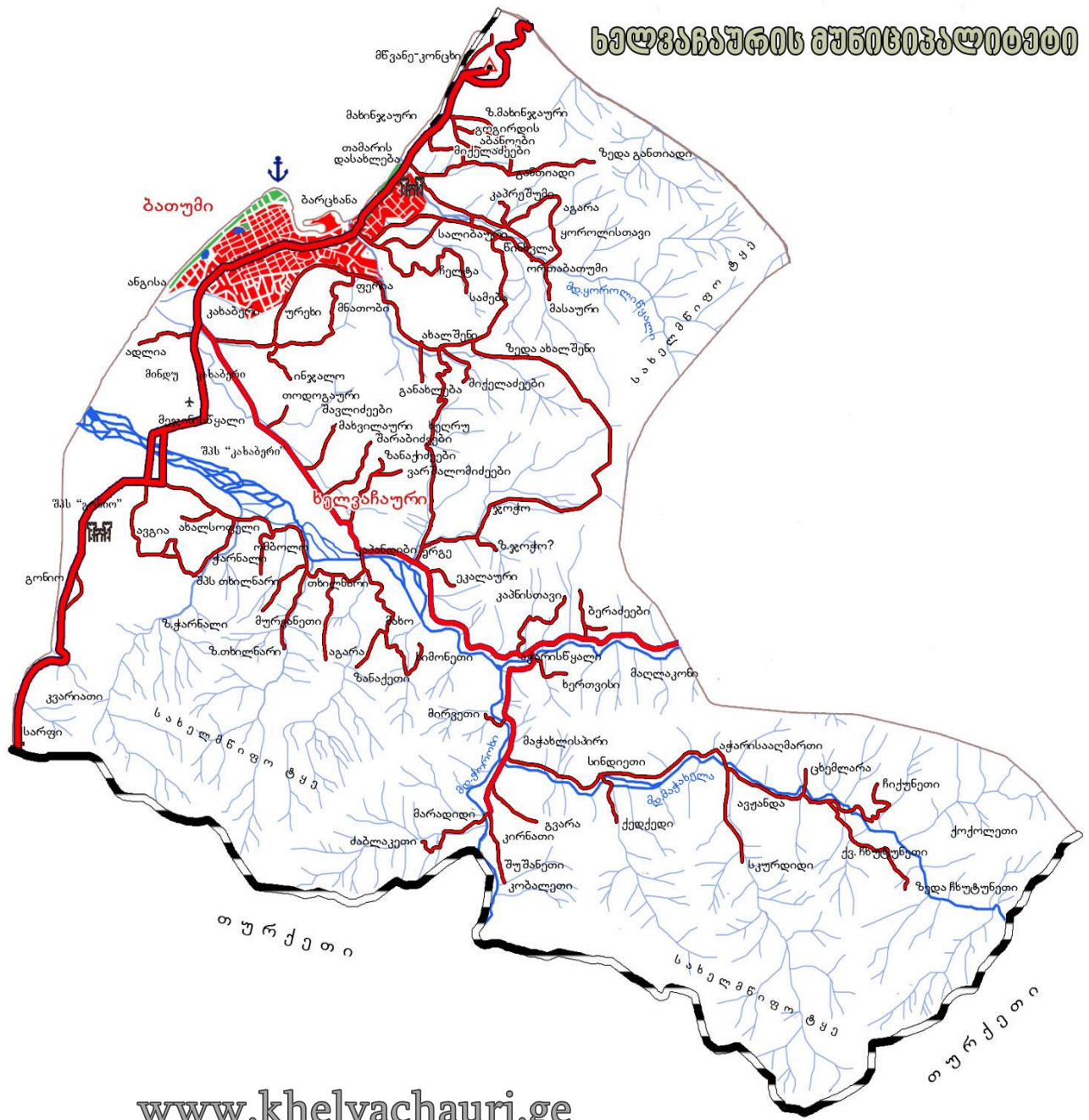
ავტორთა კოლექტივი:

- ✗ **ლევან გობაძე** - საინჟინრო მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი, ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✗ **ნონა ხუჯაძე**, ეკონომისტი - ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✗ **ასლან დევაძე**, ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი - ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✗ **დავით არძენაძე**, ეკონომისტი - ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✗ **ზაზა გორგაძე**, ეკონომისტი - ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✗ **პაატა ბახტაძე**, ეკონომისტი - ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“;
- ✗ **ზვიად ელიზიანი** - ბიზნესის ადმინისტრირების მაგისტრი, საერთაშორისო ბიზნესის განვითარებისა და ინვესტიციათა ხელშეწყობის ცენტრი;
- ✗ **უჩა ოქროპირიძე**, ისტორიის აკადემიური დოქტორი - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ნიკო ბერძენიშვილის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი;
- ოლეგ ჯიბაშვილი**, ისტორიის აკადემიური დოქტორი - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ნიკო ბერძენიშვილის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი.

ავტორთა კოლექტივი მადლობას უხდის თანამშრომლობისა და გაწეული დახმარებისათვის ერთობლივი სამუშაო ჯგუფის წევრებს:

- ✗ **თამაზ ლორთქიფანიძეს**, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს საფინანსო-საბიუჯეტო და ეკონომიკურ საკითხთა კომისიის თავმჯდომარეს;
- ✗ **დავით კოპინაძეს**, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს თავმჯდომარის თანაშემწეს;
- ✗ **ენვერ ასამბაძეს**, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის გამგეობის ინფრასტრუქტურის სამსახურის ტექნიკური ზედამხედველობის განყოფილების უფროსს;
- ✗ **გელა ცინცაძეს**, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის გამგეობის საფინანსო ეკონომიკური სამსახურის ბიუჯეტის განყოფილების უფროსს.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი

www.khelvachauri.ge

სარჩევი

1	სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების სამართლებრივი საფუძვლები და წინაპირობები.....	6
2	სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების მეთოდოლოგიური საფუძვლები	8
3	ინფორმაციული ბაზის შექმნისა და გამოყენების ასპექტები მუნიციპალიტეტის განვითარების სტრატეგიული გეგმის შედგენაში	13
4	ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის განხორციელების შეფასების ინდიკატორები	26
5	მუნიციპალიტეტის ისტორია.....	30
6	მუნიციპალიტეტის მმართველობითი და ადმინისტრაციული სტრუქტურა.....	36
7	ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის შემუშავებისთვის საჭირო მონაცემთა ბაზის ფორმირების პრობლემები	38
8	გეოგრაფიული დახასიათება.....	41
9	ბუნებრივი რესურსები	44
10	დემოგრაფია	52
11	ინფრასტრუქტურა	54
12	ჯანდაცვის სფერო.....	57
13	განათლება და კულტურა	64
14	დარგობრივი ეკონომიკა.....	68
14.1	ეკონომიკის დარგობრივი დინამიკა და ეკონომიკური ზრდა.....	68
14.2	სოფლის მეურნეობა	70
14.3	ტურიზმი	85
15	უსაფრთხოება	93
16	საჯარო ფინანსები.....	94
17	სოციოლოგიური კვლევის შედეგები	102
17.1.1	მეთოდოლოგია	102
17.2	მოსახლეობის გამოკითხვა	104
17.3	ბიზნესმენტა გამოკითხვა.....	113
17.4	სპეციალისტების გამოკითხვა.....	119

18 ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ძლიერი და სუსტი მხარეების ანალიზი (SWOT)...	127
19 ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სავარაუდო სცენარი.....	142
20 მისია	145
21 მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული მიმართულებების შემუშავებისა და განხორციელების ძირითადი პრინციპები და ასპექტები	146
22 ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის ძირითადი სტრატეგიები და ქვე-სტრატეგიები.....	151
22.1 სტრატეგიები.....	175
23 დანართები.....	235

1 სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების სამართლებრივი საფუძვლები და წინაპირობები

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის შემუშავების სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს საქართველოს ორგანული კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“.

კანონი საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტისა და „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ ევროპული ქარტიის შესაბამისად განსაზღვრავს ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების სამართლებრივ, ეკონომიკურ და ფინანსურ საფუძვლებს, სახელმწიფო გარანტიებს, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების შექმნის წესს, მათ უფლებამოსილებებს და სახელმწიფო ორგანოებთან ურთიერთობას.

კანონით განსაზღვრულია ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ისეთი ექსკლუზიური უფლებამოსილებები, როგორცაა: თვითმმართველი ერთეულის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტების, მუნიციპალური პროგრამებისა და გეგმების დამტკიცება; თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებაში არსებული ქონების მართვა და განკარგვა; თვითმმართველი ერთეულის სივრცით-ტერიტორიული მოწყობა; მიწათსარგებლობის დაგეგმვა, თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიის ზონებად (გამწვანების, დასვენების, სამრეწველო, სავაჭრო და სხვა სპეციალური ზონები) დაყოფა, მათი საზღვრების დადგენა და შეცვლა; თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებაში არსებული მიწის რესურსების მართვა; თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის პროექტის განხილვა და დამტკიცება, ბიუჯეტში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანა, ბიუჯეტის შესრულების ანგარიშის მოსმენა და შეფასება; ადგილობრივი მნიშვნელობის გზების შენახვა, მშენებლობა და განვითარების უზრუნველყოფა; თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიაზე ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სფეროში რესურსების მობილიზება, შესაბამისი ღონისძიებების (ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს შექმნა, ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრება, ჯანმრთელობისთვის რისკფაქტორების იდენტიფიცირება) შემუშავება, განხორციელება და მოსახლეობის ინფორმირება; სოციალურ-კულტურული ღონისძიებების განხორციელება და შესაბამისი ადგილობრივი მნიშვნელობის ობიექტების (არქივი, ბიბლიოთეკა, მუზეუმი, საგანმანათლებლო და საადმინისტრაციო დაწესებულებები და სხვა) საქმიანობის ხელშეწყობა.

ზემოთმოყვანილი და ორგანული კანონით გათვალისწინებული სხვა ექსკლუზიური უფლებამოსილებები აყალიბებს სამართლებრივ საფუძვლებს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული წინამდებარე გეგმის შემუშავებისათვის.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის შემუშავებას ასევე საფუძვლად დაედო გარკვეული წინაპირობები.

2006 – 2010 წლებში ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“-ს მიერ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მუნიციპალიტეტებში ევროკავშირის და საქართველოში აშშ საელჩოს მხარდაჭერით განხორციელებული იქნა რამოდენიმე პროექტი:

- თემთა მობილიზაციის ინიციატივა;
- თანამედროვე სასოფლო-სამეურნეო ტექნოლოგიები აჭარის მაღალმთიანეთში;
- თემზე დაფუძნებული ანტიკორუფციული სამოქალაქო ინიციატივა.

პროექტების რეალიზაციის დროს მიღებულმა გამოცდილებამ იმ პრობლემებისა და გამოწვევების იდენტიფიცირების საშუალება მოგვცა, რომლებიც განსაკუთრებით აქტუალურია ამ მუნიციპალიტეტებისათვის და რომელთა გადაწყვეტაც, არსებული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობიდან, სახელმწიფო და რეგიონული პოლიტიკიდან, თვითმმართველობის პროცესებში მოქალაქეთა მონაწილეობის არსებული დონიდან გამომდინარე, გადაუდებელ აუცილებლობას წარმოადგენს.

მიღებულ გამოცდილებაზე დაყრდნობით 2009 წელს, ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“-ს მიერ შემუშავებული იქნა პროექტი „აჭარის რეგიონში თვითმმართველობის ორგანოების შესაძლებლობების გაძლიერება გრძელვადიანი მდგრადი განვითარებისათვის“ რომელმაც მონაწილეობა მიიღო ევროკავშირის მიერ გამოცხადებულ საგრანტო კონკურსში, გაიმარჯვა და მიიღო დაფინანსება მისი განხორციელებისათვის.

პროექტის მიზანი იყო ისეთი კომპლექსური ღონისძიებების რეალიზაცია, რომელიც ხელს შეუწყობდა თვითმმართველობის ორგანოების ინსტიტუციონალური შესაძლებლობების გაძლიერებას მუნიციპალური ტერიტორიების მდგრადი განვითარების, მუნიციპალური მომსახურების სისტემის დახვეწის, რეგიონის მუნიციპალიტეტების ქვეყნის და საერთაშორისო საინფორმაციო სისტემებში ინტეგრაციისათვის.

2010 წლის 3 მაისს ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირ „ინტელექტს“, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის საკრებულოსა და გამგეობას შორის გაფორმდა სამმხრივი თანამშრომლობის მემორანდუმი, რომელმაც განისაზღვრა თანამშრომლობის სფეროები და პრინციპები ზემოთაღნიშნული პროექტის ფარგლებში.

თანამშრომლობა მოიცავდა შემდეგ სფეროებს:

1. მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის შემუშავება;
2. მოსახლეობისა და ბიზნეს სექტორის მომსახურების, ერთი ფანჯრის პრინციპით მოქმედი ცენტრის ჩამოყალიბება;
3. მუნიციპალური მომსახურების სტანდარტების შექმნა და მათი იმპლემენტაცია;
4. საინვესტიციო პასპორტის მომზადება;
5. მარკეტინგული სამოქმედო გეგმის მომზადება;
6. მუნიციპალიტეტის საინფორმაციო ინტერნეტ პორტალის მომზადება.

პროექტით გათვალისწინებული ყველა დაგეგმილი საქმიანობა განხორციელდა სრულად.

2 სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების მეთოდოლოგიური საფუძვლები

მუნიციპალური ერთეულების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ეფექტური მოდელის შემუშავება და განხორციელება ქვეყნის ერთ-ერთი აქტუალური პრობლემაა. როგორც მსოფლიო გამოცდილება ადასტურებს, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს, თავიანთი ფუნქციების მაღალხარისხოვანი შესრულებისათვის, ესაჭიროებათ ეფექტური სამოქმედო პროგრამა და მისი შესატყვისი მექანიზმების ამოქმედება. მუნიციპალიტეტმა უნდა შეძლოს ისეთი მთავარი მიზნის მიღწევა, როგორცაა მოსახლეობის ცხოვრების დონის ხარისხობრივი ამაღლება ეკონომიკის მდგრადი ფუნქციონირებით, ხელშემწყობი საინვესტიციო კლიმატის ჩამოყალიბებით, ადამიანური რესურსების პოტენციალის განვითარებით, ხარისხიანი სოციალური და საცხოვრებელი გარემოს შექმნით და ა.შ.

ადგილობრივი თვითმმართველობის განვითარების გეგმების შემუშავების პროცესში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მეთოდის სწორად შერჩევას. ყველა მუნიციპალიტეტისათვის დამახასიათებელია როგორც საერთო, ისე განმასხვავებელი სპეციფიკური თავისებურებანი, რაც მოითხოვს ეფექტური მეთოდოლოგიური ბაზის გამოყენებას. შესაძლო გამოყენების მქონე მეთოდების ნუსხა საკმაოდ ფართოა.

მუნიციპალიტეტის განვითარების გეგმის ქვეშ იგულისხმება სოციალური, ეკონომიკური, სამეცნიერო-ტექნიკური, საწარმოო და ორგანიზაციული ხასიათის ურთიერთდაკავშირებულ ამოცანათა კომპლექსის და ღონისძიებების განხორციელება. გეგმა ერთი მიზნის ქვეშ გაერთიანებული, განსაზღვრულ ვადებში გაწერილი, გამოვლენილი რესურსებისა და წყაროების, მათი მიღების გზების, მონაწილეთა და შემსრულებელთა ჩართვის, სასურველი შედეგების მიღების პროცესის მართვის და მონიტორინგის ჩამოყალიბებული სისტემაა.

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმების პროექტების შედგენისას გამოყენებულ იქნა საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპები: სპეციფიკურობა, მიღწევადობა, გაზომვადობა და შესრულების დროის გრაფიკთან მიბმულობა:

სპეციფიკურობა - პროგრამა უნდა შეესაბამებოდეს დამკვეთის კომპეტენციას, ე.ი. პროგრამით გათვალისწინებული საკითხები უნდა შედიოდეს იმ პრობლემათა ჩამონათვალში, რომელთა გადაწყვეტაზე პასუხისმგებელია მუნიციპალიტეტი. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შედგენისას ერთ-ერთ მოთხოვნად განისაზღვრა ქვეყნისა და რეგიონის დონეზე, კერძო და არაკომერციული სტრუქტურების მიერ განხორციელებული სხვა პროგრამების ღონისძიებების დუბლირების არ დაშვება.

მიღწევადობა - გულისხმობს რომ მთავარი და ქვემიზნები პოტენციურად უნდა იყოს მიღწევადი, რეალურად განხორციელებადი.

გაზომვადობა - გეგმაში დასახული მიზნები არამარტო მიღწევადი უნდა იყოს არამედ შეიძლებოდეს მისი მასშტაბის დადგენა, მიზნის მიღწევის შემოწმება.

დროის გრაფიკთან მისადაგება - გულისხმობს მიზნის მიღწევის ვადებისა და გეგმის რეალიზაციის ეტაპების დადგენას.

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმების შედგენისადმი მეთოდური მიდგომა საშუალებას იძლევა ცალკეული მიზნები და ამოცანები განისაზღვროს მოკლე, საშუალო და გრძელვადიანი პერიოდებისათვის. მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მეთოდური უზრუნველყოფა მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მეთოდური უზრუნველყოფა ეფუძვნება სამ ძირითად მიდგომას:

1. **ზუსტი გაანგარიშებებისა და ლოგიკური სქემების მიდგომა** - გულისხმობს მათემატიკური ფორმულებისა და ლოგიკურ-ანალიტიკური სქემების გამოყენებით პროექტებისა და პროგრამების დასაბუთებას;
2. **სოციალურ-ეკონომიკური მიდგომა** - გულისხმობს სოციოლოგიური კვლევის პროცესების ხარჯზე საჭირო ინფორმაციის მიღებას, რომელიც უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტის წინაშე არსებული პრობლემების გამოვლენას, მათი გადაჭრისათვის მიზანშეწონილი გადაწყვეტილების შემუშავებას, საზოგადოების აქტიური ნაწილისა და სამეურნეო სუბიექტების ინტერესთა გათვალისწინებას და პროგრამის შესრულებაში ჩართვას;
3. **სცენარული მიდგომა** - მისი მთავარი პრინციპია მუნიციპალიტეტის განვითარების შესაძლო ალტერნატიული ვარიანტების შემუშავების სასურველი ვექტორიდან მოსალოდნელი გადახრების ხარისხობრივი და რაოდენობრივი ანალიზი, მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მაღალი ალბათობის მქონე შესაძლო სცენარების განსაზღვრა, ადგილობრივი თვითმმართველობის პროგრამული, ობიექტური მოქმედება მისთვის ყველაზე სასარგებლო მიმართულების რეალიზებისათვის, რომელშიც მინიმუმამდე იქნება დაყვანილი რისკ ფაქტორების მოქმედება, არასასურველი სცენარების განვითარება.

ჩვენ შემთხვევებში სცენარული მიდგომა, გამოყენების თვალსაზრისით, პრიორიტეტულად შეიძლება ჩაითვალოს, თუმცა ცალკეული პროექტების შემთხვევაში არ არის გამორიცხული სამივე მიდგომის ცალკეული ელემენტების გამოყენება. სცენარული მიდგომა სხვა არაფერია თუ არა ანალიზის დროს იმიტაციური მოდელების მეთოდების გამოყენება. ანუ ის არაა ფოკუსირებული მკაცრად ფორმალიზებული მეთოდების უპირატეს გამოყენებაზე. ამ შემთხვევაში შეუძლებელია და არც მოითხოვება ზუსტი პარამეტრების დადგენა მათემატიკური ფორმულებით. სიტუაციის ანალიტიკური შეფასებების მიღება ორიენტირებულია ვერბალური განზოგადების საფუძველზე. ასეთი მიდგომა რეალურად ასახავს კვლევის სიღრმესა და გადაწყვეტილების მიახლოების ალბათობას სინამდვილესთან.

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების დროს გამოყენებული მეთოდური მიდგომა სხვადასხვა მოქმედებისათვის წინადადებათა კომპლექსის შემუშავებას გულისმობს. პირველ რიგში - მმართველობითი კომპეტენტური გადაწყვეტილებების მიღებისათვის, რაც მუნიციპალიტეტის ხელმძღვანელთა დელეგირებული ფუნქციაა.

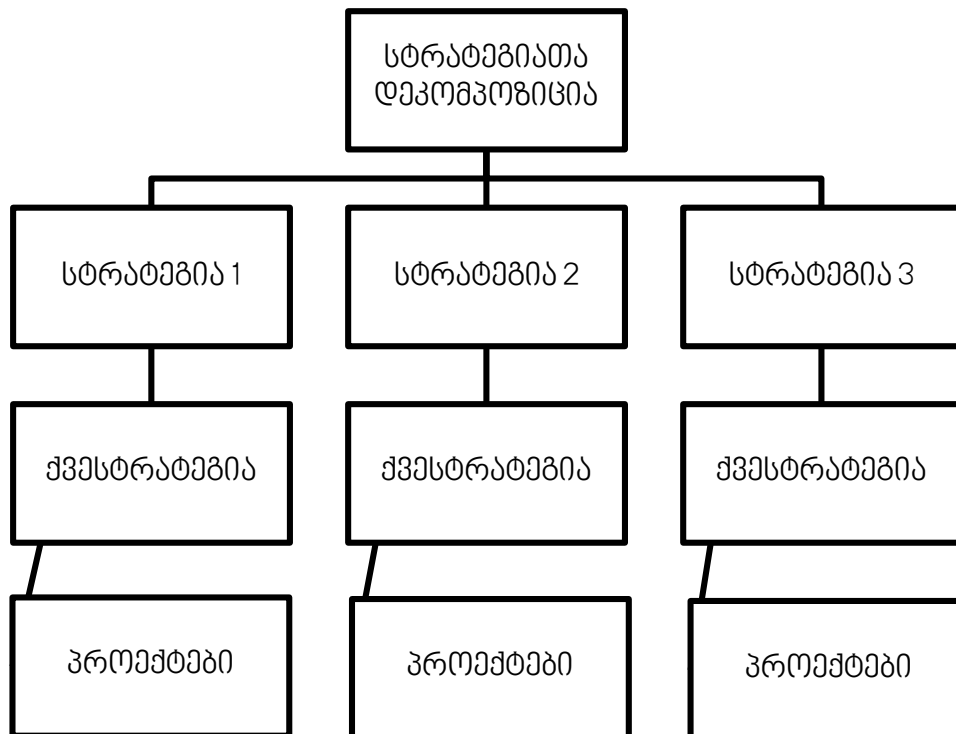
სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმა განიხილება როგორც მუნიციპალიტეტის მთელი საზოგადოების საქმიანობის პროექტი. ის მოწოდებულია უზრუნველყოს კოორდინაცია სხვა

სუბიექტებთან - ბიზნესი, საზოგადოებრივი ინსტიტუტები, მუნიციპალიტეტის გარე კონტრაგენტები, სხვადასხვა სახელისუფლებო ორგანოები რეგიონში, ქვეყანაში და მის გარეთ სუბიექტებთან.

პროგრამულ-მიზნობრივი მეთოდის პრინციპებზე დაყრდნობით სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის სქემა პირობითად ასეთია:

- მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასება მრავალვარიანტული, მრავალფაქტორული ანალიზის საფუძველზე მუნიციპალიტეტის შესაძლო განვითარების ალტერნატიული ვარიანტების შემუშავება;
- რისკების, რესურსული შესაძლებლობების, ძლიერი და სუსტი მხარეების, საფრთხეების გათვალისწინებით მისაღები სცენარის შერჩევა;
- მიზნობრივი სცენარის მიხედვით მუნიციპალიტეტის განვითარების პრიორიტეტული მიმართულებების შერჩევა.
- გეგმის რეალიზაციის ძირითადი მაჩვენებლები. ე.წ. მიზნის ხის პრინციპით ფორმირებული იერარქიის სტრუქტურაში სტრატეგიებისა და ქვესტრატეგიების რანჟირებული ჯგუფების ორიენტაცია მთავარი მიზნის შესრულებაზე.

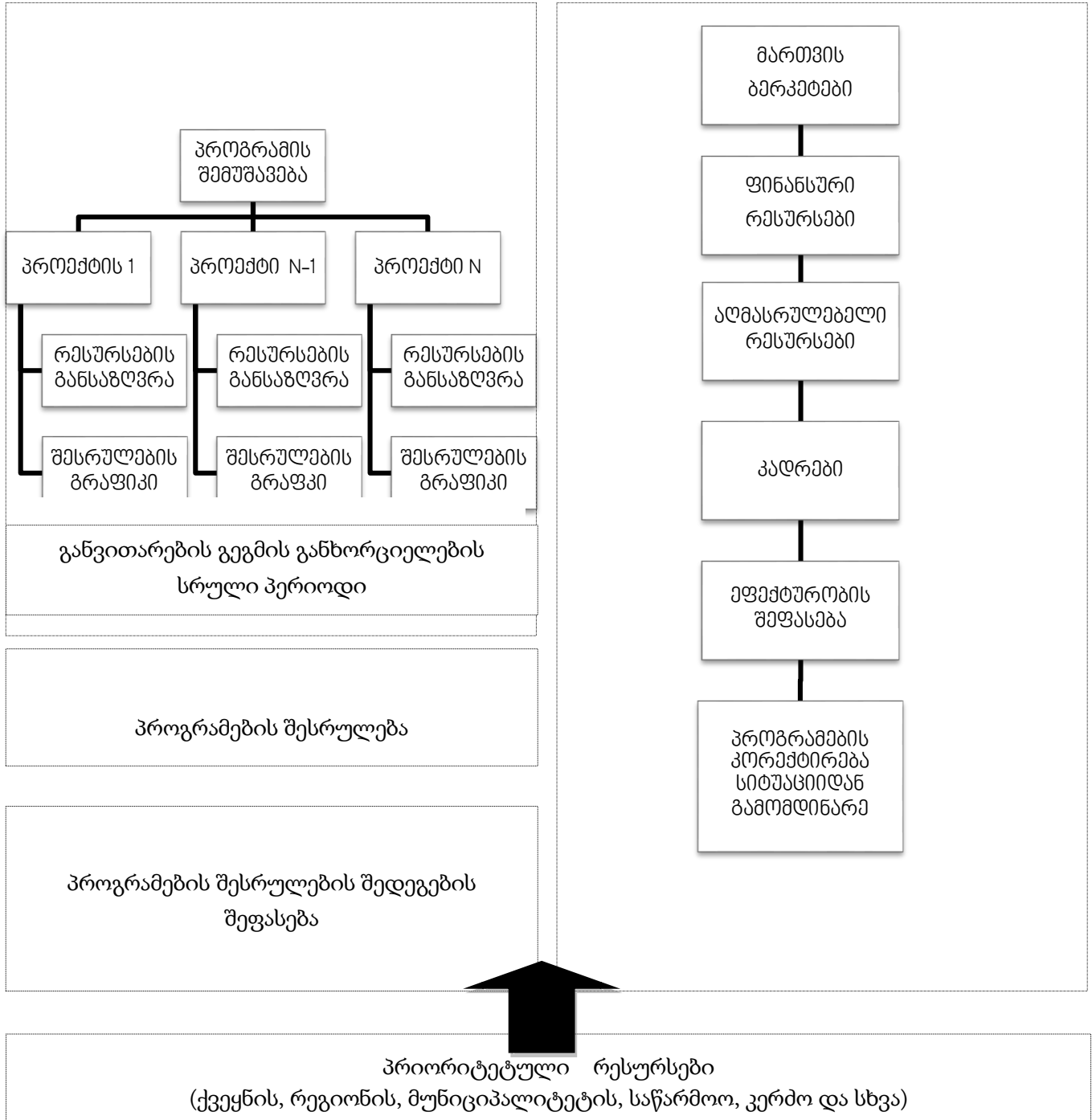
დიაგრამა №2.1. მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის შემუშავების იერარქიული სტრუქტურა

სტრატეგიათა დეკომპოზიცია დამოკიდებულია მუნიციპალიტეტის გადასაჭრელ პრობლემათა რაოდენობაზე და მასშტაბებზე. თითოეული ქვეამოცანა თავის, მხრივ განსხვავებული რაოდენობის პროექტებს შეიცავს. მეთოდურად თითოეული ამოცანის განსაზღვრისა და შესრულების რეგლამენტი ზოგად პრინციპებზეა დაფუძნებული.

მუნიციპალიტეტის განვითარების სტრატეგიული გეგმის შედგენა თავის მხრივ უზრუნველყოფილი იქნება მისი განხორციელების ეფექტური ორგანიზაციით, რომელიც სქემატურად ასე შეიძლება წარმოვიდგინოთ.

დიაგრამა №2.2. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის რეალიზაციის სქემა

მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის შემუშავებას საფუძვლად უდევს ქვეყნისა და საზღვარგარეთის ცნობილი და აღიარებული მეცნიერებისა და

სპეციალისტების ნაშრომები მაკროეკონომიკაში, საერთო და სპეციალურ მენეჯმენტში, რეგიონულ პრობლემებში, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სფეროში და ა.შ. გეგმების მეცნიერული დასაბუთებულობის მაღალი დონისა და მოსალოდნელი შედეგების ოპტიმალურობის მიღწევისათვის გამოყენებული იქნება აღიარებული და აპრობირებული, ეფექტური მიდგომებისა და მეთოდების ცალკეული ელემენტები და ასპექტები, მაგალითად:

- მიზნობრივი მიდგომა - მიზნები, მისი მიღწევის გზები;
- სისტემური მიდგომა - (სისტემურ კომპლექსური, სისტემურ პროგრამული, სისტემურ ნორმატიული და ა.შ.) მუნიციპალიტეტი როგორც სისტემა;
- გეოსისტემური მიდგომა - მუნიციპალიტეტის როგორც კვლევის ობიექტის სიღრმისეული შესწავლა მასში შემავალი მიკროსისტემების დონემდე. (მუნიციპალიტეტი-სოფლები, ზონები);
- პრობლემატური მიდგომა - სივრცობრივ დროითი განვითარების წინააღმდეგობების შესწავლა;
- გეოპოლიტიკური-საზოგადოებრივი ურთიერთობების სუბიექტების ინტერესთა წარმოშობის, გავრცელებისა და რეალიზაციის პრობლემები;
- ინოვაციური მეთოდი-განვითარების სტრატეგია, მიზნები, ამოცანები, პროექტები, პროგრამები, მოსალოდნელი შედეგები, დასკვნითი დებულებანი.

მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შედეგების მეთოდური უზრუნველყოფა სამ ძირითად ეტაპად შეიძლება წარმოვიდგინოთ:

- ორგანიზაციულ-მოსამზადებელი ეტაპი;
- პროგნოზულ-ანალიტიკური ეტაპი;
- სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმა.

გეგმის რეალიზაცია ითვალისწინებს მუნიციპალიტეტის განვითარების გეგმის უწყვეტობას დროში, რაც გულისხმობს სხვადასხვა ვადიანი პროგნოზული დოკუმენტების მიღებას პერიოდულობის პრინციპით, რაც საშუალებას მისცემს მუნიციპალიტეტს ჩამოაყალიბოს მართვის მუდმივად განვითარებადი ეფექტურ სისტემა.

N	პროგნოზული დოკუმენტი	პროგრამული დოკუმენტი	შესრულების ვადა	ახალი დოკუმენტის შედგენის ან კორექტირების პერიოდულობა
1	გრძელვადიანი პროგნოზი	კონცეფცია	10 წელი და მეტი	10 წელი
2	საშუალო-ვადიანი პროგნოზი	პროგრამა	3-5 წელი	3-5 წელი
3	მოკლე-ვადიანი პროგნოზი	გეგმა	1 წელი	1 წელი

3 ინფორმაციული ბაზის შექმნისა და გამოყენების ასპექტები მუნიციპალიტეტის განვითარების სტრატეგიული გეგმის შედგენაში

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საშუალო და გრძელვადიანი გეგმების შემუშავებისას ინფორმაციული ბაზის საიმედოობა, მრავალფეროვნება და საკმარისობა ერთ-ერთი ძირითადი განმსაზღვრელი ფაქტორია. გეგმის შემუშავების პროცესში მთავარ მოთხოვნებად განისაზღვრა:

- ინფორმაციის შეგროვებისას აპრობირებული, აღიარებული და ეფექტური ფორმებისა და მეთოდების გამოყენება;
- მუნიციპალიტეტის, როგორც კვლევის ობიექტის შესახებ ამომწურავი, საიმედო, პროექტის მიზნებისა და ამოცანების განხორციელებისათვის მაღალკომპეტენტური დონეზე დასაბუთებული სტრატეგიული გეგმის მიღებისათვის აუცილებელი და საკმარისი მონაცემთა ბაზის ფორმირება;
- ინფორმაციულ-ანალიტიკური მასალების კომპლექსურობა და საბოლოო დასკვნების სისტემურობის პრინციპით ჩამოყალიბება;
- ეგზოგენური და ენდოგენური ფაქტორების შესაძლო ზემოქმედების გათვალისწინება.

სხვადასხვა წყაროებით მიღებული ინფორმაცია არის ის მთავარი რესურსი, რომელიც ინტელექტუალური პროდუქტის საბოლოო სახეს მუნიციპალიტეტის განვითარების პროგრამის სახით წარმოადგენს. პროექტზე მუშაობის მთელი პროცესი მოიცავს იმ საყოველთაოდ ცნობილ ფაზებსა და ეტაპებს, როგორცაა ინფორმაციის შეგროვება-გადაამუშავება-შენახვა-გადაცემა.

ინფორმაციული მასალების შეგროვების პროცესი, მიუხედავად გარკვეული შეფერხებებისა, რაციონალურად წარიმართა, რამაც უზრუნველყო შემდეგი:

- ინფორმაციის რეალობასთან მაქსიმალური მიახლოება, კვლევის ობიექტის ფუნქციონირებაზე მოქმედი სხვადასხვა ფაქტორების ზემოქმედების შესაძლო მახასიათებლების დადგენა;
- მუნიციპალიტეტის დონეზე ეროვნული მეურნეობის სხვადასხვა დარგებისა და სფეროების შესახებ საცნობარო, შეფასებითი, საკონტროლო და ზოგადპარამეტრული ინდიკატორების განსაზღვრა;
- კვლევის ობიექტების მართვისა და ფუნქციონირების, ეფექტურობის შეფასება ვერტიკალურ-იერარქიული და ჰორიზონტალური ორგანიზაციულ ფუნქციონალური კომუნიკაციების გათვალისწინებით.

სტრატეგიული თვალსაზრისით ინფორმაციული ბაზა საკმაოდ მრავალფეროვანია და შემდეგნაირად არის წარმოდგენილი.

1. ისტორიული, ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით;
2. მუნიციპალიტეტის ორგანიზაციული სტრუქტურა და მართვის პრინციპები;
3. გეოგრაფიული მდგომარეობა;

4. ბუნებრივი რესურსები (მიწა, წყალი, სასარგებლო წიაღისეული, ტყე და სხვა.) და მათი გამოყენების მდგომარეობა;
5. დემოგრაფია, შრომითი რესურსები;
6. ინფრასტრუქტურა (ტრანსპორტი, გზები, კომუნიკაციები, ენერგეტიკა, წყალმომარაგება, კანალიზაცია, მელიორაცია და ა.შ.);
7. ჯანმრთელობა და სოციალური დაცვა;
8. განათლება, კულტურა, სპორტი;
9. დარგობრივი ეკონომიკა (სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი და სხვა.);
10. საჯარო ფინანსები. სხვა ფინანსური წყაროები;
11. სოციოლოგიური მასალები (კრიტიკული შენიშვნები, წინადადებები, პროგრამული ხასიათის რეკომენდაციები);
12. ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტის“ საკუთარი მონაცემთა ბაზა;

ინფორმაციული ბაზის საბოლოო პროგრამული სახის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმად ტრანსფორმაციის პროცესში, ერთ-ერთ მთავარ მომენტად განისაზღვრა პრობლემური და რესურსული ასპექტების წარმოჩენა. ეს მიეკუთვნება ინფორმაციის გადამუშავების ეტაპს, რომლის ანალიტიკურმა შეფასებებმა შესაძლებელი გახადა განსაზღვრულიყო პრობლემებისა და რესურსული პოტენციალის შემდეგი ნუსხა:

პრობლემები

- არასკმარისად განვითარებული საყოფაცხოვრებო და საკანალიზაციო წყლების ქსელები და გამწმენდი ნაგებობები;
- სამრეწველო და საყოფაცხოვრებო მომსახურების და სხვა ობიექტების მიერ გარემოს დაბინძურება;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული სხვადასხვა წიაღისეული რესურსების საძიებო-დაზვერვითი სამუშაოების განხორციელებისა და ათვისების არასათანადო დონე. ბუნებრივ-წიაღისეული რესურსების საბადოების გამოყენების დროს გარემოს დაცვითი ნორმების დარღვევის შემთხვევები;
- ტყის მასივებში უნებართვო ჭრები;
- ტყეებში მოუწესრიგებელი მისასვლელი გზები, ტყეკაფის რაციონალურად წარმოების პროცესს შეფერხებები;
- ტყის მასივებში გავრცელებული სხვადასხვა დაავადებები. გავრცელებულ დაავადებებთან და მავნებლებთან ბრძოლისათვის მიზანმიმართული ღონისძიებების სიმცირე ან არარსებობა;
- მუნიციპალიტეტში სამეურნეო საქმიანობისა და საცხოვრებელი გარემოს მოწყობის მიზნით დახრილი რელიეფის მქონე მიწების გამოყენება;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ტურისტული სააგენტოების არ არსებობა;
- რეაბილიტაციას დაქვემდებარებული საგზაო ინფრასტრუქტურა;

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არასკმარისად განვითარებული მგზავრთა გადაყვანის სისტემა;
- ელექტრო-ენერჯის მოხმარების გამრიცხველიანების პროცესის გაჭიანურება;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის გაზიფიცირების პროცესის გაჭიანურება;
- სამელიორაციო სისტემის არასრულფასოვანი მუშაობა;
- მუნიციპალიტეტში, რეგისტრირებულ დანაშაულთა მაღალი მაჩვენებელი;
- მოსახლეობის მაღალი სიმჭიდროვე;
- მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის დაბალი მაჩვენებლები;
- სარეაბილიტაციო-სარემონტო საგანმანათლებლო ობიექტები;
- სკოლებში კვალიფიციური კადრების ნაკლებობა;
- პედაგოგთა საგნობრივი დეფიციტი;
- პენსიონერი და არასაკუთარი სპეციალობით მომუშავე პედაგოგების მაღალი ხვედრითი წილი;
- დეფიციტურ ბიუჯეტის სკოლები;
- სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების არასაკმარისობა;
- რესტავრაციას დაქვემდებარებული ისტორიული ძეგლების მაღალი ხვედრითი წილი;
- ისტორულ ძეგლებთან შესაბამისი ინფრასტრუქტურის მოუწესრიგებლობა;
- სახალხო დღესასწაულების დაბალი სანახაობრივი მხარე და ნაკლები პოპულარიზაცია;
- მაღალი კლასის სასტუმროების სიმცირე (სასტუმროების უმრავლესობაში საკონფერენციო დარბაზების არ არსებობა);
- ტურისტთა კვების ობიექტების უმრავლესობის ერთ მცირე ტერიტორიაზე თავმოყრა და მათი სეზონური ფუნქციონირება;
- კვების ობიექტებისა და სასტუმროების მომსახურე პერსონალის დაბალი კვალიფიკაცია;
- ციტრუსოვანთა ნაყოფის რეალიზაციისა და გადამუშავების მოცულობის არასაკმარისობა, ექსპორტის სირთულეები;
- არასტანდარტული ნაყოფის დიდი ხვედრითი წილი საერთო მოსავალში, მისი შესყიდვის დაბალი ფასები და გადამუშავებული ნაყოფის მცირე მოცულობა;
- ამორტიზირებული, დასარეველიანებული და შემცირებული ჩაის ფართობები;
- ჩაის ფოთლის კრეფისა და გადამუშავების პოტენციური შესაძლებლობების დაბალი დონე;
- ჩაის პროდუქციის რეალიზაციის სფეროში არსებული მაღალი კონკურენციით გამოწვეული შეზღუდულობა;
- ჩაის გადამამუშავებელი სუბიექტების მიერ პლანტაციების შექმნის პრობლემები;
- ჩაის ფაბრიკების სანედლეულო ბაზით უზრუნველყოფის დაბალი დონე და არასტაბილურობა;

- მევენახეობისათვის ვარგისი მიწების ათვისების ძალიან დაბალი დონე;
- მარცვლეული კულტურების წარმოების არარენტაბელურობა;
- ბოსტნეულ-ბალჩეული კულტურების წარმოებასა და მოთხოვნას შორის მნიშვნელოვანი სხვაობა (დეფიციტი);
- მეცხოველეობის დარგის განვითარების დაბალი დონე;
- მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოების პოტენციალის ათვისების დაბალი დონე;
- მეფრინველეობის დარგის განვითარების დაბალი დონე;
- მეფრინველეობის ფაბრიკების დახურვის ფაქტები;
- სასოფლო-სამეურნეო წარმოების მექანიზაციის დაბალი დონე;
- მრეწველობის დარგის განვითარების შეუსაბამობა არსებული რესურსების პოტენციალთან;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ნედლეულის გადამამუშავებელი საწარმოების ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბების ნელი ტემპები;
- გადამამუშავებელი მრეწველობის საწარმოთა რაოდენობისა და ნედლეულის გადამამუშავების მოცულობის მიხედვით, საერთო სიმძლავრის დაბალი ხვედრითი წილი მრეწველობის მთლიან ინფრასტრუქტურაში;
- სამშენებლო ბლოკების წარმოებისათვის გამოყენებული ინერტული მასალების მოპოვებისა და გამოყენების ნეგატიური ფაქტები;
- მოთხოვნის შესაბამისი მიწოდების არ არსებობა სამშენებლო მასალების წარმოების დარგში;
- საყოფაცხოვრებო ობიექტების უმეტესი ნაწილის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა სუსტია და დაბალია მომსახურების ხარისხი;
- სავაჭრო ობიექტები თავმოყრილია საკურორტო ზონებში, სუსტადაა განვითარებული საბითუმო შესყიდვის სისტემა;
- არ არის განვითარებული ოჯახურ და ფერმწერულ მეურნეობებში წარმოებული ქარბი პროდუქციის შესყიდვისა და არსებული საცალო ვაჭრობის ქსელის მომარაგების საბითუმო სისტემა;
- საცალო ვაჭრობის ობიექტების ქსელის განვითარებაში მართვის დაბალი დონე;
- ვაჭრობის სფეროს კადრების მოუმზადებლობა და მომსახურების დაბალი ხარისხი;
- მრეწველობის სფეროში დასაქმებული მოსახლეობის დაბალი ხვედრითი წილი;
- სამრეწველო ობიექტების ფუნქციონირების სეზონური ხასიათი;
- მრეწველობის დარგის განვითარებისა და ფუნქციონირების შესახებ ინფორმაციული მასალების არასაკმარისობა;
- მრეწველობის დარგის განვითარებისადმი სახელმწიფოს მხრიდან მხარდამჭერი პოლიტიკის გატარების არასაკმარისობა და აქედან გამომდინარე მეწარმე სუბიექტების მხრიდან ამ დარგისადმი ნაკლები ინტერესი.

რესურსები

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული მინერალური და თერმული წყლები მდიდარი შემადგენლობით;
- მოსახლეობისათვის სასმელად ვარგისი და ტექნიკური დანიშნულებით გამოყენების შესაძლებლობის მქონე წყლების მწმუნელოვანი მარაგი;
- წყალმომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემის მშენებლობის გააქტიურებული პროცესი;
- თევზის სატბორე მეურნეობების მოწყობისათვის ვარგისი მდინარეთა აუზების და წყლის დებეტის არსებობა;
- თევზის სატბორე მეურნეობების მოწყობის მზარდი ტენდენცია;
- სხვადასხვა სახის სამშენებლო-საყალიბე თიხებისა და კირის საბადოები;
- ღორღის ნედლეული-ვულკანოგენური ქანები, ტორფი;
- გაცემული სასარგებლო წიაღისეულის უწყებრივი ლიცენზიებით მიმდინარე ინერტული მასალების მოპოვება;
- გაცემული ნებართვებით მოთხრილი-მოტეხილი ხე-ტყის ჭრა და მოცემული რესურსების ათვისება;
- მოქმედი ტურისტული მარშრუტები;
- მუნიციპალიტეტში არსებული საკურორტო ადგილები;
- მცირე სანაპირო ზოლი;
- გეგმარებითი დაცული ტერიტორიები;
- ისტორიული ძეგლები და ღირსშესანიშნაობანი;
- მრავალფეროვანი ტრადიციული დღესასწაულები;
- ტურიზმის პოტენციური სახეობები: შემეცნებითი ტურიზმი, ეკოტურიზმი, სასოფლო და აგრარული ტურიზმი, სამთო ტურიზმი, საცხენოსნო ტურიზმი, სამკურნალო ტურიზმი, ფრინველებზე დაკვირვების ტურიზმი;
- შექმნილია და მოქმედებს სხვადასხვა ანსამბლები მრავალფეროვანი და საინტერესო პროგრამებით;
- მუნიციპალიტეტში აღრიცხულია სახალხო რეწვის ოსტატები, ოჯახური ტრადიციებით და თვითნასწავლი ხელოვნებით;
- ტურისტთა განთავსების ობიექტების რაოდენობის ზრდა (სასტუმრო, სასტუმროს ტიპის სახლები, კერძო ბინები და ა.შ.);
- მრავალფეროვანი და საინტერესო გეოგრაფიული აღწერილობა;
- გზებზე მიმდინარე სარეაბილიტაციო სამუშაოები;

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოქმედი სხვადასხვა საკომუნიკაციო საშუალებები: ფიჭური კავშირგაბმულობის ქსელები;
- მუნიციპალიტეტის მთელი ტერიტორიის კომუნიკაციური ქსელებით დაფარვის მიზნით მიმდინარე ღონისძიებების შემუშავება-განხორციელება;
- მუნიციპალიტეტის სრული გაზიფიცირების პროცესი;
- დამშრობი არხებისა და ქსელების არსებობა;
- მუნიციპალიტეტში მოქმედი პოლიციის სამმართველო. საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის უზრუნველყოფი გარემო;
- საშუალო განათლების მიღების ხელმისაწვდომობის ჯანსაღი გარემო;
- სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსებით უზრუნველყოფილი განათლების სფერო;
- მუნიციპალიტეტში მოქმედებს კერძო სკოლები და შექმნილია მათი განვითარებისათვის ხელშემწყობი გარემო;
- სკოლების სამშენებლო-სარეაბილიტაციო სამუშაოები;
- ყველა სკოლა აღჭურვილია კომპიუტერებითა და ინტერნეტ-კავშირით;
- მუნიციპალიტეტის სკოლებში სათანადო სტანდარტებს შეესაბამება სასკოლო ოთახები, სპეცკაბინეტები და ლაბორატორიები, მოწყობილია სამასწავლებლოები, სააქტო დარბაზები, სპორტული დარბაზები, სასადილო და სამედიცინო პუნქტები;
- სკოლებში ფუნქციონირებს ინტეგრირებული ბიბლიოთეკები;
- მუნიციპალიტეტის სკოლების ბაზაზე მოქმედი სხვადასხვა წრეები და სახელოსნოები;
- აჭარის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მიერ განხორციელებული პროექტები „ვასწავლოთ მომავალი წარმატებისათვის“, „ისწავლე და ასწავლე საქართველოსთან ერთად“, ამდღებენ სასწავლო პროცესის მართვის ხარისხს სკოლებში;
- პედაგოგთა სერთიფიცირების პროცესი;
- სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების სახელმწიფო დაფინანსება;
- საბავშვო ბაღების უმრავლესობის კარგი საექსპლოატაციო მიმდინარე სარეაბილიტაციო სამუშაოები;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ განხორციელებული მიზნობრივი პროგრამები;
- ციტრუსოვანთა ნაყოფის წარმოებისა და რეალიზაციის მნიშვნელოვანი მოცულობა და ხვედრითი წილი;
- სუბტროპიკული კულტურების გავრცელების დიდი შესაძლებლობები;
- მევენახეობის განვითარების შესაძლებლობების და პრიორიტეტული მიმართულებების დასაბუთებული მეცნიერული კვლევები ცალკეული სოფლებისა და ზონების მიხედვით;
- ბოტნეულ-ბალჩეული კულტურების წარმოების გაფართოების შესაძლებლობა;

- საადრევე და საშემოდგომო ბოსტნეული და ბაღჩეული კულტურების წარმოების შესაძლებლობა;
- ეთერზეთების წარმოების მცენარეული ნედლეულის არსებობა;
- ბამბუკის წარმოებისა და გამოყენების პოტენციალი;
- დეკორატიული მცენარეების წარმოების პოტენციალი;
- მეყვავილეობის დარგის განვითარების ტენდენციები;
- მეცხოველეობის პროდუქციის წარმოების ზრდის მნიშვნელოვანი რესურსები;
- ტრადიციები და განვითარების რესურსები მეფუტკრეობაში თავლის წარმოების ზრდის ტენდენცია;
- საერთაშორისო და დონორი ორგანიზაციების მიერ განხორციელებული პროგრამები მეფუტკრეობაში;
- მუნიციპალიტეტში მიმდინარეობს სამრეწველო ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბებისა და ფუნქციონირების ტენდენცია;
- სხვადასხვა სიმძლავრის ჩაის გადამამუშავებელი საწარმოები;
- ჩაის პლანტაციების გარკვეული ნაწილის აღდგენის პროცესი, იზრდება ჩაის ფოთლის დამზადების მოცულობა, გამოშვებული პროდუქციის ასორტიმენტი და ნომენკლატურა. თანდათანობით ფართოვდება ადგილობრივი წარმოების პროდუქციის დივერსიფიკაცია ქვეყნის ტერიტორიაზე და მის ფარგლებს გარეთ;
- საყოფაცხოვრებო და სავაჭრო ობიექტების ქსელის გაადგილებისა და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესების ტენდენციები;
- ციტრუსოვანთა ნაყოფის დამფასოებელი საამქროები;
- სამრეწველო ინფრასტრუქტურის წარმოებაში უცხოური კერძო ინვესტიციების მოზიდვის გააქტიურება;
- სასარგებლო წიაღისეულის მარაგების ათვისების მნიშვნელოვანი პერსპექტივები;
- ადამიანური რესურსები;
- წარმოებისა და მომსახურების ასევე ენერჯო მომარაგების სატრანსპორტო და საკომუნიკაციო ქსელებით უზრუნველყოფის პოტენციური დონე;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობის დაცვისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიზნობრივი პროგრამები;
- მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტიდან დაფინანსებული სამედიცინო და სოციალური დაცვის პროგრამები;
- სოციალური დაცვის სააგენტოს მომსახურებები;
- აჭარის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მიერ განხორციელებული სხვადასხვა სახის პროექტები;
- მუზეუმები, ხალხური შემოქმედების მრავალფეროვნება, ანსამბლები სახალხო დღესასწაულებზე;

- აგრარული სექტორის დომინირება, სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის წარმოების სპეციფიკურობა, ეკოლოგიური კონკურენტუნარიანობის მაღალი დონე, მოსახლეობის მდგრადი ინტერესი აგრარული სფეროსადმი. ისტორიულად ჩამოყალიბებული დოვლათის წარმოების, განაწილების, გაცვლისა და მოხმარების რეგიონული მოდელის არსებობა;
- ხე-ტყის დამუშავების ტრადიციები, სახელოსნოები, წარმოების, ტექნოლოგიების მრავალფეროვნება, სიმარტივე, მიღებული პროდუქციის ასორტიმენტისა და ნომენკლატურის გაფართოება, მათზე ბაზარზე საკმაოდ მაღალი მოთხოვნა. ხე-ტყის რესურსების მარაგი;
- კარტოფილის ნათესების ზრდის ტენდენცია. ექსპორტის შესაძლებლობანი, ადგილობრივი ბაზრის მდგრადი და მაღალი მოთხოვნა. ეკოლოგიური სისუფთავე, მთის იალაღებზე ორგანული სასუქის გამოყენების პოტენციალი, მაღალი გემური თვისებების მქონე კარტოფილისგან სხვადასხვა სახის პროდუქციის წარმოების შესაძლებლობა;
- მუნიციპალიტეტის დარგთაშეთანწყობის ოპტიმალური მოდელის სხვადასხვა შესაძლო ვარიანტები;
- სხვა რესურსები.

ინფორმაციული მასალები ქმნის იმის საფუძველს რომ ჩამოყალიბდეს რესურსებსა და პრობლემების ურთიერთკავშირებისა და პროგრამის შესაძლო ვარიანტების შემუშავების მიმართულებები. სქემატურად მთელი ტექნოლოგიური ციკლი ასე შეიძლება გამოვსახოთ:

I ეტაპი.

კვლევის ობიექტის, მუნიციპალიტეტის განვითარების პროგრამის მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრა.

მიზნები და მოცანები;

საფუძველები;

სამუშაოთა განხორციელების გეგმა;

საჭირო ინფორმაციის სტრუქტურის განსაზღვრა და შეგროვების გზები, მომწოდებლები;

გამოკითხვის ანკეტები, პირველადი ინფორმაციის შეგროვების ფორმები;

მეთოდოლოგიის არჩევანი;

შემსრულებლები და თანამონაწილეები.

II ეტაპი.

საწყისი ინფორმაციული ბაზის ფორმირება ინფორმაციის შეგროვება.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის გამგეობა;

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველო;

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო;

სოციალური მომსახურების სააგენტო;

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტრო;

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი;

საქართველოს კულტურის ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამინისტრო;

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური;

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტრო;

შინაგან საქმეთა სამინისტროს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავარი სამმართველო;

ანკეტური გამოკითხვის მასალები;

სხვა ინფორმაციული წყაროები.

ინფორმაციის სახეობების (ჯგუფების) ჩამოყალიბება

მუნიციპალიტეტის ისტორია და სტრუქტურა;

მუნიციპალიტეტის გეოგრაფიული დახასიათება;

ბუნებრივი რესურსები;

ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობისა და არაორგანული ბუნების ძეგლები;

მოსახლეობა და დემოგრაფიული პროცესები. არსებული მდგომარეობა;

დარგობრივი ინფრასტრუქტურა;

ჯანმრთელობა, სოციალური დაცვა, განათლება, კულტურა;

მუნიციპალური ეკონომიკის მდგომარეობა;

ფინანსები;

სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგები.

III ეტაპი.

ინფორმაციის დამუშავება.

ზოგადსაცნობარო ინფორმაციის გამოყოფა;

კვლევის ობიექტის, მუნიციპალიტეტის შესახებ მიღებული მასალების სრულყოფა და დასკვნების გაკეთების უზრუნველყოფის დონე;

სიღრმისეული შესწავლა, ინფორმაციული უკმარისობის გამოვლენა ცალკეული საკითხების მიმართ. დამატებითი ინფორმაციის შეგროვების ორგანიზება;

მუნიციპალიტეტის ცალკეულ სფეროებში და მიმართულებებში, პროექტებში ძლიერი და სუსტი მხარეების წარმოჩენა. არსებული მდგომარეობის შეფასებიდან გამომდინარე პრობლემებისა და რესურსების ნუსხის განსაზღვრა.

საბოლოო გადაწყვეტილების, პროექტის მომზადება (გეგმის პროექტი):

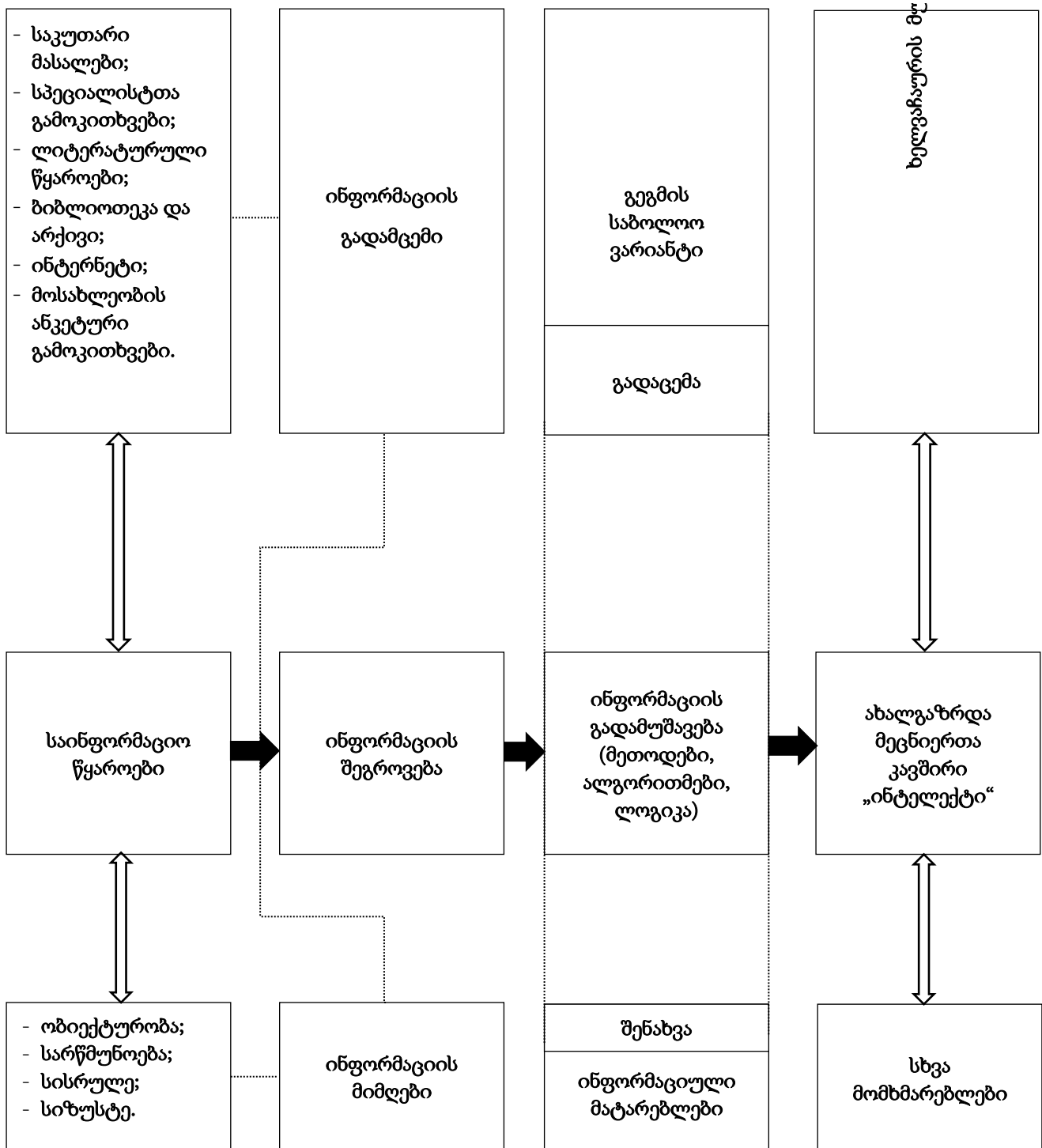
- გამოვლენილ პრობლემათა ნუსხის დადგენა;
- პრობლემათა პრიორიტეტების დადგენა ისეთი მიმართულებების გათვალისწინებით როგორცაა:
 - o პრობლემების გადაჭრის მოსალოდნელი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები;
 - o საჭირო რესურსებით უზრუნველყოფის პოტენციალური შესაძლებლობების არსებობისა და მოზიდვის დასაბუთება;
 - o საჭირო გარემოს არსებობის დასაბუთება, გამომდინარე სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკური კურსიდან, მუნიციპალიტეტის უფლებამოსილებიდან, ბიზნეს სფეროსა და მოსახლეობის ინტერესებიდან და სხვა გარემოებებიდან;
 - o პრობლემის წამყვანი როლი სხვა პრობლემების გადაჭრაში და მათთან დამოკიდებულების ხარისხი;
 - o პრობლემათა პრიორიტეტულობის პრინციპით რანჟირება, გადაჭრის გზების, შემსრულებელი სუბიექტებისა და შესრულების პერიოდების განსაზღვრა;
- შესრულების პროცესში შესაძლო რისკ-ფაქტორების განვითარების და ზემოქმედების ვარიანტების დამუშავება;
- ანკეტური გამოკითხვის მასალების საფუძველზე პრობლემათა გადაჭრის აუცილებლობის გათვალისწინება ასევე მოწოდებული რეკომენდაციების, წინადადებების, სურვილების, შეხედულებების შეფასება და პროგრამაში ჩართვის აქტუალობის ან უარყოფის მოტივაციების დადგენა;
- საქართველოს სახელმწიფო სტრატეგიული კურსისა და სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტების გათვალისწინება;

- საერთაშორისო თანამეგობრობის, პარტნიორი და დონორი ქვეყნების, საერთაშორისო პოლიტიკური და ფინანსური ორგანიზაციების ინიციატივით განსახორციელებელი პროექტებისა და პროგრამების გათვალისწინება;

IV ეტაპი. ინფორმაციის შენახვა და გადაცემა.

- პროგრამის საბოლოო ვარიანტის ფორმირება, მოზიდვა, ექსპერტული შეფასება საჭიროებიდან გამომდინარე აუცილებელი კორექტივების შეტანა;
- პროგრამის ელექტრონული ვერსიით და ბეჭდური სახით ფორმირება;
- პროგრამული დოკუმენტი;
- მომხმარებელზე გადაცემა, პრეზენტაცია.

დიაგრამა № 3.1. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმების შემუშავების პროცესი

მუნიციპალური განვითარების სფეროში საქართველოს სახელმწიფო სტრატეგია მუდმივად განვითარებადი სისტემის ჩამოყალიბებაზეა ორიენტირებული. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის განვითარებაზე ორიენტირებული პროგრამის შედგენისას სწორედ ეს პრინციპი იქნა გათვალისწინებული. ინფორმაციული ბაზის დამუშავების შედეგად გამოვლენილ პრობლემათა შორის პრიორიტეტულად შეიძლება განხილულ იქნეს შემდეგი ჯგუფები:

- სტრუქტურული პრიორიტეტები - მუნიციპალიტეტის ცალკეული დარგების განვითარება;
- სამეურნეო-ტექნიკური პროგრესის დანერგვის შესაძლო პრიორიტეტული მიმართულებები;
- პრიორიტეტები სოციალურ სფეროში;
- მუნიციპალიტეტის მართვის სისტემის სრულყოფისა და აქტუალური პრობლემების გადაჭრის პრიორიტეტები.

პროგრამის საბოლოო ვარიანტის ჩამოყალიბებისა და მასში ობიექტურად დასაბუთებული პრიორიტეტული პრობლემების ასახვა და მათი გადაჭრის გზების განსაზღვრა დაეფუძნა ისეთ ასპექტებს როგორცაა:

- პრობლემათა შერჩევა, მათი გადაწყვეტის აუცილებლობის დასაბუთება;
- პრობლემათა რანჟირება პრიორიტეტულობის მიხედვით, მნიშვნელობა, სირთულე, ტრადიციული მეთოდებით მათი გადაჭრის შეუძლებლობა ან არაეფექტურობა, რესურსული უზრუნველყოფის შესაძლებლობები, პრობლემათა გადაჭრაში მუნიციპალიტეტის, აჭარის მთავრობის, ან ქვეყნის ხელისუფლების ჩართვის აუცილებლობა და ა.შ.;
- ქვეყნისა და აჭარის რეგიონული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამებთან შესაბამისობა;
- პროგრამის განხორციელებით მაქსიმალური საბიუჯეტო და ეკონომიკური ეფექტის მიღება;
- მუნიციპალიტეტის განვითარების საშუალო და გრძელვადიანი პერიოდებისათვის პროგრამის ფორმირებისას გათვალისწინებულ იქნა, ე.წ. „მიზნის ხის“ აგების პრინციპით სარგებლობა, რაც გულისხმობს გენერალური მიზნის მიღწევისთვის ორ და სამ საფეხურიანი ქვემიზნებით პროგრამის შედგენას. ამის მიღწევის კრიტერიუმად გამოიყენება ისეთი ინსტრუმენტები და მექანიზმები, როგორცაა ეკონომიკური, ლოგიკური ანალიზი, ქვედა რანგის მიზნების ერთობლიობა მთავარი მიზნის მისაღწევად, მიზნების კონკრეტულობა და შემსრულებელთა კომპეტენტურობა;
- მიზნის მიღწევისათვის აუცილებელ ღონისძიებათა სისტემა, მისი გაწერა განსაზღვრულ დროში შემსრულებელ ადრესატებზე;
- პროგრამის სტრუქტურირაცია - ქვესისტემები, პროექტები;
- რესურსების შეფასება-რესურსები, რომლებიც აუცილებელია მთლიანად პროგრამის განხორციელებისთვის. რესურსების უკმარისობის შემთხვევაში პროექტებისა და მიზნების დაზუსტება. დამატებითი რესურსების მოძიების გზების დადგენა;
- მარკეტინგული კვლევა-პროგრამის მოსალოდნელი ეფექტის შეფასება. არაეფექტური პროექტების ამოღება.

რეალურად, მიუხედავად კონკრეტული სტადიების გამოყოფისა და ცალკე დაუხასიათებლობისა პროგრამის შედგენის სტადიებად შეიძლება განვიხილოთ: ტექნიკური დავალება;

- ესკიზური პროექტი;
- ტექნიკური პროექტი;
- მუშა პროექტი;
- განხორციელება;

- ახალი საპროექტო მიმართულება.

4 ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმის განხორციელების შეფასების ინდიკატორები

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის შედგენისა და შესრულების შეფასების ინდიკატორები განსაზღვრულია კვლევის შედეგად გამოვლენილი პრობლემებისა და რესურსების გათვალისწინებით. მთავარი ამოსავალი წერტილი - ყველა შესაძლო ინდიკატორებისაგან რეალურად გამოყენებადი და მიღწევადი ინდიკატორების შერჩევა,

ეფუძნება სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის ძირითად სტრატეგიებსა და ქვე-სტრატეგიებს, მათში შემავალი პროექტების მიზნებსა და ამოცანებს. ინდიკატორები დაჯგუფებულია ცალკეული პირობითი მიმართულებების მიხედვით, რომლებიც მთლიანობაში პასუხობენ გეგმით განსაზღვრულ საერთო და დარგობრივ სფეროებს.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის შედგენისა და შესრულების შეფასების ინდიკატორები ფორმულირებული იქნა შემდეგნაირად:

1. მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის კეთილდღეობისა და ცხოვრების ხარისხის ამაღლება

- ცხოვრების დონის ინდექსი (რეალური შემოსავლები, მოსახლეობის ჯგუფები, ფასები სამომხმარებლო საქონელზე და მომსახურებაზე);
- ნომინალური და რეალური საშუალო თვიური ხელფასი (საბიუჯეტო ორგანიზაციები, არასაბიუჯეტო ორგანიზაციები, ბიზნეს სფერო);
- საარსებო მინიმუმის დონე ქვეყანაში არსებულ დონესთან შედარებით;
- საარსებო მინიმუმის ქვევით მყოფი მოსახლეობის ხვედრითი წილი;
- ოჯახური ბიუჯეტის შემოსავლებისა და ხარჯების დინამიკა და თანაფარდობა;
- ოჯახების ფულადი შემოსავლების თანაფარდობა საარსებო მინიმუმთან;
- ოჯახური და ფერმერული მეურნეობების განვითარების დინამიკა, საშუალო წლიური შემოსავალი ერთ დასაქმებულზე, დანაზოგები.

2. ეკონომიკური პოტენციალის ზრდა

- სამრეწველო პროდუქციის წარმოების მოცულობა, ზრდის ინდექსი;
- სამრეწველო პროდუქციის წარმოება ერთ მცხოვრებზე;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების მოცულობა, წარმოების ზრდის ინდექსი;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მოცულობა ერთ მცხოვრებზე;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის სამრეწველო გადამამუშავების ხვედრითი წილი;
- სამელიორაციო სისტემა, სარწყავი არხების სიგრძე, მორწყული ფართობის რაოდენობა, მიღებული შემოსავლების ზრდა, დანახარჯები;
- მუნიციპალური ბიუჯეტის შემოსავლების საკუთარი რესურსები, მისი ზრდის დინამიკა;
- სახელმწიფო და კერძო ინვესტიციების ზრდა ძირითად კაპიტალში;
- საცალო ვაჭრობის მოცულობა ერთ მცხოვრებზე;
- ფასიანი მომსახურების საერთო მოცულობა ერთ მცხოვრებზე;
- ინფრასტრუქტურული უზრუნველყოფის დონე ქვეყანაში არსებულ დონესთან შედარებით;
- მყარსაფარიანი გზების საერთო სიგრძე, სასოფლო გზების ხარისხობრივი მაჩვენებლები;
- სატელეფონო, სხვადასხვა საკომუნიკაციო ქსელების, სატელევიზიო არხების, ინტერნეტის განვითარების დონე და მოსახლეობისათვის მათი მისაწვდომობის ხარისხი;
- დასაქმება, დასაქმებულთა ხვედრითი წილი შრომისუნარიანი მოსახლეობის საერთო რაოდენობაში;
- წარმოების ფაქტორების პოტენციალის გამოყენება, დარგთაშორისი ბალანსი;

- ტურისტული ინდუსტრიის განვითარების დინამიკა. ტურიზმი, როგორც დარგთაშორისი საკვანძო დარგი;
- ვიზიტორთა საშუალო წლიური რაოდენობა სეზონების მიხედვით;
- ადგილობრივი წარმოების სასოფლო-სამეურნეო, სამრეწველო და ხალხური რეწვის პროდუქციის მოწოდება რეალიზაცია ტურისტთა კვების ობიექტებში;
- ტურისტული რესურსების ტურისტულ პროდუქტებში და მარშრუტების ჩართვის დონე;
- სასტუმროებსა და კვების ობიექტებში ადგილების რაოდენობა;
- ტურიზმის ცალკეული სახეობების განვითარება.

3. ადამიანური კაპიტალის განვითარება

- მოსახლეობის რიცხოვნობის ზრდა და მიგრაციის დონე;
- ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის დინამიკა (მეწარმეობის სხვადასხვა ფორმები);
- სიცოცხლის ხანგრძლივობის საშუალო დონის ტენდენცია;
- ადამიანური პოტენციალის განვითარების ინდექსი (სიცოცხლის ხანგრძლივობა, სწავლის ხანგრძლივობა, მსყიდველობითი უნარი ა.შ.);
- მრავალშვილიანობის ხელშეწყობა და ახალდაბადებულთა ჯანმრთელობის შენარჩუნება;
- ჯანდაცვის დანახარჯები ერთ სულზე. დანახარჯების საერთო მოცულობა დაფინანსების ყველა შესაძლო წყაროდან;
- მოსახლეობის დაზღვევის უზრუნველყოფა სხვადასხვა წყაროებით და ფორმებით;
- ექიმებითა და მედ-პერსონალით მოსახლეობის უზრუნველყოფა 1000 კაცზე;
- პერიოდული პროფილაქტიკური დათვალიერებისა და მკურნალობის ღონისძიებით მოსახლეობის უზრუნველყოფა;
- დაავადებულთა საშუალო რაოდენობა და ხვედრითი წილი მოსახლეობის მთლიან რიცხოვნობაში;
- სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის დინამიკა;
- დაავადებათა ინტენსივობა და გავრცელება (ტუბერკულოზი, ონკოლოგია, ნარკოლოგია, ფსიქიატრია და ა.შ.);
- ბავშვთა და მოზარდთა უზრუნველყოფა სპორტულ-გამაჯანსაღებელი ობიექტებით;
- ქორეოგრაფიული ანსამბლები, შემოქმედებითი კოლექტივები;
- უმაღლესი და საშუალო სპეციალური განათლების მქონე მოსახლეობის ხვედრითი წილი;
- ერთ სულ მოსახლეზე განათლების სფეროში მუნიციპალური ბიუჯეტის დანახარჯების დონე;
- ბავშვთა და მოზარდთა სკოლებში ადგილებით უზრუნველყოფა ერთცვლიან რეჟიმში;
- ბაგა-ბაღებით უზრუნველყოფის დონე;
- პროფესიული მომზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების, გადამზადების მუნიციპალური პროგრამები. დანახარჯები მუნიციპალური ბიუჯეტიდან;
- კინოთეატრების რაოდენობა, თეატრების რაოდენობა, კულტურის სახლების რაოდენობა, მათში დასაჯდომი ადგილების რაოდენობა;
- მუზეუმები, ბიბლიოთეკები, დამთვალიერებლთა და მკითხველთა რაოდენობა.

4. მოსახლეობის ცხოვრების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა

- გარემოს დაცვისა და საგანგებო სიტუაციების პროფილაქტიკის ღონისძიებებზე დანახარჯები – სიტუაციის გაჯანსაღების დინამიკა;
- ტექნოლოგიური საშიშროების პოტენციური ობიექტების რაოდენობა (გამწმენდი ნაგებობები, კანალიზაცია, საწარმოები, გზები, მშენებლობები, ტრანსპორტი, კომუნალური მეურნეობა და ა.შ.);
- გარემოს დაცვის მდგომარეობის ძირითადი მაჩვენებლები (ჰაერი, წყალი, ნიადაგი);
- საგანგებო სიტუაციების რაოდენობა და ნეგატიური შედეგები;
- ბუნებრივ სტიქიური მოვლენების შემცირების მაჩვენებლები. დანახარჯები ამ მიმართულებების ღონისძიებებზე;
- დარეგისტრირებულ დანაშაულთა რაოდენობა.

5. მოსახლეობის საცხოვრებელი გარემოს ხარისხის გაუმჯობესება

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოსახლეობის სიმჭიდროვე. მიგრაციის ტენდენციები;
- სამეურნეო გამოყენებაში მყოფი ტერიტორია. მიწათსარგებლობის ტექნოლოგიების დაცვა. მეწყერული და სხვა ფაქტების რაოდენობა;
- ტყეპარკები და დასვენებისა და გასართობი ზონები;
- მუნიციპალიტეტის სივრცობრივი განვითარების რესურსები;
- საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა. კეთილმოწყობის დონე. სანიტარული ჰიგიენის, წყალმომარაგების, ენერგომომარაგების, კანალიზაციის და სხვა უზრუნველყოფის დონე;
- მოსახლეობის შემოსავლებისა და კომუნალური გადასახადების თანაფრდობა.

6. მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერის გაფართოება

- სწავლებისა და კონსულტირების გააქტიურება;
- ინფორმაციული მხარდაჭერა;
- ინვესტიციური რისკების დაზღვევა;
- შეღავათიანი კრედიტების მიღებისათვის გარემოს გაუმჯობესება. საშუალო საპროცენტო განაკვეთი;
- პროექტების განხორციელების რესურსული უზრუნველყოფა (ლიცენზია, წყალი, მიწა, კომუნიკაცია და ა.შ.);
- ცალკეული დარგების საინვესტიციო მიმზიდველობის გამოვლენა და სხვა ქონებრივი რესურსების ბაზაზე საკონსულტაციო საბჭოს შექმნა;
- წარმოების ფაქტორების საჯარო მოცულობით მოზიდვის გაფართოება;
- საკუთრების უფლებების დაცვა;
- მუნიციპალური შესყიდვების გაფართოება. ადგილობრივი პროდუქციის საერთო სახელმწიფო შესყიდვებში ჩართვა. ექსპორტის წახალისება და ხელშეწყობა;
- შეღავათიანი პრივატიზაცია.

ჩვენს მიერ განსაზღვრული ინდიკატორების ნუსხა და დატვირთულობის ხარისხი შეიძლება გარკვეული მიმართულებითა და შინაარსით კომპლექსურად იქნეს გამოყენებული. ამავე დროს

შესაძლებელია გარკვეული კორექტირება განიცადოს ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური პროგრამის შესრულების პროცესში.

5 მუნიციპალიტეტის ისტორია

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ადამიანი ძველი დროიდან არის დასახლებული. მახვილაურის ნამოსახლარი ჯერჯერობით ერთადერთი ძეგლია აჭარის ტერიტორიაზე, რომელიც კავშირშია, როგორც ადრე, ისე განვითარებულ ნეოლითურ ნამოსახლარებთან. იგი მდებარეობს კახაბრის დაბლობის ჩრდილოეთ ნაწილში მახვილაურის ბორცვზე და განეკუთვნება ძვ. წ.აღ-ის VII-VI ათასწლეულებს. მისი ნამოსახლარები შეიცავს მასალას განვითარებული ნეოლითიდან უგვიანეს – ფეოდალურ ხანამდე. მახვილაურის ნეოლითურ ნამოსახლარზე შეინიშნება მეთევზეობის განვითარების მაღალ დონე, მდინარის სიმდიდრის გამოყენებასთან ერთად დაწყებულია ზღვის ათვისება, თევზჭერაში კი ბრტყელძირიანი ნავის გამოყენება. დამახასიათებელია მეთუნეობის გაჩენა და მოხარშული საკვების დამზადება, კერამიკული ნაწარმი, მახვილაურის ნამოსახლარი გვიჩვენებს, რომ ამ დროს აქ ნეოლითური კულტურა განვითარების საკმაოდ მაღალ საფეხურზე ასულა. მახვილაურში მეთევზეობა უკვე მეურნეობის

დარგადაა გადაქცეული და გამოყენებულია მანამდე უცნობი სახეობის საწაფები, სხვადასხვა სახის ბადეები და სხვ. აქვეა ხის დასამუშავებელი მრავალფეროვანი იარაღები (გაპრიალებული ცულები, სათლელეები, დანები, საფხეკები, სატეხ-სათლელეები და სხვა), რომელთა გამოყენებით შესაძლებელი იყო ნავების გაკეთებაც.

სპილენძის ხანაში (ენეოლითი) ძვ. წ. აღ-ის V-IV ათასწლეულებში ამ რეგიონის მოსახლეობის ლითონის დამუშავება გამოყენების შემდგომი დაწინაურების კარგი საფუძველი მოუმზადებია. ამ ხანაში ადამიანმა ჯერ თვითნაბადი ლითონის გამოყენება დაიწყო, შემდეგ კი მადნისაგან ლითონის დამზადების მარტივ წესს მიაგნო ენეოლითური კერამიკა აღმოჩნდა მახვილსაურის ნეოლითური ბორცვის კულტურულ ფენაში.

ძვ.წ. აღ-ის IV ათასწლეულის II ნახევარში ადგილობრივი მოსახლეობა ბრინჯაოს ხანაში გადადის, რომელიც აქ დაახლოებით 2 ათას წელს გაგრძელდა. აჭარის ზღვისპირეთის მოსახლეობა ამ დროს საკმაოდ განვითარებული მიწათმოქმედი საზოგადოებაა, რომელიც ხელოსნობის სხვადასხვა დარგებთან ერთად (მეთუნეობა, ხითხურობა, რთვა და ქსოვა), დახელოვნებულია ბრინჯაოს მეტალურგიაში.

ბრინჯაოს ხანაში აღნიშნული ტერიტორია კოლხური კულტურის გავრცელების არეალში შედის და მისი მოსახლეობა აქტიურად მონაწილეობს თვით ამ კულტურის შექმნა-ჩამოყალიბებაში (კოლხური ცულების პროტოტიპები სოფ. ხელვაჩაურიდან და კირნათიდან). ბრინჯაოს ხანის, განსაკუთრებით შუა და გვიანბრინჯაოს ე.წ. „მდნობელთა განძები“ ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე აღმოჩენილია ბარცხანა, მახინჯაური, ყარადერე, სალიბაური, ერგე, მახო, „ჭოროხი“, ხელვაჩაური.

შუა ბრინჯაოს ხანის ყველაზე არქაულად მიჩნეული ორფერდა ყუამილიანი ცული, რომელიც ძვ.წ. აღ-ის II ათასწლეულის პირველი ნახევრით დათარიღება, აღმოჩენილია სოფ. ხელვაჩაურში. შუა ბრინჯაოდან გვიანბრინჯაოს ხანაზე გარდამავალი საინტერესო განძი აღმოჩნდა სოფელ კირნათში (7 ცული). კირნათში აღმოჩენილი ცულების სავარაუდო თარიღია ძვ.წ.აღ-ის XVI-XV საუკუნეები, უფრო XVI საუკუნე. ამავე ხანას განეკუთვნება თხილნარის განძიც.

აჭარის დაბლობზე არსებულ ბრინჯაოს წარმოების ორი ლოკალური რაიონიდან ერთი კახაბერ-ჭოროხის და ბათუმის მიმდებარე ტერიტორიაზე მდებარეობდა: აქედან ვრცელდებოდა ბრინჯაოს ნაწარმი აჭარის შიდა მთიან რაიონებში (მახუნცეთი, ჭვანა, ვერნები). აღნიშნული პერიოდი იყო თავისებური „ხევების“ წარმოქმნის ხანა. დღევანდელი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ასეთი უნდა ყოფილიყო ყოროლისწყლის აუზი, ცენტრით „თამარის ციხე“, კახაბრის ველი ცენტრით ერგეში, ჭოროხის მარცხენა სანაპირო ცენტრით მახოში და გონიო, ასეთი ხევების გაერთიანებით შეიძლება ჩამოყალიბდა „ხევი აჭარისა“, რომელიც სავარაუდოა, ძვ. წ. აღ-ის IX-VIII საუკუნეების ნახევრის ურარტული წყაროებში მოხსენიებული „ქვეყანა შემეთის“ (შავშეთი), ქვეყანა ზაბახას (ჯავახეთი), რომლებიც „ქვეყანა დიაუხის“ (ტაო) მოკავშირენი არიან, გაერთიანებაში უნდა ყოფილიყო.

მ.წ. აღ-ის X-VIII საუკუნეები რკინა-ფოლადის ათვისების, ქართველთა სამეურნეო საქმიანობაში რკინის საბოლოო დამკვიდრების და ბრინჯაოს გამოდევნის ხანაა. ამავე დროს იწყება სამეთუნეო ჩარხის გამოყენება, საგრძნობლად დაწინაურდა ლითონის (რკინა, სპილენძი) მოპოვება-დამუშავება. ამ პერიოდის მნიშვნელოვანი რკინის მომპოვებელი ცენტრი იყო ჭარნალში. კარგად განვითარებულია მიწათმოქმედება, მეთუნეობა (იწყება სამეთუნეო ჩარხის გამოყენება), საფეიქრო საქმე, მეცხოველეობა და მისი პროდუქტების დამზადება, შენახვა და ტრანსპორტირება, საბოლოოდ გაფორმდა ქართული წარმართული პანთეონი. ბარის ზონაში გაჩნდა ქალაქური ტიპის დასახლებანი სახელოსნო უბნებით და საკუთარი სასოფლო-სამეურნეო შემოგარენით.

უძველესი ქართული სახელმწიფოებრივი გაერთიანებების დიოხისა და კოლხის გარდა მ.წ. აღ-ის პირველ ათწლეულში საქართველოს სამხრეთში ჩამოყალიბდა მესხების ჰეგემონობით შექმნილი „მოსხების ქვეყანა“, რომელსაც ბერძნები „მოსხიკეს“ ან სპერს უწოდებდნენ. იგი მოიცავდა ფეოდალური ხანის საქართველოს გეოგრაფიულ არეალს კოლა-არტანს, კლარჯეთს, შავშეთს, ამიერ და იმიერ ტაოს, ჯავახეთს, სამცხეს, აჭარას, სპერს, ანუ მთელ სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს საფიქრებელია, მასში შედიოდა დღევანდელი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაც.

მ.წ.აღ-ის VIII საუკუნის II ნახევრიდან აჭარის ტერიტორია დღევანდელი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტიურთ კოლხეთის სამეფოს შემადგენლობაშია. ანტიკურ ხანაში კოლხას ჩრდილოეთი რეგიონები VI საუკუნეში ახალ კოლხურ სამეფოში გაერთიანდა, რომელსაც ჰქონდა საკუთარი სამონეტო სისტემა (კოლხური თეთრი).

მ.წ.აღ-ის IV საუკუნეში არისტოტელე მოიხსენიებს ევქსინის პონტის (შავი ზღვა – უ.ო.) სამხრეთ აღმოსავლეთ სანაპიროზე გეოგრაფიულ პუნქტს $\sigma\alpha\ \kappa\alpha\theta\upsilon\sigma$ რომელიც აკადემიკოს თ. ყაუხჩიშვილმა რამდენადმე მოგვიანო წყაროების ბათუსს ($\beta\alpha\theta\upsilon\sigma$, Batys) გაუიგივა. მ.წ. აღ-ის IV საუკუნეში ფსევდო სკილიქს კარიანდელი ასახელებს მდინარე აფსაროსს და მისგან ჩრდილოეთით „ყაჩალთა მდინარეს“, რომელიც იმავე მეცნიერის ლოკალიზაციით მდ. კინტრიშია. ელინისტურ ხანაში აჭარის ზღვისპირეთი მაღალგანვითარებული სოფლის მეურნეობის რეგიონია, სადაც ერთ-ერთი წამყვანი ადგილი მევენახეობა-მეღვინეობას უჭირავს, რომელიც აქ ჯერ კიდევ გვიანბრინჯაოს დასასრულიდან აღწევს მნიშვნელოვან დაწინაურებას. ამაზე მიუთითებს ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოფ. მახვილაურში და ბათუმის ციხეზე აღმოჩენილი კოლხური ქვევრები, ამფორები და სხვ. განვითარებულია „ყავისფერთიხიანი“ ამფორების წარმოება ბათუმისციხეზე, გონიო-აფსაროსსა და მახვილაურში, ამავე პერიოდის მნიშვნელოვანი მონაპოვარია სოფ. აგარის ორნამენტირებული სადგამი (მ.წ. III-II სს.), რკინის ცული, ქუსლიანი ჯამი და სხვ. როგორც ჩანს, აქ იყო მნიშვნელოვანი ფორთიფიკაცია.

ბათუმის გორანამოსახლარზე მნიშვნელოვანი მასალაა აღმოჩენილი მ.წ. აღ-ის VIII-VII საუკუნიდან მოკიდებული გვიანფეოდალური ხანის ჩათვლით. აქვე ნაპოვნია ელინისტური ხანის ნივთების – კოლხური დერგების, ჯამების, ადგილობრივი და სინოპური ამფორების და კრამიტის ფრაგმენტები. რთვა-ქსოვასთან დაკავშირებული პირამიდისებური საწაფები და კვირისტავეები და

სხვა. ბათუმის სამოსახლო ამ პერიოდში ამ მხარის ეკონომიკური, პოლიტიკური და სავაჭრო ცენტრია, რომელსა მჭიდრო ურთიერთობა აქვს ბერძნულ სამყაროსთან.

ძვ.წ. აღ-ის IV საუკუნის დასასრულიდან ზღვისპირა აჭარა ქართლის (იბერიის) სამეფოს შემადგენლობაშია, რომლის ფარგლებშიც, როგორც ჩანს, ძვ.წ. აღ-ის II საუკუნემდე დარჩა, ხოლო ძვ.წ. აღ-ის II საუკუნეში იგი მთლიანად კოლხეთის სამეფოს შემადგენლობაშია და მის ერთ-ერთ „სკეპტუხიას“ წარმოადგენს.

დაახლოებით ძვ.წ. აღ-ის I საუკუნის 90-იან წლებიდან მითრიდატე VI პონტოელმა თავის სამფლობელოს შეუერთა კოლხეთის სამეფო რომლის შემადგენლობაში შედიოდა დღევანდელი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაც. პონტოს სამეფოს განადგურების შემდეგ (ძვ. წ. აღ-ის 63 წელი) კოლხეთის სამეფო რომის გავლენის ქვეშ მოექცა და მას ძველი და ახალი წელთაღრიცხვების მიჯნაზე რომაელი მოხელენი განაგებდნენ. მაგრამ ქართლის სამეფოს კვლავ გააქტიურების შემდეგ, ახ.წ. აღის I საუკუნეში, ფარსმან I-ის (36-66 წ.წ.) დროს აჭარის შავიზღვისპირა ზოლი ქართლის სამეფოს ერთ-ერთ პროვინციად შეიძლება ვიგულისხმოთ, ხოლო 131 წლისათვის იგი უცილობლად მის შემადგენლობაშია, როგორც ოძრხეს საერისთავოს ნაწილი.

სტრაბონი (ძვ.წ. 64-ახ.წ.24) თავის „გეოგრაფია“-ში ასახელებს ბიძერების ტომს, რომელიც სამეცნიერო ლიტერატურაში განიხილება, როგორც აჭარელთა წინაპარი ტომი. პლინიუსი პირველად ახსენებს ციხე-ქალაქ აფსაროსს (გონიო) და ქალაქ მატოუმს, რომელსაც ზოგიერთი მკვლევარი ბათუმთან აიგივებს, ხოლო ფლავიუს არიანე საქართველოს შავი ზღვის ჩვენთვის საინტერესო მონაკვეთზე ახსენებს მდინარეებს აფსაროსს, აკამფსისს და ბათისს, აგრეთვე ციხე-ქალაქ აფსაროსსაც, სადაც მისი მოგზაურობის დროს (ახ.წ. 131 წელი) 5 რომაული კოჰორტა მდგარა. არიანე მიუთითებს, რომ აფსაროსი ძველი პუნქტია, სადაც კოლხეთის მეფე აიეტის ვაჟი აფსირტე დაიღუპა და აქვე აჩვენებს მის საფლავს. მისივე ცნობის მიხედვით ზღვისპირა აჭარა ლაზეთის სამთავროს ნაწილს შეადგენდა, რომლის გამგებელს მასალას, სამეფო ნიშნები რომის იმპერატორისაგან მიუღია.

ახ. წ. აღ-ის II საუკუნის მეორე ნახევრის გეოგრაფოსისა და ასტრონომის კლავდიოს პტოლემეაიოსის ცნობით აფსაროსი და მდ. აფსაროსის შესართავი კაპადოკიის პონტოს შემადგენლობაშია უძველესი პერიოდიდან მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გადიოდა მნიშვნელოვანი სავაჭრო გზები, რომლებიც ქართლის სამეფოს გარესამყაროსა და შავი ზღვის სანაპიროსთან აკავშირებდა. ერთ-ერთი ასეთი გზა იწყებოდა სოფ. ხერთვისიდან, გაივლიდა ერგეს, ბათუმს (მატიუმი), თამარის ციხეს, სებასტოპოლისს (ციხისძირი) და აფსარუნტს (გონიო). ერთ-ერთი ასეთი სავარაუდო გზა აღნიშნულია კასტორიუსის (IV ს.) რუკაზე. აღსანიშნავია პეტრაზე გამავალი გზა, რომელიც ჭოროხის შესართავის ახლოს ორად იყოფოდა: ერთი ჭოროხს ზემოთ მიჰყვებოდა, ხოლო მეორე ზღვის ნაპირს სამხრეთით ტრაპეზუნტამდე, ჩრდილოეთით კი, ასევე სანაპიროთი პეტრას გავლით სებასტოპოლისამდე მიდიოდა, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა როგორც იბერია-კოლხეთის, ისე რომისათვის. აჭარაზე გადიოდა ე.წ. „აბრეშუმის გზაც“, რომელიც აჭარისწყლის ხეობით მდ. ჭოროხის შესართავამდე, იქედან კი უკვე ჭოროხის სანაპიროთი ბათუმამდე მოდიოდა.

რომის იმპერიის აღმოსავლეთ საზღვრებთან სიახლოვემ და ხშირმა სამიმოსვლო გზებმა განაპირობა ის, რომ პირველად საქართველოში შავიზღვისპირეთში, კერძოდ აჭარაში შემოსულან ქრისტეს მოციქულები ახ.წ. აღ-ის I საუკუნეშივე და უქადაგიათ ქრისტიანობა. ჯერ კიდევ მოციქულთა ხანაში მოსულან აქ ქრისტეს მოციქულთაგან ოთხი –ანდრია პირველწოდებული, სიმონ კანანელი, მატათა და ფილიპე. ამ დროს ქართლის მეფე იყო ფარსმან I (დაახლ. 36–66 წ.წ.).

უმველესი ცნობები ანდრია მოციქულის აჭარაში მოღვაწეობის შესახებ მიეწერება III-VI საუკუნეების რომაელ ავტორებს – დოროთეოს ტვირელს, ეპიფანე კვიპრელს და სოფრონის. არსებობს ცნობაც, რომ ანდრია პირველწოდებულთან ერთად კოლხეთში შემოსული მატათა მოციქული აქვე გარდაიცვალა, „სადაც არის აფსარის ციხე, იქადაგა რა იქ სახარება და იქვეა დაკრძალული გონიოს (აფსაროსის) ციხეში დღესაც აღმართულია ჯვარი მატათა მოციქულის სიმბოლური საფლავის აღსანიშნავად. ანდრია მოციქულის აფსაროსში მოღვაწეობას ადასტურებს 630-იანი წლებში შედგენილი „პასქალური ქრონიკაც“, სადაც ნათქვამია, რომ ანდრია ქადაგებდა „დიდ ქალაქში, სადაც არის ციხე აფსაროსი და მდ. ფასისი“ ს. ყაუხჩიშვილის აზრით, მდ. ფასისი ამ შემთხვევაში მდ. ჭოროხი (რადგან მასაც მოიხსენიებდნენ ამ სახელით – უ.ო.), ხოლო „დიდი ქალაქი“ (მეგალე პოლისი) ბათუმი. „ქართლის ცხოვრების“ მეორე ჩანართის მიხედვით, რომელიც ვახტანგ VI-ის „სწავლულ კაცთ“ გაუკეთებიათ, ანდრიათან ერთად იხსენებიათ სიმონ კანანელი და მატათა მოციქულები, როგორც ჭოროხის ხეობაში ქრისტიანობის გამავრცელებლები.

ზოგიერთ მკვლევართა აზრით, მოციქულები აჭარაში 40 წელს მოსულან ხოლო ზოგიერთები ფიქრობენ, რომ აღნიშნულ ფაქტს ადგილი ჰქონდა 50 და 54 წლების მახლობლად. ყველა შემთხვევაში მოციქულთა აჭარაში, კერძოდ მის ზღვისპირეთში (აფსაროსი) მოღვაწეობა ექვსგარეშეა, რასაც ამ რეგიონში ქრისტიანობის გავრცელება ახ.წ.აღ-ის პირველსავე საუკუნეშითე უნდა მოყოლოდა. ხოლო III-IV საუკუნეთა მიჯნაზე რომის იმპერატორების დიოკლიტიანეს და მაქსიმეს ზეობაში აფსაროსში გარდაცვლილან ქრისტიანობისთვის წამებული ორენტიოსის ექვსთაგან ორი ძმა (ბერძნული სვინაქსარის ცნობა).

II საუკუნის შუახანებიდან მოყოლებული VI საუკუნის 10-იან წლებამდე დღევანდელი აჭარა, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიითურთ ქართლის სამეფოს ოძრხეს საერისთავოს ნაწილია, რომელსაც ამ სამეფოს ერთ-ერთი ერისთავთაგანი მართავს.

ვახუშტი ბაგრატიონის მიხედვით, VIII საუკუნის ბოლოდან აჭარის ზღვისპირა დაბლობი დასავლეთ საქართველოს შემდგომ ისტორიული განვითარება ისე წარიმართა, რომ ქობულეთ-ბათუმის მხარე ჭოროხამდის გეოგრაფიულად აჭარის ნაწილი, როგორც ჩანს, პოლიტიკურად უმთავრესად გურიის სამთავროში შედიოდა და ბოლოს საქმე იქამდე მივიდა, რომ ვახუშტი ბათუმის მხარეს გურიის ნაწილად სთვლიდა

XII ს-ის პირველ ნახევარში აჭარა საერისთავოა, ასევე უფრო გვიანაც. XIII საუკუნის პირველ ნახევარში კი იგი დღევანდელი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიითურთ ლიხთამერი საქართველოს შემადგენლობაშია, XIII ს-ის II ნახევრიდან – სამცხის სპასალარების (ათაბაგების) სამფლობელოში, ერთი საუკუნის შემდეგ, კერძოდ 1372 წლისათვის აჭარის ზღვისპირა დაბლობი

გურიელის მფლობელობაშია. ოსმალთა მიერ აჭარის უშუალო დაპყრობამდე დღევანდელი აჭარის ზღვისპირეთი ათაბაგების გამგებლობიდან გარკვეული დროით გურიის სამთავროს შემადგენლობაში აღმოჩნდა. XVI საუკუნის ერთი ოსმალური წყაროს მიხედვით, გურიის სამთავრო უშუალოდ ტრაპიზონს ესაზღვრებოდა.

XVI საუკუნის 40-იან წლების ბოლოს ოსმალები ჭანეთს იპყრობენ და გონიოს ციხეს იკავებენ. ამავე საუკუნის ბოლოს კი აჭარაში იჭრებიან. 1609 წ. „შემოკრიბა მამია გურიელმან სპანი, შევიდა აჭარას, მოწყვიტა ოსმალნი და დაიპყრა კუალად თვითვე აჭარა“. მაგრამ ეს იყო უკანასკნელი გაბრძოლება. 1611 წლის ოსმალეთის იმპერიის აღწერაში შიდამთიანი აჭარის სანჯაყი უკვე ჩილდირის, ანუ ახალციხის ეიალეთშია შეტანილი, ხოლო ბათუმის – ტრაპიზონის ეიალეთში. მასში შედიოდა ჩვენთვის საინტერესო დღევანდელი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაც.

ახალციხის საფაშოს გაუქმების შემდეგ, XIX ს-ის 50-იანი წლებიდან, აჭარა ოსმალებმა ტრაპიზონის ვილაეთის შემადგენლობაში შეიყვანეს, დღევანდელი აჭარის ტერიტორია ოთხ კაზაში (მაზრა) განაწილდა: ბათუმის კაზაში შედიოდა 2 ნაპიე (ოლქი) – ბათუმისა და ქობულეთის (ჩურუქ-სუ), ლივანას კაზაში – მაჭახელი, ხოფას კაზაში – გონიო და აჭარის კაზაში – ქვემო და ზემო აჭარა. როგორც ვხედავთ, დღევანდელი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორია განაწილებულა ბათუმის, ლივანასა და ხოფას კაზებში.

1878 წელს რუსული მმართველობის დამყარების შემდეგ, შეიქმნა ბათუმის ოლქი და გეოგრაფიული აჭარის ტერიტორია ბათუმისა და აჭარის „ოკრუგებად“ დაიყო. პირველი შედგებოდა კინტრიშის, ბათუმისა და გონიოს უბნებისაგან, მეორე – მაჭახელის, ქვემო და ზემო აჭარის უბნებისაგან. აქაც, როგორც ვხედავთ, აღნიშნული მუნიციპალიტეტის ტერიტორია ორივე „ოკრუგის“ შემადგენლობაშია განაწილებული, რომელთაგან პირველში შედის ბათუმისა და გონიოს საპოლიციო უბნები, მეორეში კი მაჭახელის. 1883 წელს ბათუმის ოლქი გააუქმეს და იგი ორ „ოკრუგად“ (ბათუმისა და ართვინის) ქუთაისის გუბერნიას შეუერთეს. 1903 წელს ეს „ოკრუგები“ კვლავ გამოყვეს ქუთაისის გუბერნიიდან და ისევ შეაერთეს „ბათუმის ოლქად“. აღნიშნული ადმინისტრაციული დაყოფა გაგრძელდა 1917 წლამდე.

1917 წლის მაისში გააუქმეს ბათუმისა და ართვინის ადმინისტრაციული ოკრუგები შემდგომ პერიოდში აჭარაში ჯერ თურქები, შემდეგ ინგლისელები ბატონობდნენ და დამოუკიდებელი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ მხოლოდ 1920 წლის 7 ივლისს დაამყარა აქ თავისი იურისდიქცია. 1921 წლის 18 მარტს კი აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლება გამოცხადდა და იგი საქართველოსთან ერთად რუსეთის მოდერნიზებულ იმპერიას შეუერთეს.

1921 წლის 16 ივლისის დეკრეტით შექმნილი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შემადგენლობაში გაუქმდა საპოლიციო უბნები და შეიქმნა მაზრები და სასოფლო თემები – 5 მაზრითა და 12 თემით; 1923 წელს სასოფლო თემები 18-მდე გაიზარდა. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორია ძირითადად ამ პერიოდში შედიოდა ჭოროხის, მისი ნაწილი კი, აჭარისწყლის მაზრაში. 1930 წელს მაზრები შეიცვალა რაიონებით, ხოლო სასოფლო თემები –

სასოფლო საბჭოებით. 1940 წლისათვის აჭარაში შედიოდა 4 რაიონი და 1 რესპუბლიკური დაქვემდებარების ქალაქი ბათუმი, მათ შორის ბათუმის (ხელვაჩაურის) რაიონი ცენტრით ბათუმში. ასეთივე მდგომარეობაა 1950-იანსა და 60-იან წლების დასაწყისში. 1962 წელს ბათუმის, ქობულეთის და შუახევის რაიონები გააუქმეს და შუახევი ხულოს (რომლისგანაც ის გამოყვეს 1952 წელს) შეუერთეს, ხოლო ბათუმისა და ქობულეთის რაიონები გააერთიანეს და შექმნეს ჩაქვის რაიონი ცენტრით დაბა ჩაქვში, რომელიც 1964 წელს გააუქმეს და კვლავ აღდგა ადრინდელი მდგომარეობა. მაგრამ 1970 წელს ბათუმის რაიონის ნაცვლად მას ეწოდა ხელვაჩაურის რაიონი, ცენტრით დაბა ხელვაჩაურში. მდგომარეობა არ შეცვლილა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენამდე.

1990 წლის ოქტომბერში საქართველოს უმაღლესი საბჭოს არჩევნებით სახელმწიფოს სათავეში ეროვნული ძალები მოვიდნენ. თანდათან დაიწყო ძველი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური სისტემის დემონტაჟი და ახალი დემოკრატიული საქართველოს მშენებლობის პროცესი. 1991 წ.-ის მარტში შეიცვალა რაიონული მმართველობის სტრუქტურები – გაუქმდა რაიონული საბჭოს აღმასკომი და მის ნაცვლად შემოღებული იქნა რაიონის პრეფექტურა. ცოტა მოგვიანებით, 1991 წლის აგვისტოში, საქართველოში კომპარტიის საქმიანობაც აიკრძალა და გაუქმდა პარტიის ხელვაჩაურის რაიკომი. ამის შემდგომ რაიონის ცხოვრებაში ახალი ეპოქა დაიწყო.

2006 წლიდან, თვითმმართველობის სისტემის საკანონმდებლო რეფორმის შემდეგ, ხელვაჩაურის რაიონს ეწოდა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ცხოვრობდნენ და მოღვაწეობდნენ სამუსლიმანო საქართველოს ისეთი გამოჩენილი პიროვნებანი, როგორებიც იყვნენ მემედ, ჰაიდარ და ზია აბაშიძეები, პირველი ქართველი გენერალი სამუსლიმანო საქართველოდან ასლან აბაშიძე, ყედირ შერვაშიძე, ქემალ ქიქავა და სხვა.

6 მუნიციპალიტეტის მმართველობითი და ადმინისტრაციული სტრუქტურა

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი წარმოადგენს თვითმმართველ ერთეულს. მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის ორგანოებს წარმოადგენენ მუნიციპალიტეტის საკრებულო და გამგეობა.

საკრებულო არჩევითი ორგანოა, რომელიც შედგება ათი პროპორციული სისტემით და ყოველი თემიდან არჩეული ერთი მაჟორიტარი საკრებულოს წევრით. ხელვაჩაურის საკრებულოს წევრების რაოდენობა შეადგენს 21 წევრს.

საკრებულოს თავმჯდომარე არის თვითმმართველი ერთეულისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს ხელმძღვანელი.

საკრებულოში, საკითხების წინასწარი მომზადების, გადაწყვეტილებათა შესრულებისათვის ხელის შეწყობის, ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს და მისი სტრუქტურული ერთეულების კონტროლის მიზნით შექმნილია ხუთი მუდმივმოქმედი კომისია:

1. აგრარულ და გარემოს დაცვის საკითხთა კომისია;
2. განათლების, მეცნიერების, კულტურის, ტურიზმისა და სპორტის საკითხთა კომისია;
3. იურიდიულ და საპროცედურო საკითხთა კომისია;
4. საფინანსო-საბიუჯეტო და ეკონომიკურ საკითხთა კომისია;
5. ჯანმრთელობის დაცვისა და სოციალურ საკითხთა კომისია.

მუნიციპალიტეტის საკრებულოში წარმოდგენილია მხოლოდ ერთი ფრაქცია ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის სახით.

მუნიციპალიტეტის გამგეობა წარმოადგენს აღმასრულებელ ორგანოს, რომელიც ახორციელებს საქმიანობას თავისი სამსახურების საშუალებით. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის გამგეობაში ფუნქციონირებს 10 სამსახური:

- ადმინისტრაციული სამსახური;
- ინფრასტრუქტურის, ქონების მართვისა და სივრცითი მოწყობის სამსახური;
- ზედამხედველობის სამსახური;
- საფინანსო – ეკონომიკური სამსახური;
- კულტურის, განათლების, სპორტის, ტურიზმის, ძეგლთა დაცვისა და ახალგაზრდულ საქმეთა სამსახური;
- ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამსახური;
- შიდა აუდიტის სამსახური;
- სახანძრო – სამაშველო სამსახური;
- სამხედრო აღრიცხვის, გაწვევისა და მობილიზაციის სამსახური;
- იურიდიული სამსახური.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი შედგება 11 ტერიტორიული ორგანოსაგან:

- მახინჯაურის თემი;
- ორთაბათუმის თემი;
- ახალშენის თემი;
- ფერის თემი;
- შარაბიძეების თემი;

- თხილნარის თემი;
- ჭარნალის თემი;
- სარფის თემი;
- აჭარისწყალის თემი;
- მაჭახელას თემი;
- კირნათის თემი.

7 ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის შემუშავებისთვის საჭირო მონაცემთა ბაზის ფორმირების პრობლემები

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში განხორციელებული ტერიტორიული ცვლილებებიდან გამომდინარე შემცირდა მისი მთლიანი ფართობი, შეიცვალა საზღვრები ქალაქ ბათუმთან მიმართებაში. ზღვის პირა სუბტროპიკული ზონის დიდი ნაწილი სარფიდან მახინჯაურის ჩათვლით მთის წინა, ზოგიერთი სოფლებისა და დაბების სახით გადავიდა ქალაქ ბათუმის შემადგენლობაში. სამთავრობო გადაწყვეტილებით განხორციელებულმა პროექტმა მნიშვნელოვანი კორექტივები შეიტანა მუნიციპალიტეტის შესახებ ინფორმაციულ მასალებში. კერძოდ შეიცვალა:

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის საერთო ფართი;
- გეოგრაფიული საზღვრები;
- მოსახლეობის საერთო რაოდენობა და დემოგრაფიული სტრუქტურა;
- ოჯახების რაოდენობა;
- სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების რაოდენობა;
- არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების რაოდენობა;
- გამოყენებული და გამოუყენებული მიწების რაოდენობა;

- ცალკეული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მიერ დაკავებული ფართობი და საერთო მოსავლის მოცულობა (ციტრუსები, ჩაი, ხილი, ბოსტნეული, ბაღჩეული და ა.შ.);
- სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარების დონე და პოტენციური შესაძლებლობები;
- მრეწველობისა და მშენებლობის მასშტაბები;
- ტურისტული ინფრასტრუქტურა;
- სხვა დარგებისა და სფეროების მაჩვენებლები.

მუნიციპალიტეტში განხორციელებული მნიშვნელოვანი ტერიტორიული ცვლილებების შესაბამისად ჯერჯერობით საბოლოოდ არ არის ფორმირებული სახელმწიფო სტატისტიკური აღრიცხვის მონაცემები, რომელთა საფუძველზეც შესაძლებელია დადგინდეს ახალ საზღვრებში მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური პოტენციალის დარგობრივი სტრუქტურის, წარმოებისა და მომსახურების სფეროების განვითარების როგორც მიღწეული დონის ისე პროგნოზული შეფასებების გაკეთება.

შეიცვალა მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის მოცულობა, მისი შემოსულობებისა და ხარჯების წყაროები და სტრუქტურა, შემცირდა საგანმანათლებლო, ჯანდაცვის, კულტურის, კომუნიკაციის, მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის და სხვა სფეროების ობიექტების რაოდენობა.

მიუხედავად ამისა არსებული ტერიტორიული საზღვრების ფარგლებში მუნიციპალიტეტში შენარჩუნებულ იქნა დარგობრივი სტრუქტურა და შესაბამისად დღის წესრიგში კვლავაც რჩება პრობლემათა სპექტრი, რომელთა პრიორიტეტულობა არ შეიცვლება. მუნიციპალიტეტში დარგობრივი სტრუქტურა შემდეგნაირად იქნება წარმოდგენილი:

1. სოფლის მეურნეობა

- მეციტრუსეობა;
- მეჩაიეობა;
- მეხილეობა;
- მევენახეობა;
- ბოსტნეულის და ბაღჩეულის წარმოება;
- სხვადასხვა სუბტროპიკული კულტურები.

2. მრეწველობა

- ინერტული მასალების მოპოვება და გადამუშავება;
- სამშენებლო მასალების წარმოება;

- სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის გადამამუშავებელი საწარმოები, სხვადასხვა პროფილის საამქროები.

3. წყლის რესურსების ათვისება

- ჰიდრო-ელექტრო სადგურების მშენებლობა;
- თევზის სატბორე მეურნეობები;
- საირიგაციო და სამელიორაციო ქსელები.

4. ტურიზმი

- დაცული ტერიტორიები;
- ისტორიული ძეგლები და მუზეუმი;
- სხვა რესურსები.

5. მეფუტკრეობა

6. მეფრინველეობა;

7. მეცხოველეობა;

8. განათლება, ჯანდაცვა, კულტურა, სპორტი, კომუნიკაცია;

9. ბუნებრივი რესურსები;

10. მცირე და საშუალო ბიზნესი.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ინფორმაციული ბაზის სახელმწიფო სტატისტიკური მონაცემების, სხვა ოფიციალური მასალებისა და კვლევითი შედეგების შეფასებების გამოყენებით საბოლოოდ დაზუსტებული ვარიანტის შედგენამდე სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის შედგენისას გამოყენებულია ეგრეთ წოდებული შუალედური მონაცემთა ბაზა, რომელიც ეყრდნობა შემდეგ ინფორმაციას:

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიული ცვლილების განხორციელებამდე დაფიქსირებულ მონაცემებს არსებული პრობლემებისა და მათი გადაჭრისათვის საჭირო რესურსების შესახებ;
- მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური განვითარების ძლიერი და სუსტი მხარეების შესახებ;
- ეკონომიკის დარგობრივი სტრუქტურის შესახებ;
- სოფლის მეურნეობის დარგობრივი სტრუქტურისა და ცალკეულ კულტურათა დარაიონების ზონების შესახებ;
- მოსახლეობის დასაქმებისა და სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შესახებ;
- მიწათსარგებლობისა და კადასტრული მონაცემების მდგომარეობის შესახებ;
- მრეწველობის განვითარების შესახებ;

- ადგილობრივი რესურსების პოტენციალისა და ათვისების დონის შესახებ
- ინფრასტრუქტურის განვითარებაში არსებული მდგომარეობისა და პრობლემების შესახებ;
- გარემოს დაცვისა და საცხოვრებელი პირობების შესახებ;
- სხვადასხვა მიზნობრივი პროგრამებისა და პროექტების განხორციელების შესახებ.

აღნიშნული ინფორმაცია საშუალებას იძლევა შემუშავდეს მუნიციპალიტეტში სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ძირითადი სტრატეგიები და ქვეტრატეგიები დარგებისა და სფეროების მიხედვით. განისაზღვროს კონკრეტული პროექტები, მათი მიზნები, ამოცანები, მოსალოდნელი შედეგები და შესრულების რესურსები.

მუნიციპალიტეტის შესახებ ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემების დაზუსტების შემდეგ მოხდება მათი ასახვა პროექტის მონაცემთა ბაზაში და მათი ანალიტიკური შეფასება, რაც უზრუნველყოფს ცალკეული დასკვნებისა და საპროექტო გადაწყვეტილებების სანდოობის ხარისხის ამაღლებას და შეფასებების კომპეტენტურობას.

8 გეოგრაფიული დახასიათება

მდებარეობა. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი თვითმმართველი ერთეულია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შემადგენლობაში, შავი ზღვის სანაპიროზე. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი მდებარეობს დასავლეთ საქართველოს უკიდურეს სამხრეთ ნაწილში. მუნიციპალიტეტს ჩრდილოეთით ესაზღვრება ქალაქი ბათუმი და ნაწილობრივ ქობულეთის მუნიციპალიტეტი, აღმოსავლეთით ქედის მუნიციპალიტეტი. სამხრეთ-აღმოსავლეთით თურქეთი რესპუბლიკა და სამხრეთ-დასავლეთით შავი ზღვა (3 კმ-იანი სანაპირო ზოლით).

მუნიციპალიტეტის ფართობია 35 647 ჰექტარია. მუნიციპალიტეტის შემადგენლობაში შედის 11 თემი და 64 სოფელი. მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციული ცენტრი მდებარეობს ქალაქ ბათუმში (ფრიდონ ხალვაშის გამზირი #501).

ჰავა. მუნიციპალიტეტი სპეციფიკურია თავისი გეოგრაფიული და კლიმატური პირობებით. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ჰავა, ისევე როგორც შავიზღვის მთელი სანაპირო ზოლისა, წარმოადგენს ნოტიო-სუბტროპიკული ჰავის სახესხვაობას და იგი ჩვეულებრივ გამოირჩევა ტემპერატურის უმნიშვნელო რყევადობით.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ჰავის სუბტროპიკული ხასიათი და ბუნება უმთავრესად განპირობებულია მისი გეოგრაფიული მდებარეობით, ასევე რელიეფის სირთულით და შავ ზღვასთან სიახლოვით.

ნალექების უმეტესი ნაწილი უმთავრესად შემოდგომასა და ზამთარში მოდის. ყველაზე მცირე ნალექი კი გაზაფხულსა და ზაფხულში. საშუალო წლიური ტემპერატურა შეადგენს 12,8° C-ს. ნალექების საშუალო წლიური ტემპერატურა 1 500 მმ-ია, ჰავა მიახლოებულია სუბტროპიკულთან. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ქარის საშუალო სიჩქარე უდრის 1,9 მ/წმ-ს.

მუნიციპალიტეტის ძირითადი ნაწილი მთაგორიანია და ხასიათდება მცირემიწიანობით. ახალი მიწების ათვისება პრაქტიკულად შეუძლებელია. მუნიციპალიტეტის ვაკე-დაბლობებზე მორფოლოგიურად გამოიყოფა ზღვისპირა პლაჟი, დიუნისებრი ქვიშიანი ზვინულები და ბრტყელი ვაკე. ზღვისპირა ვაკე-დაბლობები აგებულია მეოთხეული ნალექებით (ქვიშები, რიყნარები, თიხები). აღმოსავლეთით და სამხრეთით ბორცვიანი მთისწინეთის ზონაა (მთაანარია, 410 მ, მთაჯვარი 418 მ). უფრო პერიფერიულ ნაწილებში ჩაქვის (სამხრეთ-დასავლეთით), ჭანეთისა და (ჩრდილო-აღმოსავლეთით) და კარჩხალის (ჩრდილო-დასავლეთით) ქედების დაბალი და საშუალო სიმაღლის განშტოებებია (მთაბოლოკო, 1531 მ, მთა მირვეთი, 1 094 მ, მთა გორეზული, 1 447 მ), რომლებიც ძირითადად აგებულია შუა ეოცენური ანდეზიტური განფენებითა და მათი პიროკლასტოლითებით.

შიგა წყლები. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გადის შავი ზღვის აუზის მდინარეები. ჭარბწყლიანობით გამოირჩევა შემდეგი მდინარეები: ჭოროხი, აჭარისწყალი, მაჭახელა, ჭარნალი, ყოროლისწყალი და სხვ. მუნიციპალიტეტის ყველაზე დიდი და წყალუხვი მდინარეა ჭოროხი, რომელიც მდინარე რიონის შემდეგ მეორეა საქართველოს მდინარეებს შორის. მდინარე ჭოროხის სიგრძე მუნიციპალიტეტის ფარგლებში შეადგენს 21 კმ-ს.

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარეობს მაჭახელას ხეობის გეგმარებითი დაცული ტერიტორია, სადაც მიედინება მდ. მაჭახელა, რომელიც წარმოადგენს ტრანსსასაზღვრო მდინარეს საქართველოსა და თურქეთს შორის.

მაჭახელას ხეობა ხასიათდება ენდემური და რელიქტური სახეობების იშვიათი მრავალფეროვნებით. 10 868 ჰექტარი დაფარულია ტყით, სადაც 75 % ხელუხელებელია. ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილი უჭირავს კოლხური ტიპის შერეული ფოთლოვანი ტყის ფიტოცენოზს წიფლის დომინირებით. ტყეებში ასევე გვხვდება წაბლი, მუხა და სხვა. მერქნიანი სახეობებიდან 13 შესულია საქართველოს წითელი წიგნის ნუსხაში. ტერიტორია ასევე მდიდარია ფაუნის თვალსაზრისითაც.

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მთავრდება საერთაშორისო მნიშვნელობის გზატკეცილები ბათუმი-ახალციხე და ბათუმი-სამტრედია-სოჭი. ეს უკანასკნელი სამხრეთით თურქეთის საზღვრამდე - სოფელ სარფამდე გრძელდება. სახელმწიფო მნიშვნელობის გზაა აგრეთვე აჭარისწყალი-კირნათი.

ფლორა და ფაუნა. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ზღ.დ. 500-1200 მ-მდე გავრცელებული გახლავთ ტყის ზონა, რომელიც უმთავრესწილად წარმოდგენილია

სხვადასხვა ფოთლოვანი მცენარით. ამ ზონის ფარგლებში ძირითადად ვხდებით წიფელის ტყეებს.

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მრავლადაა, როგორც მარადმწვანე და ფოთლოვი ბუჩქები, მოცვი, ბალახოვან საფარში – გვიმრა. ტყის ზონის ზემოთა ნაწილში სუბალპური მდელოებია, რომლებიც გამოყენებულია საძოვრებად. ამჟამად ტერიტორიის მნიშვნელოვან ნაწილში ჭარბობს კულტურული მცენარეულობა: ციტრუსები, ჩაი, ტუნგი, ევკალიპტი, ხურმა და სხვა.

მუნიციპალიტეტში ძირითადად გავრცელებულია ტყის შემდეგი ცხოველები: გარეული ღორი, მურა დათვი, მგელი, ტურა, შველი, კვერნა, ციყვი, კურდღელი. ფრინველებიდან: ყვავი, ქორი, ჭკა, შაშვი, ჩხიკვი, ჩხართვი, კოდალა. ბევრია გადამფრენი ფრინველი. მდინარეები მდიდარია თევზით.

ძირითადი ლანდშაფტები. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში გავრცელებულია ნოტიო სუბტროპიკული ვაკე–დაბლობის, მთა–ტყისა და მთა–მდელოს ლანდშაფტის შემდეგი სახეები: 1. სანაპირო ქვიშიან–ხრეშიანი დიუნები ფსამოფილური მცენარეულობით; 2. დახრილი ვაკე–დაბლობები კოლხური მცენარეულობით, ალუვიური და ეწერი ნიადაგებით; 3. ბორცვიანი მთისწინეთი კოლხური მცენარეულობით, წითელმიწა ნიადაგით; 4. საშუალო მთები წიფლნართა და ტყის ყომრალი ნიადაგებით; 5. მთის ხეობები, ჭალის ტყეებით, ალუვიური ნიადაგით; 6. სუბალპური ტყეები და მდელოები მთის ტყისა და მთის მდელოს ნიადაგებით.

9 ბუნებრივი რესურსები

9.1 წყლის რესურსები

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის, როგორც მთლიანად აჭარის შიგა წყლების და მათ შორის მდინარეების, მინერალურ და თერმული წყლების ხასიათი განპირობებულია რთული გეოლოგიური აგებულებით, რელიეფის და კლიმატის თავისებურებით. ზემოაღნიშნული პირობები გავლენას ახდენს ჩამონადენის სისწრაფეზე, ქიმიურ შემადგენლობაზე და ჩამონადენის მოდულზე.

ხელვაჩაურში, ძირითდად, მთის ტიპის მდინარეები გვხვდება. რელიეფის ძლიერი დანაწევრების გამო მდინარეების სიგრძე მოკლეა და მათ მიერ დაკავებული აუზის ფართობი მცირე. მუნიციპალიტეტის არცერთი მდინარე სათავეს არ იღებს მუდმივი მყინვარის და თოვლის ტერიტორიიდან. მდინარეები, უმეტესად, იკვებებიან მიწისქვეშა წყლების, წვიმის და თოვლის ნადნობი წყლებით, ამიტომაც მათ გაზაფხულსა და შემოდგომაზე წყალდიდობები ახასიათებთ. მდინარეები ხასიათდება დიდი ვარდნით, ჩქარი დინებით, ზოგიერთ მონაკვეთზე ისინი მიედინება ვიწრო და ღრმა ხეობებში, ქმნის ჭორომებს და ჩანჩქერებს. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული ყველა მნიშვნელოვანი მდინარე წარმოადგენს მდინარე აჭარისწყლის შენაკადს და ჩაედინება შავ ზღვაში.

ცხრილი # 9.1. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის მდინარეები და მათი შენაკადები

№	მდინარის (შენაკადის) დასახელება	სათავეს მდებარეობა ზღვის დონიდან (მ)	სიგრძე (კმ)	სიგანე (მ)	სიღრმე (მ)	სიჩქარე (მ/წმ)	სამუდლო ვარდნა 1კმ-ზე (მ)	წყალმტკრები აუზის ფართობი (კმ ²)	მრავალწლიანი სამუდლო ხარჯი (მ ³ /წმ)	სამუდლო წლიური ჩამონადენი (მლ/წმ)	წლიური ენერჯია საქართველოს ფარგლებში,
1	ჭოროხი	2700	438 (საქართველოს ტერიტორიაზე-26, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი)	80	1,5-4,8	0,7-2,5 (საშ.1,5)	6,2	22130	278	8767	1235
	შენაკადები:										
1.1	აჭარისწყალი	2379	90 (მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე-5,5)	სათავე-1-6, ქვემოწელიდა შესართავი-40-60		0,8-1,3, ზემო წელში-1,5-2	26,4	1540	51,5	1624,1	
1.2	მაჭახლისწყალი	2285	37 (საქართველოს ტერიტორიაზე-21, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი)	შუა წელში-11-16	0,4-0,8	2,5 (შესართავთან-0,5-0,8)		369	20,8	655,9	
	შენაკადები:										
1.2.1	სკურდიდი	2151	11								
1.3	ოლაურისწყალი										
1.4	ჯოჭოსწყალი		6					11,8	0,98	30,9	
1.5	მახოსწყალი										
1.6	ბოლოყი										
1.7	ჭარნალი	1142	13					25,3	1,2	37,8	
2	მეჯინისწყალი		9								
3	ბარცხანა		8,6	სათავე-2, შესართავი-14			13,2	16,9	1,32	41,6	
	შენაკადები:										
3.1	ახალშენისწყალი		4,5								
3.2	ალიშისდეღე		2,8								
3.3	ფერისწყალი		2,5								
4	ყოროლისწყალი	1160	13	8-62,5			29,9	52	3,3	104,1	
	შენაკადები:										
4.1	ხალვაშებისწყალი		3								
4.2	ლეჩისწყალი		4,2								
4.3	კაპრემუმისწყალი		2,8								
5	აბანოსწყალი (საკალმახე)		6					3,9	0,25	7,9	

წყარო: აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველო; შაქრო ფალავანდიშვილი, აჭარის ბუნება და სოფლის მეურნეობა, გამომცემლობა „ბათუმის უნივერსიტეტი“, 2005.

9.1.1 მინერალური და თერმული წყლები

მინერალური და თერმული წყლების ფორმირება დაკავშირებულია ზედაპირული წყლების ღრმად ჩაჟონვასთან ტექნიკური რღვევის ზონებში. სიღრმეში ეს წყლები ცხელდება და მათი ნაწილი ხელშემწყობ გეოლოგიურ ზონებში ზედაპირზე ამოდის.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში გამოყოფის ღირსია მახვიჯაურის თერმული წყლები, რომელთათვისაც პროგნოზირებული ჭაბურღილების სიღრმე 3000-3500 მეტრს, ხოლო წყლის ტემპერატურა კი 80-90 გრადუსს შეადგენს და შეიძლება გამოყენებულ იქნას კომუნალური დანიშნულებით და ასევე სოფლის მეურნეობაში სასათბურე დანიშნულებით.

ცხრილი 9.2. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის მინერალური და თერმული წყლები

მინერალური/თერმული წყაროს ადგილმდებარეობა	წყლის ტიპი ქიმიური შემადგენლობის მიხედვით	დებიტი (ლიტრი/დღე-ღამეში)	ტემპერატურა (°C)	pH	შენიშვნა
კაპნისთავი	ჰიდროკარბონატულ-ქლორიდულ-სულფატური კალციუმიან-ნატრიუმიან-მაგნიუმიანი	8000	11	6.1	გაცემულია ლიცენზია, ხდება სამრეწველო ჩამოსხმა
მახინჯაური	თერმული, გოგირდწყალბადიანი, ქლორიდურ-ჰიდროკარბონატულ-სულფატური ნატრიუმიან-კალციუმიანი	240000	26	8.4	

9.1.1 წყალაღების, სუფთა წყლის გამოყენების, წყალჩაშვების მდგომარეობა, წყლის დაბინძურების კერები

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში წყლის ძირითადი არტერიების დაბინძურდება იწვევს მუნიციპალიტეტში მჭიდროდ დასახლებული პუნქტების, ფეკალური და საყოფაცხოვრებო მიზნებისათვის გამოყენებული წყლები. გამოყენებული წყლების დადგენილი წესით გაწმენდა არ ხდება, ისინი გაუწმენდავად ჩაედინებიან მდინარეში და აბინძურებენ მას. არანაკლებ მნიშვნელოვანია მოსახლეობის მხრიდან მდინარეთა კალაპოტებში მოწყობილი თვითნებური ნაგავსაყრელები.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტს, ისევე როგორც მთლიანად აჭარას, დიდი ჰიდროენერგეტიკული რესურსები გააჩნია. აქ არსებულ მდინარეებსა და მათ შენაკადებზე შესაძლებელია მცირე სიმძლავრის ჰიდროელექტროსადგურების აშენება.

9.1 სასარგებლო წიაღისეული

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში სასარგებლო წიაღისეულის საბადოებზე და მადანგამოვლინებებზე უკანასკნელ პერიოდში ჩატარებული კვლევებით ჭარნალის და მარადიდის საბადოებში ოქროს შემცველობა აღწევს 5.5 გ/ტ, ხოლო პროგნოზირებული მოცულობა 6გ/ტ. ცალკე აღნიშვნის ღირსია კირნათის მადანგამოვლინება, სადაც ოქრო შეადგენს 0,2-8,4 გ/ტ, ხოლო ვერცხლი 13-1130 გ/ტ. აქვე აღსანიშნავია, რომ აჭარის მადნის მარაგის მქონე რაიონი წარმოადგენს ერთ-ერთ პერსპექტიულს საქართველოში, მაგრამ მასზე მიმდინარე სამუშაოები არასისტემური ხასიათისაა, რაც ვერ იძლევა მისი პერსპექტიულობის სრულ სურათს.

ცხრილი # 9.3. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში არსებული სასარგებლო წიაღისეულის საბადოები და მადანგამოვლინებები

№	საბადოები და წიაღისეულის სახეობები	მადანგამოვლინებები და წიაღისეულის სახეობები	ზომის ერთეული	სამრეწველო მარაგები	პროგნოზული მარაგები	გამოყენება
I ფერადი და კეთილშობილი ლითონები:						
1	ოქროს გამადნების კვარცულ-მარღვული მცირესულფიდური ტიპი:					
1.1		ქარნალი	ტონა		6.0	ოქროს მრეწველობა
1.2		კირნათი	ტონა		5.5	ოქროს მრეწველობა
1.3		მარადიდი	ტონა			ოქროს მრეწველობა
II სამშენებლო მასალები:						
2	ღორღის ნედლეული-ვულკანოგენური ქანები:					
2.1	ახალშენის ტუფობრეჭიებისა და პორფირიტების საბადო		ათასი მ ³	11000.0	-	ინერტული მასალების წარმოება
2.2	ხეყრუს დიორიტ-პორფირიტების საბადო		ათასი მ ³	1097.0	-	ინერტული მასალების წარმოება
3	სამშენებლო ქვიშა-ხრეში:					
3.1	ჭოროხის ქვიშისა და ხრეშის საბადო		ათასი მ ³	843.0		ბეტონის შემავსებლის და სამშენებლო ხსნარის ნედლეული

შენიშვნა:

A კატეგორიის მარაგები-დეტალურად შესწავლილი და დადგენილი მარაგები

B კატეგორიის მარაგები-წინასწარი ძიებით საკმარისად შესწავლილი და დადგენილი მარაგები

C₂ კატეგორიის მარაგები-ცალკეული საბადოს მარაგები განსაზღვრული გეოლოგიური მონაცემების მიხედვით

1. დიორიტი-სიღრმიდან ამონთხეული ქანი; ძვირფასი საშენი მასალაა.
2. ბრეჯია-ქანი რომელიც შედგება სხვადასხვა სხვადასხვა ქანის ერთმანეთთან შეკავშირებული კუთხოვანი ნატეხებისგან.
3. პორფირიტი-ეფუზიური პალეოტიპური კვარცის ქანი, ანდეზიტის მსგავს.
4. ანდეზიტი-ვულკანური წარმოშობის ქანი; იყენებენ როგორც მჭავაგამძლე და სამშენებლო მასალას - სამხრეთ ამერიკის მთაგრეხილის -ანდების-სახელის მიხედვით.

2011 წლის პირველი ივნისის მონაცემებით, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტროს სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების უწყებრივი სალიცენზიო რეესტრის მონაცემების მიხედვით, სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვებაზე გაცემული ლიცენზიების შესახებ მონაცემები მოცემულია # 1 დანართში.

9.2 ტყის რესურსები

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში სატყეო ფონდი შეადგენს 23 470,8 ჰექტარს, რომელიც დაყოფილია ოთხ სატყეო უბნად, 17 სამცველოდ და 141 კვარტალად, რომლებიც შემდეგნაირადაა გადანაწილებული:

1. ერგე–ორთაბათუმის სატყეო – შედგება 3 სამცველოსაგან და 16 კვარტალისაგან;
2. თხილნარის სატყეო – შედგება 5 სამცველოსაგან და 35 კვარტალისაგან;
3. კირნათის სატყეო – შედგება 4 სამცველოსაგან და 25 კვარტალისაგან;
4. მაჭახლის სატყეო – შედგება 5 სამცველოსაგან და 67 კვარტალისაგან.

ხელვაჩაურის ტყის ფონდის ტერიტორიაზე გავრცელებული ძირითადი მერქნიანი სახეობების, მათი დაკავებული ფართობების, მარაგებისა და მაჩვენებლების შესახებ ინფორმაცია წარმოდგენილია # 9.4 ცხრილში.

ცხრილი # 9.4. ტყის მერქნული რესურსები ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში-სახეობები, ფართობები, მარაგი

	ფართობი ჰა	მარაგი მ³	ფართობი %	მარაგი %
ნაძვი	339	94 200	1,46	9
ფიჭვი	2	300	0,01	0,01
წიფელი	10 289	2 066 900	44,18	54,91
მუხა	550	46 400	2,36	1,23
რცხილა, ჯაგრცხილა	471	50 400	2,02	1,34
წაბლი, კაკალი	7 685	1 285 400	33,0	34,15
თხემლა	3 124	204 300	13,41	5,43
აკაცია, გლეგიჩია	17	1 800	0,07	0,05
ხურმა	49	4 100	0,21	0,11
ბუჩქნარი	763	10 300	3,28	0,27
სულ	23 289	3 764 100	15	9

ხელვაჩაურის სატყეო ადმინისტრაციის ტყის ფონდში ჩადენილ სამართალდარღვევათა ფაქტები 2009-2012 წლის ფარგლებში დაფიქსირებულია 250 შემთხვევა, რომლის დროსაც უნებართვით მოჭრილი იქნა 1 032 მ³ ტყე, გარემოზე მიყენებული ზიანი კი შეადგენს 73 131 ლარს.

ხელვაჩაურის სატყეო ადმინისტრაციის მიერ ყოველწლიურად ხდება მუნიციპალიტეტის მოსახლეობისათვის სპეციალური ჭრის სახით საშეშე და სამასალე ხე-ტყის გამოყოფა. 2010 წლის 20 აგვისტოს #242 დადგენილების შესაბამისად სპეციალური ჭრები შეიცვალა სოციალურ ჭრებად, რომლის საფუძველზეც 2011-2012 წლის მდგომარეობით სოციალური ჭრებით გაოყოფილია 23 804 მ³ (2011 – 19 804, 2012 – 4 000) I და II ხარისხის ხე-ტყე, მათ შორის მოთხრილ-მოტეხილი ხე-ტყეც, რომელიც ზემოაღნიშნული კანონით გაერთიანებულია სოციალურ ჭრებში.

აჭარის ტყის მასივები (როგორც წიწვოვანი, ასევე ფოთლოვანი კორომები), მათ შორის ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში, დაავადებულია სხვადასხვა მავნებლებით: წაბლის ქერქის კიბო (*Criphonectria parasitica*), ნაძვის დიდი ლაფანჭამია (*Dendroctonus micans*), მბეჭდავი ქერქიჭამია (*Ips typographus*), კენწეროს ქერქიჭამია (*Ips acuminatus*), სიდამპლის გამომწვევი სოკოები-*Phelinnus pini*, *Armillaria mellea* (მანჭკვალა) და სხვა. დაავადებებს გააჩნიათ მრავალი კერა და გამოირჩევიან მაღალი ინტენსივობით.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტყის ფონდში არსებული ტყის შემქმნელ მერქნიან სახეობებზე სხვადასხვა სახის მავნებელ-დაავადებებია გავრცელებული, აჭარის სატყეო სააგენტოს მიერ ჩატარებული მონიტორინგის შედეგებიდან გამომდინარე ყველაზე მეტად აღმოჩნდა წაბლის ხეების ხმობა, როგორც ჯგუფურ-კერობრივად, ასევე გაფანტული ხასიათისა. წაბლნარების მთლიანი ფართობის 7 685 ჰექტარიდან, 23 % ანუ 1800 ჰექტარ ფართობზე აღირიცხა ჯგუფურ-კერობრივი და გაფანტული ხასიათის ხმელი და ხმობადი ხეები, რომლის გავრცელების არეალიც ყოველწლიურად იზრდება.

მეჩხერი ფართობები ძირითადად წაბლნარ კორომებს უკავია, რომლებიც მათი პათოლოგიური მდგომარეობის გაუარესებით შეიქმნა, ასეთი მეჩხერი ფართობები შეადგენს 132 ჰექტარს.

9.3 სტიქიურ-გეოლოგიური მოვლენები

სტიქიურ-გეოლოგიური მოვლენების გააქტიურებაში მოქმედებს რამდენიმე ფაქტორი: კლიმატური, გეოლოგიური და ადამიანის სამეურნეო საქმიანობით გამოწვეული. ტერიტორიები წარმოადგენენ გორაკ-ბორცვიან რელიეფს. ტერიტორიების გეოლოგიურ აგებულებაში მონაწილეობას იღებენ შუა ეოცენის ასაკის ვულკანოგენური ტუფობრეჩიები, ბრეჩიები, ტუფები და სხვადასხვა წარმოშობის ვულკანოგენური წარმონაქმნები, რომლებიც უმეტეს შემთხვევაში გადაფარულია მეოთხეული ასაკის დელუვიური ნალექებით, თიხა-თიხნარებით და სხვადასხვა უხეშნატეხოვანი მასალების ჩანართებით, ხოლო მდინარეთა ხეობებში-ალუვიური ნალექებით. ვულკანოგენური წარმონაქმნები უმეტეს შემთხვევაში ქიმიურად გამოფიტულია და ხასიათდებიან მკვეთრად დაქვეითებული ფიზიკურ-მექანიკური თვისებებით. ეს გარემოება ხელსაყრელ პირობას ქმნის სტიქიური გეოლოგიური პროცესების განვითარებისათვის. ამ პროცესების განვითარებაში დიდ როლს თამაშობს ასევე რელიეფის მორფოლოგია. გრავიტაციული პროცესები (ჩამოქცევა, მეწყერი, ჩამოშლა) უმეტესად ვითარდება ციცაბო რელიეფის პირობებში, რომლის დახრის კუთხე 25%-ს აღემატება. ფერდობების მდგრადობისა და მეწყრული პროცესების განვითარების უმთავრესი კრიტერიუმი არის ფერდობების ამგები ქანების გაწყლიანება ჭარბი ატმოსფერული ნალექებით. ქანების გაწყლიანება ხდება როგორც ზედაპირული, ასევე გრუნტის წყლებით, რომელთა დონეები მნიშვნელოვნად შეივსო ჩანაჟონი წყლებით. ფერდობების ამგები ქანების გაწყლიანება-გადამძიმებამ გამოიწვია ისედაც სუსტი სტატიკური წონასწორობის დარღვევა და გრავიტაციული პროცესების განვითარება. აღსანიშნავია, რომ დაზიანებული ფართობების უმეტესობა გამოყენებულია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებად, რაც დიდ ზეგავლენას ახდენს

მეწერული პროცესების აქტივიზაციაზე. სადრენაჟო არხები არ არის გაყვანილი სასოფლო გზების გასწვრივაც, რის გამოც წარმოქმნილი ღვარცოფული ნაკადები მიედინებიან უსისტემოდ და ხელს უწყობენ გეოლოგიური პროცესების აქტივიზაციას.

საშიში ბუნებრივი პროცესების განვითარება, ბოლო პერიოდში, გამოწვეულია ასევე წარსულში ადამიანის მიერ პერსპექტივაში გაუთვალისწინებელი ინტენსიური შეტევით ბუნებაზე. XX საუკუნის 50-იანი წლებიდან სახელმწიფომ და კერძო პირებმა მდინარეთა ხეობებიდან ინტენსიურად დაიწყეს ქვებისა და ხრემის ამოღება საცხოვრებელი სახლების და სამრეწველო ობიექტების მშენებლობისათვის, აგრეთვე საძირკვლის და გზების მყარი გრუნტის შექმნისათვის. მოსახლეობის მაღალმა ბუნებრივმა მატებამ გამოიწვია დიდი, დახრილობის 25-40°-იანი ფერდობების ათვისება საკარმიდამო ნაკვეთებისა და საცხოვრებელი სახლების მოწყობისათვის. მთიან პირობებში ტყეების გაჩეხვამ მშენებლობისა და შეშისათვის დიდი უარყოფითი გავლენა მოახდინა ეკოსისტემაზე. აგრეთვე აღსანიშნავია აფეთქებით და მძიმეწონიანი ტრაქტორებით გზების გაყვანა სოფლებში და ალპურ სამოვრებზე, ალპური სამოვრების გადატვირთვა ჭარბი პირუტყვის ძოვებით და სხვა. ჭარბი დასახლების გამო, ხშირად ახალი მოსახლეობა დასახლებას იწყებს წინასწარ შესწავლილ სარისკო მეწყერულ უბნებზე, ადგილებზე, სადაც არის ღვარცოფისა და ზვავის საშიშროება.

ცხრილი №9.5 ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში სტიქიურ-გეოლოგიური პროცესების განვითარების ზონები და რისკფაქტორიანი უბნები

სოფელი	გეოლოგიური პროცესი	საშიშროების ხარისხი	ობიექტები, რომლებიც შესაძლებელია მოექცნენ საშიშ ზონაში	საინჟინრო-გეოლოგიური თვისებები
მახინჯაური განთიადი	მეწყერი, ეროზიული მოვლენები	მაღალი	საცხოვრებელი სახლები, საკარმიდამო ნაკვეთები.	იმეწყრება ტუფობრეკჩიები, ლატერიტიზირებული თიხა-თიხნარები, რასაც ხელს უწყობს ჭარბი ატმოსფერული ნალექების მოსვლა
ერგე ქვედა ჯოჭო ზედა ჯოჭო	მეწყერი, ეროზიული მოვლენები	მაღალი	საცხოვრებელი სახლები, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები და შიდასაუბნო გზები	იმეწყრება ტუფობრეკჩიები, ლატერიტიზირებული თიხა-თიხნარები, რასაც ხელს უწყობს ჭარბი ატმოსფერული ნალექების მოსვლა
ჩაისუბანი	მეწყერი	მაღალი	საცხოვრებელი სახლები და საკარმიდამო ნაკვეთები	შუა ეოცენის ვულკანოგენური ქანების, ლატერიტიზირებული თიხა-თიხნარების არამდგრადობა
ორთაბათუმი	მეწყერი	მაღალი	საცხოვრებელი სახლები და საკარმიდამო ნაკვეთები	შუა ეოცენის ვულკანოგენური ქანების, ლატერიტიზირებული თიხა-თიხნარების არამდგრადობა

კაპრემუმი	მეწყერი	მაღალი	საცხოვრებელი სახლები და საკარმიდამო ნაკვეთები	შუა ეოცენის ვულკანოგენური ქანების, ლატერიტიზირებული თიხა-თიხნარების არამდგრადობა
მასაურა	მეწყერი	მაღალი	საცხოვრებელი სახლები და საკარმიდამო ნაკვეთები	შუა ეოცენის ვულკანოგენური ქანების, ლატერიტიზირებული თიხა-თიხნარების არამდგრადობა
სალიბაური	მეწყერი	მაღალი	საცხოვრებელი სახლები და საკარმიდამო ნაკვეთები	შუა ეოცენის ვულკანოგენური ქანების, ლატერიტიზირებული თიხა-თიხნარების არამდგრადობა
ყოროლისთავი	მეწყერი	მაღალი	საცხოვრებელი სახლები და საკარმიდამო ნაკვეთები	შუა ეოცენის ვულკანოგენური ქანების, ლატერიტიზირებული თიხა-თიხნარების არამდგრადობა
წინსვლა	მეწყერი	მაღალი	საცხოვრებელი სახლები და საკარმიდამო ნაკვეთები	შუა ეოცენის ვულკანოგენური ქანების, ლატერიტიზირებული თიხა-თიხნარების არამდგრადობა
წიქარეული	მეწყერი	მაღალი	საცხოვრებელი სახლები და საკარმიდამო ნაკვეთები	შუა ეოცენის ვულკანოგენური ქანების, ლატერიტიზირებული თიხა-თიხნარების არამდგრადობა

10 დემოგრაფია

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა 1926 წლიდან 1999 წლამდე 3,9-ჯერ გაიზარდა და 25,4 ათასიდან 92,9 ათასამდე მიაღწია. 2002 წელს მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის მიხედვით მუნიციპალიტეტში 90,8 ათას კაცი ცხოვრობდა. საქართველოს მთავრობის 2011 წლის 14 აპრილის #24 განკარგულების თანახმად ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიების ნაწილის გადაეცა ქალაქ ბათუმს, რის გამოც შემცირდა მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა და 2012 წლის პირველი იანვრის მდგომარეობით აღნიშნული მაჩვენებელი 62,8 ათას კაცს შეადგენს. უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა უკანასკნელად 2002 წელს ჩატარდა, ხოლო მას შემდეგ მოსახლეობის რიცხოვნების დადგენა შობადობისა და სიკვდილიანობის მაჩვენებლების მიხედვით ხდება, რაც საერთო ჯამში იძლევა იდეალურთან მიახლოებული სურათის ხილვის შესაძლებლობას.

რაც შეეხება ოჯახების რაოდენობას, ბოლო მონაცემებით მუნიციპალიტეტში 17 075 ოჯახია. მოსახლეობის უმეტესი ნაწილი ცხოვრობს ვაკე-დაბლობსა და მთისწინეთში, მცირე ნაწილი - დაბალ მთიანეთში. სოფლად ცხოვრობს მუნიციპალიტეტის მთელი მოსახლეობის 90%-ზე მეტი.

2012 წლის პირველი იანვრის მონაცემების მიხედვით ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის სიმჭიდროვე 1 კვ.კმ-ზე შეადგენს 176 კაცს. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის სიმჭიდროვე ძალიან მაღალია, სავარგულების ზრდა კი, მისი შეზღუდული რესურსების გამო, პაქტიკულად შეუძლებელია.

დემოგრაფიული მდგომარეობის სრულყოფილი ანალიზი წარმოდგენილი იქნება სახელმწიფო სტატისტიკური აღრიცხვის მასალების დაზუსტების შემდეგ.

11 ინფრასტრუქტურა

11.1 სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა

ქვეყნის განვითარების თანამედროვე ეტაპის ერთ-ერთი მახასიათებელს ინფრასტრუქტურა წარმოადგენს. ამ კუთხით მნიშვნელოვანია მუნიციპალიტეტის ინფრასტრუქტურის ანალიზი. ანალიზი საშუალებას იძლევა შეფასდეს ინფრასტრუქტურის მდგომარეობა და მისი რეაბილიტაციის/მშენებლობის საჭიროება.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა გაანალიზებულია საავტომობილო და საგზაო ინფრასტრუქტურის სახით.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტზე გადის საერთაშორისო მნიშვნელობის, შიდასახელმწიფოებრივი მნიშვნელობისა და ადგილობრივი მნიშვნელობის საავტომობილო გზები.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში გადის საერთაშორისო მნიშვნელობის „სენაკი–ფოთი სარფის“ საავტომობილო გზა. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მისი სიგრძე შეადგენს 3,4 კმ. „სენაკი–ფოთი სარფის“ საავტომობილო გზა ა/ბეტონის საფარითაა.

შიდასახელმწიფოებრივი საავტომობილო გზებიდან ხელვაჩაურში გადის "ბათუმი (ანგისა)–ახალციხის" საავტომობილო გზა, რომლის სიგრძეც 10,7 კმ-ია და სრულად არის ასფალტირებული. ადგილობრივი მნიშვნელობის გზების სიგრძე 634 კმ-ია, რომლის მხოლოდ მცირე ნაწილია (79,6 კმ) ასფალტირებული საფარის მქონე, ხოლო დანარჩენი ნაწილი (105 კმ) გრუნტის საფარისაა.

2013-2015 წლებში დაგეგმილია საავტომობილო გზების სარეაბილიტაციო სამუშაოების ჩატარება, რომელიც ითვალისწინებს ადგილობრივი მნიშვნელობის 52,45 კმ. გზების ა/ბეტონის საფარის მოწყობას.

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარეობს 69 ერთეული ხიდი, რომელთა საერთო სიგრძე 1730 გრმ/მ-ია.

განათებით უზრუნველყოფილი გზების სიგრძე თითქმის ნულს უტოლდება, უზრუნველყოფილია მხოლოდ "სენაკი–ფოთი–სარფის" საავტომობილო გზა.

ხელვაჩაურს არ გააჩნია მუნიციპალური ტრანსპორტი.

11.2 საკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურა

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა სარგებლობს ფიჭური კავშირგაბმულობის კომპანიების შპს „მაგთიკომის“, შპს „ჯეოსელის“ და შპს "მობიტელის" (იგივე ბილაინის) მომსახურებით¹.

¹ წყარო: აჭარის ა.რ. სტრატეგიული განვითარების გეგმის დოკუმენტი

ფიქსირებულ სატელეფონო კავშირს უზრუნველყოფს შპს „სილქნეტი“², რომლის სატელეფონო მომსახურება ვრცელდება მუნიციპალიტეტის მთლიან გეოგრაფიულ არეალზე. მოსახლეობის დიდი ნაწილი სარგებლობს შპს „მათიკომის“ – „მათიფიქსის“ ინტერნეტით.

11.3 ენერგეტიკის ინფრასტრუქტურა

ხელვაჩაური მუნიციპალიტეტში, ისევე როგორც აჭარის ვეტონომიური რესპუბლიკის მთელს ტერიტორიაზე, ელექტროენერჯის მიწოდებას უზრუნველყოფს ს.ს. „ენერგო-პროჯორჯია“ . მუნიციპალიტეტში მოქმედებს ელექტროენერჯის მიწოდების 24 საათიანი გრაფიკი.

ს.ს. „ენერგო-პრო ჯორჯიას“ არსებული გეგმით, ინდივიდუალური გამრიცხველიანება უნდა დასრულდეს 2013 წლის ბოლოსთვის, რაც ხელს შეუწყობს საერთო გამრიცხველიანობასთან დაკავშირებული პრობლემების აღმოფხვრას.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტს, ისევე როგორც მთლიანად აჭარის რეგიონს, დიდი ჰიდროენერგეტიკული რესურსები გააჩნია. მუნიციპალიტეტში არსებულ მდინარეებსა და მათ შენაკადებზე შესაძლებელია მცირე სიმძლავრის ჰიდროელექტრო სადგურების აშენება.

თურქული კომპანია „აჭარ ენერჯი 2007“ გეგმავს მდ. ჭოროხის ბოლო 21 კმ-იან მონაკვეთზე 21 და 53 (ზ.დ.) ნიშნულებს შორის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადის პროექტის განხორციელებას. პროექტი ითვალისწინებს 3-საფეხურიანი კალაპოტური ტიპის ჰესების კასკადის (კირნათი, ხელვაჩაური I და ხელვაჩაური II) მშენებლობასა და ექსპლუატაციას საერთო სიმძლავრით 105,7 მეგავატი.

- ბუნებრივი აირით უზრუნველყოფა

აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში და მათ შორის ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში გაზსადენების გაყვანას, გაზიფიცირებას, მოსახლეობისა და იურიდიული პირების ბუნებრივი აირით უზრუნველყოფას ახორციელებს ორი კომპანია: შპს „სოკარ ჯორჯია გაზი“ და შპს „აჭარის ბუნებრივი აირი“.

შპს „სოკარ ჯორჯიამ“ გაზიფიკაციის სფეროში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე 2008 წლიდან 2010 წლის ჩათვლით განახორციელა 13,525 მლნ. ლარის ინვესტიცია. რაც შეეხება მთლიან საინვესტიციო თანხას, რომლის დაბანდებასაც კომპანია აპირებს ბუნებრივი აირის ქსელის მშენებლობაში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე, იგი განისაზღვრება 30 მლნ. ლარით.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკაში მოსახლეობისა და იურიდიული პირების ბუნებრივი აირით უზრუნველყოფას ასევე ახდენს შპს „აჭარის ბუნებრივი აირი“. აღნიშნული კომპანია

² საქმიანობის სფერო მთლიანად მოიცავს ელექტრონული კომუნიკაციების საშუალებებით მომსახურებას, როგორცაა ადგილობრივი სატელეფონო კავშირი, საქალაქთაშორისო, ინტერნეტ მომსახურება, სატელეფონო კავშირი და რადიო-უზრუნველყოფა.

ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე 2011 წლის 1 იანვრისათვის ფლობდა 158 770 გრძივ მეტრ გაზსადენს.

მუნიციპალიტეტის საკმაოდ დიდი ნაწილი არ არის უზრუნველყოფილი ბუნებრივი აირით. მოსახლეობის მომარაგება ხდება თხევადი აირით.

12 ჯანდაცვის სფერო

საქართველოს მთავრობის 2011 წლის 14 აპრილის # 24 განკარგულების საფუძველზე, მუნიციპალური ტერიტორიების თვითმმართველ ქალაქ ბათუმზე გადაცემის შედეგად ხელვაჩაურის ტერიტორიაზე არ დარჩა არცერთი მუნიციპალური საავადმყოფო.

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ფუნქციონირებს პირველადი ჯანდაცვის ცენტრები:

1. სალიბაურის პირველადი ჯანდაცვის ცენტრი;
2. ახალშენის პირველადი ჯანდაცვის ცენტრი;
3. ფერია-სამების პირველადი ჯანდაცვის ცენტრი.;
4. სარფის პირველადი ჯანდაცვის ცენტრი;
5. თხილნარის პირველადი ჯანდაცვის ცენტრი;
6. აჭარისწყლის პირველადი ჯანდაცვის ცენტრი;
7. მარადიდის პირველადი ჯანდაცვის ცენტრი;
8. მაჭახლის პირველადი ჯანდაცვის ცენტრი.

საქართველოს მთავრობის 2007 წლის 26 იანვრის №11 დადგენილების, „ჰოსპიტალური სექტორის განვითარების გეგმის დამტკიცების შესახებ“, საქართველოს შრომის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ 2008 წელს განხორციელდა პირველადი ჯანდაცვის ცენტრების რეაბილიტაცია.

2012 წლის მონაცემებით მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს მხოლოდ ერთი სასწრაფო სამედიცინო დახმარების სადგური და ოთხი აფთიაქი.

12.1 აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიზნობრივი პროგრამები

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ პერმანენტულად ხორციელდება სხვადასხვა მიზნობრივი პროგრამები. კერძოდ:

- 100 წელს გადაცილებულ მოქალაქეებზე ერთჯერადი დახმარების კომპონენტი;
- ექიმთა გადამზადების და უწყვეტი სამედიცინო განათლების პროგრამა;
- დამატებითი სამედიცინო მომსახურება;
- თემის სამედიცინო პუნქტების ექიმადელი დახმარების განვითარების პროგრამა;
- ინკურაბელურ პაციენტთა პალიატიური დახმარების პროგრამა;
- მუნიციპალიტეტის ცენტრებში დასაქმებული სამედიცინო პერსონალის დამატებითი შრომის ანაზღაურება;
- რესურსტევადი მაღალტექნოლოგიური სამედიცინო (გულის ქირურგიის) მომსახურების კომპონენტი;
- სოფლის მოსახლეობის ექიმადელი სამედიცინო დახმარების პროგრამა და სხვ.

- **100 წელს გადაცილებულ მოქალაქეებზე ერთჯერადი დახმარების კომპონენტი**

პროგრამა აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში მოქმედებს 2002 წლიდან და ითვალისწინებს 100 და მეტი წლის ასაკის მოქალაქეებზე ერთჯერადი დახმარების გამოყოფას.

- **„ექიმთა გადამზადებისა და უწყვეტი სამედიცინო განათლების ხელშეწყობის“ პროგრამა**

აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში ხორციელდება სხვადასხვა მიმართულების ექიმთა მომზადება და გადამზადება აჭარის მაღალმთიანი მუნიციპალიტეტებისთვის. პროგრამის მიზანია ახალგაზრდა ნიჭიერი სამედიცინო კადრებისთვის ხელმისაწვდომი გახდეს დიპლომისშემდგომი განათლების, რეზიდენტურის ან რეზიდენტურის ალტერნატიული სწავლება. პროგრამის ფარგლებში 2009 წელს დაფინანსდა რეზიდენტურა ოფთალმოლოგიის და ანგიოქირურგიის მიმართულებით თითო სპეციალისტისათვის და საექიმო სპეციალობის მაძიებელისთვის უროლოგიის სპეციალობით, ერთი სპეციალისტისათვის. ხოლო 2010 წელს ანგიოქირურგიის მიმართულება ერთი სპეციალისტისათვის. გარდა ამისა აღნიშნული პროგრამა ითვალისწინებს სასწრაფო სამედიცინო სამსახურის ექიმების და საშუალო სამედიცინო პერსონალის გადამზადებას, რათა მათ მოახდინონ თანამედროვე სტანდარტების, ეფექტური სამედიცინო მომსახურების მიწოდება მოსახლეობისათვის.

- **დამატებითი სამედიცინო დახმარების კომპონენტი**

პროგრამა ამოქმედდა 2009 წელს და გრძელდება დღემდე. პროგრამის მიზანია სოციალურად დაუცველი ოჯახების ბაზაში რეგისტრირებული ოჯახების 3-15 ასაკისა და მოზრდილი წევრების დაფინანსება. ბენეფიციარებს წარმოადგენენ მხოლოდ ის ოჯახები, რომელთაც მინიჭებული აქვს 200 000-ის ჩათვლით სარეიტინგო ქულა და არ არიან სახელმწიფო სამედიცინო დაზღვევის პოლისით მომხმარებლები, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები, ომის ვეტერანები, ტერიტორიული მთლიანობისთვის ომში მონაწილეები, ტერიტორიული მთლიანობისათვის ომში დაღუპულთა ოჯახის წევრები (დედა, მამა, მეუღლე) მრავალშვილიანი (18 წლამდე სააკის 5 და მეტი შვილი) ოჯახის წევრები, ჩერნობილის ავარიის სალიკვიდაციო სამუშაოების მონაწილეები, პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებული პირები, უსახლკაროები. გარდა ამისა 2009 და 2010 წლებში დახმარებას ღებულობდა სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებს გარეთ დარჩენილი თირკმლის ქრონიკული დაავადების III, IV და V სტადიის მქონე ავადმყოფები.

- **ინკურაბელურ პაციენტთა პალიატიური სამედიცინო დახმარების კომპონენტი**

საქართველოში პალიატიური მზრუნველობის სამსახური ჩამოყალიბების პროცესშია, შესაბამისად ინკურაბელური პაციენტები საკუთარი შესაძლებლობების ამარა არიან მიტოვებული. აქედან გამომდინარე ამოქმედდა ინკურაბელურ პაციენტთა პალიატიური დახმარების პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებს მათ ჰოსპიტალურ დახმარებას.

- **თემის სამედიცინო პუნქტების ექიმამდელი სამედიცინო დახმარების განვითარების და სოფლის მოსახლეობის ექიმამდელი სამედიცინო დახმარების კომპონენტი**

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანდაცვის სამინისტროს მიერ ხორციელდება მიზნობრივი პროგრამა აჭარის მუნიციპალიტეტების თემებში სამედიცინო პუნქტების რეაბილიტაცია-აღჭურვის მიზნით. ამის აუცილებლობა გამოწვეულია მუნიციპალიტეტის თემების და მათში შემავალი სოფლების გეოგრაფიული მდებარეობით და აქ არსებული კლიმატური პირობებით, რადგან აღნიშნული პირობები აფერხებენ დროული სამედიცინო დახმარების მიღების შესაძლებლობებს, აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში ადგილობრივი მედდები უზრუნველყოფენ მოსახლეობისათვის უწყვეტი ექიმამდელი სამედიცინო მომსახურების მიწოდებას, რაც პირველადი ჯანდაცვის სისტემის ერთერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია.

აღსანიშნავია, რომ აღნიშნულ პროგრამის ფარგლებში მედდებს ეძლევათ ხელფასის სახით ყოველთვიურად 135 ლარი.

- მუნიციპალიტეტების ცენტრებში დასაქმებული სამედიცინო პერსონალის დამატებითი შრომის ანაზღაურება

მუნიციპალიტეტის ცენტრებში დასაქმებული სამედიცინო პერსონალის შრომის ანაზღაურება, მიმდინარე ეკონომიკური პროცესების გამო, დამოკიდებულია სახელმწიფო დაზღვევის პაკეტის მქონე და დაზღვევის არმქონე პაციენტთა სამედიცინო მომსახურების მოცულობაზე. შესაბამისად მოსალოდნელი შრომის ანაზღაურების შემცირების აღმოფხვრისა და პირველად სამედიცინო დაწესებულებებში ექიმთა და საშუალო სამედიცინო პერსონალის დამაგრების მიზნით აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანდაცვის სამინისტროს მიერ ხდება აღნიშნულ პერსონალზე დამატებითი შრომის ანაზღაურების გაცემა.

- რესურსტევადი მაღალტექნოლოგიური სამედიცინო (გულის ქირურგიის) მომსახურების კომპონენტი

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს მიერ ფინანსდება გულსისხლძარღვთა დაავადებების მკურნალობა 50 და მეტი ასაკის მოქალაქეებისათვის. გამონაკლისის სახით ფინანსდება უმცროსი ასაკის მოქალაქეებიც თანდაყოლილი გულის დაავადებების შემთხვევაში. აღნიშნული პროგრამა მოქმედებს 2006 წლიდან და მისი ამოქმედების მიზეზი იყო ის გარემოება, რომ სიკვდილიანობის სტრუქტურაში გულსისხლძარღვთა დაავადებების შედეგად გარდაცვლილ ადამიანთა რაოდენობას უჭირავს პირველ ადგილი.

- მოსახლეობისათვის განსაკუთრებულ შემთხვევებში სამედიცინო დახმარების პროგრამა

პროგრამა ითვალისწინებს განსაკუთრებულ შემთხვევებში – სტიქიური უბედურებები, ეპიდემიები და სხვა – მოსახლეობისთვის სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის გაზრდას.

პროგრამების მთლიანი ჩამონათვალის შესახებ იხილეთ ცხრილი №12.1.

ცხრილი № 12.1 აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ დაფინანსებული პროგრამები (2006-2009 წლებში)

№	დასახელება
	ამბულატორიული დახმარების პროგრამა
1	მოსახლეობისთვის ინდივიდუალური სამედიცინო დახმარების პროგრამა
2	მუნიციპალიტეტის ცენტრებში დასაქმებულ სამედიცინო პერსონალის დამატებითი შრომის ანაზღაურების კომპონენტი
3	ამბულატორიული დახმარების პროგრამაში მონაწილე ექიმების დამატებითი შრომის ანაზღაურების კომპონენტი
4	მოსახლეობის დამატებითი გადაუდებელი სამედიცინო მომსახურების კომპონენტი
5	მოსახლეობის პროგრამული დიალიზით უზრუნველყოფის კომპონენტი
6	ალკოჰოლიზმითა და ნარკომანიით დაავადებულთა სამედიცინო დახმარების კომპონენტი
7	გადაუდებელი ამბულატორიული ტრავმატოლოგიური დახმარების კომპონენტი
8	ორსულთა მეთვალყურეობის დამატებითი კომპონენტი
9	ნეირორეაბილიტაციის კომპონენტი
10	მოსახლეობის სპეციფიკური მედიკამენტებით უზრუნველყოფის კომპონენტი
11	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებზე სტომატოლოგიური მომსახურების კომპონენტი
	სტაციონარული დახმარების პროგრამა
1	უმწეოთა სამედიცინო დახმარების (დაზღვევის) კომპონენტი
2	რესურსტევადი მაღალტექნოლოგიური (გულის ქირურგიის) სამედიცინო მომსახურების კომპონენტი
3	ინკუბარელურ პაციენტთა პალიატიური დახმარების კომპონენტი
4	დამატებითი სამედიცინო დახმარების პროგრამა
5	რესურსტევადი მაღალტექნოლოგიური სამედიცინო მომსახურების კომპონენტი (ენდოპროტეზირება)
6	დამატებითი სტაციონალური დახმარების კომპონენტი
	ექიმთა გადამზადებისა და უწყვეტი სამედიცინო განათლების ხელშეწყობის პროგრამა
1	დასაქმებული სამედიცინო პერსონალის უწყვეტი პროფესიული განათლების ხელშეწყობის კომპონენტი
2	ახალგაზრდა ექიმ-სპეციალისტთა გადამზადების კომპონენტი
3	ექიმთა გადამზადების კომპონენტი
4	გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების საკითხებში მომზადების კომპონენტი
	სამედიცინო-პროფილაქტიკური პროგრამები
1	სოფლის მოსახლეობის ექიმადელი სამედიცინო დახმარების კომპონენტი
2	"სისხლის ბანკის" კომპონენტი
3	სანიტარულ-ბაქტერიოლოგიური და ლაბორატორიული კვლევის კომპონენტი
4	სასამართლო სამედიცინო შემოწმების, გამოკვლევისა და ექსპერტიზის პროგრამა
	სოციალური დაცვის პროგრამები
1	100 წელს გადაცილებულ მოქალაქეებზე ერთჯერადი დახმარების კომპონენტი

2	5 და მეტწილიან მცირეწლოვან ბავშვთა ოჯახებზე და მარტოხელა დედებზე (18 წლამდე ბავშვები) ერთჯერადი დახმარების კომპონენტი
3	სოფლის ექიმის კერძო პრაქტიკის განვითარების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამის თანადაფინანსების პროგრამა
4	თემის სამედიცინო პუნქტების ექიმადელი სამედიცინო დახმარების განვითარების ხელშეწყობის პროგრამა
5	უპოვართა და მზრუნველობა მოკლებულ მოხუცთა მოვლა-პატრონობის უზრუნველყოფის კომპონენტი
6	სმენადაქვეითებულთათვის სმენის აპარატებით უზრუნველყოფი კომპონენტი
7	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებზე საპროთეზო-ორთოპედიული მომსახურების კომპონენტი
8	ფსიქიკურად დაავადებულ პირთა ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის კომპონენტი
9	დევნილ მოსახლეობაზე დახმარების პროგრამა
აჭარის ა. რ. სარეზერვო ფონდიდან სხვადასხვა მიზნებისათვის გამოყოფილი თანხები	
1	ერთჯერადი დახმარების ფონდი სოციალური დახმარების ფონდი აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებული პირების-დევნილების ოჯახების აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკიდან საქართველოს სხვა რეგიონებში განსახლებისათვის
2	სოციალური დახმარების ფონდი სხვადასხვა საპრივატიზაციო ობიექტებში შესახლებულ, აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა ოჯახებზე კომპენსაციისათვის
3	აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში მოსახლეობის სოციალური დახმარების ფონდი მკურნალობის ხარჯებისათვის
4	სხვადასხვა ობიექტებში კომპაქტურად ჩასახლებული, აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებული პირების მიერ მოხმარებული ელექტროენერჯის სუბსიდირება
5	სტიქიისა და ხანძრის შედეგად დაზარალებული ოჯახების ერთჯერადი მატერიალური დახმარების ფონდი
6	სხვადასხვა სოციალური დახმარებები

წყარო: აჭარის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო

ასევე აღსანიშნავია აჭარის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სამმართველოს მიერ ჯანდაცვის სფეროში განხორციელებული მიზნობრივ პროფილაქტიკური პროგრამები (ცხრილი № 12.2).

ცხრილი № 12.2 აჭარაში საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სამმართველოს მიერ ჯანდაცვის სფეროში განხორციელებული მიზნობრივ პროფილაქტიკური პროგრამები (2005-2009 წლები)

№	მიზნობრივი პროფილაქტიკური პროგრამები
	2006 წელი

1	დონორების ხელშეწყობის კომპონენტი
2	გრიპის დაავადების პროფილაქტიკის (ვაქცინაციის) კომპონენტი
2007 წელი	
1	ეპიზედამხედველობის განხორციელება და ეპიდსიტუაციის მართვის პროგრამა
2	ანტირაბიული ღონისძიების განხორციელების მიზნობრივი პროგრამა
3	მალარიის პროფილაქტიკის მიზნობრივი პროგრამა
4	ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრების მიზნობრივი პროგრამა
2008 წელი	
1	ეპიზედამხედველობის განხორციელება და ეპიდსიტუაციის მართვის პროგრამა
2	ანტირაბიული ღონისძიების განხორციელების მიზნობრივი პროგრამა
3	მალარიის პროფილაქტიკის მიზნობრივი პროგრამა
4	ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრების მიზნობრივი პროგრამა
2009 წელი	
1	ეპიზედამხედველობის განხორციელება და ეპიდსიტუაციის მართვის პროგრამა
2	ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრების მიზნობრივი პროგრამა

წყარო: აჭარის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო

12.2 მუნიციპალიტეტის მიზნობრივი პროგრამები

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამსახურის მიერ პერმანენტულად ხორციელდება სხვადასხვა მიზნობრივი პროგრამები. კერძოდ 2012 წლის მიზნობრივი პროგრამებია:

- უმწეო მდგომარეობაში მყოფ მოქალაქეთა ერთჯერადი უფასო კვებით უზრუნველყოფა;
- ომის მონაწილეებსა და დაღუპულთა ოჯახის წევრებზე სადღესასწაულო დღეების ორგანიზება და დახმარება;
- დიალუზის ხელშეწყობის პროგრამა;
- 0-დან 57 000 ჟულის მქონე სოციალურად დაუცველი ოჯახებისათვის ოჯახის წევრის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით ერთჯერადი მატერიალური დახმარება;
- უფასო სასადილოების ბენეფიციართა სტომატოლოგიური, საპროთეზო-ორთოპედიული დახმარება;
- ეპილექსიით დაავადებულ 18-წლამდე ასაკის ბავშვების სპეციფიკური მედიკამანტებით უზრუნველყოფა;
- მაჭახლის თემის მოსახლეობის სამედიცინო მომსახურების ხელშეწყობა
- ერთჯერადი სოციალური დახმარების პროგრამა;
- მრავალშვილიანი დედების (ყოველ მე-3 და მომდევნო შვილის შეძენისას) ერთჯერადი მატერიალური დახმარება;
- მრავალშვილიანი და დედ-მამით ობოლ ბავშვთა (18 წლამდე ასაკის ბავშვები) ოჯახებისათვის ერთჯერადი მატერიალური დახმარება.

მიზნობრივი პროგრამების ჯამური თანხა აღემატება 150 000 ლარს და ის ყოველწლიურად ფინანსდება ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი ბიუჯეტიდან.

- **უმწეო მდგომარეობაში მყოფ მოქალაქეთა ერთჯერადი უფასო კვებით უზრუნველყოფა** – ადმინისტრაციული საზღვრების ცვლილებასთან დაკავშირებით უფასო სასადილოები მოექცა ბათუმის ტერიტორიულ ერთეულებში. 2012 წლიდან პროგრამა განხორციელდება ქ. ბათუმის მერიის ანალოგიური პროგრამის მეშვეობით 21 ბენეფიციარისათვის კვირაში შვიდი დღის განმავლობაში. პროგრამით ისარგებლებს ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მცხოვრები სოციალურად დაუცველი ოჯახების წევრები;

- **ომის მონაწილეებსა და დაღუპულთა ოჯახის წევრებზე სადღესასწაულო დღეების ორგანიზება და დახმარება** – ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტმა შეიმუშავა ვეტერანების და ომში დაღუპულთა ოჯახის წევრებისათვის პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებს უკვდავყოფის, სადღესასწაულო დღეების ორგანიზებას და გარკვეულ ვეტერანთა ოჯახებზე მატერიალური დახმარების გაწევას;

- **0-დან 57 000 ქულის მქონე სოციალურად დაუცველი ოჯახებისათვის ოჯახის წევრის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით ერთჯერადი მატერიალური დახმარება** – პროგრამით ისარგებლობს ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მცხოვრები 0-დან 57000-მდე სარეიტინგო ქულის მქონე სოციალურად დაუცველი ოჯახები, რომელთაც 2012 წელს გარდაეცვალათ ოჯახის წევრი. დახმარებას ღებულობს 80 ოჯახი. ბენეფიციართა რაოდენობა განსაზღვრულია წინა წლის სტატისტიკური მონაცემების გათვალისწინებით;

- **უფასო სასადილოების ბენეფიციართა სტომატოლოგიური, საპროთეზო-ორთოპედიული დახმარება** – უფასო სასადილოებით ისარგებლობენ ბენეფიციარები, რომლებიც დარეგისტრირებული არიან სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში და აქვთ 57000-ის ჩათვლით სარეიტინგო ქულა. მათ აქვთ საარსებო შემწეობა და სამედიცინო პოლისი. მიუხედავად აღნიშნულისა ეს კატეგორია მოკლებულია საშუალებას ჩაიტაროს როგორც სტომატოლოგიური, ასევე საპროთეზო-ორთოპედიული მკურნალობა. პროგრამის მეშვეობით 45 წლის ასაკს გადაცილებულ 18 ბენეფიციარს საშუალება ეძლევა ისარგებლოს აღნიშნული მომსახურებით 250 ლარის ფარგლებში;

- **ეპილევსიით დაავადებულ 18-წლამდე ასაკის ბავშვების სპეციფიკური მედიკამენტებით უზრუნველყოფა** – მუნიციპალიტეტი მე-5 წელია ახორციელებს ეპილევსიით დაავადებული ბავშვებისათვის ყოველდღიურად მისაღები მედიკამენტების უზრუნველყოფის პროგრამას. პროგრამით ისარგებლებს ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მცხოვრები ეპილევსიით დაავადებული 18-წლამდე ბავშვები, გამგეობის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამსახურში აღრიცხვაზე მყოფი, პროგრამით მოსარგებლე 35 ბენეფიციარი, რომელსაც წლის განმავლობაში დაემატება პირველადი მომართვები;

- **მაჭახელის თემის მოსახლეობის სამედიცინო მომსახურების ხელშეწყობა** – მაჭახელას თემის ყველა სოფელს "მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ – ეკონომიკური და კულტურული განვითარების შესახებ" საქართველოს კანონით მინიჭებული აქვს მაღალმთიანის სტატუსი. რელიეფური მდგომარეობიდან გამომდინარე გამწვანებულია მოსახლეობის სამედიცინო ხელმისაწვდომობა. პირველადი ჯანდაცვის ექიმებს ბინაზე გამოძახების შესრულება დიდი

დაბრკოლებებით, ხშირად ფეხით უწევთ. მაღალია ჯანმრთელობის გაუარესების რისკები. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის გამგეობა 3 წელია ახორციელებს ამბულატორიული გამოძახებების ტრანსპორტის ხარჯით უზრუნველყოფას. გამგეობა 2012 წელსაც განაგრძობს მომსახურებას, რაც უზრუნველყოფს სოფლად სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის გაზრდასა და დროული სამედიცინო მომსახურების მიღების შესაძლებლობას;

- **მრავალშვილიანი დედების (ყოველ მე-3 და მომღვენო შვილის შეძენისას) ერთჯერადი მატერიალური დახმარება** – მრავალშვილიანი ოჯახების მატერიალური სტიმულირების მიზნით ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის გამგეობამ შეიმუშავა პროგრამა, რომელიც გულისხმობს ყოველ მესამე შვილზე 300 ლარით, მეოთხე შვილზე 400 ლარით, მეხუთე და მეტ შვილზე 500 ლარით დახმარებას;

- **მრავალშვილიანი და დედ-მამით ობოლ ბავშვთა (18 წლამდე ასაკის ბავშვები) ოჯახებისათვის ერთჯერადი მატერიალური დახმარება** – მწვავე დემოგრაფიული პრობლემის ფონზე სტატისტიკური მონაცემებით აღნიშნული კატეგორიის დიდი ნაწილი სოციალურად დაუცველი, სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი ოჯახებია, ასევე სოციალურად დაუცველ კატეგორიას მიეკუთვნება მუნიციპალიტეტში რეგისტრირებული დედ-მამით ობოლ ბავშვთა ოჯახები. აღნიშნული ბენეფიციარებისათვის მორალური და მატერიალური მხარდაჭერის მიზნით ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის გამგეობამ შეიმუშავა მატერიალური დახმარების მიზნობრივი პროგრამა. ხორციელდება: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მცხოვრები ხუთი და მეტ მცირეწლოვან ბავშვთა ოჯახებზე (18 წლამდე ასაკის ბავშვები) ერთჯერადი მატერიალური დახმარების გაწევა და ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მცხოვრები დედ-მამით ობოლ ბავშვთა ოჯახებზე (18 წლამდე ასაკის ბავშვები) ერთჯერადი მატერიალური დახმარების გაწევა.

13 განათლება და კულტურა

1.1 სკოლამდელი აღზრდა

დღევანდელი მონაცემებით ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ოთხი საბავშვო ბაღია. თუმცა აღნიშნული რაოდენობა არ არის საკმარისი მუნიციპალიტეტში არსებული მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად და მოითხოვს დამატებით სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების მშენებლობას.

არსებულ სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში მომსახურების ტარიფი მინიმალურია და შეადგენს ერთ აღსაზრდელზე 5 ლარს. ბაღების ბიუჯეტის დანარჩენი ნაწილის დაფინანსება კი მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტიდან ხორციელდება. არსებული ტარიფი სხვა მუნიციპალიტეტებთან შედარებით მაღალია.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში საბავშვო ბაღების უმრავლესობა კარგ მდგომარეობაშია და არ საჭიროებს განსაკუთრებულ სარემონტო სამუშაოებს. ოთხივე საბავშვო ბაღს 2007-2009 წლებში ჩაუტარდა კაპიტალური რემონტი, ხოლო 2011 წელს კეთილმოეწყო საბავშვო ბაღების ეზოები.

2012 წლის მაისის მონაცემებით ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში სულ 312 აღსაზრდელი ირიცხება, რეალურად კი საბავშვო ბაღები გათვლილია 270 აღსაზრდელზე, რაც ნათლად მიუთითებს სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების დეფიციტზე.

2009 წელს აჭარის მთავრობამ ავტონომიური რესპუბლიკის მასშტაბით საბავშვო ბაღების რეაბილიტაციისა და ინენტარის შესამენად განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრომ დახარჯა 111 760 ლარი, რამაც თავისთავად მოიცვა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტიც.

1.2 სრული ზოგადი განათლება

განათლების სფეროს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსება, მოსწავლეთა ვაუჩერიზაციის პრინციპით, უზრუნველყოფს ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში საშუალო განათლების მიღების თანაბრად ხელმისაწვდომობას შესაბამისი ასაკის მქონე ყველა მოქალაქისათვის.

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოქმედი ყველა საჯარო სკოლა არის აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს დაქვემდებარებაში და მათ მოვლ-პატრონობას თავად უზრუნველყოფს.

2012 წლის მონაცემებით ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციულ ტერიტორიაზე ფუნქციონირებს 35 საჯარო და 2 კერძო სკოლა. მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს საბაზო და საშუალო სკოლები. ასევე ძირითად სკოლასთან ერთად მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარეობს მიერთებული სკოლებიც.

პერმანენტულად მიმდინარეობს მუნიციპალიტეტის საჯარო სკოლების რესტავრაცია-რეაბილიტაციის პროცესი, რომელსაც ძირითადად აჭარის ა/რ განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო აფინანსებს. ნაწილის დაფინანსებას კი უზრუნველყოფს ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი ადგილობრივი ბიუჯეტიდან სოფლის მხარდაჭერის პროგრამის ფარგლებში.

2005-2011 წლებში მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული საჯარო სკოლები, განათლების სამინისტროს მიზნობრივი პროგრამების ფარგლებში, აღჭურვილი იქნა სასკოლო ინვენტარით, სახელმძღვანელოებითა და სასკოლო ფორმით. სამომავლოდ იგეგმება მუნიციპალიტეტში

არსებული სკოლების პირველი კლასის მოსწავლეებისათვის სასკოლო ფორმის შექმნის მიზნობრივი პროგრამის გაგრძელება.

მუნიციპალიტეტის ყველა ძირითადი სკოლა უზრუნველყოფილია კომპიუტერებითა და შესაბამისი ინტერნეტ კავშირით, რაც გაზრდის მომავალი თაობის ადაპტაციას თანამედროვე ტექნოლოგიურ და საინფორმაციო სამყაროსთან.

სკოლების ბაზაზე ფუნქციონირებს ინტეგრირებული სასკოლო ბიბლიოთეკები, რომელთა კატალოგი საკმაოდ დიდი რაოდენობის სახელმძღვანელოსაგან შედგება. მუნიციპალიტეტის სკოლების ბაზაზე მოქმედებს სხვადასხვა წრეები და სახელოსნოები.

2012 წელს მუნიციპალიტეტში სულ 7913 მოსწავლე და 1024 მასწავლებელი ირიცხება. მუნიციპალიტეტის სკოლების რიგ საგნებში პედაგოგთა დეფიციტია. ზემოხსენებული პრობლემის აღმოფხვრის მიზნით საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო ახორციელებს სხვადასხვა პროექტებს – „ვასწავლოთ მომავალი წარმატებისათვის“ და „ისწავლე და ასწავლე საქართველოსთან ერთად“.

აღნიშნული პროექტების მიზანია საჯარო სკოლებში არსებული ინგლისური ენის მასწავლებლების დეფიციტის შევსება.³ „ისწავლე და ასწავლე საქართველოსთან ერთად“ პროგრამის ფარგლებში აჭარაში ჩამოყვანილი იქნა 60 მოხალისე ინგლისური ენის პედაგოგი, რომელთაგანაც ნაწილი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სკოლებში იქნა გადანიშნული, რაც ხელს შეუწყობს მომავალი თაობის კონკურენტუნარიანი განათლების მიღებას. პედაგოგთა დეფიციტის აღმოფხვრის მიზნით პერიოდულად ცხადდება ვაკანსიების სხვადასხვა პროფილის პედაგოგებზე⁴.

დაწყებულია მასწავლებელთა სერთიფიცირების პროცესი, რომელიც ხელს უწყობს პედაგოგთა კვალიფიკაციის ამაღლებას. პროგრამის დაფინანსებას ვაუჩერების სახით უზრუნველყოფს სახელმწიფო⁵. 2011 წელს მუნიციპალიტეტის მასშტაბით სერთიფიცირება წარმატებით გაიარა 32 პედაგოგმა⁶. პერიოდულად მიმდინარეობს პედაგოგთა გადამზადება სხვადასხვა სპეციალურ საგნებში და კომპიუტერულ უნარ-ჩვევებში.

უცხო ენებიდან სკოლებში მხოლოდ რუსული, ინგლისური და გერმანული ენები შეისწავლება, მუნიციპალიტეტის არცერთ სკოლაში არ ისწავლება ფრანგული ენა. ბოლო პერიოდში გაიზარდა იმ მოსწავლეთა რაოდენობა, რომლებიც უცხო ენებიდან ინგლისურს ანიჭებენ უპირატესობას. აღნიშნულ ფაქტორს განაპირობებს ინგლისური ენის სავალდებულო სწავლება I-XII კლასებში.

³ კონკურსში მონაწილეობის მიღება შეუძლია ნებისმიერ მსურველს, ვისაც აქვს ბაკალავრის/მაგისტრის დიპლომი ინგლისურ ენასა და ლიტერატურაში.

⁴ ამჟამად გამოცხადებულია 4 ვაკანსია ფიზიკის, ინგლისურის, მუსიკის პედაგოგებზე.

⁵ სახელმწიფო დაფინანსების ტრენინგებს მასწავლებლები პროფესიულ უნარებსა და შესაბამის საგანში გაივლიან

⁶ სასერთიფიკაციო გამოცდები 2014 წლამდე ნებაყოფილობითია, ხოლო 2014 წლის შემდეგ სავალდებულოა ყველა პედაგოგისათვის.

სკოლებში გენდერული ბალანსი შემდეგნაირადაა გადანაწილებული: მოსწავლეთა 53% ბიჭი, ხოლო 47% გოგოა. საკმაოდ მაღალი გენდერული დისბალანსი შეიმჩნევა პედაგოგთა გადანაწილებაში, კერძოდ კი მამაკაც პედაგოგთა პროცენტული წილი 13%–ი, ხოლო ქალ პედაგოგთა პროცენტული წილი 87–ია.

212 წელს სკოლადამთავრებულთა მხოლოდ 9 მოსწავლემ მიიღო ოქროს, ხოლო 8 მოსწავლემ ვერცხლის მედალი, რაც საკმაოდ დაბალი მაჩვენებელია.

სკოლების (როგორც საჯარო ასევე კერძო) დაფინანსება ხდება მოსწავლეთა რაოდენობის მიხედვით, ვაუჩერული სისტემით. სკოლას გარკვეულ ნაწილს აქვს დეფიციტური ბიუჯეტი, და საჭიროებენ დამატებით (ვაუჩერისზემოთა) დაფინანსებას.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მოქმედებს სამინისტროს ტერიტორიული ორგანო სკოლების რესურსცენტრი, რომელიც ხელს უწყობს სკოლების გამართულ ფუნქციონირებას.

1.3 კულტურა

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი ერთ–ერთი გამორჩეული მუნიციპალიტეტია საქართველოში თავისი კულტურითა და ტრადიციებით. აქ მრავლადაა ისტორიული ძეგლები და კულტურული დანიშნულების ობიექტები. კულტურის სფერო, ისევე როგორც განათლების სფერო, მუნიციპალიტეტში გვევლინება მოსახლეობის ერთ–ერთ მთავარ დამსაქმებლად.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს „ხელვაჩაურის კულტურის ცენტრი“, სადაც 88 ადამიანია დასაქმებული, კულტურის ცენტრი აერთიანებს სამ ანსამბლს. ცენტრი უზრუნველყოფს: მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მცხოვრები მოსახლეობის კულტურული ღონისძიებების მომსახურების სრულყოფას, ტრადიციული და ეროვნული დღესასწაულების, მასობრივი ღონისძიებების, საიუბილეო თარიღების, შეხვედრების, მხატვრული თვითშემოქმედების საღამოების, კონკურსების, კონცერტების ორგანიზებასა და რესპუბლიკურ და საერთაშორისო ფესტივალებში მონაწილეობის მიღებას. „ხელვაჩაურის კულტურის ცენტრთან“ არსებობს თოჯინების სახალხო თეატრი.

მუნიციპალიტეტში მოღვაწეობს შემდეგი სამი ანსამბლი: უხუცესთა ანსამბლი „მაჭახელა“, ფოლკლორული ანსამბლი „ათძალი“ და ქორეოგრაფიული ანსამბლი „კოლხეთი“, რომლებიც ხშირად ღებულობენ მონაწილეობას როგორც ადგილობრივ, ისე ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეებში გამართულ კულტურულ ღონისძიებებში. ზემოხსენებული ანსამბლები ემსახურებიან ძველი აჭარული და ლაზური ფოლკლორის აღდგენას და შენარჩუნებას.

საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 14 აპრილის # 24 განკარგულების თანახმად ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიების ნაწილის გადაეცა ქალაქ ბათუმს, რის გამოც კულტურის ცენტრი და მასთან არსებული თოჯინების თეატრი ქ. ბათუმის ადმინისტრირების საზღვრებში.

მუნიციპალიტეტში 2012 წლის მდგომარეობით ფუნქციონირებს 13 კულტურის სახლი და კლუბი, რომელში მოღვაწე ანსამბლების რაოდენობა 18, ხოლო თანამშრომელთა რაოდენობა 23–ია. კულტურის სახლების თითქმის აბსოლუტური უმრავლესობა საჭიროებს სარემონტო სამუშაოების წარმოებას. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოქმედებს მუზეუმი.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში 15 ისტორიული ძეგლი და ღირსშესანიშნაობა მდებარეობს, რომელთა უმეტესი ნაწილი საჭიროებს რესტავრაციას და მიმდებარე ტერიტორიაზე შესაბამისი ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებას.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ერთ–ერთ ძლიერ მხარედ გვევლინებიან მუნიციპალიტეტში არსებული ხალხური რეწვის ოსტატები, ინდივიდუალური, გუნდური და საოჯახო ცეკვისა და სიმღერის ანსამბლები, რაც ტურისტებში დიდ ინტერესს იწვევს. მოცემული სფეროსადმი მომავალი თაობების ინტერესი ნაკლებია, შესაბამისად დარგში არ შეინიშნება ბიზნეს ინტერესები. შესაბამისად, საჭიროა რიგი ღონისძიებების გატარება (სპეციალური, სკოლებისა და კლუბების ჩამოყალიბება, სხვადასხვა ღონისძიებების ორგანიზება), რათა მოხდეს მოსახლეობის ინტერესის ზრდა და მოცემული საქმიანობის მომავალი თაობისათვის გადაცემა.

პერიოდულად ხორციელდება მუნიციპალიტეტში არსებული შემოქმედებითი კოლექტივებისათვის საჭირო ინსტრუმენტებისა და სპეციალური ტანსაცმლის შეძენა. შეძენა ხორციელდება როგორც მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტიდან ასევე აჭარის ა/რ-ის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მიზნობრივი პროგრამების ფარგლებში.

14 დარგობრივი ეკონომიკა

14.1 ეკონომიკის დარგობრივი დინამიკა და ეკონომიკური ზრდა

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ეკონომიკა მისი შეცვლილი ადმინისტრაციულ–ტერიტორიული მოცემულობიდან და ეკონომიკური ორიენტაციის დამოკიდებულების ხარისხიდან გამომდინარე, უპრიანია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საერთო რეგიონულ კონტექსტში მიმოვიხილოთ.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური სპექტრი უკვე დიდწილადაა მიბმული სოფლის მეურნეობაზე. ეკონომიკის დანარჩენი დარგები (მრეწველობა, ვაჭრობა, ტრანსპორტი, მშენებლობა და ტურიზმი) მუნიციპალიტეტის ეკონომიკურ პროფილში ნაკლებადაა გამოკვეთილი.

2006-2011 წლების ეკონომიკური ანალიზი მიანიშნებს იმაზე, რომ ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი დროთა განმავლობაში სულ უფრო და უფრო ღრმად განიცდის სირთულეს კომერციალიზაციის პოტენციალის ზრდის თვალსაზრისით. პრაქტიკულად, მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე წარმოდგენილი არ არის ხილისა და ბოსტნეულის გადამამუშავება. არც მესაქონლეობის პროდუქციის კომერციული დამამუშავებას არ ეწევა ადგილზე ბიზნეს სექტორი. სიტუაციას ართულებს ის გარემოებაც, რომ ხელვაჩაურის მომიჯნავე მუნიციპალიტეტებშიც არ არის მეორადი წარმოების სექტორი განვითარებული.

ამ ფონზე საქართველოში არსებული საბანკო კრედიტების სიმძირისა და კაპიტალის ალტერნატიული ბაზრების პრაქტიკულად არარსებობის გამო, ასევე ხელვაჩაურის განსახლების, შრომითი ბაზრისა და ეკონომიკის პროფილის გათვალისწინებით, მრეწველობის, მშენებლობისა და ტურიზმის სექტორების ენდოგენური (ანუ მხოლოდ საკუთარ რესურსებზე დაყრდნობით) სწრაფი ზრდა მოსალოდნელი არ არის.

იმ შემთხვევაში, თუ ვერ მოხერხდა გადამამუშავებელი მრეწველობის სწრაფი ზრდა, ხელვაჩაურის მოსახლეობას გაუმწვავდება სიღარიბის პრობლემა საწვავსა და სურსათზე მსოფლიო ფასების სწრაფი ზრდის შემთხვევაში.

ხელვაჩაურის ეკონომიკის (სოფლის მეურნეობისა და ტურიზმის გარდა) ძლიერი და სუსტი მხარეების (SWOT) ანალიზი

ძლიერი მხარეები	სუსტი მხარეები
<ul style="list-style-type: none"> • ახლოს არსებული იაფი ნედლეულის წყარო (პირველადი სოფლის მეურნეობა); • სიახლოვე გასაღების ბაზრებთან და საავტომობილო გზების დამაკმაყოფილებელი მდგომარეობა; • მოსახლეობის საკმაოდ მნიშვნელოვანი რიცხოვნება; • იაფი, თუმცა დაბალკვალიფიციური სამუშაო ძალა. • 	<ul style="list-style-type: none"> • ფინანსური კაპიტალის უკიდურესი სიმწირე; • შრომითი რესურსების შეუსაბამო საბაზრო მოთხოვნებთან; • შრომის დაბალი ნაყოფიერება; • მენეჯმენტის პრობლემები; • რთული კლიმატური პირობები (უხვთოვლიანი ზამთარი).

შესაძლებლობები

საფრთხეები

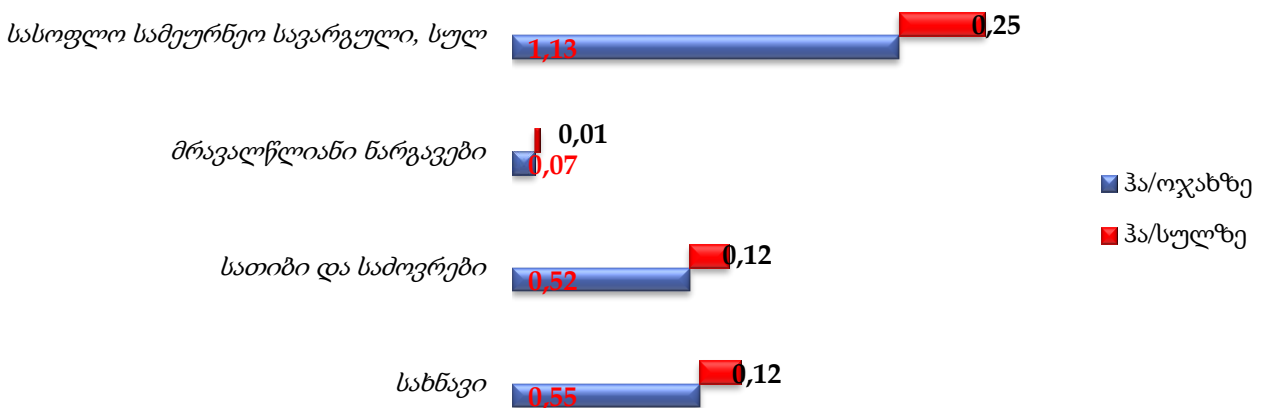
- მსოფლიო ბაზრებზე ფასების ზრდის ფონზე გადამამუშავებელი დარგის რენტაბელობის ზრდის პოტენციალი;
- ვაჭრობისათვის საჭირო ნედლეულის ადგილზე გამოყენების შესაძლებლობა;
- იაფი მუშახელის გამოყენების კარგი პოტენციალი მისი შესაბამისი მომზადების შემთხვევაში;
- სახელმწიფოს მიერ ადგილობრივი კერძო სექტორისათვის სტიმულების შექმნა.
- ენერგომატარებლებზე მსოფლიო ფასების ზრდა;
- დემოგრაფიული პრობლემები, მოსახლეობის დაბერება, მიგრაცია (განსაკუთრებით სელექციური);
- კაპიტალისა და ინვესტიციების დეფიციტის გაღრმავება;
- სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტების ცვალებადობა;
- გლობალური ეკონომიკური კრიზისი, ინფლაცია.

14.2 სოფლის მეურნეობა

ხელვაჩაური აჭარის უმნიშვნელოვანესი სასოფლო-სამეურნეო მუნიციპალიტეტია, რომელიც საკმაოდ მცირემიწიანია და ფლობს აჭარის სასოფლო სამეურნეო სავარგულების 7 %-ს, რაც მთლიანობაში 5 093 ჰექტარს შეადგენს. მაგრამ ხელვაჩაურში სახნავი ფართობი მხოლოდ 2 466 ჰექტარია (24 %), (აჭარის სახნავი ფართობის თითქმის მეოთხედი მოდის ხელვაჩაურიზე).

ოჯახზე საშუალოდ ერთი ჰექტარი დამუშავებაში მყოფი მიწა მოდის, მ.შ. 0,55 ჰექტარი სახნავი სავარგულია. სულზე გადაანგარიშებით კი 0,25 ჰექტარი დამუშავებაში მყოფი მიწა მ.შ. 0,12 ჰა სახნავი.

ცხრილი # 14.1 სასოფლო სამეურნეო სავარგულების სტრუქტურა და მოცულობა (ჰა) სულადობისა და ოჯახების მიხედვით

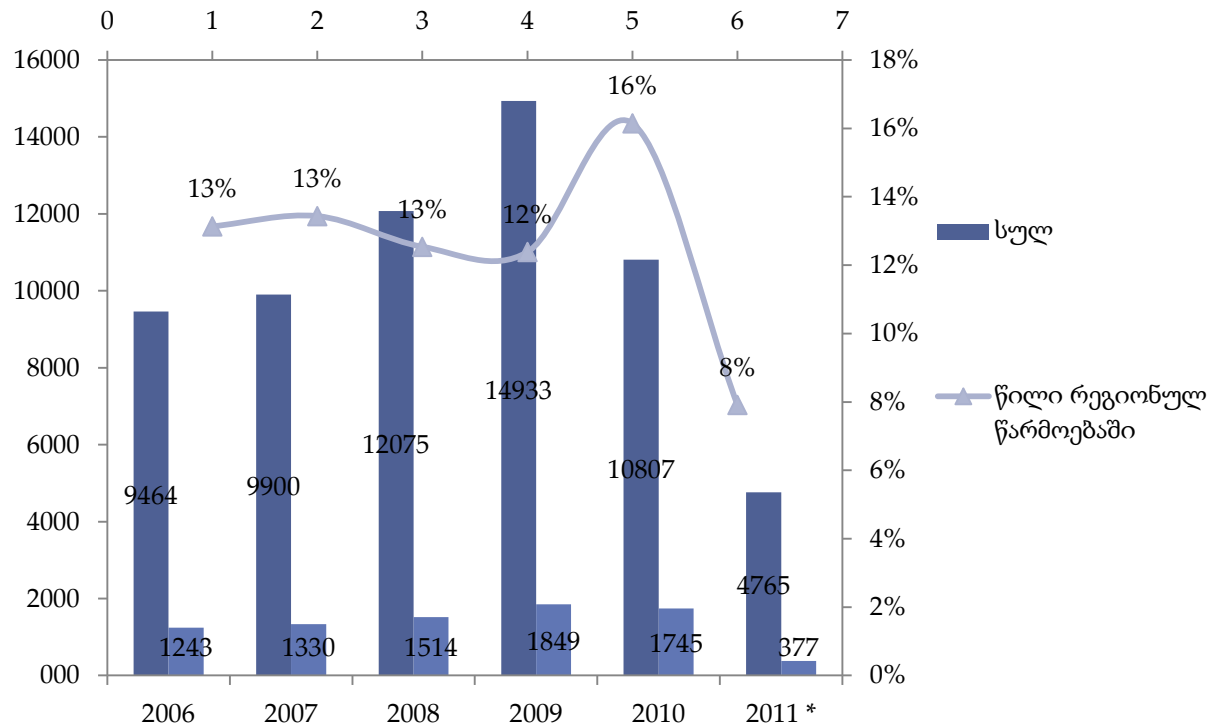
მუნიციპალიტეტი მიწათმოქმედების რისკის ზონაშია მოქცეული. გარანტირებული მოსავლის მისაღებად რწყვასთან ერთად ზოგ ტერიტორიაზე აუცილებელია დაშრობითი სამუშაოების ჩატარება. მაღალია ეროზიული პროცესები. შესაბამისად აქტიურად მიმდინარეობს ნიადაგის ზედა ნაყოფიერი ფენების წარეცხვა.

მემცენარეობა

ერთწლიანი კულტურები.

სიმინდი. სახნავი ფართობის 135 ჰექტარზე **სიმინდის** ნათესებია. მოსავლიანობა საკმაოდ დაბალია - 23,7 ცენტნერია. სიმინდი მარცვლოვნებს შორის დომინანტი კულტურაა აჭრაში და ძალიან მნიშვნელოვანი პროდუქტია არამხოლოდ როგორც საკვებად მნიშვნელოვანი მარცვლეული, არამედ აქტიურად გამოიყენება მეცხოველეობის საკვები ბაზის შექმნაშიც, რადგან არცერთი სხვა მარცვლეული კულტურა არ იძლევა ისეთი რაოდენობის ანარჩენს, როგორსაც სიმინდი.

დიაგრამა # 14.1 მარცვლეული კულტურების წარმოება

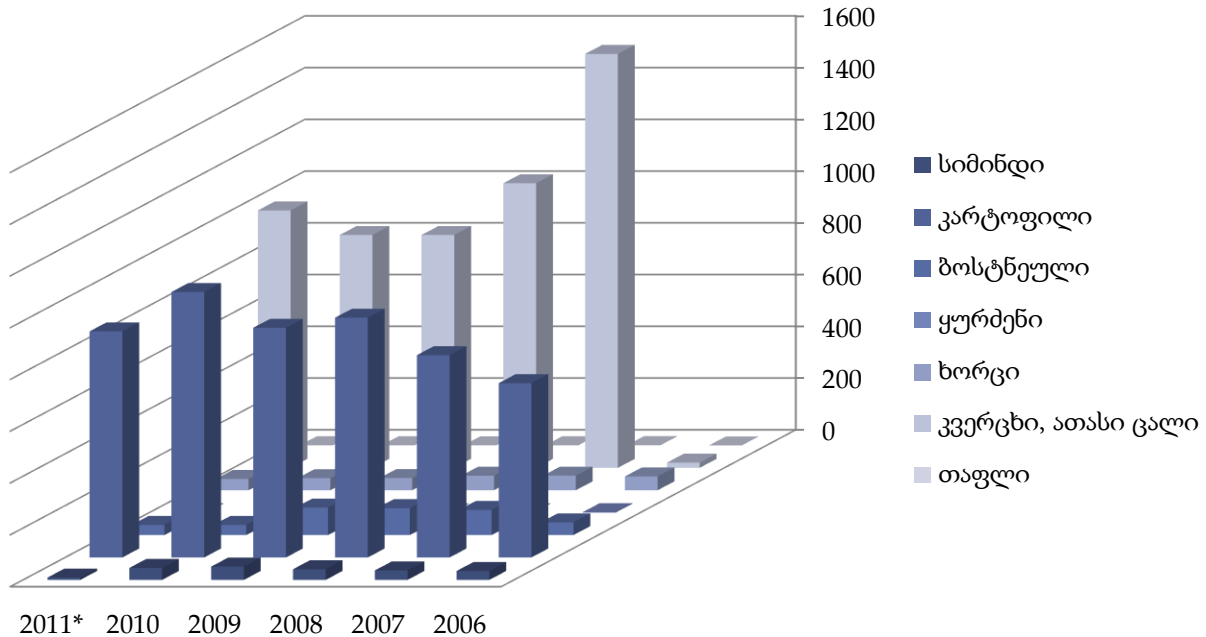
ლობიო. პარკოსანი კულტურებიდან ხელვაჩაურიში მემინდვრეობის ერთერთი მთავარი დარგია. ლობიოს ნათესი ფართობი სუფთა სახით 40 ჰექტარია. მოყვანილი მარცვლეულის 25 %-ზე მეტი შეეთესვითაა მიღებული (სხვა ძირითად კულტურასთან ერთად საერთო ფართობზე ირგვება, რაც ცალკე ერთი კულტურის ნათესი ფართობის გამოყოფის შესაძლებლობას არ იძლევა, თუმცა ნიადაგის აზოტით გამდიდრების ერთერთი საუკეთესო ბუნებრივი საშუალებაა). ლობიოს მოსავლიანობა 11,5 ცენტნერია ბოლო წლის მონაცემებით. საერთოდ აჭარაში კი - ლობიოს მოსავლიანობა 11,7 ცენტნერია¹⁷ (ცნობისთვის: საქართველოში ლობიოს საშუალო მოსავლიანობა 60 ც/ჰა აღწევს)⁸.

კარტოფილი.

დიაგრამა 14.2. სასოფლო სამეურნეო წარმოების მოცულობა

⁷ აჭარის არ სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

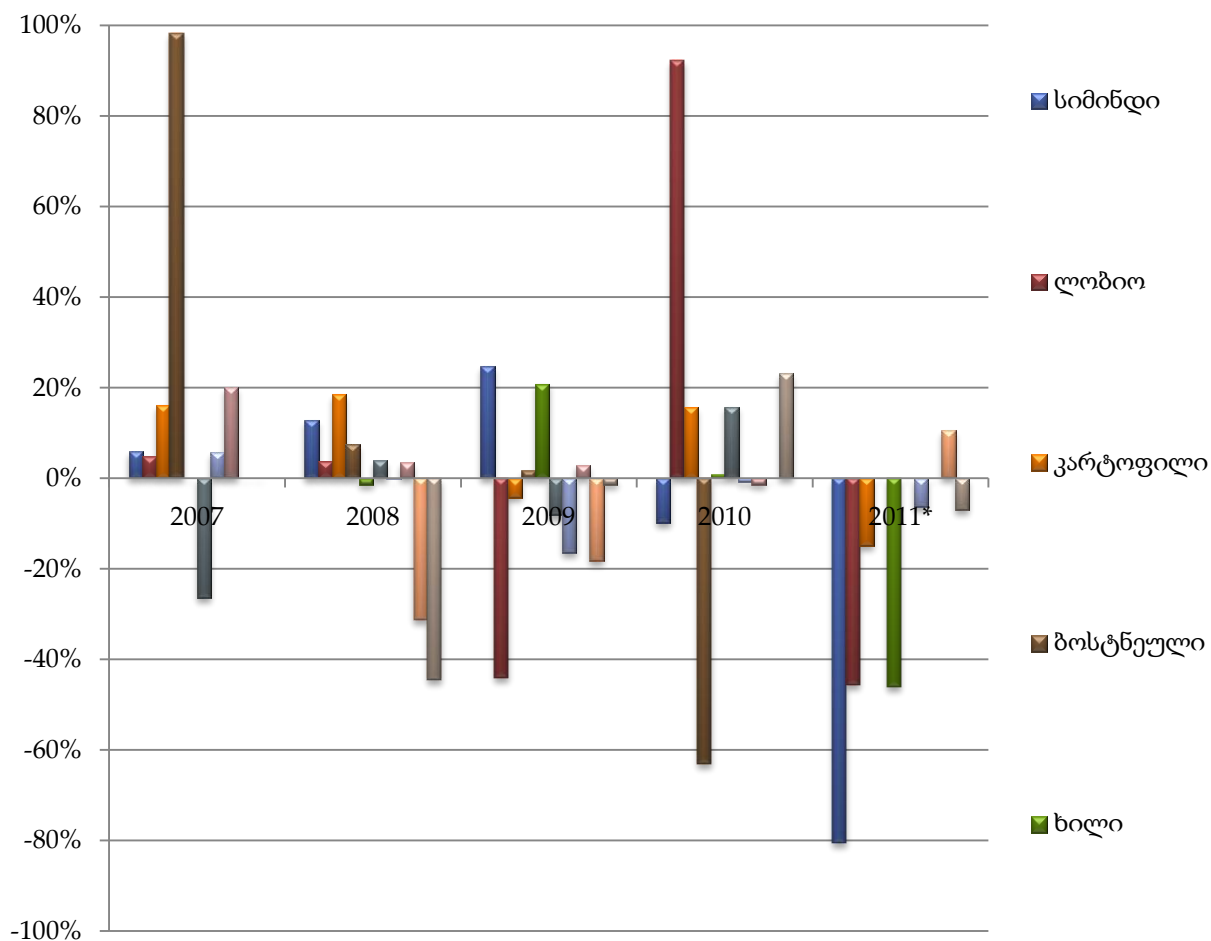
⁸ საქსტატი, სტატისტიკური პუბლიკაცია, საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2010

* 2011 წლის 9 თვის მონაცემების მიხედვით

კარტოფილს ერთწლიან კულტურებს შორის მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია და ეკონომიკისა და სურსათის ერთერთ წამყვან წყაროს წარმოადგენს ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტისათვის. კარტოფილის წარმოების ზრდის საშუალო მაჩვენებელი ბოლო 6 წლის მანძილზე 2 %-ა. თუმცა ზრდის ინდექსი გრძელვადიან პერიოდში კლებადია (დიაგრ. 4). სპეციალისტები დარგის წინაშე მდგომი რამდენიმე პრობლემის შესახებ საუბრობენ:

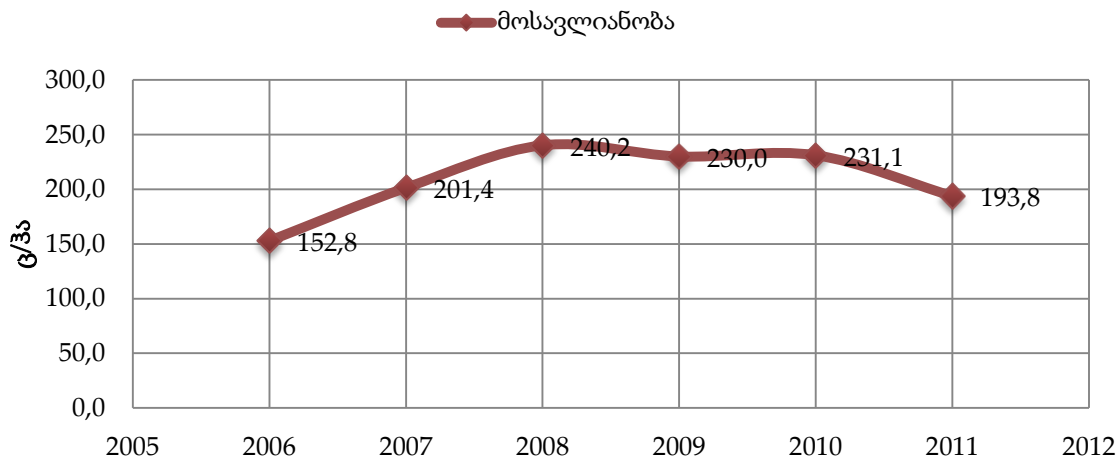
დიაგრამა 14.3. სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ზრდის პროცენტული მაჩვენებელი

ხელვაჩაურში კარტოფილის ნათესების საერთო ფართობი განუზრელად იზრდებოდა და 2011 წლისათვის 1600 ჰექტარს მიაღწია. მოსავლიანობა კი 193,8 ცენტნერია (კარტოფილის საშუალო საჰექტრო მოსავლიანობა მაღალმთიან აჭარაში 400 ცენტნერს აღწევს), რაც აჭარის არ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ პროგნოზირებულ მაჩვენებელსაც კი 26%-ით ჩამოუვარდება.

კარტოფილს ქვეყნის სასურსათო ბალანსში წამყვანი ადგილი უკავია. მოთხოვნის ზრდას ტურიზმის ხარჯზე ბაზრის (ბათუმი, ქობულეთი) გაფართოებაც განაპირობებს. ამ ფონზე კი ეცემა როგორც მწარმოებლურობა დარგისა (დიაგრ. 5), ასევე წარმოების მოცულობა მიუხედავად დარგის გარკვეულწილად გაზრდილი ექსტენსიფიკაციისა.

დიაგრამა 14.4 მოსავლიანობის დინამიკა

სასურსათო და კვებითი ღირებულების გარდა აქვს დიდი ტექნიკური მნიშვნელობა. ის ერთერთი საუკეთესო საკვებია პირუტყვისათვის. თუმცა დაბალი მწარმოებლურობა ნაკლებად იძლევა ტექნიკური მიზნით მისი გამოყენების საშუალებას.

ბოსტნეული.

ხელვაჩაურში ასევე მოჰყავთ ფხალეული, განსაკუთრებით შავი და წითელი ფხალი.

კიტრისა და პომიდვრის მოსავლიანობა ხელვაჩაურში აჭარის მასშტაბით ერთერთი ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია თუმცა არამყარი დინამიკით. ამ უკანასკნელით ბოლო წლებში განსაკუთრებით პომიდორი ხასიათდება. საერთოდ კი ბოსტნეული კულტურებით დაკავებული ფართობების წილი ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში საკმაოდ შეზღუდულია სხვა მუნიციპალიტეტებთან შედარებით, რაც მაღალმთიანი ზონის კლიმატურ-რელიეფური პირობებითაა ნაკარნახევი. ბოსტნეული კულტურები მოჰყავთ როგორც ღია გრუნტში ასევე სასათბურე პირობებში.

მრავალწლიანი კულტურები.

მრავალწლიანი ნარგავები ხელვაჩაურში ძირითადად ხეხილის ნარგავების სახითაა წარმოდგენილი. ხელვაჩაურში ბაღების სახით 43 ჰექტარზეა წარმოდგენილი ხილის ნარგავები. ხილის ძირითადი რაოდენობა გაფანტული ნარგავების სახითაა წარმოდგენილი - 474 ჰექტარზე. თუმცა დაკავებული ფართობის მხოლოდ 77%-ია მოსავლიანი. ოფიციალური მონაცემით ეს მაჩვენებელი 2004-2010 წლებში საერთოდ არ შეცვლილა. ამ პერიოდში (და არც მანამდე, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ პერიოდში), ხილის

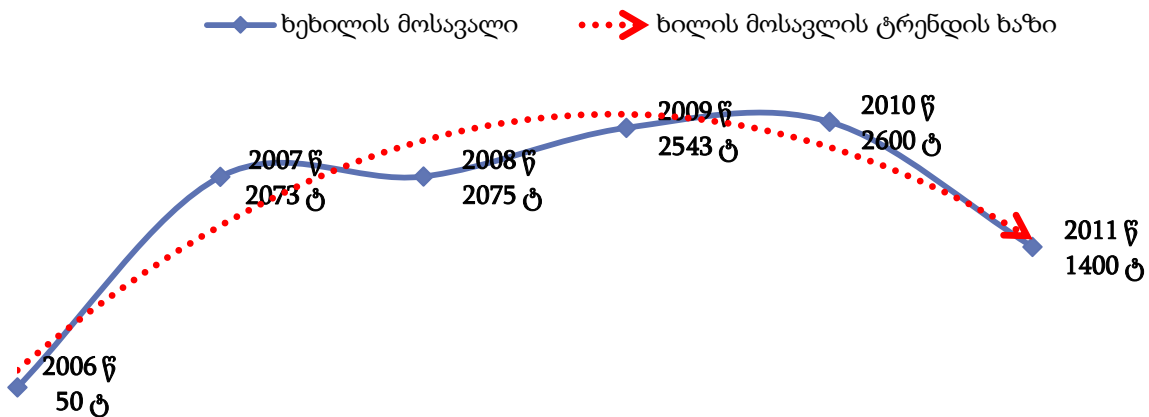
ნარგავების ინტენსიური განახლება არ მომხდარა. საკმაოდ საფუძვლიანია ვარაუდი, რომ მონაცემების აღრიცხვის ხარვეზს წარმოადგენს ხილის ფართობებისა და მათგან მოსავლიანი ნაწილის მსგავსი სტაბილურობა. სასოფლო სამეურნეო აღწერა ჩატარდა 2004 წელს, რის შემდგომაც მონაცემთა (მ.შ. რაოდენობრივი მაჩვენებლების) განახლება უკეთეს შემთხვევაშიც კი - საკმაოდ ზედაპირული ანგარიშიანობით ხდება.

ხილის მიმღებ-გადამამუშავებელი საწარმოების არ არსებობამ კიდევ უფრო დააქვეითა გლეხების მოტივაცია ხეხილის ბაღების მოვლა-პატრონობაზე. არ ხდება ნარგავებზე ორგანული და მინერალური სასუქის მიწოდება, ნიადაგის გაუმჯობესებას არ ახორციელებენ არც ნიადაგების მექანიკური გაფხვიერების და მორწყვის მეშვეობით.

დაქვეითებულია ნაყოფის როგორც სასაქონლო სახე, ასევე მოსავლიანობაც.

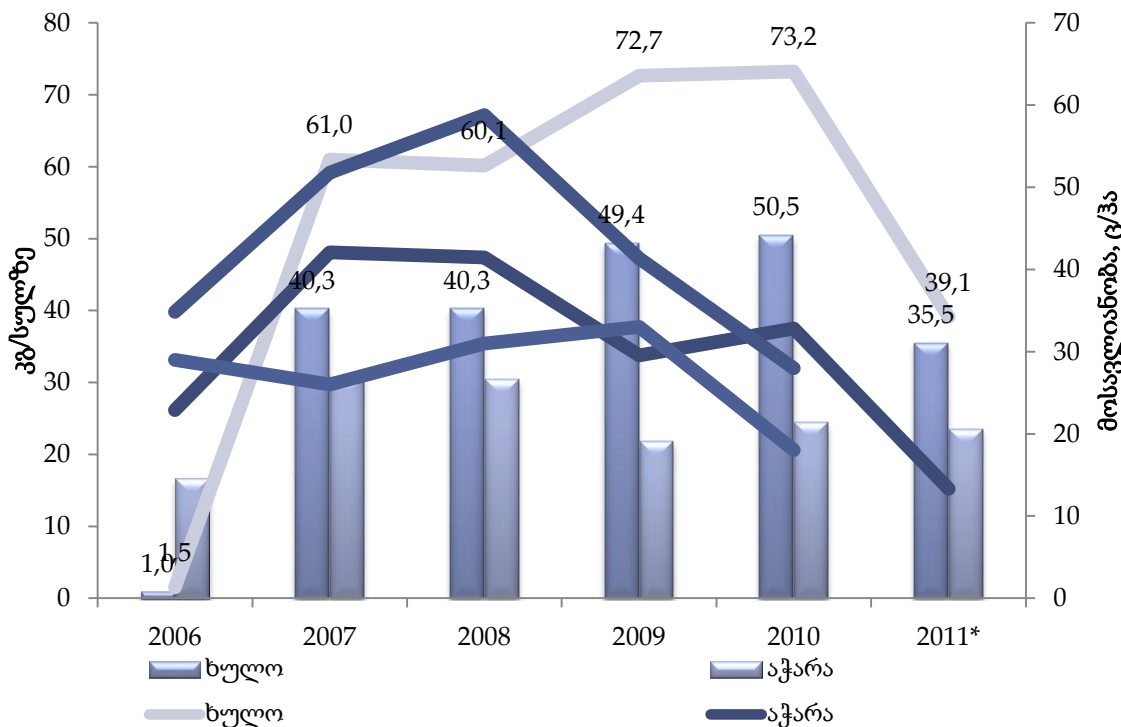
საშუალო მოსავლიანობა 54 ცენტნერს შეადგენს. ხილის მოსავლიანობა უკვე რამდენიმე წელია მკვეთრად ჩამორჩება პროგნოზირებულს.

დიაგრამა 14.5. ხილის მოსავლის მოცულობა 2006-2011 წლებში⁹

დიაგრამა # 14.6 ხილის მოსავლიანობა და უზრუნველყოფის მაჩვენებლები

⁹ აჭარის არ სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

ხილის მოსავლიანობის ასეთი დაცემა რამდენიმე გარემოებითაა განპირობებული:

მკვეთრადაა დაცემული ჯიშური თვისებები და აღრეულია ჯიშური სიწმინდეები. ხეხილის ნარგავების უმეტესობა უკვე დაბერებულია, ოფიციალური მონაცემების მიხედვით 23% აბსოლიტურად აღარაა მოსავლიანი. მაგრამ მოსავლიანი ნარგავების უმეტესობაც დაბალმსხმოიარეა.

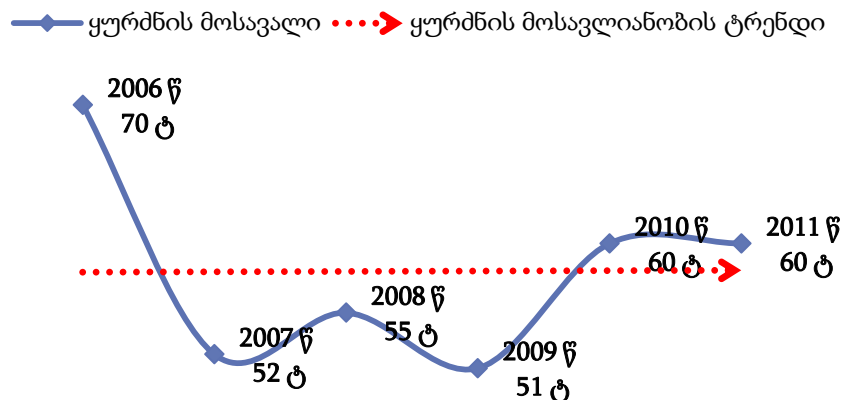
ნიადაგი გამოფიტულია და არც მისი გამდიდრებითი სამუშაოები ხორციელდება.

არ არსებობს საწარმოებზე მეურნეობა რომელიც ნედლეულით მოამარაგებდა ფერმერს ბაღების განახლების სურვილის შემთხვევაში. ამასთან, პროფესიონალი აგრონომების დეფიციტიცა (პრაქტიკულად არ არსებობს).

ყურბენი.

ვაზის ნარგავები სულ 10 ჰექტარზეა განფენილი. 6 ჰექტარი გაფანტული ნარგავების სახითაა წარმოდგენილი. საშუალო მოსავლიანობა კი - ბოლო 5 წლი მანძილზე 75,5 ცენტნერია (დიაგრ. 6) 2006 წელს 175 ცენტნერს უდრიდა ეს მაჩვენებელი, დღეს კი პრაქტიკულად მესამედი.

დიაგრამა 14.7. ყურძნის მოსავლიანობის მოცულობა 2006-2011 წლებში

მეცხოველეობა.

1. მეცხოველეობა.

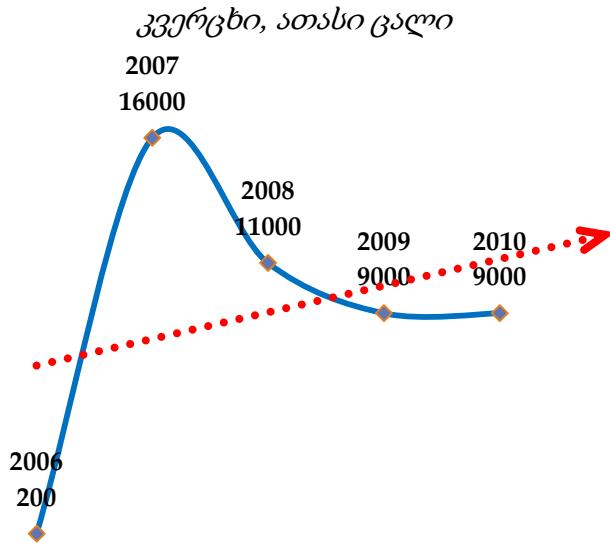
მეცხოველეობის მიმართულებით დინამიკა არაერთგვაროვანია. მთლიანობაში შრომის მწარმოებლურობა მკვეთრად დაქვეითებულია. მწარმოებლურობასთან ერთად ეცემა წარმოების მოცულობაც. მიუხედავად იმისა რომ იზრდება ექსტენსიურობა. პირუტყვის დაცემის სიხშირე ასევე მომატებულია. (ცხრილი 14.2.)

ცხრილი 14.2.

	2006	2007	2008	2009	2010
ხორცი, ტ	1790	1914	1940	1645	1655
რძე, ტ	12410	15068	15810	16500	16500
კვერცხი, ათასი ცალი	20	1600	1100	900	900
თაფლი, ტ	6	43	24	24	30,0

* მონაცემები 2011 წლის მიხედვით არ გვაქვს სრულყოფილად.

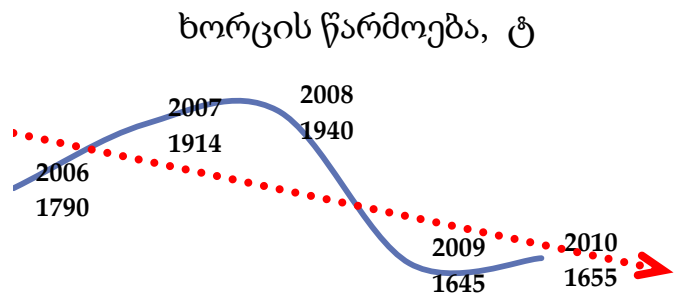
კვერცხი. კვერცხით თვითუზრუნველყოფის მაჩვენებელი ხელვაჩაურიში ძალიან მაღალია. მაგრამ

ფრინველის რაოდენობა მთელი ნაჩვენები ხუთწლიანი დინამიკის განმავლობაში მკვეთრად მცირდება. უკვე 2010 წლისათვის ოჯახზე ორი ფრთა ფრინველი მოდის. ხელვაჩაურიში ქათმის მწარმოებლურობა 70%-ია, რაც არაორდინალურად მაღალი ციფრია.

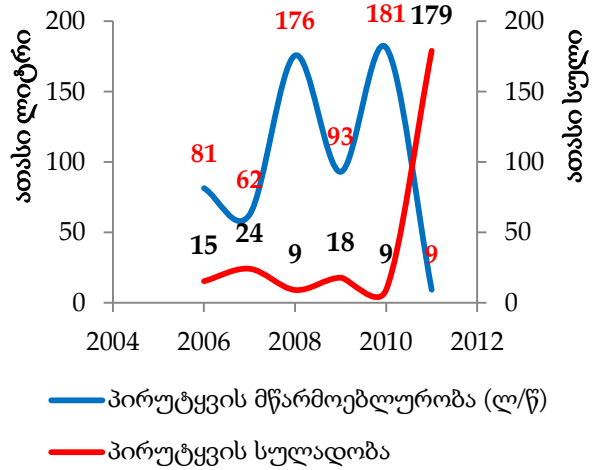
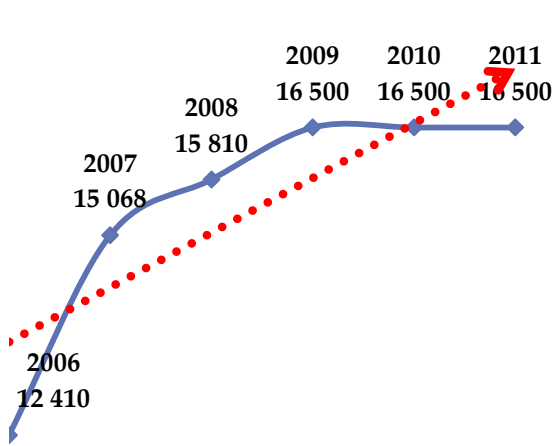
		2006	2007	2008	2009	2010
მოხმარება ერთ სულზე	ცალი წელიწადში	60	85	91	90	97
	ცალი დღეში	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
	თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი	85	100	95	101	98

ხორცი. ხორცის წარმოება ხელვაჩაურიში ანალიზურ პერიოდში მნიშვნელოვნად დაეცა. ხორცის მოხმარების სიდიდე ქვეყნის საშუალო ტრენდსაც კი, არათუ ნორმას მკვეთრად ჩამოუვარდება. ამ გარემოების ახსნა შესაძლებელია მხოლოდ იმ ფაქტით რომ შემცირებულია მარცვლეულის წარმოება. შედეგად იმატა პირუტყვის დაცემამ.

რძე. რძის წარმოება ოფიციალური მონაცემებით მზარდია. გაუგებარია რის ხარჯზე იზრდება რძის მოცულობა როცა 30%-ით შემცირდა პირუტყვის რაოდენობა.

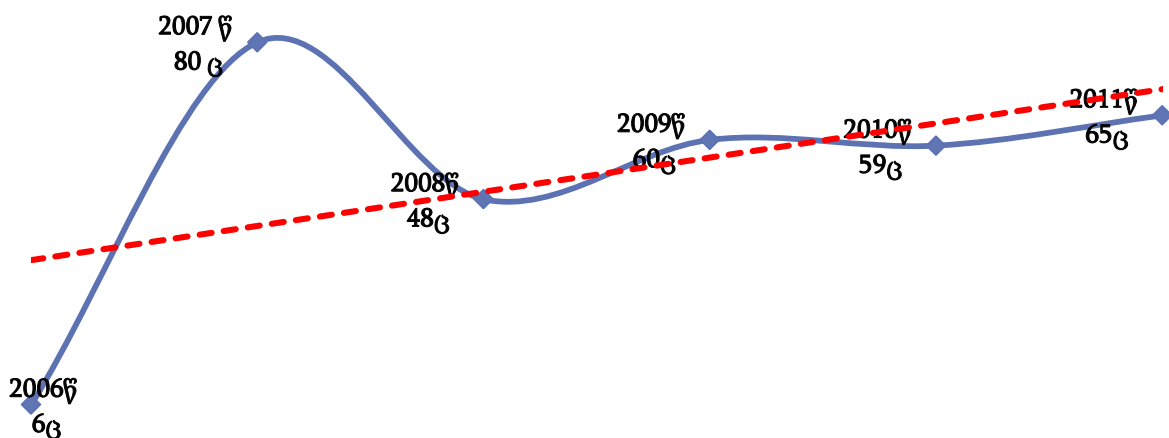
რძის წარმოების მოცულობა, ტ.

მეფრინველეობა.

აჭარის არ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მონაცემებით ბოლო 5 წლის აგროსაწარმოო ტენდენციებს შორის ასევე იკვეთება კვერცხის წარმოების ზრდა (დიაგრ. 14.8).

დიაგრამა 14.8. კვერცხის მწარმოებლურობის დინამიკა

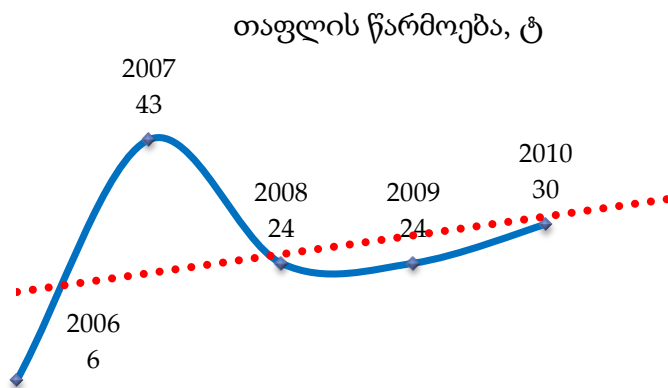

აღსანიშნავია ისიც, რომ იმ ფონზე როდესაც მეფრინველეობის დარგის შემცირება მიმდინარეობს, კვერცხის წარმოების ზრდა დამაფიქრებელია. მხოლოდ 2010 წელს მეფრინველეობის პროდუქციის გამოშვება 35%-ით შემცირდა. 15 300 ფრთა ფრინველი

ჰყავთ ხელვაჩაურის შინამეურნეობებში. ამ მაჩვენებლის მიხედვით ხელვაჩაურიში კაცზე საშუალოდ 2 ფრთა ფრინველი ჰყავთ.

საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის ინფორმაციით კვერცხის წლიური მოხმარება სულზე 90 ცალია. რაც ნიშნავს რომ მიუხედავად მზარდი დინამიკისა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში კვერცხით თვითუზრუნველყოფის მაჩვენებელი 66%-ია.

მეფუტკრეობა.

თაფლი. თაფლის წარმოება ზრდადია ინტენსიურად. 2010 წელს 30 ტონამდე გაიზარდა მისი წარმოება. კლიმატური პირობების და დარგის შედარებითი არატრადიციულობის გამო ეს საკმაოდ კარგი მაჩვენებელია. მითუფრო იმ ფონზე რომ დაჯამებული ზრდის ტემპი 20%-ს აღემატება. თუმცა არასტაბილურობა დამაფიქრებელია (ცხრილი 8).

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
კვ, წელიწადში	162	155	162	131	137	
გრ, დღეში	443	424	445	359	376	
თვითუზრუნველყოფა	82	89	94	92	93	

რეგიონში მოწინავე სასოფლო-სამეურნეო პოტენციალს ხელვაჩაურიში სავარგულების საკმაო შეზღუდულობის მიუხედავად განაპირობებს ხელსაყრელი ნიადაგურ-კლიმატური პირობები, მუშახელის ხელმისაწვდომობა, სარწყავი და საგზაო ინფრასტრუქტურის შედარებითი უპირატესი არსებობა.

სოფლის მეურნეობაში ხელვაჩაურის კონკურენტუნარიანობა გამოკვეთილია ბოსტნეულის წარმოებაში. კლიმატთან შეგუებული ენდოგენური ჯიშების სიმრავლე,

რომელთა რაოდენობითა და ხარისხით ხელვაჩაური ტრადიციულად ერთერთი წამყვანი მუნიციპალიტეტია საქართველოში. ამიტომ, სამომავლოდაც, მებოსტნეობა და განსაკუთრებით სასათბურე პირობებშია სტრატეგიული მნიშვნელობის მქონე სფერო იქნება ხელვაჩაურის განვითარებისთვის.

რადგანაც სოფლის მეურნეობა ადგილობრივი ეკონომიკის ერთ-ერთ ძლიერ მხარეს წარმოადგენს, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს ამ სექტორის შემდგომ განვითარებაზე, მათ შორის ფერმერული საკონსულტაციო ცენტრების დაარსებაზე და დაფინანსების წყაროებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფაზე.

ცხრილი # 14.3. სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის წარმოება ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში, 2006-2007 წლები

		2006	2007	2008	2009	2010	2011 *
მარცვლოვანი კულტურები სულ აჭარაში, ტ	სულ	9464	9900	1207 5	1493 3	1080 7	4765
	ხელვაჩაური	1243	1330	1514	1849	1745	377
	წილი რეგიონულ წარმოებაში	13%	13%	13%	12%	16%	8%
მათ შორის სიმინდი, ტ	სულ	9162	9558	1166 5	1457 1	1042 6	4520
	ხელვაჩაური	1158	1240	1419	1795	1640	320
	წილი რეგიონულ წარმოებაში	13%	13%	12%	12%	16%	7%
პარკოსანი (ლობიო), ტ	სულ	302	342	410	362	381	245
	ხელვაჩაური	85	90	95	54	105	57
	წილი რეგიონულ წარმოებაში	28%	26%	23%	15%	28%	23%
ბოსტნეული, ტ	სულ	6500	1062 0	1387 0	1175 4	9477	9851
	ხელვაჩაური	1642	3296	3590	3705	1390	1391
	წილი რეგიონულ წარმოებაში	25%	31%	26%	32%	15%	14%
კარტოფილი, ტ	სულ	2855 0	3556 0	4556 0	4306 5	4970 0	43 495
	ხელვაჩაური	2261 2	2656 2	3195 0	3105 0	3640 0	31 000
	წილი რეგიონულ წარმოებაში	79%	75%	70%	72%	73%	71%
ხილი, ტ	სულ	8629	1594 5	1575 5	1130 2	1269 3	7713 ,5
	ხელვაჩაური	50	2073	2075	2543	2600	1400

	წილი რეგიონულ წარმოებაში	1%	13%	13%	23%	20%	18%
ყურძენი, ტ	სულ	1076	1370	1410	1253	1090	570
	ხელვაჩაური	70	52	55	51	60	60
	წილი რეგიონულ წარმოებაში	7%	4%	4%	4%	6%	11%
რძე, ტ	სულ	4850	5052	5454	5353	5476	5244
		0	8	8	6	0	0
	ხელვაჩაური	1241	1506	1581	1650	1650	1650
		0	8	0	0	0	0
	წილი რეგიონულ წარმოებაში	26%	30%	29%	31%	30%	31%
ხორცი, ტ	სულ	4277	5260	5370	5213	5135	4730
	ხელვაჩაური	1790	1914	1940	1645	1655	1550
	წილი რეგიონულ წარმოებაში	42%	36%	36%	32%	32%	33%
კვერცხი, ათასი ცალი	სულ	1020	9200	1070	9500	9800	9705
				0			
	ხელვაჩაური	20	1600	1100	900	900	955
	წილი რეგიონულ წარმოებაში	2%	17%	10%	9%	9%	10%
თაფლის წარმოება, ტ	სულ	94	250	283	306	342	319
	ხელვაჩაური	6	43	24	24	30,0	28
	წილი რეგიონულ წარმოებაში	6%	17%	8%	8%	9%	9%

ცხრილი # 14.4 მიწის ფონდის სტრუქტურა

		2006	2007	2008	2009	2010	2011
სასოფლო სამეურნეო სავარგულების რაოდენობა	სულ	72862	72862	72862	72862	72862	72862
	ხელვაჩაური	23760	23760	23760	23760	23760	23760
	წილი	33%	33%	33%	33%	33%	33%
მათ შორის სახნავი	სულ	10309	10309	10309	10309	10309	10309
	ხელვაჩაური	2463	2463	2463	2463	2463	2463
	წილი	24%	24%	24%	24%	24%	24%
მრავალწლიანი ნარგავები	სულ	15899	15899	15899	15899	15899	15899
	ხელვაჩაური	45	45	45	45	45	45,0
	წილი	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%

სათიბი	სულ	7159	7159	7159	7159	7159	7159
	ხელვაჩაური	4379	4379	4379	4379	4379	4379
	წილი	61%	61%	61%	61%	61%	61%
საძოვარი	სულ	37759	37759	37759	37759	37759	37759
	ხელვაჩაური	16873	16873	16873	16873	16873	16873
	წილი	45%	45%	45%	45%	45%	45%
სასოფლო სამეურნეო კულტურების ნათესი ფართობები	სულ	8854	8484	9560	9522	9396	5790
	ხელვაჩაური	2309	2360	2418	2435	2463	1887
	წილი	26%	28%	25%	26%	26%	33%
სიმინდი	სულ	5492	5420	6200	5885	5705	2275
	ხელვაჩაური	656	755	778	775	670	135
	წილი	12%	14%	13%	13%	12%	6%
ლობიო	სულ	215	228	256	250	265	170
	ხელვაჩაური	51	55	60	60	83	40
	წილი	24%	24%	23%	24%	31%	24%
ბოსტნეული	სულ	923	922	1147	1107	930	811
	ხელვაჩაური	122	225	250	250	135	112
	წილი	13%	24%	22%	23%	15%	14%
კარტოფილი	სულ	2105	1800	1935	2145	2370	2400
	ხელვაჩაური	1480	1319	1330	1350	1575	1600
	წილი	70%	73%	69%	63%	66%	67%
თამბაქო	სულ	119	114	22	111	113	121
	ხელვაჩაური	0	6	0	0	0	0
	წილი	0%	5%	0%	0%	0%	0%
საკვები კულტურები სულ	სულ	0	0	0	24	13	13
	ხელვაჩაური	0	0	0	24	0	0
	წილი	-	-	-	100%	0%	0%

ხეხილი ბაღების სახით	სულ	766	766	766	766	766	766
	ხელვაჩაური	41	41	41	41	41	41
	წილი	5%	5%	5%	5%	5%	5%
ხეხილი გაფანტული ნარგავების სახით	სულ	4420	4420	4420	4420	4424	4424
	ხელვაჩაური	474	474	474	474	474	474
	წილი	11%	11%	11%	11%	11%	11%
ახელვაჩაურინ მოსავლიანი	სულ	3242	3242	3242	3242	3275	3276
	ხელვაჩაური	394	394	394	394	394	394
	წილი	12%	12%	12%	12%	12%	12%
ვენახის ფართობი	სულ	88	88	88	88	88	88
	ხელვაჩაური	4	4	4	4	4	4
	წილი	5%	5%	5%	5%	5%	5%
ვენახის ფართობი გაფანტული ნარგავების ჩათვლით	სულ	154	170	177	177	177	177
	ხელვაჩაური	4	10	10	10	10	10
	წილი	3%	6%	6%	6%	6%	6%

14.3 ტურიზმი

დღეისათვის საქართველოში ტურიზმის სფეროს განვითარება ერთ–ერთ უმთავრეს სტრატეგიულ მიმართულებად არის აღიარებული. აღსანიშნავია, რომ ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტს ტურიზმის განვითარებისათვის გააჩნია მნიშვნელოვანი წინაპირობები ისტორიული ძეგლების, ტრადიციების, საკურორტო ადგილების და სხვა რესურსების სახით.

ტურიზმი არის დარგი, რომელიც საშუალებას აძლევს მუნიციპალიტეტს მაქსიმალურად გამოიყენოს არსებული ბუნებრივი, ისტორიული თუ კულტურული რესურსები.

საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 14 აპრილის # 24 განკარგულების თანახმად ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორია მნიშვნელოვნად შემცირდა, რამაც გამოიწვია ისეთი სტრატეგიული ობიექტების დაკარგვა, რომლებიც ტურიზმის სფეროს განვითარების საკმაოდ მაღალ პოტენციალს ფლობდნენ. მუნიციპალიტეტის არსებულ ტერიტორიაზე ტურიზმის დარგი ჩანასახოვან ფაზაშია, დღესდღეობისთ ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში არ არსებობს არცერთი მოქმედი კურორტი.

- ისტორიული ძეგლებისა და ღირსშესანიშნაობების ანალიზი

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მდებარეობს 15 მატრიალურ-კულტურული ძეგლი. აქ გვხვდება, როგორც ძველი წელთაღრიცხვით დათარიღებული ასევე თანამედროვე XIX საუკუნის ისტორიული ძეგლები. ღირსშესანიშნაობების სიმრავლით გამოირჩევა მაჭახელას ხეობა.

ძეგლების უმეტესობა საჭიროებს რესტავრაციას და მიმდებარე ტერიტორიებზე შესაბამისი ინფრასტრუქტურის მოწყობას (მისასვლელი გზები და ბილიკები, მოსაცდელეები და საპირფარეოები, ტურისტული რუკები, საინფორმაციო დაფები, საგზაო ნიშნები და ა.შ.). ძეგლების უმეტესობას დაკარგული აქვს სანახაობრივი მხარე. აუცილებელია სპეციალური პროგრამის შემუშავება, რომელიც უზრუნველყოფს ისტორიული ძეგლების მოვლა-პატრონობას, რესტავრაციას და ვიზუალური მხარის შენარჩუნებას. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში არსებული ისტორიული ძეგლებისა და ღირსშესანიშნაობების შესახებ ინფორმაცია იხილეთ დანართში.

ისტორიული ძეგლის დასათვალიერებლად შექმნილია სპეციალური ტურ პაკეტები, რომელთა შესახებაც დეტალური ინფორმაცია მოცემულია დანართში.

- ტრადიციული და სახალხო დღესასწაულების ანალიზი

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ყოველწლიურად 2 ტრადიციული და სახალხო დღესასწაულის ორგანიზება ხდება, პრაქტიკულად ნულოვანი ინიციატივაა საკუთრივ თემების მხრიდან როგორც ორგანიზების, ასევე სპონსორების მოძიებაზე მუშაობის მიმართულებით.

საჭიროა სახალხო დღესასწაულების სანახაობრივი მხარის დახვეწა და მათი პოპულარიზაცია. სასურველია მოცემული ღონისძიებების ორგანიზატორი და ინიციატორი იყოს მუნიციპალიტეტის თემები, მნიშვნელოვანია ისტორიული სახალხო დღესასწაულების აღმოჩენა და მათი პოპულარიზაცია.

სახალხო დღესასწაული „კოლხობა“ ქრისტიანული დღესასწაულია, რომელიც „ფერიცვალებასთან“ არის დაკავშირებული. თქმულების თანახმად „ფერიცვალებამდე“ 19 აგვისტომდე არ უნდა ებანავათ ზღვაში, ფერიცვალების შემდეგ ზღვა თითქოს სამკურნალო თვისებებს იძენდა. ლაზიკაში – ნიკო მარის მოგზაურობის დროს აღწერილი აქვს „ფაზარში“ (იმ დროს საქართველოს ტერიტორია იყო) 19 აგვისტოს იმართებოდა დღესასწაული, რომელსაც

„მიტროპი“ ერქვა. ამ დღესასწაულის დროს ყველა მხრიდან მიდიოდა ხალხი საბანაოდ, განსაკუთრებით იმ ადგილებში სადაც მდინარეები ზღვას ერთვოდნენ, ხოლო ვინც ავადმყოფობის გავო ვერ მიდიოდა ზღვასთან წყალი მათთვის სახლში მიჰქონდათ.

ყოველივე ამან საფუძველი ჩაუყარა ლაზების დღესასწაულს, რომელიც ფერიცვალების მეორე დღეს იმართება ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის საზღვრისპირა სოფელში სარფში. დღესასწაული დატვირთვა ლაზური კულტურის, ფოლკლორის, ზეპირსიტყვიერების, ეთნოგრაფიული ნამუშევრებისა და სამზარეულოს წარმოჩენაა.

"მაჭახლობა" არის ტრადიციული სახალხო დღესასწაული, რომელიც იმართება მაჭახლის ხეობაში და მასში მონაწილეობენ: ადგილობრივი მოსახლეობა, მოწვეული სტუმრები, როგორც ადგილობრივი ასევე უცხოელი ტურისტები.

დღესასწაული იწყება მაჭახელას თოფის მონუმენტიდან (მდ. მაჭახლისა და ჭოროხის შესართავში), გრძელდება სოფ. მაჭახლისპირში და მთავრდება სოფ. ზედა ჩხუტუნეთში. დღესასწაულის სტუმრებს ასევე შეუძლიათ იხილონ ადგილობრივი ფოლკლორული ანსამბლების კონცერტი, სხვადასხვა სპორტული შეჯიბრებები, ხელნაკეთი ნივთების გამოფენა. იმართება ყოველი წლის სექტემბერში. აღსანიშნავია ის ფაქტიც რომ აღნიშნულში მონაწილეობას ღებულობენ „თურქეთის მაჭახელაში“ მცხოვრები ქართველები.

- სახალხო რეწვის ოსტატები და ანსამბლები

ხალხური რეწვის ოსტატები, ინდივიდუალური, გუნდური, საოჯახო ცეკვისა და სიმღერის ანსამბლები მუნიციპალიტეტის განუმეორებელ კულტურულ სახეს ქმნიან, რომელიც ტურიზმის, მით უფრო კულტურული ტურების განვითარებისათვის ანგარიშგასაწევი უპირატესობაა. თუმცა გასათვალისწინებელია, ისიც რომ ეს რესურსი, როგორც საბაზრო პროდუქტი, არ არის ჩამოყალიბებული და საამისოდ მნიშვნელოვანი ხელშეწყობაა საჭირო. ამ კუთხით აღნიშნულ პროდუქტს გამოცდა არ გაუვლია, რადგან არ ჩართულა საბაზრო პროცესებში. მაგალითად, ხელნაკეთი ნივთების გამოფენა–გაყიდვები პრაქტიკულად არ იმართება.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მრავლადაა სახალხო რეწვის ოსტატები, რომელთა აქტიური წევრები ორივე სქესის წარმომადგენლები არიან, მანდილოსნები დაკავებული არიან რეწვით, ქარგვით და ქსოვით, ხოლო მამაკაცები რეწვითა და ხეზე კვეთით. სახალხო რეწვის ოსტატების შესახებ დეტალური ინფორმაცია იხილეთ დანართში.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ჩამოყალიბებულია სახვადასხვა მიმართულების ფოლკლორული წრეები და ანსამბლები, რომლებიც წარმატებულად ღებულობენ მონაწილეობას არამარტო შიდასაქვეყნო არამედ ქვეყნის საზღვრებს გარეთაც გამართულ ფოლკლორულ ღონისძიებებში. მუნიციპალიტეტში მათი არსებობა მნიშვნელოვანია კულტურული ტურიზმის განვითარებისათვის. ინფორმაცია მუნიციპალიტეტში მოქმედი ანსამბლების შესახებ იხილეთ დანართში.

არსებით სირთულეს წარმოადგენს კულტურის სფეროს მიმართ ინტერესის ნაკლებობა ახალგაზრდებისა და საქმიანი წრეების მხრიდან. პირველ შემთხვევაში განვითარების ადამიანური

რესურსი იზღუდება, მეორე შემთხვევაში კი - ფინანსური. შედეგად იზრდება ალბათობა იმისა, რომ მომავალი თაობა სულ უფრო ნაკლებს აითვისებს და გადასცემს.

- ტურისტული ინფრასტრუქტურა

ტურისტული ინფრასტრუქტურა მოიცავს ისეთი ორგანიზაციული და მატერიალური ობიექტების ერთობლიობას, რომლებიც ქმნიან ხელსაყრელ გარემოს მუნიციპალიტეტში ტურისტების მოზიდვისათვის, დასვენებისა და გართობის კომფორტული გარემოს ჩამოყალიბებისათვის. ტურისტული ინფრასტრუქტურის შემადგენელი ელემენტებია:

- სასტუმროები და ტურისტების განთავსების სხვა ობიექტები;
- საზოგადოებრივი კვების ობიექტები;
- ტრანსპორტი;
- სანიშნებითა და ბანერებით უზრუნველყოფილი საგზაო ქსელი;
- საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურა;
- შემეცნებითი, საქმიანი, გასართობი, გამაჯანსაღებელი, სპორტული და სხვა ანალოგიური ობიექტები;
- ტურისტული სააგენტოები და ოპერატორები;
- გიდების მომსახურების მიმწოდებელი ორგანიზაციები.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში სასტუმროსა და სასტუმროს ტიპის სახლების (GUEST HOUSE) რაოდენობა 99-ი ერთეულია, კერძოდ 6 სასტუმრო და 90 სასტუმროს ტიპის სახლია. სასტუმროს საშუალოდ 10 ნომერი გააჩნიათ. დღის განმავლობაში სასტუმროებსა და სასტუმროს ტიპის სახლებს 953 ტურისტის მასპინძლობა შეუძლიათ.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს 37 კაფე-ბარი და რესტორანი, რომელთა უმეტესი ნაწილი საზაფხულო საპიკნიკე ადგილს მიეკუთვნება და მუშაობს სეზონურად, მხოლოდ ტურისტულად აქტიურ სეზონზე რაც გრძელვადიან პერიოდში მომსახურეობის განვითარების თვალსაზრისით შემაფხებელ ფაქტორს წარმოადგენს.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მდებარე სასტუმროებისა და კაფე-ბარების უმრავლესობას არ ჰყავთ მაღალ კვალიფიცირებული პერსონალი. რაც აფერხებს ტურისტების შემოსვლას სხვადასხვა ქვეყნებიდან და აქვეითებს კონკურენტუნარიანობის ხარისხს სხვა შავიზღვისპირა კურორტებთან და ხმელთაშუაზღვასთან მდებარე კურორტებთან შედარებით, რომლებიც ფლობენ აშკარად საფასო უპირატესობას და კონკურენტუნარიან მომსახურებას.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში 2011 წლიდან მოქმედებს ტურისტთა მომსახურების საინფორმაციო ცენტრი. აღსანიშნავია რომ საინფორმაციო ცენტრის სრულყოფილი დატვირთვით ამოქმედება ხელს შეუწყობს ტურისტთა მომსახურების ხარისხის ზრდას.

მუნიციპალიტეტში არ ფუნქციონირებს არცერთი ტურისტული კომპანია და არ არის ჩამოყალიბებული ტურისტული მომსახურების მიწოდების (ექსკურსიები და გიდებით მომსახურება) პრაქტიკა. მიუხედავად ამისა აჭარის ა/რ-ისა და ზოგადად საქართველოს

ტერიტორიაზე არსებობენ ტურისტული სააგენტოები, რომლებიც ამუშავებენ ხელვაჩაურის ტურისტულ მარშრუტებს ადგილობრივი და უცხოელი ტურისტებისათვის.

ტურისტული მარშრუტის მიმზიდველობის შეფასებისას, ხარისხის ფაქტორი საკვანძო კრიტერიუმს წარმოადგენს. ხარისხის განსაზღვრის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორად განიხილება მუნიციპალიტეტის შიგნით სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა. მოუწესრიგებელია ასევე ტურისტულ ძეგლებთან მისასვლელი გზები და ბილიკები. არასტანდარტულია გზებზე არსებული საგზაო ნიშნები, მათი ხარისხი უმეტესწილად ცუდია, წარწერები ხშირად მხოლოდ ქართულ ენაზეა შესრულებული და ა.შ. ისტორიული ძეგლებისა და ღირსშესანიშნაობების მიმანიშნებელი აზრები ან საერთოდ არ არის ან არასრულადაა.

ცენტრალური მაგისტრალების გასწვრივ თითქმის არ არის საერთაშორისო სტანდარტის შესაბამისი ტურისტული და სხვა ზოგადი ინფრასტრუქტურის ობიექტები: ტურისტთა მოსაცდელი ადგილები და საზოგადოებრივი საპირფარეშოები. მსგავსი ინფრასტრუქტურა საერთოდ არ არსებობს ისტორიული და არქიტექტურული ძეგლების და სხვა ტურისტული ღირსშესანიშნაობების გარშემო.

ფიჭური კომუნიკაციის დაფარვის ზონაში მთელი მუნიციპალიტეტია მოქცეული. საკაბელო სატელეფონო ინფრასტრუქტურა კი მნიშვნელოვნად მოშლილია და პერიფერიებში მისი გამოყენება ფრაგმენტულია. შესაბამისად არც ინტერნეტია ხელმისაწვდომი. ინტერნეტკავშირი ამ ეტაპზე მისაწვდომია მხოლოდ მაგთიფიქსისა და ჯეოსელის უკაბელო ინტერნეტის მოდემის გამოყენებით. შესაბამისად მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არც WI-FI ზონები მოქმედებს.

- საკურორტო ადგილები

მუნიციპალიტეტში მდებარეობს პროფილაქტიკური დანიშნულების ერთი საკურორტო ადგილი ცისკარა რომელიც მიეკუთვნება აღმოსავლეთ საქართველოს კავკასიონის შუამთიანეთის III-ბ საკურორტო ზონა. ცისკარა მდებარეობს ზღვის დონიდან 1200 მ. სიმაღლეზე.

ხელვაჩაურისმუნიციპალიტეტში შექმნილია მაჭახელას გეგმარებითი დაცული ტერიტორია, რომლის შექმნის საფუძველს წარმოადგენს უნიკალური ბუნებისა და კულტურული ძეგლების კონსერვაცია, დაცვა და აღდგენა. ახალი დაცული ტერიტორიის შექმნა ასევე ხელს შეუწყობს მუნიციპალიტეტში და ზოგადად რეგიონში სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებას, ეკოტურიზმის განვითარებასა და საქართველოში არსებული უნიკალური ბიომრავალფეროვნების პოპულარიზაციას მსოფლიო დონეზე.

მაჭახელას გეგმარებითი დაცული ტერიტორიები მდებარეობს მდ. მაჭახელას ხეობაში, რომელიც წარმოადგენს ტრანსსასაზღვრო მდინარეს საქართველოსა და თურქეთს შორის. მაჭახელას ხეობა ხასიათდება ენდემური და რელიქტური სახეობების იშვიათი მრავალფეროვნებით. 10 868 ჰექტარი დაფარულია ტყით, რომელთაგანაც 75 % ხელუხელებელია. ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილი უჭირავს კოლხური ტიპის შერეული ფოთლოვანი ტყის ფიტოცენოზს წიფლის დომინირებით.

ტყეებში ასევე გვხვდება წაბლი, მუხა და სხვა. მერქიანი სახეობებიდან 13 შესულია საქართველოს წითელ ნუსხაში. ტერიტორია ასევე მდიდარია ფაუნის თვალსაზრისითაც.

მაჭახელას დაცული ტერიტორიის შექმნა ხელს შეუწყობს:

- ბიომრავალფეროვნების, ძირითადად კი კოლხური ტყის ეკოსისტემების დაცვასა და შენარჩუნებას;
- ეკოსისტემების მდგრადობისა და წონასწორობის უზრუნველყოფას;
- კავკასიის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში ერთიანი ეკოლოგიური ქსელის შექმნას და ერთიანი მენეჯმენტის დანერგვას;
- ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებას, ალტერნატიული შემოსავლის წყაროების გაზრდას;
- ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობის განვითარებას – მაჭახელას დაცული ტერიტორიის ჩამოყალიბება თურქეთში არსებული დაცული ტერიტორიის მახლობლად (ჯამილის ბიოსფერული რეზერვატი), რასაც დადებითი შედეგი ექნება რეგიონული თანამშრომლობისა და ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისათვის და სხვ.

მთლიანობაში ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტს, არსებული რესურსების გათვალისწინებით, გააჩნია შემდეგი სახის ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები:

- შემეცნებითი ტურიზმი;
- ეკოტურიზმი;
- სასოფლო და აგრარული ტურიზმი;
- სამკურნალო ტურიზმი;
- Birdwatching (ჭოროხის დაბლობი, აჭარისწყლის თემი).
- **ტურისტული მარშრუტები.**

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურიზმის დეპარტამენტის მიერ დამუშავებული და მომზადებულია სამი ტურის შესაბამისი ტურისტული რუკები და მარშრუტების აღწერილობა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე, რომლის გამოყენებაც შეუძლიათ როგორც ადგილობრივ, ისე სრულიად საქართველოს ტურისტულ სააგენტოებს.

1. ბათუმი-ხელვაჩაური-აჭარისადმართი-ჩხუტუნეთი

აჭარის მაღალმთიანი კურორტი და საკურორტო ადგილები, ბოტანიკური ბაღი, დაცული ტერიტორიები, მდინარეთა ხეობები, ტბები, მატერიალური კულტურის ძეგლები განაპირობებს ეკოტურიზმის მარშრუტების ფართო ქსელის შექმნას.

ტურისტების განსაკუთრებულ დაინტერესებას იწვევს მაჭახელას ხეობა, რომელიც გამორჩეულია უნიკალური ფლორითა და ფაუნით, ისტორიული წარსულითა და ადგილობრივი მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრებით.

- მარშრუტის საერთო სიგრძე - 110 კმ-ი.
- ხანგრძლივობა - 2 დღე;
- მოქმედების ვადა : მთელი წელი;
- ღამისთევის ადგილი – ჩხუტუნეთი (კერძო სახლი)
- მარშრუტის საწყისი პუნქტი – კურორტი ბათუმი.
- მარშრუტის საბოლოო პუნქტი – ჩხუტუნეთი.

დასათვალიერებელი ობიექტები: მხარეთმცოდნეობის მუზეუმი; არქეოლოგიური მუზეუმი; ხელვაჩაურის რაიონის ეთნოგრაფიული მუზეუმი (მეჯინისწყალი); მაჭახელას ხეობის ეთნოგრაფიული მუზეუმი (ჩხუტუნეთი).

მატერიალური კულტურის ძეგლები: ა) ციხეები: გვარას ციხე; ჩხუტუნეთის ციხე; ბ) ქვის თაღოვანი ხიდები: ცხემლარის ქვის თაღოვანი ხიდი; ჩომახურისის ქვის თაღოვანი ხიდი; ჩხერის ქვის თაღოვანი ხიდი; ზვარიას ქვის თაღოვანი ხიდი; გ)საკულტო ძეგლები (ახალი):აჭარისწყლის ეკლესია; დ) ბუნების საინტერესო ადგილები: მდინარე ჭოროხის ხეობა; მდინარე აჭარისწყლის ხეობა; მდინარე მაჭახელას ხეობა; მირვეთის ჩანჩქერი; ჩხუტუნეთის ჩანჩქერი.

2. ბათუმი- ხელვაჩაური – მახო - თხილნარი - ბათუმი

აჭარის მაღალმთიანეთი, კურორტი და საკურორტო ადგილები, ბოტანიკური ბაღი, დაცული ტერიტორიები, მდინარეთა ხეობები, ტბები, მატერიალური კულტურის ძეგლები განაპირობებს ეკოტურიზმის მარშრუტების ფართო ქსელის შექმნას.

ტურისტების განსაკუთრებულ დაინტერესებას იწვევს საპიკნიკე ადგილი თხილნარი, რომელიც გამორჩეულია უნიკალური ფლორითა და ფაუნით, ისტორიული წარსულითა და ადგილობრივი მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრებით.

- მარშრუტის საერთო სიგრძე - 40 კმ-ი.
- ხანგრძლივობა - 1 - 2 დღე;
- მოქმედების ვადა : მთელი წელი;
- ღამისთევის ადგილი – საპიკნიკე ადგილი საჩინო (სასტუმრო სახლი)
- მარშრუტის საწყისი პუნქტი – კურორტი ბათუმი.
- მარშრუტის საბოლოო პუნქტი – თხილნარის ჩანჩქერი.

დასათვალიერებელი ობიექტები: ხელვაჩაურის ეთნოგრაფიული მუზეუმი (მეჯინისწყალი); ჭოროხის დელტა; მახოს ხიდი; დაბა ხელვაჩაური;

მატერიალური კულტურის ძეგლები: მახოს თაღოვანი ხიდი; ბერძნული ეკლესიის ნანგრევები (მურვანეთი);

ბუნების საინტერესო ადგილები: მდინარე ჭოროხის დელტა; საპიკნიკე ადგილი – “სან-საჩინო“; თხილნარის ჩანჩქერი.

3. ბათუმი-გონიო – სარფი – კალენდერე - კვარიათი - ბათუმი

აჭარის მაღალმთიანეთი, კურორტი და საკურორტო ადგილები, ბოტანიკური ბაღი, დაცული ტერიტორიები, მდინარეთა ხეობები, ტბები, მატერიალური კულტურის ძეგლები განაპირობებს ეკოტურიზმის მარშრუტების ფართო ქსელის შექმნას.

ტურისტების განსაკუთრებულ დაინტერესებას იწვევს საკურორტო ადგილი გონიო – სარფი, რომელიც გამორჩეულია უნიკალური ფლორითა და ფაუნით, ისტორიული წარსულითა და ადგილობრივი მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრებით.

- მარშრუტის საერთო სიგრძე - 52 კმ-ი.
- ხანგრძლივობა - 1 - 2 დღე;
- მოქმედების ვადა : მთელი წელი;
- ღამისთევს ადგილი – სარფი (კალენდერე -კერძო სასტუმრო სახლები)
- მარშრუტის საწყისი პუნქტი – კურორტი ბათუმი.
- მარშრუტის საბოლოო პუნქტი – კალენდერე (ეკლესია).

დასათვალიერებელი ობიექტები: ბათუმის საერთაშორისო აეროპორტი; ჭოროხის დელტა; გონიო – კვარიათი – სარფი; საქართველო – თურქეთის სახ. საზღვარი; საბაჟო ტერმინალი;

მატერიალური კულტურის ძეგლები: გონიო – აფსაროსის ციხე - სიმაგრე;

საკულტო ძეგლები (ახალი): ლაზ მოწამეთა ეკლესია;

ბუნების საინტერესო ადგილები: მდინარე ჭოროხის დელტა; სარფის ჩანჩქერი; ქვახაზი (დიდი ქვა ზღვაში); კალენდერე.

მუნიციპალიტეტში შემუშავებულია კულტურული ძეგლების დათვალიერების შესაძლო 12 მარშრუტი, რომელთაგანაც მხოლოდ ერთი მარშრუტია ორ დღიანი ხოლო დანარჩენი ერთდღიანი. კულტურული მარშრუტების შესახებ დეტალური ინფორმაცია მოცემულია # 2 დანართში.

15 უსაფრთხოება

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოქმედებს შპს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავარ სამმართველოში შემავალი ერთი რაიონული, კერძოდ ხელვაჩაურის რაიონული სამმართველო, რომლის დაქვემდებარებაში შედის 6 ტერიტორიული პოლიციის განყოფილება. სამმართველოში დასაქმებულია 109 თანამშრომელი.

2007 წლიდან 2011 წლამდე რეგისტრირებულია 1838 დანაშაულის ფაქტი, საერთო ჯამში სახეზე გვაქვს რეგისტრირებულ დანაშაულთა კლებადი ტენდენცია. დანაშაულთა მაღალი მაჩვენებელი ფიქსირდება თურქეთ–საქართველოს სასაზღვრო გამშვებ პუნქტზე. რაც შეეხება გახსნილ დანაშაულთა რაოდენობას 2007-2011 წლებში სულ გახსნილია 1070 ფაქტი.

აღნიშნული მონაცემები მითითებულია ხელვაჩაურის რაიონის ძველ ტერიტორიულ საზღვრებში, რადგან საქართველოს შს მინისტრის 2011 წლის 15 ივნისის #607 ბრძანებით ხელვაჩაურის რაიონული სამმართველო თავის უფლებამოსილებას ახორციელებს ყოფილი ადმინისტრაციული საზღვრების ფარგლებში.

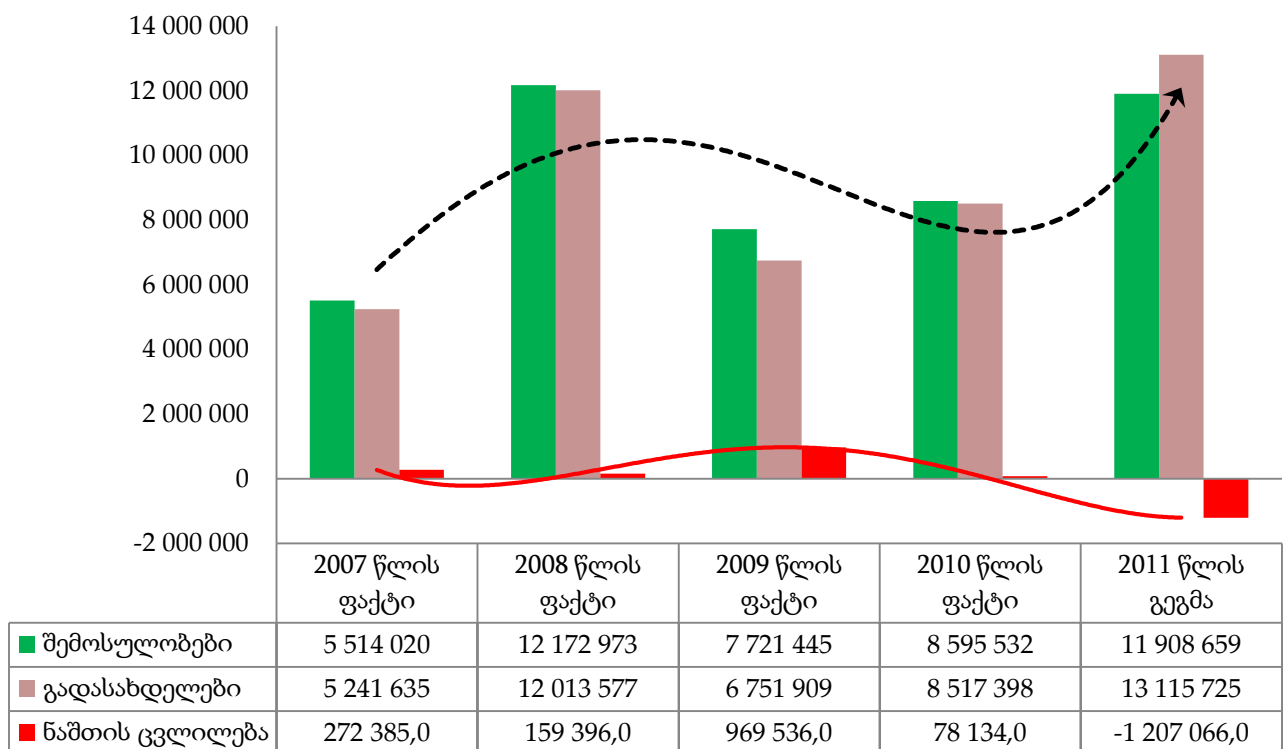
მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის საკრებულოში შექმნილია სახანძრო–სამაშველო სამსახური. სამსახურში დასაქმებულია 21 თანამშრომელი.

16 საჯარო ფინანსები

16.1 ბიუჯეტის შემოსულობების აღრიცხვა და ანგარიშგება

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის შემოსულობები 2010 წლის დაზუსტებული ბიუჯეტით განისაზღვრა 5 080 512 ლარით, ხოლო საკასო შესრულებამ იმავე პერიოდში შეადგინა 5 103 497 ლარი, ანუ 22 985 ლარით მეტი, ე.ი გეგმა შესრულდა 101%-ით.

დიაგრამა 16.1. ხელვაჩაურის ბიუჯეტის ნაშთის დინამიკა 2007-2011 წლებისათვის

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის შემოსავლები 2010 წლის დაზუსტებული ბიუჯეტით გათვალისწინებული იყო 5 050 512 ლარი, საკასო შესრულებამ შეადგინა 5 069 835 ლარი, ანუ 19 323 ლარით მეტი, კერძოდ:

ქონების გადასახადის სახით მიღებულია 62 636 ლარი, რაც დაზუსტებულ გეგმაზე 2 636 ლარით მეტია, ანუ გეგმა შესრულებულია 104 პროცენტით.

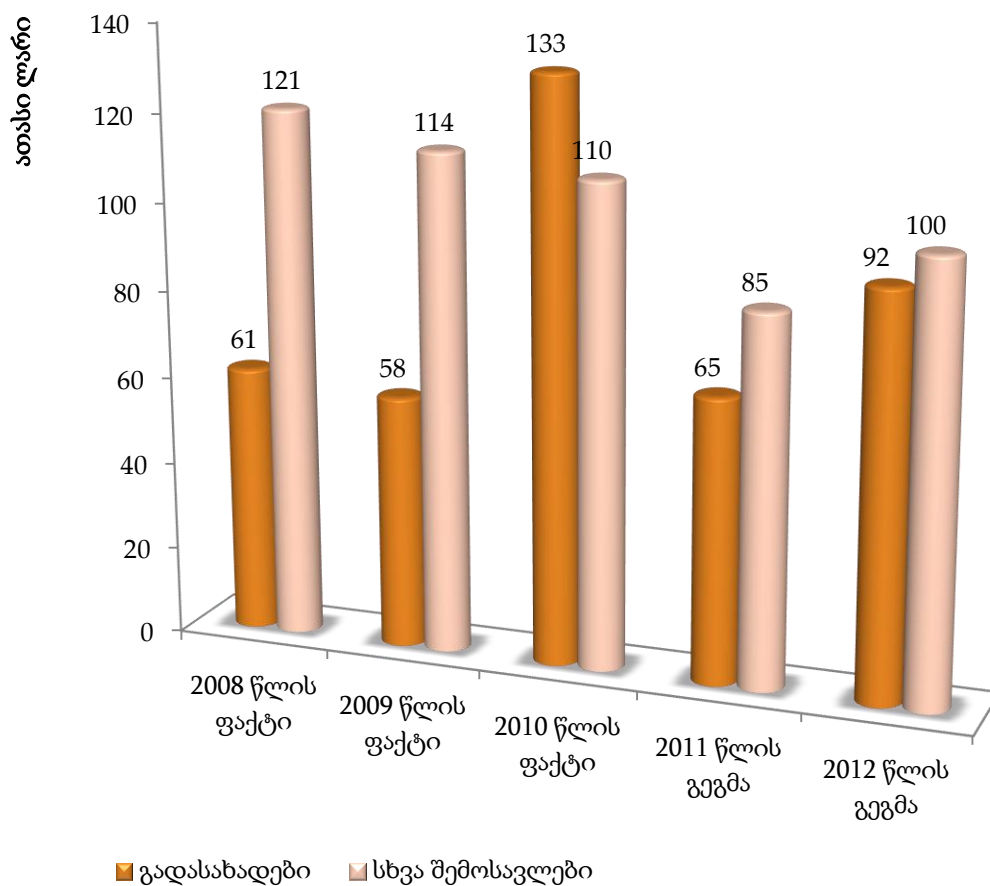
სახელმწიფო მმართველობის სხვადასხვა დონის ორგანიზაციებიდან გრანტების სახით მიღებულია 4 854 898 ლარი.

გათანაბრებითი ტრანსფერის სახით მიღებულია 3 583 200 ლარი, აჭარის ა/რ ბიუჯეტიდან ტრანსფერის სახით მიღებულია 465 000 ლარი, საქართველოს მთავრობის განკარგულებით სოფლის მხარდაჭერის პროგრამის განხორციელების მიზნით მიღებულია 807 311 ლარი.

ხელვაჩაურის ბიუჯეტის ზრდის დინამიკა (2007-2011 წლები) ერთი შეხედვით არათანაბარია და არაცალსახა. თუმცა 2008 წლის ფაქტიურ შესრულებაში მნიშვნელოვანი ცვლილება შეიტანა აგვისტოს მოვლენებთან დაკავშირებულმა გამოთანაბრებთმა ტრანსფერმა, რომელიც აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ბიუჯეტიდან შესრულდა ფინანსური დახმარების სახით და შეადგინა 6 625 150 ლარი.

მთლიანობაში ხელვაჩაურის ბიუჯეტის საშუალო ზრდის ტემპმა 2007-2011 წლებისათვის 29% შეადგინა.

დიაგრამა 16.2. საბიუჯეტო შემოსავლების განაწილება 2008-2012 წლებში

სხვა შემოსავლების სახით 2010 წელში მიღებულია 149 545 ლარი, რაც დაზუსტებულ გეგმაზე 14 544 ლარით მეტია, ანუ გეგმა შესრულებულია 110 პროცენტით, მათ შორის საკუთრებიდან შემოსავლებმა შეადგინა 105 952 ლარი და ჯარიმების, საურავების და სანქციების სახით შემოსავალმა შეადგინა 34 535 ლარი.

ცხრილი 16.1.

	2008	2009	2010	2011
	ფაქტი	ფაქტი	ფაქტი	გეგმა
შემოსავლები	4 786 425	3 744 099	5 069 835	4669700
გადასახადები	58 861	67 634	62 636	62 000
გრანტები	4 552 820	3 486 687	4 854 898	4 479 700
სხვა შემოსავლები	174 744	189 778	149 545	128 000

ცხრილი 16.2. საგრანტო შემოსავლების ჭრილი 2008-2009 წლებში

	2008 წლის ფაქტი	2009 წლის გეგმა
გრანტები	4 280 561	3 082 273
სახელმწიფო მმართველობის სხვადასხვა დონის ორგანიზაციებიდან მიღებული გრანტები	4 280 561	3 082 273
მიმდინარე დანიშნულები გრანტები	4 280 561	3 082 273
საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი გამოთანაბრებითი ტრანსფერი	1 486 000	1 593 600
საქართველოს პრეზიდენტის სარეზერვო ფონდიდან გამოყოფილი სახსრები	400 000	400 000
აჭარის არ რესპუბლიკური ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სპეციალური ტრანსფერი	1 969 100	719 900
საქართველოს რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულებისათვის გამოყოფილი თანხები	425 461	282 380
საქართველოს მთავრობის სარეზერვო ფონდიდან გამოყოფილი თანხები		10 000
სხვა ტრანსფერები		76 393

ცხრილი 16.3. ბიუჯეტის შესრულების მაჩვენებლები

	2008			2009			2010			2011
	გეგმა	ფაქტი	სხვაობა	გეგმა	ფაქტი	სხვაობა	გეგმა	ფაქტი	სხვაობა	გეგმა
შემოსავლები	4 302	4 786	483 625	3 651	3 744	92 262	5 080	5 103	22 985	4 667
- ხარჯები	800	425		837	099		512	497		700
= საოპერაციო სალდო	2 364	2 388	24 183	2 820	2 884	64 742	1 575	1 536	-38 613	3 657
	095	278		106	848		173	560		200
= არაფინანსური აქტივების ცვლილება	1 938	2 398	459 442	831 731	859 251	27 520	3 505	3 566		1 010
	705	147					339	937		500
= მთლიანი სალდო	1 708	2 062	353 989	908 478	888 039	-20 439	1 935			1 072
	610	599					022			500
	230 095	335 548	105 453	-76 747	-28 788	47 959	1 570			-62 000
							317			

ცხრილი 16.4. ბიუჯეტის შესრულება ცალკეული მუხლების მიხედვით

	2007			2008			2009			2010			2011*	
	გეგმა	ფაქტი	ცვლილება	გეგმა	ფაქტი	ცვლილება	გეგმა	ფაქტი	ცვლილება	გეგმა	ფაქტი	ცვლილება	გეგმა	ფაქტი
საერთო დანიშნულების სახელმწიფო მომსახურება	817	807		1 175	1 096		1 382	1 301		1 434	1 401		1 587	
თავდაცვა	954	016	-10 938	522	271	-79 251	529	620	-80 909	993	680	-33 313	440	
საზოგადოებრივი წესრიგი და უსაფრთხოება	38 325	36 768	-1 557	66 750	65 500	-1 250	83 080	82 844	-236	86 240	84 642	-1 598	104	
ეკონომიკური საქმიანობა	116	115		227	222		188	184		192	191		230	
	720	938	-782	369	230	-5 139	400	697	-3 703	200	215	-985	000	
	366	364		629	602		101			123	122		113	
	770	272	-2 498	342	466	-26 876	180	99 674	-1 506	302	356	-946	080	

გარემოს დაცვა	59 500	59 321	-179	98 580	98 119	-461	46 360	46 191	-169	63 930	63 400	-530	212 000
საბინაო- კომუნალურ ი მეურნეობა	54 302	47 038	-7 264	751	735		786	782		1 287	1 281		482
				383	031	-16 352	805	474	-4 331	638	542	-6 096	740
				147	143		146	123		167	148		236
ჯანდაცვა დასვენება, კულტურა, რელიგია	13 196	13 174	-22	229	505	-3 724	500	088	-23 412	445	503	-18 942	140
	358	358		1 190	1 185		572	561		993	975		1 033
	586	316	-270	824	699	-5 125	010	419	-10 591	057	577	-17 480	660
	333	331		310	306		304	303		623	603		546
განათლება	981	628	-2 353	589	729	-3 860	607	935	-672	154	748	-19 406	100
სოციალური დაცვა	118	111		289	278		334	311		190	175		184
	786	656	-7 130	677	517	-11 160	600	208	-23 392	302	576	-14 726	300
	2 278	2 245		4 887	4 734		3 946	3 797		5 162	5 048		4 729
სულ	120	127	-32 993	265	067	-153 198	071	150	-148 921	261	239	-114 022	700

16.2 ბიუჯეტის გადასახდელები

ამ თავში განვიხილავთ სხვადასხვა მხარჯავი დაწესებულებებისათვის 2007-2011 წლების ბიუჯეტებით გამოყოფილ ასიგნებებს, რომლებიც ხარჯებად და არაფინანსური აქტივების მატებად არის ასახული. გაანალიზებულ იქნება სახელმწიფო ბიუჯეტში შეტანილი ცვლილებებით მხარჯავი დაწესებულებებისათვის ასიგნებების გაზრდისა და შემცირების საკითხები.

ცხრილი 16.5. ბიუჯეტის ფუნქციონალური ჭრილი და წილი მთლიან ხარჯებთან.

	2007		2008		2009		2010		2011 ¹⁰	
	ფაქტი	%	ფაქტი	%	ფაქტი	%	ფაქტი	%	გეგმა	%
საერთო დანიშნულების სახელმწიფო მომსახურება	807 016	35,9	1 096 271	23,2	1 301 620	34,3	1 401 680	27,8	1 587 440	33,6
თავდაცვა	36 768	1,6	65 500	1,4	82 844	2,2	84 642	1,7	104 240	2,2
საზოგადოებრივი წესრიგი და უსაფრთხოება	115 938	5,2	222 230	4,7	184 697	4,9	191 215	3,8	230 000	4,9
ეკონომიკური საქმიანობა	364 272	16,2	602 466	12,7	99 674	2,6	122 356	2,4	113 080	2,4
გარემოს დაცვა	59 321	2,6	98 119	2,1	46 191	1,2	63 400	1,3	212 000	4,5
საბინაო-კომუნალური მეურნეობა	47 038	2,1	735 031	15,5	782 474	20,6	1 281 542	25,4	482 740	10,2
ჯანდაცვა	13 174	0,6	143 505	3,0	123 088	3,2	148 503	2,9	236 140	5,0
დასვენება, კულტურა, რელიგია	358 316	16,0	1 185 699	25,0	561 419	14,8	975 577	19,3	1 033 660	21,9
განათლება	331 628	14,8	306 729	6,5	303 935	8,0	603 748	12,0	546 100	11,5
სოციალური დაცვა	111 656	5,0	278 517	5,9	311 208	8,2	175 576	3,5	184 300	3,9
ჯამი	2 245 127	100	4 734 067	100	3 797 150	100	5 048 239	100	4 729 700	100

¹⁰ ანალიზში წარმოდგენილია 2011 წლის ბიუჯეტის მხოლოდ გეგმა.

ცხრილი 16.6. ბიუჯეტის ფუნქციონალური ჭრილის რანჟირება ხუთწლიანი პერიოდის ჯამის მიხედვით.

	სულ-5 წლის განმავლობაში	%
1 საერთო დანიშნულების სახელმწიფო მომსახურება	6 194 027	30,1
2 დასვენება, კულტურა, რელიგია	4 114 671	20,0
3 საბინაო-კომუნალური მეურნეობა	3 328 825	16,2
4 განათლება	2 092 140	10,2
5 ეკონომიკური საქმიანობა	1 301 848	6,3
6 სოციალური დაცვა	1 061 257	5,2
7 საზოგადოებრივი წესრიგი და უსაფრთხოება	944 080	4,6
8 ჯანდაცვა	664 410	3,2
9 გარემოს დაცვა	479 031	2,3
10 თავდაცვა	373 994	1,8
ჯამი	20 554 283	100,0

ბიუჯეტის ფუნქციონალურ კლასიფიკატორში ყველაზე მაღალი პროცენტი ანალიზური პერიოდის ყველა წლის განმავლობაში საერთო დანიშნულების სახელმწიფო მომსახურებაზე მოდის. შესაბამისად, ანალიზური პერიოდის ჯამური მონაცემითაც ინარჩუნებს ეს კლასიფიკაცია ლიდერობას.

ხუთი წლის განმავლობაში ამ კლასიფიკატორში გახარჯული თანხების 39,3% შრომის ანაზღაურებაზეა წასული. და მისი მოცულობა 2007 წლიდან (284 452 ლარი) 2010 წლამდე (741 963 ლარი) იზრდებოდა. 2010 წელს კი მცირედით შემცირდა. საშტატო ერთეულების რაოდენობა 2007 წელს 55 ერთეული იყო, უკვე 2008 წლიდან დღემდე სტაბილურად 137-ია. 4,6% ტრანსპორტისა და ტექნიკის ექსპლუატაციას მოხმარდა და ეს ხარჯიც წლების განმავლობაში იზრდებოდა და 2007 წლიდან დღემდე 2,4-ჯერ გაიზარდა. 8,5 % საოფისე ხარჯებს მიეკუთვნება და ამ კლასიფიკაციაშიც ხარჯები პერმანენტულად მზარდია.

სულ 88 421 ლარი დაიხარჯა სპორტული ღონისძიებების ორგანიზებაზე. 2007-2010 წლებში.

2010 წელს მთა ღომაზე ტრასის მშენებლობის კაპიტალურმა ხარჯმა 167 223 ლარი შეადგინა. ამავე წელს სტადიონების მშენებლობაზე 242 805 ლარი, ხოლო ტენისის მაგიდების შესაძენად 9 000 ლარი დაიხარჯა.

2010 წელს სასპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარებისათვის საკმაოდ მნიშვნელოვანი ხარჯები იქნა გაწეული: დანისპარაულში სათხილამურო სპორტის ხელშეწყობისათვის 200 689 ლარი, სპორტული მიწის მოედნების მოწყობა 21 823 ლარი. 2011 წელს იგეგმება დაბაში სტადიონის რეკონსტრუქცია, რისთვისაც გათვალისწინებული ხარჯის მოცულობა 100 000 ლარია.

მთლიანობაში 2007-2011 წლებში დასვენება, კულტურა, რელიგიის მუხლში მოქცეული ხარჯებიდან სპორტის მიმართულებით წასული ხარჯების საერთო მოცულობამ 629 272 ლარი (15,3 %) შეადგინა.

ბაგა-ბადების დაფინანსებაზე წასული ტრანსფერების საერთო მოცულობა 2007-2010 წლებში 671 244 ლარი შეადგინა. დაფინანსება მზარდია და 133 476 -დან (2007 წელი) 312 685 ლარამდე (2010 წელი გაიზარდა). 2011 წლის ბიუჯეტში კი 342 000 ლარია გათვალისწინებული სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების მომსახურებისათვის.

2007 წელს 32 760 ლარით განხორციელდა ხელვაჩაურის 28 საჯარო სკოლის საბიბლიოთეკო მომსახურების სუბსიდირება (12 948 ლარი 2008 წელ), 24 518 ლარით - ხელვაჩაურის კომპლექსური სასპორტო სკოლის (2008 წელს 62 865 ლარი, 2009 წელს - 85 810 ლარი და 2009 წელს - 98 636 ლარით), 15 502 ლარით კი - კომპიუტერის შემსწავლელი პროგრამა დაფინანსდა.

2008 წელს სკოლების მცირე სარემონტო სამუშაოებზე სულ 137 894 ლარი დაიხარჯა.

2010 წელს დაწყებითი სკოლის მშენებლობისთვის 118 021 ლარი იქნა დახარჯული.

2007-2010 წლებში კომპიუტერის შემსწავლელი კურსების დაფინანსება ადგილობრივ ბიუჯეტს 63 388 ლარი დაუჯდა.

17 სოციოლოგიური კვლევის შედეგები

პროექტის, "აჭარის რეგიონის ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების შესაძლებლობის გაძლიერება გრძელვადიანი, მდგრადი განვითარებისათვის" ფარგლებში, ჩატარდა მოსახლეობის სოციოლოგიური გამოკითხვა. კვლევის მიზანი იყო, როგორც არსებული სიტუაციის შესწავლა, ასევე მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის მიერ პრობლემებისადმი მიდგომის ფსიქო-სოციალური ასპექტების სიღრმის გამოვლენა და მომავალი მუშაობისათვის მიმართულებების განსაზღვრა.

მოსახლეობის გამოკითხვა ჩატარდა ანკეტირების წესით.

17.1.1 მეთოდოლოგია

კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, გამოყენებული იყო როგორც თვისობრივი, ასევე რაოდენობრივი კვლევის მეთოდები, საბოლოო ანგარიში კი რაოდენობრივი კვლევის შედეგების სტატისტიკური ანალიზისა და თვისობრივი კვლევის შედეგებთან მათი შეჯერების საფუძველზე მომზადდა.

ანკეტირების პირველი ნაწილი განხორციელდა რაოდენობრივი (დესკრიპტული) კვლევის მეთოდით. ეს მეთოდი ატარებს საკვლევი ინდიკატორების სტატისტიკური გაზომვის და ანალიზის განხორციელების შესაძლებლობას (ცვლადები, პარამეტრები, კავშირები, კორელაციები).

გამოკითხვა მიმდინარეობდა სპეციალური, სტრუქტურირებული კითხვარების მეშვეობით, რომლის შესავსებად საჭირო იყო დაახლოებით 15-20 წუთი. კითხვარები ძირითადად შედგებოდა დახურული ტიპის კითხვებისგან, თუმცა ასევე მოიცავდა ღია კითხვებსაც.

კვლევის დაწყებამდე ჩატარდა ე.წ. პრე-ტესტი ანუ საპილოტე კვლევა, კითხვართან დაკავშირებული შენიშვნების საფუძველზე მოხდა ანკეტის საბოლოო ვერსიის შემუშავება.

გამოკითხვისას რესპონდენტების შერჩევა მოხდა ორდონიანი მიზნობრივი სეგმენტის შერჩევითა და მესამე დონის შემთხვევითი ამორჩევის საფუძველზე. ასეთი მიდგომა გულისხმობს საწყის ეტაპზე პოტენციური რესპონდენტების მსხვილი კატეგორიით გამოყოფას. ჩვენს შემთხვევაში პირველ ეტაპზე ტერიტორიული ნიშნით გამოიყო სამიზნე ჯგუფი. მეორე ეტაპზე საორიენტაციო კატეგორიები შეირჩა საქმიანობის, შემოსავლების, განათლების სავარაუდო მონაცემების საფუძველზე, რათა შედეგად მიგველო რეზულტატი რომლითაც მაქსიმალურად სრულფასოვნად აღიწერებოდა რეალურად არსებული სოციალური სურათი. ბოლო ეტაპზე სრულიად შემთხვევითი პრინციპით ამორჩეულ რესპონდენტებს მიეწოდათ კითხვარები.

17.1.2 მიზნები და ამოცანები

კვლევის უშუალო მიზანი იყო არსებული სოციალურ-ეკონომიკური შინაარსის პრობლემების მიმართ დამოკიდებულებისა და გამოსავლის მათეულ ხედვათა გამოკვეთა და ანალიზი სხვადასხვა დემოგრაფიულ ცვლადებთან კორელაციაში.

კვლევის ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტი კი ფოკუსირებული პრობლემების ირგვლივ მოსახლეობაში დაგროვილი ცოდნის შესწავლა, მისი პრაქტიკული განხორციელების ფორმებისა და მასშტაბის ანალიზი იყო.

კვლევა მიზნად ისახავდა რიგი კონკრეტული ამოცანების გადაწყვეტას:

- მუნიციპალიტეტის საქმიანობის გრძელვადიანი კოორდინაციისათვის სტრატეგიული დოკუმენტის შექმნისადმი საზოგადოებრივი პოზიციის შემოწმება;
- მოსახლეობისათვის ყველაზე აქტუალური პრობლემების გამოვლენა და ერთგვარი აქტუალობის მწკრივის შედგენა;
- პრობლემების სიმწვავისა და სიღრმის შეფასება;
- რესპონდენტთათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემების დაძლევის გზების რესპონდენტისეული ხედვის გაზიარება;
- პრობლემათა აღქმის ადეკვატურობის შეფასება.

სოციალურ-ეკონომიკური კვლევები მნიშვნელოვანია იმ დამოკიდებულებების შეწავლისათვის, რომელიც არსებობს საზოგადოების ეკონომიკურ და სოციალურ ასპექტებს შორის.

პროექტის ფარგლებში მოხდა რამდენიმე საკითხის შესწავლა:

- ზოგადი სოციალური ფონი;
- მწვავე სოციალური პრობლემები;
- ჯანდაცვა და სოციალური უზრუნველყოფა;
- მუნიციპალიტეტის ინფრასტრუქტურული გარემო.

17.1.3 კვლევის გეოგრაფიული არეალი და სამიზნე ჯგუფი

კვლევის არეალი სრულად მოიცავდა პროექტის გახორციელების გეოგრაფიულ არეალს. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გამოკითხული იქნა მოსახლეობის დაახლოებით 3% ანკეტების ამოღების კოეფიციენტი 0.94-ია. მახასიათებლის ეს სიდიდე ანალოგიური ტიპის კვლევებისათვის საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია. ანკეტების ამოღების კოეფიციენტი კვლევაში ჩამვებული კითხვარებიდან უკან, შევსებული მონაცემების სახით მიღებულ ანკეტებს ასახავს. ამ პარამეტრის მიხედვით კვლევა ეფექტიანი იყო.

კვლევაში შესწავლილია მხოლოდ კონკრეტული მუნიციპალიტეტების მოსახლეობა. კვლევის გეოგრაფიული არეალი განიფინა მუნიციპალიტეტის ყველა თემის საშუალო და დიდ სოფლებზე, სადაც თავმოყრილია მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი, რამაც შესაძლებლობა მოგვცა, აღნიშნული კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით, გარკვეული

წარმოდგენა შეგვექმნა სოციალურ-ეკონომიკური აქტივობის ყველა სფეროში არსებული ძირითადი ტენდენციების შესახებ ზოგადად მუნიციპალურ კონტექსტში.

კვლევის პროცესის საბოლოო მიზანი მდგომარეობს სოციალური მდგომარეობისათვის დამახასიათებელი პრობლემების მოგვარებისა და საჭირო გადაწყვეტილებების მისაღებად ახალი ცოდნის დაგროვებაში.

17.2 მოსახლეობის გამოკითხვა

მონაცემთა შედეგები, რომლებიც გაანალიზებულია სოციო-დემოგრაფიული მახასიათებლების მიხედვით, როგორცაა: ასაკი, სქესი, განათლება, დასახლების ადგილი, იძლევა მიღებული შედეგების სხვადასხვა ჭრილში დანახვისა და შეფასების საშუალებას.

აქტუალური პრობლემები

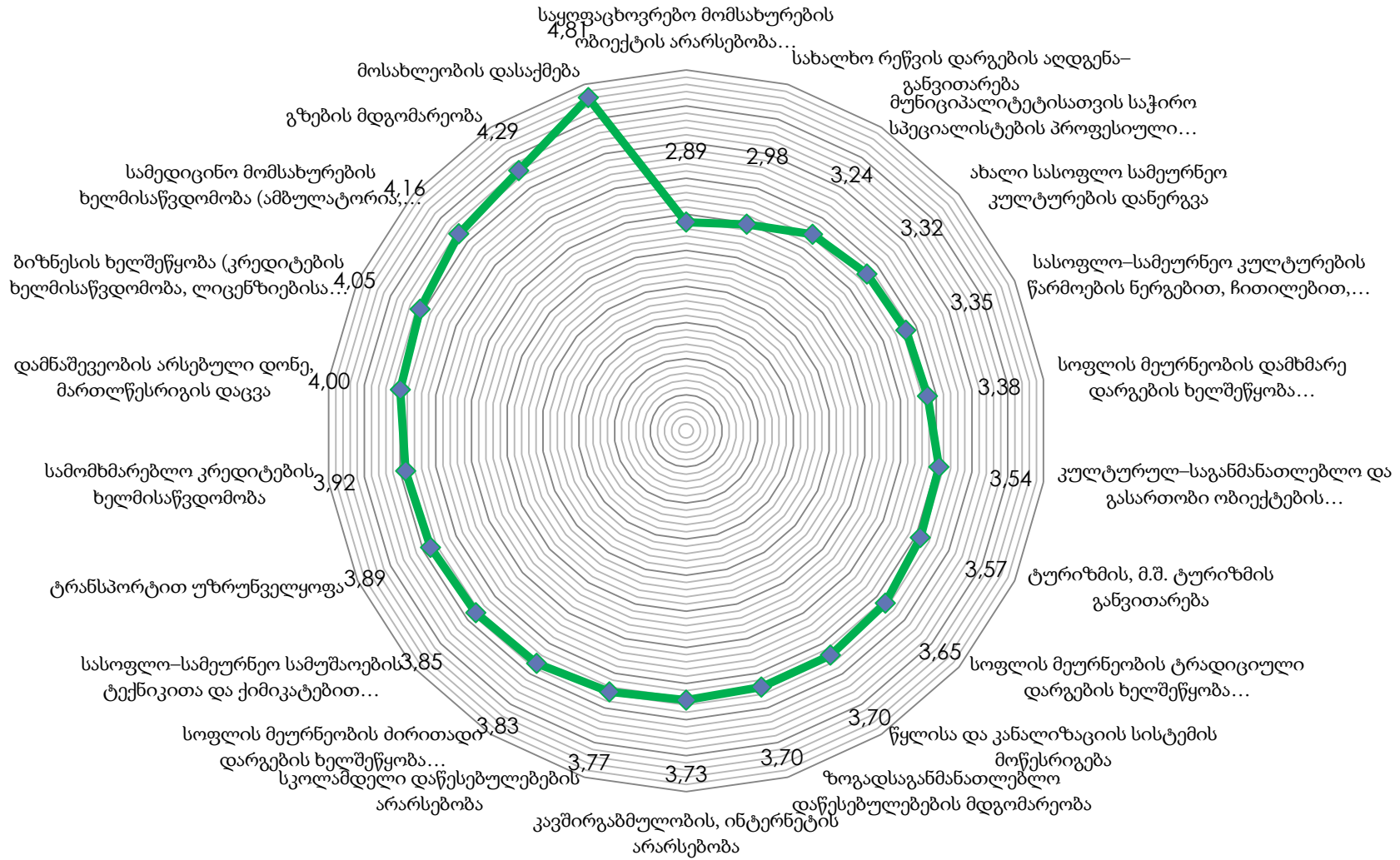
აღმოჩნდა, რომ მოსახლეობა განსაკუთრებით მაღალ მგრძობელობას იჩენს რამდენიმე პრობლემის მიმართ: სამომხმარებლო კრედიტების მიღების პრობლემა, სოფლის მეურნეობის შხამ-ქიმიკატებით უზრუნველყოფის საკითხები და ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების მდგომარეობა.

მაღალ რისკ-ჯგუფში ტრანსპორტით უზრუნველყოფასთან და წყლისა და კანალიზაციის სისტემის მოუწესრიგებლობასთან ერთად განთავსდა ტურიზმის სექტორიც.

გაცილებით ნაკლებაქტუალურ პრობლემებად გამოყვეს ხალხური რეწვის დარგების აღდგენა-განვითარება, სოფლის მეურნეობის დამხმარე დარგების (მეჩაიეობა, სამკურნალო მემცენარეობა) და კულტურულ-საგანმანათლებლო და გასართობი ობიექტების არარსებობა.

ერთ-ერთ მთავარ დისკომფორტად საზოგადოებაში ნდობის დეფიციტი იკვეთება. ეს დეფიციტი მიმართულია როგორც სახელმწიფო და ადმინისტრაციული სტრუქტურებისადმი, ასევე საგანმანათლებლო, კომერციული და საბანკო სექტორისადმი. ამ პრობლემების გადაჭრის საშუალებად და შესაბამისად, სოციალურ-ეკონომიკური პარტნიორობის განვითარების ერთ-ერთ ძირითად ხელშემწყობ პირობად რესპოდენტთა მიერ დასახელდა სანდო შუამავლის, ანუ სხვადასხვა საზოგადოებრივი რგოლისა თუ ორგანიზაციების საზოგადოებრივად სასიკეთო საქმიანობების მაკოორდინირებელი ორგანოს არსებობა, რომელიც სათავეში ჩაუდგება სოციალური თუ ეკონომიკური პარტნიორობის ნებისმიერ ინიციატივას და განახორციელებს ეფექტურ მართვას. გამოკითხულთა აზრით, მსგავსი უწყება უნდა აგროვებდეს სათანადო ინფორმაციას, სწორად განსაზღვრავდეს მუნიციპალიტეტისათვის და ზოგადად ქვეყნისთვის სტრატეგიულ მიმართულებებს და პრიორიტეტებს. ამასთანავე, ამგვარი მაკოორდინირებელი ორგანო ყველა მხარის ნდობით უნდა იყოს აღჭურვილი, რათა მოსახლეობას ქონდეს გარანტია, რომ მათ ხელთ არსებული პირდაპირი თუ არაპირდაპირი რესურსები მიზნობრივად დაიხარჯება.

დიაგრამა # 17.1 პრობლემების აქტუალობის მწკრივი

დასაქმების პრობლემა. შრომისუნარიანი მოსახლეობის დასაქმება და უმუშევრობის შემცირება საქართველოში ეკონომიკური ზრდის და სიღარიბის დაძლევის საკვანძო პრობლემაა. დასაქმების დაბალი დონე განაპირობებს საოჯახო მეურნეობების შემოსავლების დაბალ დონეს და მრავალ სხვა ნეგატიურ სოციალურ და ეკონომიკურ შედეგებს უკავშირდება. უმუშევრობის პრობლემა გაცილებით უფრო მტკივნეულია საქართველოს მოსახლეობისთვის, ვიდრე ამას ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემების ანალიზი გვიჩვენებს. უკანასკნელ წლებში საქართველოში ჩატარებული არაერთი გამოკითხვის მიხედვით უმუშევრობამ პირველი ადგილი დაიკავა იმ პრობლემებს შორის, რომლებიც რეგიონის მოსახლეობას ყველაზე მეტად აღელვებს. გამონაკლისი, ამ თვალსაზრისით, არც ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირ „ინტელექტის“ მიერ ჩატარებული კვლევა აღმოჩნდა. დასაქმების პრობლემა რესპონდენტთა პასუხების რაოდენობრივი ანალიზის მეთოდით შედგენილ აქტუალობის მწკრივშიც პირველ ადგილზეა.

დასაქმების სტრუქტურის საინტერესო სურათი იკვეთება განათლების მიხედვით გაკეთებულ ჭრილშიც. უმაღლეს განათლებულთა ყველაზე დიდი კონცენტრაცია განათლების, კულტურისა და ჯანდაცვის სფეროშია. სოფლის მეურნეობაში ძირითადად საშუალო განათლების მქონე ადამიანები აქტიურობენ. მაგრამ ამ სფეროში ასევე ძალიან მაღალია განათლების სხვა მაჩვენებლიანი რესპონდენტების კონცენტრაციაც.

შრომის ბაზრის მთავარი პრობლემა კვალიფიკაციის დეფიციტია. საზოგადოება კვალიფიკაციის ასამაღლებლად და პროფესიების შესაცვლელად საკმარისად მზად არ არის. არის კიდევ ერთი საკითხი - არაინფორმირებულობა. ინფორმაციის დეფიციტს არა მხოლოდ უმუშევარი ადამიანი, არამედ ბევრი კომპანია განიცდის. ამ უკანასკნელზე საუბარი შესაძლებელი გახდა ჩვენს მიერ ბიზნეს-სექტორში ჩატარებული გამოკითხვის შედეგებით.

ბიზნესმენებმა აღნიშნეს, რომ ძალიან უჭირთ კადრების მოძიება. ხშირად თვეობით აქვთ ხოლმე ვაკანსია გამოცხადებული და არცთუ მაღალი კვალიფიკაციის მოთხოვნის შემთხვევაშიც კი ძალიან უჭირთ თანამშრომლის აყვანა.

თუმცა უმრავლეს შემთხვევაში აყვანილი თანამშრომლის კვალიფიკაციით უკმაყოფილები რჩებიან. კვალიფიკაციასთან ერთად შრომითი უნარ-ჩვევებიც არა აქვთ ხოლმე ჩამოყალიბებული.

მუნიციპალიტეტების სოფლებში დასაქმების ორი ძირითადი ფორმის სიჭარბე შეინიშნება: უსასყიდლო დასაქმება და სასოფლო თვითდასაქმება. დასაქმების არსებული არაეფექტური სტრუქტურა მნიშვნელოვნად ართულებს სიღარიბის დაძლევის რისკს. მუნიციპალიტეტებში ეკონომიკის უმსხვილეს დამსაქმებელ დარგად გვევლინება დაბალი შემოსავლების მომცემი სოფლის მეურნეობისა და გლობალური საფინანსო ბაზრების რყევაზე დამოკიდებული მშენებლობის სექტორები. ეს უკანასკნელი ჩვეულებრივ მუნიციპალიტეტს გარე დამსაქმებელია.

თუ დავაკვირდებით ბოლო პერიოდის ეკონომიკურ რყევებს ქვეყნის შიგნით, სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულთა და თვითდასაქმებულთა რაოდენობის შესამჩნევი ცვლილება მოხდა ტურისტულ და სამშენებლო სექტორში სამუშაო ძალის გადადინებით, მაგრამ წარმოების სხვა დარგებში სამუშაო ადგილების დაკარგვის წინმსწრები ტემპის გამო, სოფლის მეურნეობის სექტორის წილი ბოლო პერიოდის განმავლობაში უმნიშვნელოდ გაიზარდა კიდევ.

მოსახლეობის დასაქმების სფეროში არსებული პრობლემები, არამარტო ხსენებულ მუნიციპალიტეტებში, არამედ თითქმის ყველა გარდამავალ ეკონომიკურ გარემოში, ერთგვარ ნოსტალგიას წარმოშობს გეგმიური, გარანტირებული დასაქმების ადრე არსებული სისტემის მიმართ, რაც მნიშვნელოვნად აფერხებს რეფორმებს ცივილიზებული შრომის ბაზრის ჩამოყალიბების პროცესში. კვლევის თვისობრივი ანალიზისას სწორედ ამგვარი დამოკიდებულების შემჩნევა გახდა შესაძლებელი. რესპონდენტთა ნაწილი შეეხო ერთგვარი პარალელიზმის გამოყენებით „ძველ დროს“, როცა ეს პრობლემა მათი რეალობის ნაწილი არასოდეს არ ყოფილა. გასაგები მიზეზების გამო ამ კატეგორიის ასაკობრივი სტრუქტურა საშუალოზე მაღალია - 40 წლის ზევით.

მუნიციპალიტეტის სპეციალისტების დაბალი კვალიფიკაცია და გულგრილობა. პარადოქსული ფაქტია, რომ მუნიციპალიტეტის შრომის ბაზარზე არსებობს მოთხოვნა კვალიფიცირებულ პერსონალზე და უმაღლესი სასწავლებლების (როგორც კერძო, ასევე სახელმწიფო) საკმაოდ გაჯერებული ბაზრის ფონზეც კი ვერ ხერხდება მოთხოვნის დაკმაყოფილება. მუნიციპალიტეტში არსებული სასწავლო დაწესებულებები კი ვერ ახერხებენ კონკურენტული კადრების მომზადებას თუნდაც შრომის მხოლოდ შიდა ბაზრისთვის. თუმცა რეალურად პრობლემა რეგიონში სწორედ შრომის ბაზარზე კონკურენტული გარემოს არარსებობა. შედეგად კვალიფიციური შრომით მუნიციპალიტეტის სოციალური და ეკონომიკური აქტივობის სფეროების უზრუნველყოფა ვერ ხდება.

რესპონდენტთა თვისობრივმა კვლევამ ცხადყო, რომ მოსახლეობისათვის ინსტიტუციონალურ სისტემასთან არასრულფასოვანი ურთიერთობის და შედეგად არადამაკმაყოფილებელი პასუხის მიღების ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზი, სწორედ, საჯარო მოსამსახურეების არაკვალიფიციურობა და გულგრილი დამოკიდებულებაა. აღსანიშნავია, რომ ეს პრობლემა კითხვარით შეთავაზებული არ ყოფილა. რესპონდენტებმა საკითხი თავად გააქტიურეს. რესპონდენტთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ საჯარო სამსახურებში მათ არ ემსახურებიან ჯეროვნად და არსებული სოციალური პრობლემების გადასაწყვეტად ამ მიმართულებით მუშაობას აუცილებლად თვლის. საჯარო მოხელეებისაგან რესპონდენტები მეტი ინტენსივობით ურთიერთობას, გულისხმიერ დამოკიდებულებასა და საკითხების მოკლე დროში გადაწყვეტას მოითხოვენ. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ შეთავაზებულ გაზნეულ სოციალურ პრობლემათა ნუსხაში კადრების პროფესიულ მომზადება-გადამზადებას რესპონდენტთა არცთუ დიდი ნაწილისაგან მოჰყვა აქტუალობის შკალით მაღალი შეფასება.

მუნიციპალიტეტის ინფრასტრუქტურის ნაკლოვანებები. მუნიციპალიტეტებში ინფრასტრუქტურის განვითარების ხარისხი არადაამაკმაყოფილებელია და ეს ძალიან მაღალი სტატისტიკური მაჩვენებლებით აისახა კვლევაში.

ხელვაჩაურში შიდა საგზაო ინფრასტრუქტურა მოუწესრიგებელია. გარდა იმისა, რომ გზების დიდი ნაწილი ასფალტის საფარის გარეშეა და ეს მაშინ, როცა ამ გზების გამტარობა და დატვირთვის დონე საკმაოდ მნიშვნელოვან ნიშნულს აღწევს. ხშირად ხდება მოასფალტებული გზის საფარის დიდი ნაწილის ხელოვნური რღვევა სხვა ინფრასტრუქტურული სისტემების გამართვის პროცესში. სამწუხაროდ, მუშაობა ძალიან გაჭიანურებულია. მოსახლეობა მწირი ფინანსური რესურსებით ვერ ახერხებს მათ გამგებლობაში მყოფი გზების მოვლა-პატრონობას. ამასთან, განსხვავებულია საზოგადოებრივ ტრანსპორტზე სოფლების ხელმისაწვდომობა. ტრანსპორტის მოძრაობა დასახლებულ პუნქტებში ხშირად არარეგულარულია, სატრანსპორტო საშუალებები მოძველებულია და მათი დიდი ნაწილი ტექნიკურად გაუმართავია. ნორმალური ხარისხის გზისა და საზოგადოებრივი ტრანსპორტის მისაწვდომობის სირთულე სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული მოსახლეობისათვის შემოსავლების მიღების პერსპექტივების გაუმჯობესების მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ფაქტორია.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში, განსაკუთრებით განაპირა სოფლებში, დაზიანებული ელექტრო ბოძებისა და სადენების გამო საკაბელო ტელეფონები ნაკლებად ხელმისაწვდომია, რაც მნიშვნელოვნად აფერხებს მოსახლეობის ინტერნეტით უზრუნველყოფას.

სოფლებში ძალიან მწვავედ დგას წყალმომარაგების სისტემის საკითხიც. მოსახლეობას აქვს როგორც სასმელი წყლის, ასევე სარწყავი წყლის პრობლემა. მუნიციპალიტეტებში წყალმომარაგებისა და კანალიზაციის მომსახურებაზე უარყოფით ზეგავლენას ამ სფეროში არათანმიმდევრული დარგობრივი პოლიტიკის განხორციელება ახდენს. რესპონდენტთაგან ხელვაჩაურის მოსახლეობის 20 პროცენტზე მეტი სასმელი და სარწყავი წყლის პრობლემის წინაშე დგას. როგორც, კორელაციურმა ანალიზმა აჩვენა, პრობლემათა სიმწვავის მწკრივში მაღალი რისკის მიხედვით ის ერთერთი ყველაზე მტკივნეული საკითხია.

რესპონდენტების მიერ ძალიან მაღალი სიხშირით იქნა დასახლებული მუნიციპალიტეტებში, დასახლებულ პუნქტებში მოწყობილი არალეგალური ნაგავსაყრელების პრობლემა, რომელთა არსებობაც, თავის მხრივ, საყოფაცხოვრებო თუ საწარმოო ნარჩენებისათვის ლეგალური ნაგავსაყრელების მოუწყობლობითაა ნაკარნახევი.

სოფლების უმრავლესობაში არ არსებობს სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებები. რესპონდენტების ეკონომიკურად აქტიური ნაწილის 1/5-სათვის ეს მნიშვნელოვანი შეფერხებაა სრულფასოვანი სოციალური და ეკონომიკური აქტივობისათვის.

ამგვარი დამოკიდებულების ახსნა მძიმე სოციალური და მეტწილად ეკონომიკური პირობებით აიხსნება. პროცესი თავის ბუნებრივ ფაზაში იმყოფება - როცა აუცილებელი ყოფითი საჭიროებები დაუძლეველია, კულტურულ-საყოფაცხოვრებო და მითუფრო, გასართობი ობიექტების ინტენსიური მოთხოვნის პერსპექტივა ჯერ ისევ შორეულია.

ხელვაჩაურში კი რესპონდენტთა დიდი უმრავლესობის პოზიცია სამი პრობლემის გარშემო შეჯერდა – დასაქმების, წყლისა და კანალიზაციის სისტემის გაუმართობისა და ტრანსპორტით არასათანადო უზრუნველყოფის ირგვლივ.

ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალური უზრუნველყოფა. მაღალმთიანი მუნიციპალური ერთეულებისათვის ერთ–ერთი ძალიან სერიოზული პრობლემა სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობაა. ხელვაჩაურში გამოკითხულთა დიდმა ნაწილმა ეს პრობლემა ძალიან აქტუალურ ნიშაში განათავსა.

ერთერთ ყველაზე დიდი სირთულე მოსახლეობისათვის სამედიცინო სერვისის მაღალი ფასი და არცთუ იშვიათად არაადეკვატური ხარისხია. ხარისხის დაქვეითებას განაპირობებს სხვადასხვა ობიექტური თუ სუბიექტური გარემოება.

გაცილებით დიდი სოციალური დისკომფორტის მატარებელია მაღალკვალიფიციური მომსახურებისას მაღალი ხარჯები. დაზღვევა გარდა იმისა რომ მოსახლეობის დაბალშემოსავლიანი ფენებისათვის თანაბრად მისაწვდომი არაა (რაშიც დიდია სიღარიბის ზღვარს მიღმა მყოფთა გამოვლენის სარეიტინგო სისტემის ხარვეზის წვლილი) არაიშვიათად სადაზღვეო კომპანიები თანხების სრულად ანაზღაურებასაც არ ახდენენ სხვადასხვა მიზეზით.

მომსახურების ხელმისაწვდომობას ზღუდავს როგორც სამედიცინო მომსახურების მაღალი ფასები და არასაკმარისი სოციალური დაცვა, ასევე სათანადო ინფრასტრუქტურის არქონაც: სოფლებში და ზოგან თემებშიც არ ფუნქციონირებენ ამბულატორიები, შიდა მუნიციპალური საავადმყოფოების სერვისები შეზღუდული და არასასურველი ხარისხისაა, თანაც ისინი სრულად ვერ აკმაყოფილებენ სამედიცინო მომსახურების მიღების ადგილობრივ მსურველთა მოთხოვნებს.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საპენსიო ასაკის შემცირება რესპონდენტებს სიღარიბესთან ბრძოლის და სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესების ერთ–ერთ ყველაზე ეფექტურ გამოსავლად ესახებათ.

მუნიციპალიტეტის ცენტრს მოშორებულ დასახლებულ პუნქტებში ცუდი გზების გამო სასწრაფო სამედიცინო დახმარება არაეფექტურად მიეწოდებათ. არაეფექტურობა გამოიხატება სამედიცინო პერსონალის დაგვიანებით. შესრულებული სამუშაოს მიმართაც არ გამოვლენილა ერთსულოვანი კმაყოფილება. თუმცა, საბედნიეროდ, ამ მომსახურებას მოსახლეობა უფასოდ იღებს და ეს უკმაყოფილებას არბილებს.

ბიზნესის ხელშეწყობა. გამოკითხული მოსახლეობის დაახლოებით მესამედმა პრიორიტეტად ბიზნესის ხელშეწყობისაკენ მიმართული ღონისძიებების გატარება მიიჩნია. რესპონდენტთა ერთი ნაწილისათვის ბიზნესის ხელშეწყობა იაფი კრედიტით სარგებლობის შესაძლებლობაში გამოიხატება. ასევე დაფიქსირდა კვალიფიციური პერსონალის დახმარების, ლიცენზიებისა და ნებართვების მიღების სიმარტივის მოთხოვნა.

ექსპერტების ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ ამ ეტაპზე ქართული საბანკო სექტორი არაა მზად მუნიციპალიტეტში მცირე ბიზნესის განვითარებაზე სამუშაოდ, რადგან მისი მიზანი ჩვეულებრივ ფინანსური ეფექტებია და არა სოციალური შედეგები.

რესპონდენტების იმ ნაწილმა, რომლებმაც უკვე სცადეს ბიზნესში აქტიურობა, ან ამ ეტაპზეც ცდილობენ ბიზნესის შენარჩუნებას აღნიშნეს, რომ საგადასახადო სისტემა არ არის საკმარისად ეფექტიანი ბიზნესსტიმულების შესანარჩუნებლად. ხაზი გაუსვეს საქართველოს საგადასახადო სისტემის შემდგომი ლიბერალიზაციის მნიშვნელობას, გადასახადების ადმინისტრირებისა და სახელმწიფო ხარჯების შემცირების აუცილებლობას. მიიჩნევენ, რომ აუცილებელია კერძო საკუთრების დაცვის უკეთესი მექანიზმების შემუშავება, ამ მიმართულებით მუნიციპალიტეტი სერიოზული ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელებას მოითხოვს, რომელიც რეალურ ეკონომიკურ ტრანსფორმაციას მოიტანს.

აღინიშნა, რომ თუ მცირე და საშუალო საწარმოები გადასახადებისგან გათავისუფლდება, ეს გახდება სტიმული იმისა, რომ მოქალაქეებს მეტი ბიზნესინიციატივა გაუჩნდებოდათ.

ეკონომიკური პოლიტიკის ძირითად მიზნად უნდა იქცეს უზრუნველყოფა საშუალო ფენის შემდგომი გაძლიერებისა და სიღარიბის დონის შემცირებისა რეალური შედეგის თვალსაზრისით.

მოსახლეობა დაინტერესებულია ინვესტიციების ზრდითაც. აღმოჩნდა, რომ რესპონდენტთა შორის, საკმაოდ, პოპულარულია დამოკიდებულება ქვეყნის ეკონომიკური სიმძლავრეების გასაზრდელად უცხოური კაპიტალის შემოდინების მხარდაჭერისა.

ძვირი სამომხმარებლო სესხები. როგორც კვლევის შედეგებიდან ჩანს აქტუალური პრობლემების ხუთეულში სამომხმარებლო სესხებიც განთავსდა. სესხის მიღება უჭირს მოსახლეობას, მაგრამ უჭირს მისი შემდგომი მომსახურებაც, რადგან ფასი ძალიან მაღალია.

სამომხმარებლო სესხზე მოთხოვნის სტრუქტურა ჩვენს შემთხვევაში ძირითადად სხვადასხვა საოჯახო ტექნიკაზე განვადებებისაგან შედგება.

მიუხედავად ამისა, სამომხმარებლო სესხებზე, ე.წ. განვადებაზე მოთხოვნა ისევ მზარდია - როდესაც ნივთის შემენის სურვილი დიდია, მომხმარებელი ნაკლებად ითვლის, თუ რამდენი პროცენტით უძვირდება პროდუქტი. სამომხმარებლო ბაზარი თითქმის ორწლიანი პაუზის შემდეგ საბანკო სექტორისთვის კვლავ მიმზიდველი გახდა. ტექნიკის, მობილურების და ავეჯის მაღაზიებში ბაზრის ლიდერი ბანკების საკრედიტო ოფიცრები ისევ დაბრუნდნენ. ბანკები ტექნიკაზე, ავეჯზე და მობილურ ტელეფონებზე განვადებებს თითქმის იდენტური პირობებით გასცემენ.

საქართველოში სამომხმარებლო კრედიტებზე მინიმალური საპროცენტო განაკვეთი 18%-ია. რაც ძალიან მაღალია, რაც მცირე ბიზნესის განვითარებასაც აფერხებს. როგორც ცნობილია, ქვეყნის ეკონომიკის განვითარება სხვა ფაქტორების გათვალისწინებით, ხელმისაწვდომ საბანკო სესხებზეცაა დამოკიდებული. ბანკები მაღალ საპროცენტო

განაკვეთს ძვირი საკრედიტო რესურსებით ხსნიან. ძვირი კრედიტი კი, თავის მხრივ, პროდუქტსაც აძვირებს.

განვადების სერვისით ძირითადად საზოგადოების დაბალშემოსავლიანი, ღარიბი ფენა სარგებლობს. ამ ტიპის სამომხმარებლო სესხებში ძირითადი მოთხოვნა ტექნიკაზე და მობილურ ტელეფონებზეა.

სოფლის მეურნეობა. ისეთი მაღალმთიანი თვითმმართველი ერთეულისათვის, როგორცაა ხელვაჩაური, სოციალურ-ეკონომიკური მოძრაობის ერთ-ერთ უმთავრეს ღერძს სოფლის მეურნეობა წარმოადგენს. მათ საკმაოდ ძველი აგროკულტურა გააჩნიათ. ადგილობრივების სოციალური, ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური გარემო სასოფლო-სამეურნეო პროცესებზე აქტიურადაა მიბმული.

სოფლის მეურნეობის სექტორში რეკონდენტთა აქცენტები რამდენიმე სხვადასხვა დარგზე გადანაწილდა, ძირითადად თანაბრად.

- სასოფლო სამეურნეო სამუშაოების ტექნიკითა და ქიმიკატებით უზრუნველყოფა;
- სასოფლო-სამეურნეო კულტურების წარმოების ნერგებით, ჩითილებითა და სათესლე მასალით უზრუნველყოფა;
- ახალი სასოფლო სამეურნეო კულტურების დანერგვა;
- სოფლის მეურნეობის ძირითადი დარგების განვითარების ხელშეწყობა (მეხილეობა, მეზოსტნეობა, მეცხოველეობა, მეფრინველეობა);
- სოფლის მეურნეობის ტრადიციული დარგების განვითარების ხელშეწყობა;
- სოფლის მეურნეობის დამხმარე დარგების განვითარების ხელშეწყობა (სამკურნალო მემცენარეობა).

სოფლის მეურნეობის დარგებს შორის, როგორც გამოკითხვამ აჩვენა, მეხილეობა ერთ-ერთი წამყვანია ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტისათვის. რესპონდენტებმა მცირედი უპირატესობით სოფლის მეურნეობის ტრადიციული დარგების განვითარების ხელშეწყობა (მეფუტკრეობა, მეცუტრუსეობა, მევენახეობა, მეთევზეობა) გამოარჩიეს. უნდა აღინიშნოს, რომ მუნიციპალიტეტში მნიშვნელოვნადაა განვითარებული სამოყვარულო მეფიტკრეობა (10-20 ოჯახი სკა), ასევე მუნიციპალიტეტში შექმნილია მეფუტკრეთა ამხანაგობა „მაჭახელა“.

მოსახლეობა კვლავ საუბრობს ციტრუსის გასაღებასთან დაკავშირებულ პრობლემებზე, რომელთა გადაჭრაც წლებია ამოდ დგას დღის წესრიგში. მთავარი აქცენტი პროდუქციის ექსპორტზე გაკეთდა, თუმცა ციტრუსის დაბალი ხარისხის გამო, არც ეს მიმართულება აღმოჩნდა წარმატებული.

რესპოდენტთა მნიშვნელოვან ნაწილს მიაჩნიათ, რომ ხელვაჩაურში სოფლის მეურნეობის განვითარება სასათბურე მეურნეობების განვითარებით უნდა დაიწყოს. სასათბურე მეურნეობების განვითარება ერთადერთი სწორი მიმართულებაა, რომელიც თვალსაჩინო ეფექტს, განსაკუთრებულად მსხვილი დანახარჯების გარეშე, მოკლე ვადაში მოგვცემს.

ხელვაჩაურს სასათბურე მეურნეობების განვითარებისათვის იდეალური კლიმატი გააჩნია. აქ სათბურებში მწვანეხეობის მოყვანა ზამთარშიც კი ხელოვნური გათბობის გარეშეა

შესაძლებელი. ამიტომ თუკი ამ მიმართულებით ინვესტირება მოხდება, მეწარმეები არა მარტო ადგილობრივი ბაზრის დაკმაყოფილებას შეძლებენ, არამედ ექსპორტზეც იმუშავებენ. თუმცა ექსპორტის განვითარებისთვის ბოსტნეულის ასორტიმენტის გაფართოება და ლოჯისტიკური ცენტრების არსებობაა საჭირო, რაც უცხოელი პარტნიორებისთვის პროდუქციის სისტემატურ მიწოდებას უზრუნველყოფს.

რესპონდენტების თქმით, სოფლის მეურნეობის ზოგიერთი დარგის, მაგალითად მეცხოველეობის განვითარება პერსპექტიულია, თუმცა რეალურ შედეგის მისაღებად წლები და სერიოზული ინვესტიციები საჭირო.

სოფლის მეურნეობის სექტორში დასაქმებულთა ერთ-ერთ ძირითად პრობლემას პროდუქციის რეალიზაცია წარმოადგენს. ბაზრების ტერიტორიული სიშორე, ტრანსპორტით არასათანადო უზრუნველყოფისა და ტვირთის გადაზიდვის მაღალი ტარიფების არსებობისას, მოუწესრიგებელი საგზაო ინფრასტრუქტურის ფონზე გლახს ძალიან არამომგებიან პირობებში აყენებს.

არც სახელმწიფოს მხრიდან სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარების კუთხით არსებული პოლიტიკა არ ემსახურება სასათბურე პირობების შექმნას და პირდაპირი სუბსიდიების განხორციელებას. ისევე როგორც სხვა დარგებში, სოფლის მეურნეობაშიც მთავარ პრიორიტეტს ბიზნესისა და ინვესტიციებისათვის ხელსაყრელი კლიმატის უზრუნველყოფა წარმოადგენს.

რესპონდენტები ამ სიტუაციიდან გამოსავალს სოფლის მეურნეობასა და მასთან დაკავშირებულ დარგებში სახელმწიფო პროგრამების მეშვეობით საინვესტიციო პროცესების გააქტიურებაში ხედავენ. ასევე ხაზს უსვამენ ახალი ტექნოლოგიებისა და ინოვაციური პროცესების თანდათანობით დანერგვის საჭიროებას.

დაფიქსირდა არამხოლოდ ეკონომიკური, არამედ მწვავე სოციალური მოთხოვნა ხილ-ბოსტნეულის გადამამუშავებელი საწარმოების არსებობაზე. ამ ტერიტორიულ ერთეულებზე სოფლის მეურნეობა და გადამამუშავებელი მრეწველობა მოსახლეობის დასაქმებისა და შემოსავლების ზრდის საუკეთესო საშუალებაა.

სოფლად სიღარიბე მნიშვნელოვნადაა განპირობებული მიწების დეფიციტით. შინამეურნეობებში მიწის შეზღუდული რესურსები მჭიდროდ უკავშირდება სოფლად სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის რიგებში მოხვედრის რისკს. სოფელში მცხოვრები სოციალურად დაუცველი ფენების დიდი ნაწილი საერთოდ ვერ ამუშავებს სასოფლო-სამეურნეო ნაკვეთებს, საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემების მიხედვით ეს მაჩვენებელი აჭარის მაღალმთიან სოფლებში 36 პროცენტია. სოფლად მცხოვრებ რესპონდენტთა გარკვეული ნაწილი მიუთითებს, რომ არ გააჩნია შემოსავლის წყარო სოფლის მეურნეობიდან, რაც მათი შემოსავლების დივერსიფიცირებას უქმნის საფრთხეს. ასეთ პირობებში, სოციალური ტრანსფერები, ძირითადად პენსიების სახით, არის შემოსავლის მთავარი წყარო სოფლად მცხოვრები დაბალშემოსავლიანი შინამეურნეობებისათვის.

კიდევ ერთი პრობლემა, რომლებზეც რესპონდენტებმა ყურადღება გაამახვილეს, სოფლის მოსახლეობისაგან, განსაკუთრებით ახალგაზრდებისაგან დაცლას უკავშირდება.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის განაპირა სოფლებში, სადაც შედარებით მკაცრი ბუნებრივი კლიმატია, ირიგაციის განუვითრებლობა და ფიზიკური იზოლაცია საცხოვრებელ პირობებს კიდევ უფრო ამძიმებს.

კვლევის შედეგებიდან იკვეთება პოზიცია, რომ მთავრობამ უნდა შეიმუშაოს აგრარული პოლიტიკის ახალი კონცეფცია სწორად განსაზღვრული პრიორიტეტებით, რომელშიც არა უბრალოდ აგრარული, არამედ უფრო ფართო - სოფლის, როგორც ტერიტორიული ერთეულის, განვითარების პოლიტიკა იგულისხმება, ანუ ერთმანეთთან შეახამოს აგრარული, სოციალური და ყოფითი პრობლემების კომპლექსურად გადაჭრა. ხელი უნდა შეეწყოს სახელმწიფოს გადაქცევას ქვეყნის სოფლის მეურნეობის პროდუქციის არა მარტო მთავარ დამკვეთად, არამედ მთავარ მყიდველად და გამანაწილებლად იმ შემთხვევაში, თუ საჭირო იქნება ბაზარზე მდგომარეობის სტაბილიზაცია.

დასასრულს, განხილული მუნიციპალიტეტების ეკონომიკური (მათ შორის, სასურსათო) უშიშროება და განვითარება, მაინც, დამოკიდებულია საკუთარი შრომით შექმნილ გარანტიასზე, რომ ადგილობრივები დაუბრუნდებიან, ააღორძინებენ მეურნეობებს და სიღარიბის საფრთხე აღარ დაემუქრება სოფელს. რაც ეროვნული სახელმწიფოებრიობის ეკონომიკური პროგრამის ერთი-ერთი ცენტრალური პრინციპს წარმოადგენს.

17.3 ბიზნესმენტა გამოკითხვა

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ბიზნესის კვლევა ჩატარდა და კვლევის დიზაინი გაითვალა სამიზნე მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოქმედ ბიზნესებზე.

კვლევის მიზანი გახლდათ ბიზნეს სექტორში მოღვაწეთა პოზიციის შეჯერება და შეფასება მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საკითხების ირგვლივ.

კვლევის დროს მაქსიმალურად იყო დაცული სექტორული მოცვის პრინციპი. პრაქტიკულად გამოიკითხა მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოქმედი ყველა ტიპის ბიზნესი.

კვლევა თვისობრივი პრინციპით აიგო და მონაცემებიც ამ ჭრილში დამუშავდა. შექმნილ დიზაინში მცირე დოზით ასევე იყო გამოყენებული დახული და ნაწილობრივ დახურული კითხვები.

კვლევის ანალიზი თვისობრივი ხასიათისაა და მონაცემთა მხოლოდ 5-10 პროცენტი დამუშავდა რაოდენობრივად. თვისობრივი ანალიზის მექანიზმი იყო არჩეული იმ მოტივით, რომ იდეურ-კონცეპტუალური ფაზულის ჩამოსაყალიბებლად ბიზნესმენს სიტყვებით აზრის ვარიანტების მეტი შესაძლებლობა მისცემოდა ვიდრე ამის განხორციელება რაოდენობრივი პრინციპის დაცვისას არის შესაძლებელი.

ზოგადი ტენდენცია - სიფრთხილე. ყველა მუნიციპალიტეტისათვის, მათ შორის ხელვაჩაურისთვისაც, საერთო აღმოჩნდა აზრის თავისუფალი გამოხატვის სიფრთხილისკენ მიმართული ტენდენცია. იდენტიფიცირებულ რესპონდენტებს, იმ შემთხვევაშიც კი აღმოაჩნდათ თავისუფალი აზრის შეზღუდვისა და შენიღბვის

მცდელობა, როცა გვთანხმდებოდნენ კვლევაში მონაწილეობაზე. ძირითადად კრიტიკული აზრის დაფიქსირებისაგან იკავებდნენ თავს. გამოიკვეთა მცდელობა პრობლემური გარემოებების მისტიფიცირებისაკენ.

ბიზნესმენებმა თავშეკავებული დამოკიდებულება გამოხატეს ზოგადად გარემოებების ანალიზის გაკეთებისასაც. მათი შემფასებლური აზრი განსაკუთრებული თავშეკავებულობით გამოირჩეოდა სახელმწიფო ინსტიტუტების მისამართით.

მათთან მუშაობისას, კითხვარის სტრუქტურის მიხედვით, განირჩა რამდენიმე ტენდენცია - გარკვეული ტიპის კითხვებზე პასუხისაგან თავშეკავების, აცდენილი პასუხის მორგების მცდელობისა და რეალური ფაქტებისათვის არააქტუალობის სარჩულის მორგების. ამასთან, საკმაოდ ხშირი იყო პოზიტივების უტრირების შემთხვევებიც.

მთლიანობაში რესპონდენტების იდენტიფიცირება ძალიან გართულდა რამდენიმე მიზეზით: მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე რეგისტრირებული ბიზნესები რეალურად არ მოღვაწეობენ რეგისტრირებულ მისამართზე, ან სულაც მუნიციპალიტეტის გარეთ ახორციელებენ თავიანთ აქტივობას. რეგისტრაციისას მითითებული საკონტაქტო ინფორმაცია ხშირ შემთხვევაში არ შეესაბამებოდა რეალობას. გარდა ამისა, არსებობდა ცალკეული შემთხვევები, როდესაც მუნიციპალიტეტში ეწეოდა საქმიანობას მის ფარგლებს გარეთ რეგისტრირებული ბიზნეს-ორგანიზაცია.

ანკეტის მიხედვით, რესპონდენტებს საკუთარი საქმიანობის გარეთ უნდა შეეფასებინათ რეგიონში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური გარემო და ერთგვარი SWOT-ანალიზი უნდა დაედოთ, ბუნებრივია შემცირებული და რამდენადმე შეზღუდული ფორმით.

აღმოჩნდა, რომ ბიზნესმენთა უმრავლესობა არ ფლობს ბიზნეს-გარემოს შესახებ კომპეტენტურად განზოგადებულ ინფორმაციას და მეტწილად სხვადასხვა წყაროდან გავრცელებული ინფორმაციის მექანიკური მომხმარებელია.

ანკეტების საშუალებით, ბიზნესმენთა თვალთ ბიზნეს-გარემოს სკანირებისას, გამოიკვეთა რამდენიმე საინტერესო მახასიათებელი თანამედროვე ბიზნეს-საქმიანობაში. მიუხედავად იმისა, რომ იდენტიფიცირებულთაგან მხოლოდ ძალიან მცირე ნაწილთან მოხერხდა კვლევითი შინაარსის ურთიერთობის დამყარება, დადებული შედეგები საინტერესო აღმოჩნდა და გარკვეულწილად ადეკვატური რეალობის სხვა, ალტერნატიული წყაროდან მიღებული ანალიზისა.

პერსპექტიული დარგები. პრაქტიკულად არ განირჩა ალტერნატივები არცერთ გამოკითხულ მუნიციპალიტეტში ამ მიმართულებით, მათ შორის არც ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში. ყველაზე პერსპექტიული დარგის პოზიციებს სოფლის მეურნეობა და ტურიზმი ინაწილებენ. ალტერნატიული აზრი პრაქტიკულად არ დაფიქსირებულა.

სოფლის მეურნეობაში აქცენტი ძირითადად მეცხოველეობაზე გაკეთდა. სოფლის მეურნეობის განვითარების ხაზის მიმართულებით გამოიყო რამდენიმე სტრატეგიული ამოცანა:

- მცირე მექანიზაციის დანერგვა;

- მაღალ პროდუქტიული ჯიშების შემოტანა და გავრცელება;
- გასაღების ბაზრების ძიება, რომელსაც წარმატებულად შეუძლია ეკოლოგიურად სუფთა სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის გატარება.

ტურიზმი ძალიან პოპულარულ სტრატეგიად ესახება გამოკითხული ბიზნესმენების დიდ ნაწილს. ტურიზმის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია ტურისტული ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება. ერთ-ერთი პრიორიტეტულია საგზაო ინფრასტრუქტურის გამართვა, რომელიც, ამ მომენტისათვის, საკმაოდ არასახარბიელო მდგომარეობაში იმყოფება.

გამოითქვა მოსაზრება, რომ მთავრობის მხრიდან ჯეროვანი ყურადღება არ ეთმობა ხსენებული დარგების სწორ და მიზანმიმართულ განვითარებას.

რესპონდენტებმა ასევე გაამახვილეს ყურადღება კვების მრეწველობის განვითარების პერსპექტივებზე. ამ მიმართულებით მცირე ზომის გადამამუშავებელი საწარმოების შექმნა იქნა არსებით საჭიროებად გამოყოფილი.

ტენდენცია, რომლისკენაც ბიზნესმენთა შეხედულება იყო შედარებით ცალსახა და კონკრეტული იაფი კრედიტები და ზოგადად იაფი ფინანსური რესურსის ხელმისაწვდომობას გულისხმობდა. პრობლემად დასახელდა გრძელვადიან პერსპექტივაზე გათვლილი ინვესტიციების უქონლობაც. ყურადღება გამახვილდა ბიზნეს-ინფრასტრუქტურის გაუმართაობაზეც.

არასახარბიელო მდგომარეობაში მყოფი ეკონომიკური დარგები. ინტერესთა მოძრაობა კვლევის მანძილზე, მიუხედავად ტურიზმის მაღალპრიორიტეტულობის აღიარებისა, სოფლის მეურნეობის ფოკუსზე განთავსდა, რომელიც ყველაზე მძიმე მდგომარეობაში მყოფ დარგად დასახელდა. მისი განვითარების შეფერხების ერთ-ერთ მაპროვოცირებელ გარემოებად კი ტექნიკის დეფიციტი გამოიკვეთა.

მინი გადამამუშავებელი ტექნოლოგიების დანერგვა სოფლის მეურნეობაში მრეწველობის აღორძინებისაკენ გადადგმული ერთ-ერთი ფართო ნაბიჯი იქნებოდა - მიიჩნევს ბიზნესმენთა ერთი ნაწილი. რძისა და ხილის გადამამუშავება კი ამ შეხედულების დამცველთა შორის წამყვანი პრიორიტეტია.

რესპოდენტთა აზრით ხორცის მიმღები პუნქტების წარმოება მნიშვნელოვნად გაზრდის სტიმულებს მეცხოველეობის დარგის გაფართოებისაკენ. ცენტრალურ ბაზრებთან ტერიტორიული სიშორისა და რთული რელიეფური მდებარეობის გამო ტრანსპორტირება ხარჯებს ბევრად ზრდის და შესაბამისად აქვეითებს საწარმოო სტიმულებსაც. სწორედ, ხარჯების ზრდის ამ წნეხის აუცილებლობა განაპირობებს მოთხოვნას ხორცის მწარმოებელ ფერმერულ და გლეხურ მეურნეობებსა და ბაზარს შორის შუალედური რგოლის ჩაბმაზე. მით უფრო, რომ ბაზარზე მსგავსი ეკონომიკური აქტივობები სხვადასხვა პერიოდულობით თუმცა არსტაბილურად და ორგანიზაციის დაბალი ხარისხით მაინც ჩნდება.

როგორც კვლევამ აჩვენა მეფუტკრეობის განვითარება საკმაოდ მაღალი ეკონომიკური ეფექტის მომცემი იქნებოდა, თუმცა დარგის დაფინანსების მიმართულებით არსებითი

პრობლემები დგას. სათანადო სახსრების მოზიდვა საბანკო სექტორის მიერ სოფლის მეურნეობის დაფინანსების მიმართულებით დიდი სიფრთხილის გამო ძნელდება.

დარგები სადაც გადასვლა ბიზნესს მიმზიდველად მიაჩნიათ. მაღალი ეკონომიკური მიმზიდველობის მქონე დარგებად განსხვავებული სფეროები სულაც არ დასახელებულა. თუმცა, აზრი გამყარდა ცალკეულ მიმართულებებზე დარგებს შიგნით.

რესპონდენტთათვის ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება საინტერესო და იმედის მომცემი ბიზნეს-პერსპექტივა აღმოჩნდა. სასტუმრო კომპლექსის მშენებლობა ჩვენს რესპონდენტებს არამარტო ეკონომიკურ, არამედ სასარგებლო სოციალურ აქტივობად ესახება.

დასასვენებელი სახლების, იგივე კოტეჯების მშენებლობა სათანადოდ გამართული ინფრასტრუქტურით ტურისტული პოტენციალის მზარდი ტემპით ათვისებისაკენ გამავალი უალტერნატივო გზაა. გარდა ამისა, რესპონდენტებს საექსკურსიო ტურ-მარშრუტების შესწავლისა და დაგეგმარების სურვილიც აღმოაჩნდათ.

ტურიზმთან მიმართებაში ინტერესის მთავარი არგუმენტი მუნიციპალიტეტის გეოგრაფიული მახასიათებლები და ლანდშაფტური თავისებურებანი გამოიკვეთა. თუმცა, ამ ტერიტორიებზე სათანადო ინფრასტრუქტურის არარსებობა მნიშვნელოვანი დაბრკოლებაა ტურისტული პოტენციალის ასათვისებლად. პირველი რიგის შემადგენელ ინფრასტრუქტურული შინაარსის პრობლემად საგზაო ქსელის არასასუფელო მდგომარეობა იქნა მიჩნეული. მაგრამ იქვე ხაზი გაესვა მისი მოწესრიგებისათვის უწყვეტ სამუშაოებს.

გაუმართავი ინფრასტრუქტურა. ინფრასტრუქტურის განვითარება, უკვე რამდენიმე წელია, ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის წარმოების ერთ-ერთ არსებით მგეზავად იქცა, თუმცა საკმარისი რომ არაა ცდა ამ მიმართულებით აჩნია როგორც ეკონომიკას, ასევე ბიზნეს-ინიციატივების რეალიზებისაკენ დაძრული პროცესის სიფრთხილეს.

რესპონდენტებმა ყველაზე არასახარბიელო მდგომარეობაში მყოფ ინფრასტრუქტურულ ობიექტებად მიიჩნიეს გზები, სატრანსპორტო ქსელი და წყლისა და კანალიზაციის სისტემები. ამის პარალელურად აღნიშნული ინფრასტრუქტურა ბიზნესისათვის ყველაზე მნიშვნელოვან მატარებლებად შეფასდა.

ხელვაჩაურში კავშირგაბმულობის, ინტერნეტისა და ელექტროენერგიით მომარაგების დონე დამაკმაყოფილებლად შეაფასეს. თუმცა ხაზგასმით აღინიშნა, რომ ყველა აღნიშნული სერვისი ძვირია. აჭარის მაღალმთიან მუნიციპალიტეტებში კვლავაც აქტუალურია პრობლემა ინტერნეტის უზრუნველყოფასთან მიმართებაში.

ყველაზე დაცემული ეკონომიკური დარგები მუნიციპალიტეტის სინამდვილეში. კვლევის შედეგები განსაკუთრებულად დაცემულ ეკონომიკურ დარგებთან მიმართებაში არსებითად ცალსახა აღმოჩნდა და აირეკლა პერსპექტიული დარგების ტენდენცია. საუბარია იმაზე, რომ რესპონდენტთა მხრიდან შესამჩნევი გახდა მხოლოდ იმ დარგების

წინაშე მდგომი პრობლემები, რომლებსაც უკვე დღევანდელი გადასახედიდან აქვთ განვითარებისათვის კარგი პერსპექტივა.

ერთერთი წამყვანი აზრი ამ კითხვაზე ხელყოფილი საწარმოო ინფრასტრუქტურის აღდგენა-რეგენერაციას ეხებოდა. საწარმოების, ქარხანა-ფაბრიკების მოქმედების ათწლეულოვანი შეჩერება და არსებული მატერიალურ-ტექნიკური რესურსის რღვევა სათანადოდ აისახა რეგიონის ეკონომიკურ პერსპექტივაზე უკვე დღეს დამდგარი რეალობის სახით.

ბიზნეს-სექტორის წარმომადგენლებმა განსაკუთრებულად გაუსვეს ხაზი სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი საწარმოების არარსებობას. ამ აზრით ბიზნესის მოთხოვნა მომხმარებელთა გამოკითხვის შედეგებს დადებითად გამოეხმაურა.

სოფლის მეურნეობაში შესაბამისი ტექნოლოგიების უქონლობა და სასუქების სიძვირე ამ დარგს მძიმე პირობებში აყენებს და მის კონკურენტუნარიანობას მნიშვნელოვნად აქვეითებს.

ფინანსური აქტივების მისაწვდომობა და ფასი ასევე ეკონომიკური შინაარსის „აქილევსის ქუსლი“. თანაც, საბანკო სექტორის სოფლის მეურნეობით დაინტერესება დაბალია, მიდგომა კი - სპეციფიური.

ბიზნესის წინაშე მდგარი პრობლემები. ბიზნესმენებმა მთავარ პრობლემებად დაასახელეს: კანონდებლობის ხშირი ცვლილება და შეღავათების, ანდა სხვა მსგავსი პოლიტიკის არარსებობა, რომელიც ხელს შეუწყობდა მცირე ბიზნესის განვითარებას. გამოკითხულთა უმრავლესობის (63 პროცენტი) აზრით, ბიზნეს-გარემო საქართველოში ბოლო ერთი წლის განმავლობაში მნიშვნელოვნად გაუარესდა.

გამოკითხულ რესპოდენტთა 73 პროცენტმა აღნიშნა, რომ ვერ ახერხებს საკუთარი ბიზნესის გაფართოებას ფინანსურ სახსრებზე ხელმისაწვდომობის არქონის გამო. ამ შემთხვევაში იგულისხმება, როგორც საფინანსო ინსტიტუტები და ინვესტორები, ასევე, საკუთარი სახსრების არარსებობა. როგორც წესი, კრიზისამდე, მცირე საწარმოები განვითარებას საკუთარი რეინვესტიციის ხარჯზე ახერხებდნენ, რაც დღეს უკვე პრობლემატური გახდა. რესპოდენტთა აბსოლუტური უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ კრედიტებზე საპროცენტო განაკვეთები ძალიან მაღალია. ამასთან, ფინანსური სექტორი, უპირატესობას, უმეტეს შემთხვევაში, მსხვილ ბიზნესს ანიჭებს და დამწყებ მცირე კომპანიებს თითქმის არ აფინანსებს. შესაბამისად, მცირე და საშუალო ბიზნესისათვის ხელმისაწვდომია მხოლოდ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები, რომლებსაც, თავის მხრივ, საკმაოდ მაღალი საპროცენტო განაკვეთი აქვთ.

მცირე და საშუალო ბიზნესისათვის აქტუალური და მნიშვნელოვანი პრობლემაა გაყიდვებიც. მათ, როგორც წესი, არ მიუწვდებათ ხელი სადისტრიბუციო სისტემებზე, არ ფლობენ შესაბამის მარკეტინგულ და გაყიდვებთან დაკავშირებულ ცოდნასა და უნარ-ჩვევებს.

რესპოდენტთა 34 პროცენტისათვის პრობლემატური საკითხია სასურველი ადამიანური რესურსების მოძიება. ეს კიდევ ერთხელ მიუთითებს საქართველოში არსებული ბიზნეს-გარემოს ერთ-ერთ მტკივნეულ პრობლემაზე - ნაკლებად განვითარებულ შრომის ბაზარზე. არაერთმა კვლევამ გამოავლიანა, რომ კადრების პრობლემა ძალიან აქტუალურია მსხვილი კომპანიებისათვისაც. მიუხედავად უმუშევრობის მაღალი მაჩვენებლისა, მცირე და საშუალო სექტორშიც არის მოთხოვნა სხვადასხვა პროფესიებისა და ხელობების კვალიფიციურ პერსონალზე.

რესპოდენტების 94 პროცენტს არასოდეს ჰქონია რაიმე სახის შეხება პოტენციურ ინვესტორთანაც კი. ამასთან, მათი უმრავლესობა არ ფლობს ინფორმაციას ისეთი ორგანიზაციების შესახებ, რომლებიც შეიძლება დაეხმარონ ინვესტორის მოძიებაში და შესაბამისი დოკუმენტაციის მომზადებაში.

რაც შეეხება შუამავალ ორგანიზაციებს, ასეთების შესახებ ინფორმაციას რესპოდენტთა 91,6% არ ფლობს. გამოკითხული კომპანიების მხოლოდ 6,8% იცნობს საექსპორტო ბაზრებს და კომპანიების მხოლოდ 1,6 პროცენტი ფლობს ინფორმაციას ექსპორტის ხელშემწყობი ინიციატივების შესახებ.

კადრების გადამზადების ყველაზე საჭირო მიმართულებები. კვალიფიციური სამუშაო ძალის დეფიციტი აჭარაში, ისევე როგორც მთლიანად ქვეყანაში და განსაკუთრებით მთიან ნაწილში, მწვავედ დგას. ბიზნესმენებმა ისაუბრეს იმ სირთულეებზე, რომელთა წინაშეც დგას მათი ბიზნესი და დაკარგულ შესაძლებლობებზე, რომელთა განხორციელებაც ადეკვატური ფინანსური რესურსის არ ქონასთან ერთად მაღალი კვალიფიკაციისა და გამოცდილების მქონე სამუშაო ძალის ნაკლებობაა. უკეთეს შემთხვევაში ამ ფაქტორის გავლენა ასახვას შექმნილი ღირებულების ხარისხზე პოულობს, თუმცა რიც სიტუაციებში ეკონომიკურ სტიმულებს ახშობს კიდევ.

რესპოდენტების აზრით, მუნიციპალიტეტებში კადრების გადამზადება აუცილებელად ესაჭიროებათ შემდეგ პროფესიებს:

- ქიმებს;
- ინჟინრებს;
- მშენებლებს;
- აგროსპეციალისტებს;
- გიდების;
- ტურიზმის მომსახურე სხვა პროფესიებს;
- მართვის სპეციალისტებს;
- ფიზიკოსებს;
- კომპიუტერული ტექნოლოგიების სპეციალისტებს;
- უცხო ენის სპეციალისტებს.

მოლოდინები და პერსპექტივა. რესპონდენტებმა სამომავლო პერსპექტივის საგნად აუთვისებელი რესურსების გამოყენებაზე მიანიშნეს. ამ მხრივ აზრთა მნიშვნელოვანი სხვადასხვაობა არ ყოფილა, თუმცა, ვფიქრობთ, საინტერესო იყო ის რამდენიმე ერთეული მიმართულება, რომელზეც ბიზნესმენებმა ყურადღება გაამახვილეს.

რესპოდენტთა მიერ ყველაზე ხშირად აუთვისებელი ჰიდრორესურსები და ტყის რესურსები დასახელდა. ტყის კორომები განსაკუთრებული ყურადღების საგანი ჯანმრთელობის რეკრეაციისთვის აუცილებლობის ნიშნით გახდა.

სამკურნალო აბანოების სიმრავლით გამოირჩევა კვლევაში მონაწილე თითქმის ყველა მუნიციპალიტეტი. ამდენად საგულისხმოც იყო აქცენტი ამ მიმართულებითაც. მათი ერთი ნაწილი უკვე ფლობს ლოკალურ ცნობადობას, მაგრამ ეს არ არის საკმარისი არსებული რესურსის ზომასთან შეფარდებით. მოცემულ მომენტში დგას აუცილებლობა უკვე დამკვიდრებული მცირე ნიშების გაფართოებისათვის სავალდებულო ადგილობრივი ინფრასტრუქტურის შესაქმნელად ან მისი წარმადობის ასამაღლებლად საჭირო ბიზნეს აქტივობებისათვის. ინვესტიციების მოზიდვა ამ ნიშაში კი სახელმწიფოს წამახალისებელი პოლიტიკის გარეშე ნაკლებალბათურია.

გამოიკვეთა საერთო ოპტიმისტური ემოციური ფონი. რესპონდენტებს ცალსახად პოზიტიური მოლოდინები აღმოაჩნდათ მუნიციპალიტეტის მომავალთან დაკავშირებით. რაც ძალიან საინტერესო მახასიათებელია იმ ფონზე, როცა მათ მიერ შეფასებული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა ნამდვილად არ იყო იმედისმომცემი.

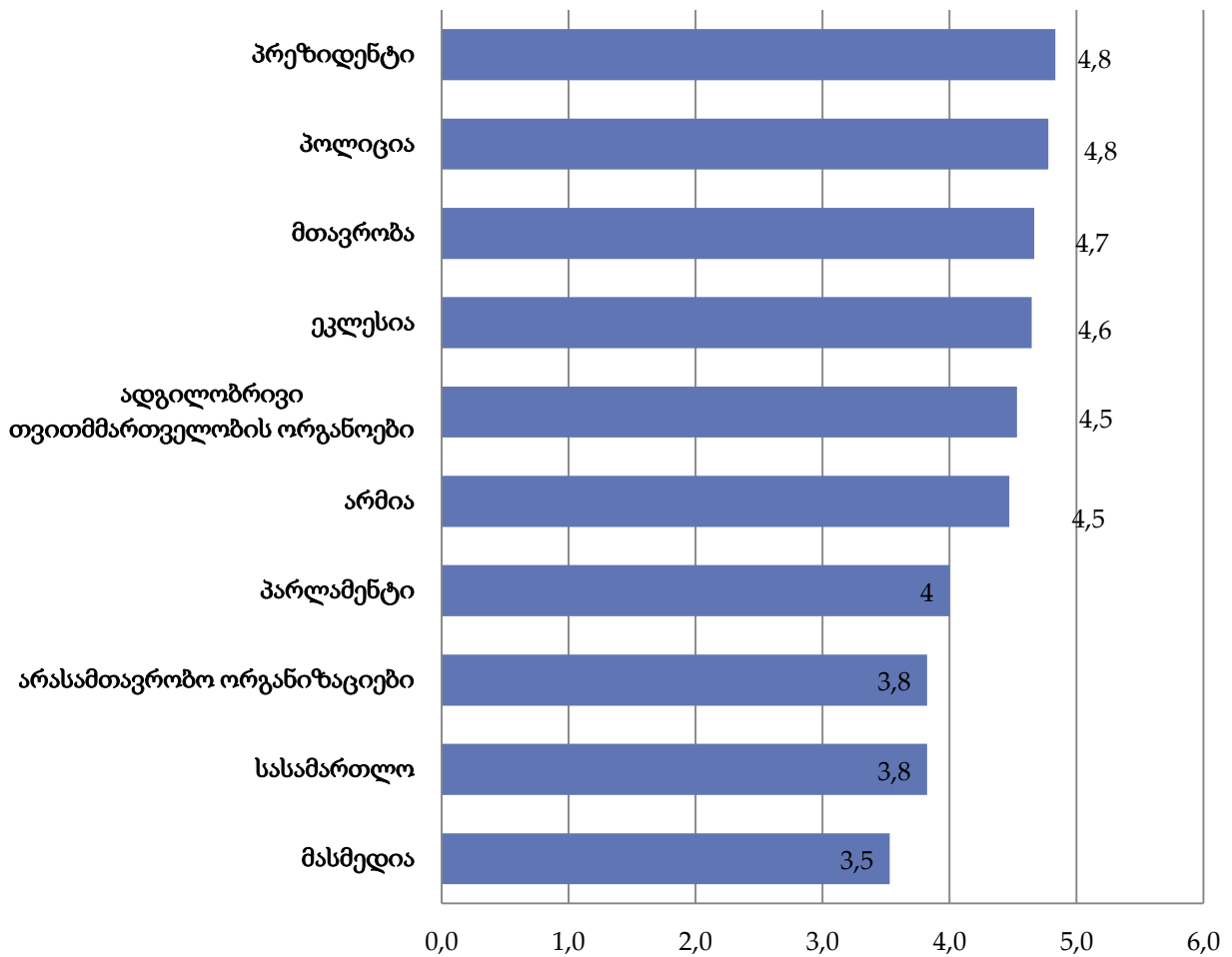
ემოციური თვალსაზრისით ეს ოპტიმიზმი მისასალმებელია, თუმცა ის გარემოება, რომ არცერთ მათგანს არ უცდია ოპტიმიზმის ლოგიკური დასაბუთება და სამომავლო შედეგების ერთგვარი პროგნოზი არ ეყრდნობოდა არგუმენტირებულ აზრობრივ წიაღსვლებს, ტოვებს საფუძველს ეჭვისათვის, რომ ეს იმედიანი დამოკიდებულება მომავლისადმი უბრალოდ თვითდარწმუნების ერთ-ერთი ხერხია. თუმცა კიდევ ერთ ეჭვს ეძლევა ლოგიკურად არსებობის უფლება: არაა გამორიცხული, რომ ეს მსუბუქი იმედიანობა ლოგიკური სარჩულის გარეშე, ირეკლავდეს საერთო საზოგადოებრივ ნიჰილისტურ განწყობას გამსხვილებული სოციომეტრული არეალების მიმართ.

17.4 სპეციალისტების გამოკითხვა

ნდობა საჯარო ინსტიტუტებისადმი. მოსახლეობისა ნდობის ყველაზე მაღალი მანდატით, სპეციალისტთა აზრით, სარგებლობს პოლიცია. ასევე მაღალი ავტორიტეტი აქვს პრეზიდენტს. მას მოსდევს ეკლესია და ადგილობრივი თვითმმართველობა.

სპეციალისტთა შეფასებით ყველაზე დაბალია ნდობა მედიის, სასამართლოსა და არასამთავრობო ორგანიზაციების მიმართ.

დიაგრამა № 17.2 საჯარო ინსტიტუტებისადმი მოსახლეობის ნდობა

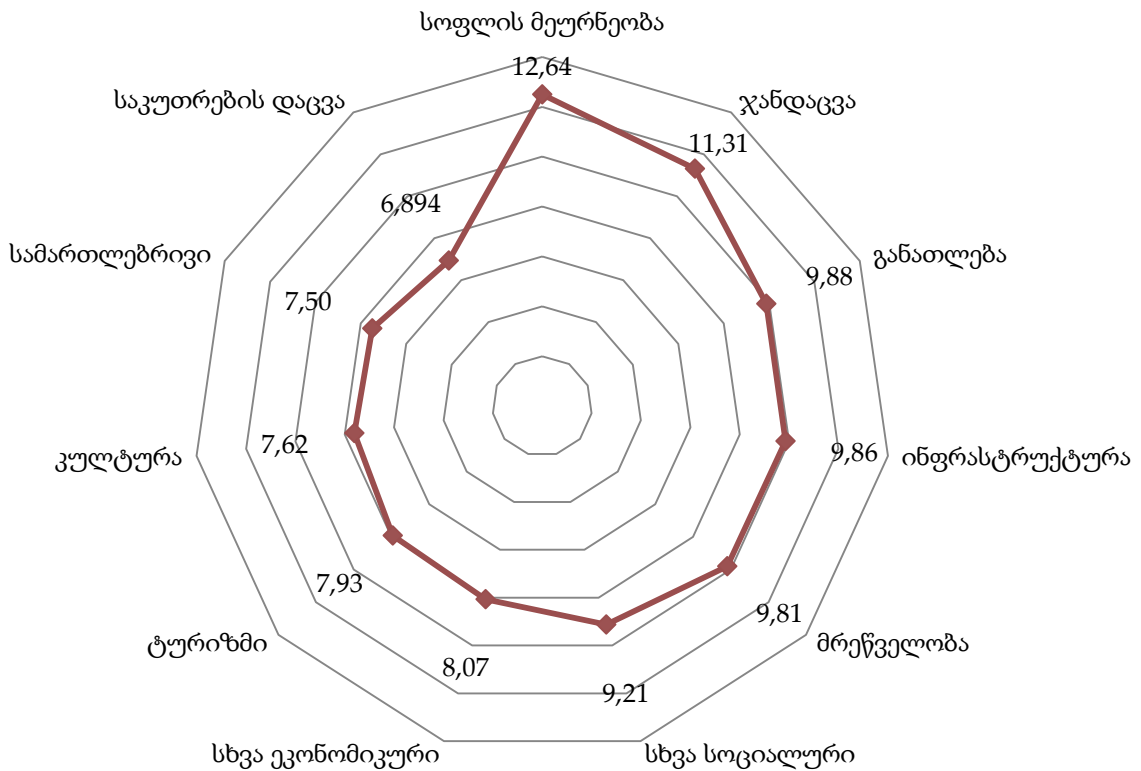

დარგობრივი პრიორიტეტები. სპეციალისტთა შეხედულებით, სოფლის მეურნეობა წამყვან პრიორიტეტად მოიაზრება. თუმცა, მის ახლოს მდგომ წამყვან პრიორიტეტად ჯანდაცვის სექტორი გამოიკვეთა, რაც თავის მხრივ გამოძახილია მძიმე სოციალური ფონისა. ამ უკანასკნელს, ასევე სოციალური შინაარსის საკითხი – განათლების სისტემის სახით მოსდევს. ინფრასტრუქტურა და მრეწველობა, მიუხედავად მათი აქტუალობისა, მაინც მნიშვნელოვნად ჩამორჩა შეფასების თვალსაზრისით.

თვითმმართველობის წარმომადგენლებმა მაღალი რანგის დარგობრივ კატეგორიაში ნაკლებად მოიაზრეს ტურიზმის სექტორი. რაოდენობრივ მაჩვენებლებს შორის მისი შედარებით დაბალი წონა კი განპირობებული იყო იმ მიდგომით, მოცემულ სფეროში განხორციელებული პროექტების ხვედრითი წილი მნიშვნელოვნად მაღალია.

ყველაზე დაბალი აღმოჩნდა რესპონდენტთა ლაბილობა სამართლებრივი საკითხების, მ.შ. საკუთრების უფლების დაცვის მიმართ. მკვეთრად დაბალი აღმოჩნდა კულტურის სფეროს აქტუალობაც.

დიაგრამა 17.3 დარგობრივი პრიორიტეტები მუნიციპალიტეტის განვითარებისათვის

ყველაზე მწვავე შიდა სფეროებრივი პრობლემები. რესპონდენტებს ვთხოვეთ დაესახელებინათ ყველაზე მწვავე პრობლემები, რომლებთანაც სამსახურეობრივი მდგომარეობის გამო უშუალოდ უწევთ ყველაზე ინტენსიურად შეხება. ამასთან უნდა ემსჯელათ მიზეზებზე რომლებიც პრობლემის პროვოცირებას ახდენს და შეეფასებინათ გავლენის ხარისხიც.

ცხრილი 17.1 გამგეობის სამსახურებისა და საკრებულოს კომისიების წარმომადგენლების მიერ გამოყოფილი პრობლემური საკითხების სრული სია

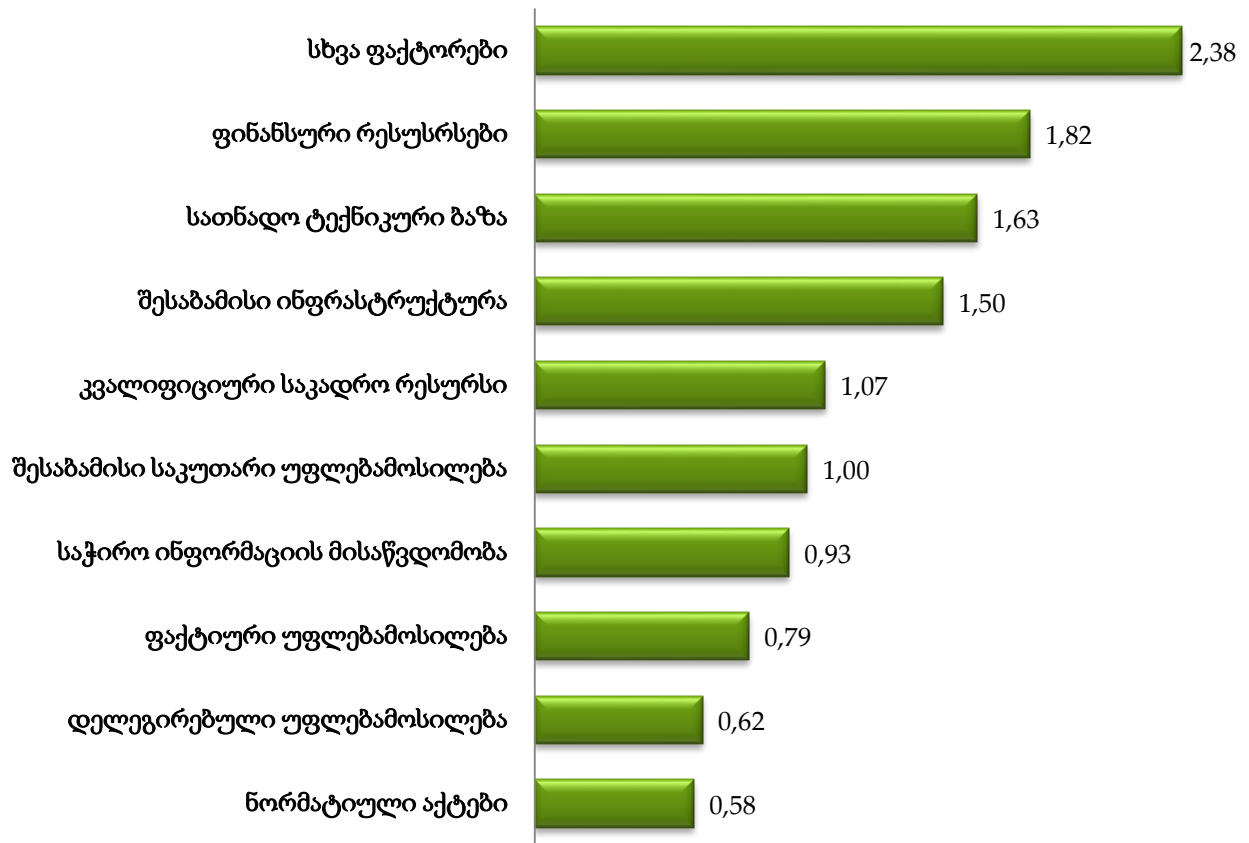
პრობლემები	გამომწვევი მიზეზები	გავლენის ხარისხი
<ul style="list-style-type: none"> საქმის წარმოების არაელექტრონული მეთოდოლოგია 	<ul style="list-style-type: none"> მატერიალურ-ტექნიკური პირობები 	<ul style="list-style-type: none"> არარსებითია
<ul style="list-style-type: none"> სოციალური პრობლემა 	<ul style="list-style-type: none"> ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა 	<ul style="list-style-type: none"> ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა
<ul style="list-style-type: none"> პროდუქციის რეალიზაცია 	<ul style="list-style-type: none"> ბაზრის მოუწესრიგებლობა 	<ul style="list-style-type: none"> ცუდს
<ul style="list-style-type: none"> კონფორმისტული გარემო 	<ul style="list-style-type: none"> მომკვლევებელი ინფრასტრუქტურა და 	<ul style="list-style-type: none"> ვერ ხდება ყველა პროგრამებისა და იდეების

	ბიუჯეტის სიმცირე	განხორციელება
<ul style="list-style-type: none"> მევენახეობის პოტენციალის მიზერული რეალიზაცია 	<ul style="list-style-type: none"> უყურადღებობა სოფლის მეურნეობისადმი 	<ul style="list-style-type: none"> სოციალური ფონის დამძიმება
<ul style="list-style-type: none"> მოსახლეობის ინფორმირებულობის დონე 	<ul style="list-style-type: none"> სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირების მდგომარეობა და საშუალოდ მძიმე სოციალური ფონი 	<ul style="list-style-type: none"> შედეგად ძნელდება ხელისუფლებისაგან აუცილებელ პროექტებზე ლობირება
<ul style="list-style-type: none"> სოციალური დაცვის ქვეშ არმყოფთ ჯანმრთელობაზე ზრუნვა, როცა პოლისი არააქვთ და ძალიან უჭირთ 	<ul style="list-style-type: none"> სოციალური დაცვის სააგენტოების პროექტირება 	<ul style="list-style-type: none"> იკარგება ნდობა ამ ადამიანებსა და მუნიციპალიტეტს შორის
<ul style="list-style-type: none"> ჯანმრთელობის დაცვა 	<ul style="list-style-type: none"> მოსახლეობის გადახდისუნარიანობა 	<ul style="list-style-type: none"> სოციალური უკმაყოფილება
<ul style="list-style-type: none"> სოფლის მეურნეობა, ინფრასტრუქტურა 	<ul style="list-style-type: none"> ყველა სოფელს აუცილებლად უნდა ყავდეს სახნავ-საკულტივაციო ტრაქტორი გზების საწმენდ ტრაქტორებთან ერთად 	<ul style="list-style-type: none"> შრომითი მიგრაცია
<ul style="list-style-type: none"> განათლება, სოფლის მეურნეობა 	<ul style="list-style-type: none"> სოფლის მეურნეობის განვითარება 	<ul style="list-style-type: none"> დაბალი შემოსავლები
<ul style="list-style-type: none"> კულტურული დაწესებულებების შენობების რეაბილიტაცია, სათანადო ინვენტარით უზრუნველყოფა 	<ul style="list-style-type: none"> კულტურული ფონის დაქვეითება 	<ul style="list-style-type: none"> ახალგაზრდების მიგრირება
<ul style="list-style-type: none"> იშვიათად, მაგრამ გვიწევს უნებართვო მშენებლობებთან სამართლებრივი რეაგირება 	<ul style="list-style-type: none"> ძირითდი პრობლემა ეკონომიკური მდგომარეობაა, რომლის გამოც მოსახლეობა თვს არიდებს საჭირო საპროექტო დოკუმენტაციის მოგვარებას 	<ul style="list-style-type: none"> არანაირს, რადგან ჩვენი სამსახური ნებისმიერ ასეთ უკანონოზე ახდენს სამართლებრივ რეაგირებას რათა მოექცეს სამართლებრივ ჩარჩოებში სიტუაცია
<ul style="list-style-type: none"> ფინანსების უკმარობა 	<ul style="list-style-type: none"> ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა 	<ul style="list-style-type: none"> არ ხორციელდება ყველა სასურველი ქმედება

სამოქმედო გეგმა. სპეციალისტთა 70 %-მა კითხვაზე გაქვთ თუ არა რაიმე ტიპის სამოქმედო გეგმა მუნიციპალიტეტის პრობლემების დასაძლევად უპასუხა დადებითად, თუმცა არცერთ მათგანს კონკრეტული გეგმა არ დაუსახელებია.

მათ კი ვინც გეგმის არარსებობა აღიარა მიზეზად გულგრილობა, პოლიტიკური ნების არარსებობა და ფინანსური სახსრების დეფიციტურობა გამოყვეს.

დიაგრამა # 17.4. თვითმმართველობის მუშაობის შემაფერხებელი ფაქტორები

ძალიან მნიშვნელოვანი პრობლემების წყების იდენტიფიცირება არ მოხერხდა რადგან მათ თავი მოიყარეს ბუნდოვანი კატეგორიის ქვეშ - სხვა ფაქტორები. ყველაზე მტკივნეულ რუბიკონად სპეციალისტები ფინანსური რესურსების სიმწირე მოიაზრებენ. საკადრო რესურსის პრობლემაც საკმაოდ წინ იქნა წამოწეული და მე-5 პოზიციაზე განთავსდა.

სამაგიეროდ პარადოქსულად მწირი გავლენით შემოიფარგლა თვითმმართველობის უფლებამოსილებასთან დაკავშირებული საკითხები.

უახლოესი პერსპექტივები. სპეციალისტებმა უახლოესი პერსპექტივის საგნად პირველ რიგში საკადრო რესურსის გაუმჯობესება მიიჩნიეს. ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება ასევე დაასახელეს ახლო მომავლის მსჯელობის საგნად. საკმაოდ მაღალი იყო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის საკითხის მოწესრიგების მაღალი ალბათობით გამმაზრებელთა წილიც.

შედარებით ფრთხილი იყვნენ ფინანსური რესურსების უახლოეს მომავალში გაუმჯობესების მოლოდინებთან თუმცა მაინც საკმაოდ აქტიური აღმოჩნდა ეს პოზიცია.

უფლება მოსილების და ნორმატიული აქტების მოწესრიგების საკითხი ახლო მომავალში გადასაჭრელი პრობლემების რიგს მიუერთდა მაგრამ მისდამი ინტერესი რესპონდენტთა ძალიან მცირე ნაწილმა გამოხატა.

ყველაზე საჭირო პერსპექტივა. ამ ნაწილში პრაქტიკულად გამოვრდა შეხედულებები რომლებიც უახლოესი პერსპექტივის საგნად გამოყვეს სპეციალისტებმა. მსგავსი თანხვედრა სავარაუდოდ მიანიშნებს სპეციალისტების მხრიდან პერსპექტივებისა და საჭიროებების ურთიერთ შეთანწყობის მცდელობას, რაც სავსებით ეფექტიანი შესაძლოა არმოჩნდეს შედეგის თვალსაზრისით, მითუფრო თუ ეს სიმბიოზი სწორად შედგება.

ინფრასტრუქტურის განვითარება არამარტო ახლო მომავლის ზრუნვის საგნად, არამედ ყველაზე მწვავე პრობლემადაც იქნა გააზრებული.

რესპონდენტთა 60%-მა თქვა რომ აქვს საკუთარი განსხვავებული ხედვა მუნიციპალიტეტის განვითარების შესახებ. მხოლოდ რამდენიმე მათგანი დაკონკრეტდა ხედვის არსზე:

- ყველა საკითხის გადაჭრისა გამგეობა და საკრებულოუნდა მოქმედებდნენ შეთანხმებულად;
- საჭიროა კადრების გადამზადების, ტრენინგებისა და სემინარების ორგანიზება როგორც ხელისუფლების, ისე სსაერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ;
- დეპუტატების მეტი ჩართულობა მუნიციპალიტეტის საქმიანობაში.

სამსახურების ეფექტიანობის შეფასება. საკუთარი სამსახურის მიერ შესრულებული სამუშაოს ეფექტიანობა ათ ბალიანი სისტემიდან საშუალოდ 9,14 ბალით შეაფასეს სპეციალისტებმა.

სრული ეფექტიანობის ვერ მიღწევის მიზეზებად სხვადასხვა ფაქტორი იქნა დასახელებული:

- მოსახლეობასთან შეხვედრების უკმარისობა, რაც გამოწვეულია ტრანსპორტისა და თანხების უკმარისობით, თუმცა წარმოადგენს აუცილებლობას;
- შეფერხებები არ გვაქვს;
- ტექნიკისა და ტექნოლოგიების უქონლობა;

- ზოგადად გარდამავალი ქვეყნისათვის დამახასიათებელი პრობლემები;
- არაკომპაქტური დასახლების გამო მოსახლეობასთან ხშირი შეხვედრა და ბუნებრივი გარემო პირობები;
- არაკომპაქტური დასახლების გამო მოსახლეობასთან ხშირი შეხვედრა და ბუნებრივი გარემო პირობები;
- კვალიფიციური საკადრო რესურსები;
- კადრების კვალიფიციურობა.

– SWOT

თვითმმართველობის სპეციალისტებმა გამოკითხვის ფარგლებში ააგეს საკუთარი მუნიციპალიტეტის ერთგვარი მინი SWOT-ი, სადაც გამოყვეს მათ დაქვემდებარებაში მყოფი მუნიციპალიტეტის ძლიერი და სუსტი მხარეები. ხაზი გაუსვეს არსებულ რისკებს და კონკრეტულ შესაძლებლობებს.

ცხრილი 17.2 ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის წევრთა მიერ შედგენილი SWOT

ძლიერი მხარეები	სუსტი მხარეები
<ul style="list-style-type: none"> • დამოუკიდებლობა; • მოსახლეობის ნდობა; • მოსახლეობის მაღალი ჩართულობა ; • სტრუქტურული სიახლოვე თემის და სოფლის რწმუნებულებთან, ხალხთან ახლო ურთიერთობა; • საზოგადოებასთან კომბინირებული მუშაობა; • ბუნებრივი რესურსები; • მინერალური წყლები; • ბუნება; • კვალიფიციური საკადრო რესურსები; • საკითხების გადაწყვეტაში ხალხის მასების ჩართულობა; 	<ul style="list-style-type: none"> • ადგილობრივი შემოსავლების ნაკლებობა; • სატყეოს საქმეებში ჩარევის უფლების არქონა; • სოციალური სააგენტოს საქმიანობაში ჩარევის უფლების არქონა; • არასახარბიელო საინვესტიციო ფონი; • მწირი ნიადაგი; • დამოკიდებულება სოფლის მეურნეობის დარგებისადმი; • მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა.
შესაძლებლობები	საფრთხეები
<ul style="list-style-type: none"> • თანამშრომელთა გადამზადება; • ეკოტურიზმის განვითარება; • კვალიფიციური კადრების მოზიდვა; • მევენახეობის პოტენციალის ათვისება. 	<ul style="list-style-type: none"> • სტიქიის შედეგად დაზარალება; • არამდგრადი კლიმატი; • სახელმწიფო პრიორიტეტების ცვლილება.

- საკითხები რომლებზეც ხელისუფლებამ სასურველია, რომ გაამახვილოს ყურადღება მუნიციპალიტეტთა მიმართებაში:

- ხეხილის გადამამუშავება, ხორცის წარმოება, საკონსერვო მრეწველობა
- ხილის გადამამუშავებელი საამქროების უქონლობა
- ბუნებრივი წიაღისეული, რომელსაც ჭირდება კარგი მენეჯმენტი-მვირფასი სამშენებლო ქვები, მინერალური წყლები და სამკურნალო მცენარეები
- მინერალური წყლების ჩამოსხმა-რეალიზაცია
- მცირე მეწარმეებისათვის გრძელვადიანი კრედიტების გაცემა, სოფლის მიწებსა და ნაგებობებს ბანკები უზრუნველყოფაში არ იღებენ
- სამშენებლო მასალების წარმოება
- სოფლის მეურნეობის დარგები

რესპონდენტთა 22 % საკუთარი ინფორმირებულობა საკითხებზე რომლებზე დააფიქსირა საკუთარი პოზიცია შეაფასა უმაღლესი მაჩვენებლით და მიუთითა რომ თავს სრულიად ინფორმირებულად თვლის. ხოლო 48 %-მა საკუთარი თავი მეტ-ნაკლებად ინფორმირებულად მიიჩნია. 30 % კი - თავს იკავებს საკუთარი კომპეტენციის შეფასებისაგან.

18 ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ძლიერი და სუსტი მხარეების ანალიზი (SWOT)

ფაქტორები	ფაქტორის გავლენა მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე	
	პოზიტიური (ძლიერი მხარეები)	ნეგატიური (სუსტი მხარეები)
1. ცხოვრების დონე		
1.1 მატერიალური უზრუნველყოფის დონე		
მოსახლეობის შემოსავლები	მოსახლეობის შემოსავლების მიხედვით შესამჩნევი მზარდი დინამიკა.	შემოსავლების სტრუქტურიდან გამომდინარე აღრიცხვა გარკვეულ სიმწიფეებთანაა დაკავშირებული და მუნიციპალური ჭრილის ზუსტად დასმა ვერ ხერხდება; შემოსავლების ზრდის ტემპი ჩამორჩება ინფლიაციისა და ფასთა ზრდის მაჩვენებელს.
საცხოვრებელი მინიმუმი	მოსახლეობის უმრავლესობის შემოსავლების რაოდენობა აღემატება საარსებო მინიმუმს; სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობა სრულად იღებს ფინანსურ დახმარებას ცენტრალური ბიუჯეტიდან სოციალური მომსახურების სააგენტოს მეშვეობით.	სოციალური დახმარებების მონეტარიზაციამ შეამცირა მოსახლეობის აქტივობა. სოციალური დახმარებების მიმღების უმეტესი ნაწილი არ ცდილობს თავი დააღწიოს არსებულ მდგომარეობას და კმაყოფილდება გარანტირებული დახმარებით.
1.2 საცხოვრებელი, კომუნალური და კულტურული დონე		
საცხოვრებელი ფართებით უზრუნველყოფა	მოსახლეობის არსებითი ნაწილი საცხოვრებელი ფართებით დაკმაყოფილებულია.	ოჯახებში ხშირად რამდენიმე კომლი ცხოვრობს, იმ მიზეზით, რომ მათი უზრუნველყოფა ცალკე საცხოვრებელი ფართით ვერ ხერხდება; არ არსებობს დაზუსტებული და განზოგადებული მონაცემები საცხოვრებელი ფართების მდგომარეობის შესახებ. თუმცა კეთილმოწყობილი ნაწილი

		მკვეთრად მცირდება პერიფერიებისაკენ და მითუფრო მის სიღრმეში.
მოსახლეობის უზრუნველყოფა კომუნალური მომსახურების და საყოფაცხოვრებო მომსახურების პირობებით	<p>მოსახლეობა მთლიანად არის უზრუნველყოფილი ელექტროენერგიით და სასმელი წყლით;</p> <p>მიმდინარეობს მუნიციპალიტეტის სრული გაზიფიკაციის პროცესი;</p> <p>სოციალური მომსახურები ობიექტებით მხოლოდ ყოფილი დაბის და მისი მიმდებარე ტერიტორიაა უზრუნველყოფილი.</p>	<p>თემებში არსებული ელექტროგადამცემი ქსელები და სატრანსფორმატორო ქვესადგურები ამორტიზებულია. მიუხედავად იმისა, რომ ქსელების რეაბილიტაცია დაწყებულია, პროცესი მოითხოვს დაჩქარებას. ხშირია ელ. ენერჯის გამორთვის ფაქტები. მაღალია ელ. ენერჯის ღირებულება.</p> <p>გაზიფიცირების პროცესის გაჭიანურება.</p>
1.3 სოციალური უზრუნველყოფის დონე		
პენსიებით უზრუნველყოფის მაჩვენებელი	შესაბამისი ასაკის მოსახლეობა სრულად არის უზრუნველყოფილი პენსიებით.	საპენსიო თანხა ჩამორჩება საარსებო მინიმუმს დღეისათვის არსებული ფასების გათვალისწინებით.
სოციალური დახმარებებით უზრუნველყოფის მაჩვენებელი	სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობა იღებს სოციალური შემწეობას და უზრუნველყოფილია სამედიცინო დაზღვევით.	სოციალური დახმარების მოცულობა ჩამორჩება საარსებო მინიმუმს.
1.4 განათლების დონე		
მოსახლეობის განათლების ხარისხი	ზრდასრული მოსახლეობის აბსოლუტურ უმრავლესობას მიღებული აქვს საშუალო განათლება.	სპეციალისტთა კვალიფიკაცია არ შეესაბამება თანამედროვე მოთხოვნებს.
1.5 ჯანდაცვა		
მედპერსონალით უზრუნველყოფის მაჩვენებლები	მუნიციპალიტეტში არსებობს სააფთიაქო ქსელი. ახალი კანონმდებლობის გათვალისწინებით მედიკამენტების გარკვეული სახეობების გაყიდვა არასააფთიაქო სივრცეშიცაა შესაძლებელი, რამაც თემებში ადგილობრივი სავაჭრო წერტილების საშუალებითაც ხელმისაწვდომი გახადა	<p>სამედიცინო პერსონალის კვალიფიკაცია მთლიანობაში იწვევს მოსახლეობაში უნდობლობას. გარდა ამისა აქტუალური ხდება რიგი პროფილური სამედიცინო პერსონალით ჯანდაცვის ობიექტების უზრუნველყოფის საკითხი;</p> <p>სპეციალისტების გარკვეული</p>

	მედიკამენტების შექმნა;	ნაწილი არაა ადგილობრივი და მოწვეულია; ყველა მიმართულება/სფერო არაა უზრუნველყოფილი სპეციალისტებით.
1.6 უსაფრთხოება		
დანაშაულთა რაოდენობა	2007 წლიდან 2011 წლამდე რეგისტრირებულია 1838 დანაშაულის ფაქტი;	
გახსნილ დანაშაულთა რაოდენობა	გახსნილ დანაშაულთა რაოდენობას 2007-2011 წლებში სულ გახსნილია 1070 ფაქტი;	
1.7 ეკოლოგიური უსაფრთხოება		
მავნე ნივთიერებების გაფრქვევა ჰაერში	შეიმჩნევა მავნე ნივთიერებების ჰაერში გაფრქვევის მაჩვენებლების მკვეთრი შემცირება. საერთო ჯამში გარემო ეკოლოგიურად სუფთაა.	ეკოლოგიური ფონის გაუმჯობესება ძირითადად გარკვეული საწარმოების დახურვის ხარჯზე მიმდინარეობს და ამ პროცესში გარემოს დამცავი აქტივობების როლი მიზერულია. მუნიციპალიტეტის ეკოლოგიური სისუფთავის დღევანდელი დამაკმაყოფილებელი მდგომარეობა დაკავშირებულია მუნიციპალიტეტის სამრეწველო ზონის ქ. ბათუმზე გადაცემით.
საყოფაცხოვრებო ნაგვის გატანის მდგომარეობა	საყოფაცხოვრებო ნაგვის გატანა მუნიციპალიტეტის ტერიტორიებიდან სანსაუფთვეების სამსახურის მიერ ხორციელდება.	თემებში არ არსებობს ნაგავსაყრელები და სპონტანურად ხდება ნაგვის შეგროვება გარკვეულ ადგილებში. მრავლადაა მცირე ზომის უკანონო ნაგავსაყრელები.
2. ეკონომიკურ-გეოგრაფიული მდებარეობა		
გეოგრაფიული მდებარეობა	მუნიციპალიტეტი მდებარეობს დასავლეთ საქართველოს უკიდურეს სამხრეთ ნაწილში. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი	საქართველოს მთავრობის 2011 წლის 14 აპრილის #24 განკარგულების თანახმად ხელვაჩაურის

	<p>მდებარეობს დასავლეთ საქართველოს უკიდურეს სამხრეთ ნაწილში. მუნიციპალიტეტს ჩრდილოეთით ესაზღვრება ქალაქი ბათუმი და ნაწილობრივ ქობულეთის მუნიციპალიტეტი, აღმოსავლეთით ქედის მუნიციპალიტეტი. სამხრეთ-აღმოსავლეთით თურქეთი რესპუბლიკა და სამხრეთ-დასავლეთით შავი ზღვა (3 კმ-იანი სანაპირო ზოლით).</p>	<p>მუნიციპალიტეტის ტერიტორიების ნაწილის გადაეცა ქალაქ ბათუმს;</p> <p>მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციული ცენტრი მდებარეობს ქალაქ ბათუმში.</p>
<p>გასაღებისა და მომარაგების ბაზრებთან სიახლოვე</p>	<p>ქ. ბათუმი და ნაწილობრივ ქ. ქობულეთი ერთერთი ყველაზე ფართო ბაზარია ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტისათვის. მუნიციპალიტეტისათვის მნიშვნელოვანია საექსპორტო ბაზრებიც (ძირითადად უკრაინა და თურქეთი).</p>	<p>არ არსებობს პროდუქციის მიწოდების გამართული სისტემა და ადგილობრივი გლეხები/ფერმერები მოკლებულნი არიან გამართული მარკეტინგული სტრატეგიით ბაზარზე საკუთარი ეფექტიანობის ამაღლების შესაძლებლობებს.</p>
<p>3. ისტორიული და ბუნებრივი პოტენციალი</p>		
<p>მუნიციპალიტეტის ისტორია, მათ შორის ეკონომიკური</p>	<p>საუკეთესო ბუნებრივი და საცხოვრებელი პირობები ხელს უწყობდა აქ ადამიანის უძველესი პერიოდიდან დასახლებას. აქ მოსახლეობის უძველესი კვალი ძველი ქვის ხანის, გვიანი ნეოლითის ხანიდან არის დადასტურებული;</p> <p>მნიშვნელოვნად იყო განვითარებული სამდინარეო ვაჭრობა.</p>	<p>ძველი სავაჭრო გზის მოშლასთან ერთად მოიშალა სავაჭრო ურთიერთობები.</p>
<p>ისტორიული ადგილები და ტურისტული მარშრუტები, დასვენების ადგილები</p>	<p>15 ისტორიული ღირსშესანიშნაობაა ხელვაჩაურის ტერიტორიაზე;</p> <p>დამუშავებულია სხვადასხვა სახის ტურისტული მარშრუტებით;</p> <p>მაჭახლის გეგმარებითი დაცული ტერიტორია.</p>	<p>ისტორიული ძეგლების ძირითადი ნაწილი შემონახულია მხოლოდ ნანგრევების სახით და არ აქვს სანახაობრივი მხარე;</p> <p>ძირითად შემთხვევებში არაა გამართული ტურისტული მარშრუტები. რეალურ პოტენციალთან შედარებით,</p>

		მცირეა მათი მრავალფეროვნებაც.
სახალხო რეწვა	მუნიციპალიტეტში არის სპეციალისტების გარკვეული რაოდენობა რომელთაც შეუძლიათ ამ დარგში ცოდნის და გამოცდილების გაზიარება და მომავალი თაობებისთვის გადაცემა.	მოსახლეობის ძალიან მცირე რაოდენობაა დაინტერესებული ამ დარგით და ბიზნესის ინტერესის საგანს არ წარმოადგენს ამ ეტაპზე. დარგში მოღვაწე სპეციალისტებისათვის კი სამუშაო პროცესმა ეკონომიკური თვისებურებების გავლენით დაკარგა შემოქმედებითი მუხტი და ხელობის ფორმით შემოინახა.
4. მოსახლეობა და სამუშაო ძალა	ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა 62,8 ათასი კაცია. მოსახლეობის სიმჭიდროვე 176 კაცი/1 კვ.კმ-ზე	ტერიტორიის დიდი ნაწილი დაფარულია ტყითა. შესაბამისად, მოსახლეობა მკვეთრად არათანაბარი სიმჭიდროვითაა გადანაწილებული და დასახლებულ უბნებში სიმჭიდროვის მაჩვენებელი გაცილებით მაღალია.
მოსახლეობის დასაქმების მაჩვენებელი	თვითდასაქმების მაღალი მაჩვენებელი (არსებული მკვეთრად გამოიკვეთება სოფლად).	მოსახლეობის დასაქმების დონე ძალიან დაბალია; თვითდასაქმებულთა ძალიან დიდი უმრავლესობა თავს დასაქმებულად საერთოდ არ მიიჩნევს და დასაქმების არსებული ფორმა ხელსაყრელი ალტერნატივების არ ქონითაა განპირობებული.
უმუშევრობის დონე და სტრუქტურა	უმუშევრობის დონე მცირედით შემცირებულია ძირითადად სამშენებლო სექტორში ქალაქის მიმართულებით მიგრაციითა და სოფლის მეურნეობის სექტორში ქვეყნის გარეთ შრომითი მიგრაციის ხარჯზე.	უმუშევრობის დონე ძალიან მაღალია, დასაქმების ძირითად წყაროს საჯარო სექტორი წარმოადგენს. უმუშევრობის დონე სასოფლო თვითდასაქმების გარეთ ძალიან მაღალია, თუმცა კონკრეტული ციფრის დასახლება შრომის აღურიცხაობის გამო არ ხერხდება.
5. ეკონომიკური პოტენციალი		

<p>5.1 საწარმოო პოტენციალი</p>		
<p>სამრეწველო სფერო</p>	<p>ხელმისაწვდომია იაფი მუშახელი. ამასთან რამდენიმე დარგში ფუნქციონირებს საწარმოები, მთლიანობაში დარგი მნიშვნელოვნად განვითარებული არაა, თუმცა საერთო რეგიონულ კონტექსტში შედარებით წინმსწრები პოზიცია უჭირავს.</p>	<p>ადეკვატურ სამუშაო ძალაზე მოთხოვნის შემთხვევაში აუცილებელია პერსონალის გადამზადების სისტემის ამოქმედება;</p> <p>საწარმოებს უჭირთ დამატებითი კაპიტალის მობილიზება და შესაბამისად გაფართოება.</p>
<p>სამშენებლო სფერო</p>	<p>ხელმისაწვდომია იაფი სამუშაო ძალა გარკვეული კვალიფიკაციითა და გამოცდილებით.</p>	<p>სამშენებლო სექტორი მუნიციპალიტეტში სუსტადაა გამოხატული; ადგილზე რეგისტრირებული სამშენებლო კომპანიები ძირითადად მუნიციპალიტეტის გარეთ საქმიანობენ. კვალიფიციურ სამუშაო ძალაზე მოთხოვნა გარკვეული დოზით საჭიროებს შევსებას ან უნდა დაექვემდებაროს გადამზადებას.</p>
<p>სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავება</p>	<p>მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს ჩაის გადამამუშავებელი საწარმო;</p> <p>იაფი სამუშაო ძალის ხელმისაწვდომობა, ტრადიციული გამოცდილებითი უნარებით.</p>	
<p>5.2 სასოფლო-სამეურნეო პოტენციალი</p>		
<p>ფერმერთა მატერიალური ბაზა</p>	<p>ფერმერები ნაწილობრივ უზრუნველყოფილი არიან მცირე მექანიზაციის საშუალებებით. ამასთან, ხელმისაწვდომია მათთვის მსხვილი სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა (ტრაქტორები, გუნები).</p>	<p>სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის რაოდენობა არასაკმარისია;</p> <p>რელიეფი ძირითადად მთისწინეთის ტიპისაა, რაც ზღუდავს ფართო მექანიზაციის ინტენსიურ გამოყენებას.</p>
<p>ნიადაგების ნაყოფიერება და მდგომარეობა</p>	<p>სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ძირითადი ნაწილი ხელსაყრელია ბოსტნეული კულტურების მოსაყვანად და მევენახეობის განვითარებისათვის.</p>	<p>არ ხდება ნიადაგების ლაბორატორიული შემოწმება გამოკვლევის მიზნით და ნიადაგების გამდიდრება ხდება ნიტრატებით მხოლოდ; არ ხდება კულტურების მონაცვლეობა და ეცემა საშუალო</p>

		მოსავლიანობა.
მიწების საკუთრება	მიწების ძირითადი ნაწილი კერძო საკუთრებაშია.	<p>მოსახლეობის მაღალი სიმჭიდროვის გამო ნაკვეთების დანაწევრების ხარისხი მაღალია;</p> <p>მცირეკონტურიან ნიადაგებზე მექანიზაციის ინტენსიფიკაციის პროცესი ძნელად განხორციელებადი და არაეკონომიკურია;</p> <p>მიწის საკუთრებაში აღიარების პროცესი არაა დასრულებული და იურიდიული თვალსაზრისით. მესაკუთრეობის საკითხი კვლავ ხშირად დავის საგანი, განსაკუთრებით იმ კატეგორიის მიწებზე სადაც შენობა-ნაგებობები არაა განთავსებული.</p>
სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების პრიორიტეტები	მუნიციპალიტეტს გააჩნია ციტრუსის, თხილის, ჩაის, ბოსტნეულის, ხილისა და მარცვლეული კულტურების მოყვანის დიდი ტრადიციები; პრიორიტეტულ მიმართულებად გვევლინება მეთევზეობა, მეფიტკრეობა და მევენახეობა; ასევე მეცხოველეობა და კენკროვანი კულტურების წარმოება.	<p>მოყვანილ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციას არ ეძლევა სასაქონლო სახე; მაღალია არასტანდარტული ნაყოფის წილი წარმოებულ პროდუქციაში.</p> <p>მუნიციპალიტეტში (გარდა მეფუტკრეობისა) არ არასებობს ფერმერული ტიპის გაერთიანებები.</p>
სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ბაზარი	მზარდი ბაზარი ქალაქ ბათუმისა და ქობულეთის ტურისტული პოტენციალის ზრდის ხარჯზე.	<p>პროდუქციის მაღალი თვითღირებულება და საფასო კონკურენციის ხარჯზე რეალიზაციის დაქვეითება;</p> <p>პროდუქციის სტანდარტების შესაბამისად ტრანსპორტირებასთან დაკავშირებული სირთულეები.</p>
მეცხოველეობა	მეცხოველეობის პროდუქციაზე შინამეურნეობების ინდივიდუალური მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად საჭირო პირუტყვი ჰყავს ოჯახების უმრავლესობას. მოსახლეობის მცირე ნაწილი ქმნის ნამეტ პროდუქციას.	<p>სუსტად განვითარებული დარგია, რელიეფის შეზღუდულობა და სამოვრების სიმცირე არ იძლევა დარგის განვითარების საშუალებას.</p>

მემცენარეობა	მუნიციპალიტეტში განვითარებულია მემცენარეობა, ძირითადად, რამდენიმე ბოსტნეული კულტურის ხარჯზე (კიტრი, პომიდორი, ბულგარული წიწაკა, მწვანილი); კარგადაა განვითარებული მეხილეობა და მესიმინდეობა;	არ ხდება ჯიშთგანახლება, ახალი პერსპექტიული და ჰიბრიდული ჯიშებისა დანერგვა; არ არსებობს მიზნობრივი პროგრამები, ახალი სასოფლო-სამეურნეო ჯიშების დანერგვის, წარმოების ინტენსიფიკაციისა და სამეცნიერო კვლევების განსახორციელებლად.
მიწის პოტენციალი		ბუნებრივი ფაქტორების გავლენით შეუძლებელი სასოფლო-სამეურნეო ფართობების ზრდა.
5.3 სამეცნიერო და საგანმანათლებლო პოტენციალი		
საინფორმაციო-საკონსულტაციო საქმიანობა	საჯარო სკოლები სრულადაა უზრუნველყოფილი ინტერნეტით;	სკოლის გარეთ მოსახლეობის უმეტესი ნაწილისათვის ინტერნეტი ნაკლებადაა ხელმისაწვდომი მაღლი ფასის გამო; მუნიციპალიტეტში არ არსებობს საკონსულტაციო მომსახურების პრაქტიკა.
სპეციალისტთა მომზადება/გადამზადება	საჯარო სექტორში დასაქმებული მოსამსახურეებისათვის (თვითმმართველობის ორგანოების თანამშრომლები, პედაგოგები) პერმანენტულად წარმოებს კვალიფიკაციის ასამაღლებელი რიგი ღონისძიებები (ტრენინგები, კურსები, სემინარები).	კადრების გადამზადების პროცესს არა აქვს რეგულარული და სტაბილური ხასიათი. არ არსებობს სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს გადამზადებასა და კვალიფიკაციის ამაღლებაზე მოთხოვნილებების შესწავლას.
მმართველობითი კადრების მომზადება	პერმანენტულად წარმოებს კვალიფიკაციის ასამაღლებელი რიგი ღონისძიებები (ტრენინგები, კურსები, სემინარები).	კადრების გადამზადება მმართველობითი საქმიანობისათვის ხდება მცირემოცულობის ტრენინგებით და არარეგულარულად. არ არსებობს სისტემა რომელიც უზრუნველყოფს გადამზადებასა და კვალიფიკაციის ამაღლებაზე მოთხოვნილებების შესწავლას.
5.5 მშენებლობა		

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ობიექტების მშენებლობა		არ წარმოებს.
საგზაო მშენებლობა	ცენტრალური გზა რეაბილიტირებულია; თემებთან დამაკავშირებელი გზების რეაბილიტაცია ეტაპობრივად მიმდინარეობს.	შიდა სასოფლო გზების რეაბილიტაციის ტემპი დაბალია.
სამრეწველო საწარმოების მშენებლობა		არ მიმდინარეობს
6. საინვესტიციო პოტენციალი		
საინვესტიციო პროექტების არსებობა და მიმართულება	ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტისა და ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირ „ინტელექტის“ ერთობლივი პროექტის „თვითმმართველობის ორგანოების შესაძლებლობების გაძლიერება გრძელვადიანი მდგრადი განვითარებისათვის აჭრის რეგიონში“ ფარგლებში მუშავდება ქედის მუნიციპალიტეტის საინვესტიციო პასპორტი და მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმა.	არაა შემუშავებული საინვესტიციო პოლიტიკა მუნიციპალიტეტისათვის. არ არსებობს საინვესტიციო პროექტები.
მოსახლეობის მზაობა სიახლეებისა და გარდაქმნებისათვის	მოსახლეობის ფსიქოლოგიური მზაობა ინვესტიციების მისაღებად და პოტენციური ინვესტორების მიმართ განწყობა დადებითია.	მოსახლეობის კონსერვატიზმი და მეტისმეტად ფრთხილი დამოკიდებულება ინოვაციური ცვლილებებისადმი.
7. საინჟინრო, სატრანსპორტო და სატელეკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურა		
ჰიდრორესურსები	მუნიციპალიტეტში მიმდინარეობს სამი ჰიდროელექტო სადგურის მშენებლობა საერთო სიმძლავრით 105,7 მეგავატი	არსებული არ უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტში ელექტროენერჯის გაიაფებას; მოცემული კასკადის აშენებით გარემოზე მიყენებული ზიანის მოცულობა საკმაოდ მნიშვნელოვანია;

სასმელი წყლის მიწოდებელი ქსელები	ყველა სოფელს და უბანს გააჩნია სასმელი წყლის მიწოდების ავტონომიური ქსელები.	მუნიციპალურ ბალანსზე არარციხულ წყალსადენებზე არ ხდება სასმელი წყლის ქიმიური და ბაქტერიოლოგიური დამუშავება და ხარისხის კონტროლი; გამწელებულია წყლის მაგისტრალების სანიტარული მოვლა-პატრონობა მათი სიმრავლის გამო.
სარწყავი წყლის მიწოდებელი ქსელები	სოფლები და ზოგ შემთხვევაში საკუთრივ თემები, სარგებლობენ საკუთრივ ავტონომიური სარწყავი არხებით; არსებობს ორი მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში მყოფი არხი.	საირიგაციო სისტემა ძირითადად კუსტარულია და გარემო პირობების ცვლილებაზე ძალიანაა დამოკიდებული; ზოგიერთი სოფელი განიცდის სარწყავი არხების პრობლემას.
საკანალიზაციო ქსელები		სოფლად არსებულ საკანალიზაციო მექანიზმს კუსტარული ხასიათი აქვს; მუნიციპალიტეტის თემებში არ არსებობს საკანალიზაციო სისტემა.
გამწმენდი ნაგებობები		მუნიციპალიტეტის ტერიტორიიდან ფეკალური მასების ჩადინება ხდება მდინარეებში და ზღვაში სრული გაწმენდის გარეშე;
გაზგამანაწილებელი ქსელები	მოსახლეობა სარგებლობს თხევადი აირით; ბუნებრივი აირის მიწოდებით უზრუნველყოფილია მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის მცირე ნაწილი; ბუნებრივი აირით მუნიციპალიტეტის სრული მომარაგების პროცესი მიმდინარეობს;	გაზიფიცირების პროცესი გაჭიანურებულია;
ელექტრო გამანაწილებელი ქსელები	მუნიციპალიტეტი მთლიანად არის დაფარული ელექტროგამანაწილებელი ქსელებით.	ქსელების ნაწილი და სატრანსფორმატორო სადგურები საჭიროებს რეაბილიტაციას.
სატრანსპორტო	მუნიციპალიტეტის ყველა თემსა	შიდასასოფლო გზები

<p>არტერიები</p>	<p>და სოფელში არსებობს სამანქანე გზა.</p>	<p>არაასფალტირებულია და ხშირად ზიანდება ბუნებრივი, სტიქიური მოვლენების გავლენით.</p>
<p>სამგზავრო ტრანსპორტი</p>	<p>მუნიციპალიტეტის ყველა დასახლებული პუნქტი უზრუნველყოფილია სამგზავრო მიმოსვლით.</p>	<p>არ არსებობს მუნიციპალური ტრანსპორტი; მუნიციპალიტეტში სამგზავრო ტრანსპორტი წარმოადგენს დაბალი ტევადობის მიკროავტობუსებს; არ ხდება განრიგის დაცვა.</p>
<p>კავშირგაბმულობა და ტელეკომუნიკაცია</p>	<p>მუნიციპალიტეტში არსებობს კავშირგაბმულობის საწარმო, ფუნქციონირებს საფოსტო კავშირი; მუნიციპალიტეტის ტერიტორია სრულადაა დაფარული ფიჭური კავშირგაბმულობით (სამი მობილური ოპერატორი); მუნიციპალიტეტის ტერიტორია მთლიანადაა დაფარული სატელევიზიო სიგნალით, რითიც მათ მიეწოდებათ სამი ნაციონალური და ერთი რეგიონალური არხის მუწყებლობა;</p>	<p>კავშირგაბმულობის საწარმოს მიერ შეთავაზებული სერვისები ვრცელდება მხოლოდ დაბაზე და მომსახურების სპექტრი ვიწროა.</p>
<p>8. საბიუჯეტო პოტენციალი</p>	<p>მუნიციპალიტეტი უზრუნველყოფილია მინიმალური ბიუჯეტით, გათანაბრებითი ტრანსფერის ხარჯზე.</p>	<p>ბიუჯეტის ადგილობრივი შემოსულობების სიმცირე; საგადასახადო ბაზისის არარსებობა მუნიციპალიტეტში (საწარმოები, ბიზნესის ობიექტები); არ ხდება გადასახადების სრული ადმინისტრირება.</p>

<p>9. სოციალური ინფრასტრუქტურა</p>	<p>მუნიციპალიტეტში მოქმედებს 8 ჯანდაცვის ცენტრი (ამბულატორია), ერთი მუნიციპალური საავადმყოფო და პოლიკლინიკა, სამშობიარო სახლი. მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს სასოფლო კლუბები, კულტურის სახლები, სპორტული მოედანები და მოქმედებს სპორტული სკოლები. პროფესიული სასწავლებელი, სახელოვნებო სკოლები და კლუბები ყველა თემში; მუნიციპალიტეტში მოქმედებს 35 საჯარო სკოლა, 2 კერძო სკოლა და 4 საბავშვო ბაღი.</p>	<p>საბავშვო ბაღების რაოდენობა არასაკმარისია; კულტურული დაწესებულებების უმეტესობა საჭიროებს რემონტს.</p>
<p>10. საქმიანი ინფრასტრუქტურა</p>	<p>მუნიციპალიტეტში მოქმედებს აჭარის ტურიზმის დეპარტამენტის მომსახურების საინფორმაციო ცენტრი ფუნქციონირებს სასტუმროები და რესტორნები;</p> <p>მუნიციპალიტეტში მცირე ზომისაა თავისუფალი ფართები კომერციული მიზნების რეალიზებისათვის;</p>	<p>არ ფუნქციონირებს ტურისტული სააგენტოები;</p>
<p>10.1 ბანკები და საფინანსო ინსტიტუტები</p>	<p>მუნიციპალიტეტში მოქმედებს ორი ბანკის წარმომადგენლობა, რითაც სრულადაა დაკმაყოფილებული მუნიციპალიტეტის მოთხოვნა საბანკო მომსახურებაზე;</p>	<p>ბანკომატების რაოდენობა მკვეთრად შეზღუდულია;</p> <p>არ არსებობს მცირე ზომის საკრედიტო კავშირები, რომლებიც ორიენტირებულნი იქნებიან ფერმერთა დაკრედიტებაზე;</p>
<p>10.2 იურიდიული, სადაზღვევო, სარეკლამო, მარკეტინგული, კონსალტინგური, უძრავი ქონების სააგენტოები</p>	<p>მუნიციპალიტეტში მოქმედებს სხვადასხვა სადაზღვევო კომპანიები „ირაო“, „ჯიპიაი ჰოლდინგი“, „ალდაგი ბისიაი“, რომლებიც ახორციელებენ საჯარო მოხელეების და სოციალურად დაუცველი მოსახლეობის დაზღვევას;</p>	<p>მუნიციპალიტეტში არ არიან წარმოდგენილნი იურიდიული, სარეკლამო, მარკეტინგული და უძრავი ქონების სააგენტოები;</p>
<p>10.3 დეველოპერული, არქიტექტორული,</p>		<p>არ არიან წარმოდგენილნი</p>

სამშენებლო კომპანიები		
10.4 ტურისტული სააგენტოები და სასტუმროები	მუნიციპალიტეტში დაწყებულია საოჯახო სასტუმროების და საოჯახო ტურიზმის განვითარების პროცესი;	პროცესი ინიცირებულია საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციის მიერ და ერთჯერადი ხასიათისაა;
10.5 მცირე მეწარმეობის მხარდაჭერი ინფრასტრუქტურა	დაბალია საიჯარო გადასახადები მიწაზე და კომერციულ ფართებზე	არ ხორციელდება მიზნობრივი პროგრამები, რომლებიც მიმართული იქნება მცირე ბიზნესის განვითარებაზე;
11 მუნიციპალური საკუთრება		
11.1 მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებული ფონდები (მიწა, შენობა, საწარმო)	მუნიციპალიტეტს საკუთრებაში გააჩნია სხვადასხვა დანიშნულების შენობა-ნაგებობი;	არსებული შენობა-ნაგებობების უმეტესი ნაწილი ამორტიზირებულია;
11.2 მუნიციპალიტეტის ხარჯები ძირითადი ფონდების შენახვაზე, მიღებული მოგება ან სუბსიდიები	ხარჯები მიზერულია; მიღებული შემოსავლები უფრო მაღალია, ვიდრე მათ შენახვაზე გაწეული ხარჯები;	ობიექტების შენახვაზე ხარჯების სიმცირე იწვევს დაჩქარებულ ამორტიზაციას;
11.3 ძირითადი ფონდების მფლობელობიდან გამოსვლის სტრატეგია	შესაძლებელია მფლობელობიდან გამოსვლა მუნიციპალური საკუთრების გაყიდვის საშუალებით;	მოთხოვნა აღნიშნულისაკუთრების შემენაზე დაბალია;
12. სოციალ-ეკონომიკური განვითარების პროცესის მონაწილე ძირითადი ინსტიტუციები		
12.1 სავაჭრო სამრეწველო პალატა		არ არსებობს;
12.2. დარგობრივი სავაჭრო პალატები		არ არსებობს;
12.3 მეწარმეთა ასოციაციები		არ არსებობს;
12.4 ტურიზმის განვითარების სფეროში მომუშავე ორგანიზაციები		არ არსებობს;
12.5 ინოვაციათა ცენტრები		არ არსებობს;
12.6 კერძო კონსალტინგური		არ არსებობს;

კომპანიები		
12.7 არასამთვრობო ორგანიზაციები	აიპ „დემოკრატიის ინსტიტუტის“ სასწავლო ცენტრი;	არასამთვრობო ორგანიზაციების და სათემო კავშირების სიმცირე და მათი დაბალი ინსტიტუციონალური შესაძლებლობები.
13. მმართველობა	ხელსაყრელი საკანონმდებლო გარემო	ინოვაციური იდეების სიმცირე; ადგილობრივი ინიციატივების დაბალი ხარისხი; რეგიონალურ და ცენტრალურ ხელისუფლებასზე დამოკიდებულების მაღალი ხარისხი;

გარე ფაქტორების გავლენა მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე

შესაძლებლობები	საფრთხეები
პოლიტიკური სტაბილურობა;	კლიმატური ცვლილებები;
შედეგზე ორიენტირებული მართვის სისტემის შექმნა;	ეროზიული მოვლენები;
საბიუჯეტო ტრანსფერები;	მეწყურული საფრთხეები;
საერთაშორისო ურთიერთობების გაძლიერება;	საერთაშორისო იმიჯის რყევა;
საკონსულტაციო ჯგუფების ჩამოყალიბება თვითმმართველობაში;	მუნიციპალიტეტის ტერიტორიული საზღვრების შემცირება;
მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური ინტერგრაცია ბათუმთან;	ენერგომატარებლების გაძვირება;
მინერალური და სამკურნალო წყლის რესურსების ათვისება;	გარე კონკურენცია სხვა მუნიციპალიტეტებისა და სახელმწიფოების მხრიდან;
სასათბურე მეურნეობის განვითარების შესაძლებლობა;	ისტორიული ძეგლების ნგრევის პროცესის გაგრძელება;
მეფუტკრეობის, მეფრინველეობისა და მეცხოველეობის დარგების გაფართოება და განვითარება;	ძეგლების რეაბილიტაცია-რესტავრაციისა და შენახვისათვის საჭირო ადგილობრივი სპეციალისტების არარსებობა;

საკურორტო და დასასვენებელი ადგილების იდენტიფიცირება, ზონირება და შესაბამისი ინფრასტრუქტურის მოწყობა;	ცხოველთა და მცენარეთა დაავადებების საფრთხეები;
ტურისტული მარშრუტების შემუშავება და არსებულის გამრავალფეროვნება;	კრიმინოგენული სიტუაციის გაზრდა;
სახალხო დღესასწაულების სანახაობრივი მხარის დახვეწა და მათი პოპულარიზაცია; ამ ღონისძიებებზე ტურისტების მოზიდვის საშუალებების დანერგვა;	სახელმწიფო პრიორიტეტების ცვლილება;
კულტურული, სპორტული ღონისძიებების რეგულარული კალენდრების შემუშავება და მათი პოპულარიზაცია;	პოლიტიკური არასტაბილურობა;
კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებთან ზოგადი და ტურისტული ინფრასტრუქტურის შექმნა;	ინფრასტრუქტურული პროექტების გახანგრძლივება.
კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების რესტავრაციისა და კონსერვაციის გეგმის შემუშავება (ზენდიდის ციხე);	
ადგილობრივი, რეგიონალური, ქვეყნის და საერთაშორისო სპორტული ღონისძიებების ორგანიზება და მათში მონაწილეობა;	
ფოლკლორული ჯგუფების ერთიანი მონაცემთა ბაზის შექმნა და მათი შემოქმედების პოპულარიზაცია;	
ფოლკლორის ადგილობრივი რესურსის ჩართვა ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში;	
მიზნობრივი პროგრამების დაგეგმვა და განხორციელება ფერმერთა კვალიფიკაციის ასამაღლებლად;	
სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარება;	
მუნიციპალიტეტის და მასში წარმოებული პროდუქციის მარკეტინგული შეფუთვა;	
საერთაშორისო ურთიერთობების გაძლიერება, არასამთავრობო სექტორთან და დონორებთან ურთიერთობა.	

19 ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სავარაუდო სცენარი

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალური-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავებისა და რეალიზაციის ამოცანა, როგორც თეორიული საფუძვლების, ასევე პრაქტიკული აქტივობების მჭიდრო თანხვედრას გულისხმობს. თანამედროვე პრაქტიკაში ცალკეული ტერიტორიებისა თუ მუნიციპალიტეტების ოპტიმალური განვითარების პროექტების შედგენაში დიდ მნიშვნელობას იძენს ეკონომიკური თეორიის თანამედროვე კატეგორიების, მიდგომების ფორმებისა და მეთოდების გამოყენება. მათ შორის სტრატეგიული განვითარების სცენარების მეთოდი.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალური-ეკონომიკური განვითარების გეგმის შემუშავების პროცესში ჩატარებული ანალიზური კვლევების სხვადასხვა წყაროების გათვალისწინებით, შესაძლებელია სტრატეგიული განვითარების ორი სცენარის წარმოდგენა:

- **ინერციული სცენარი.** სცენარის თანახმად, მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე შენარჩუნებული იქნება წარმოების, მომსახურებისა და მოხმარების ისტორიულად ჩამოყალიბებული ტენდენციები. ისტორიული, კულტურული, საყოფაცხოვრებო და სამეურნეო ტრადიციები. იმავდროულად გააქტიურდება ძალისხმევა საბაზრო ეკონომიკური ურთიერთობების სრულყოფილად დამკვიდრებისა და ეკონომიკური პოტენციალის ამაღლებისათვის, დარგობრივი სტრუქტურის ოპტიმიზაციისათვის, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის.
- **ინოვაციური სცენარი.** ინოვაციური სცენარის განხორციელების მიღწევა უზრუნველყოფილი იქნება დარგობრივი, სივრცობრივი, სოციალური, დემოგრაფიული, საწარმოო, მომსახურების, ტურიზმის, ბუნებრივი რესურსების და სხვა მიმართულებების მეცნიერული კვლევების ფართო გამოყენებით. მეცნიერული დასკვნების რეკომენდაციებისა და მმართველობითი გადაწყვეტილებების ინოვაციურ პროექტებად ტრანსფორმაციის, სხვადასხვა სახის და მასშტაბების საინვესტიციო აქტივობების გაზრდით. ამ სცენარის განხორციელებისათვის აქტიურ მონაწილე სუბიექტთა შორის განხილული უნდა იქნას მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის ორგანოები, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობა, ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო ცენტრი, ხიჭაურის ტ. აბუსერიძის უნივერსიტეტი, ქვეყნის სხვა სამეცნიერო-კვლევითი და საგანმანათლებლო დაწესებულებების შესაძლებლობები, მათი ინტელექტუალური პოტენციალი და რესურსები.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის წინამდებარე სოციალური-ეკონომიკური განვითარების გეგმაში მოცემული რესურსული ანალიზი ცხადყოფს ქვეყნის ეკონომიკაში მუნიციპალიტეტის მონაწილეობის რამდენიმე საკვანძო ასპექტს: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ეკონომიკის ხვედრითი წილი ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტში

ცალსახად მცირეა, ექსპორტსა და პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებში კი პრაქტიკულად ნულოვანი. ეკონომიკური აქტივობის ამგვარი სურათი უფრო გამკვეთრდა ტერიტორიული საზღვრების ცვლილების შემდეგ. შეცვლილ გეოგრაფიულ საზღვრებს მიღმა დარჩა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ეკონომიკურად ყველაზე აქტიური ნაწილი და ტურისტული პოტენციალის ხელშესახები მოცულობა. მიუხედავად ამისა, მუნიციპალიტეტი არსებულ საზღვრებში მაინც გამოირჩევა კლიმატური პირობებისა და რესურსების საკმარისად ანგარიშგასაწევი მრავალფეროვნებით. ეს გარემოება ხელსაყრელ პირობებს უქმნის ეკონომიკის სხვადასხვა დარგს, პირველ რიგში კი სოფლის მეურნეობას. თუმცა, მუნიციპალიტეტის ტერიტორია განსაკუთრებით მაღალი სიმჭიდროვითაა დასახლებული. შედეგად ნაკვეთების კონტურები კიდევ უფრო დაწვრილებულია. თუმცა, აქტიურ ტურისტულ ზონებთან სიახლოვე აძლევს შესაძლებლობას მოემსახუროს ტურიზმის საკმაოდ სწრაფად განვითარებად სექტორს აგრო-პროდუქტების მიწოდებით. ბუნებრივ-კლიმატური პირობების მრავალფეროვნება მუნიციპალიტეტს ტურიზმის განვითარებისთვისაც ხელშესახებ პერსპექტივას უქმნის. მუნიციპალიტეტის ბუნებრივ რესურსებს შორის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს სამშენებლო რესურსს, მაგრამ მათი მარაგები არცთუ მაღალია. მაღალი ეკონომიკური პერსპექტივით გამოირჩევა ჰიდროენერგორესურსები და მინერალური წყლები.

ხელვაჩაურის კონკურენტული უპირატესობის ერთ-ერთი ანგარიშგასაწევი მდგენელია მისი ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა, რაც ქვეყნის სტრატეგიულ პროექტებში აქტიურად ჩართვის შესაძლებლობას აძლევს. საკითხი რამდენიმე მასშტაბურ ტურისტულ, ენერგეტიკულ და სატრანსპორტო - საკომუნიკაციო პროექტს ეხება.

მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური ინტეგრაცია, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური ტრანსფორმაციის პროცესებთან ერთად, ეკონომიკის პერსპექტიული განვითარების ლოგიკას განსაზღვრავს. ეკონომიკური განვითარების მოდელირების პროცესში იქმნება ერთგვარი დაპირისპირება/შეჯიბრი საზოგადოებაში ტრადიციულად მოქმედ ეკონომიკურ პრაქტიკებს, ღირებულებით ნორმებსა და ახლებურად მოაზროვნე სტრუქტურებს/ინსტიტუტებს შორის. და ეს წინააღმდეგობა განსაკუთრებით მწვავეა უშუალოდ ერთგვარი რეფორმატორული პოლიტიკის გატარების შემდგომ პერიოდში, როცა სტრუქტურები ჯერ კიდევ ახალია, „ნედლია“ და წინააღმდეგობაში მოდის „ძველ“ სამეურნეო ჩვევებთან. ამ წინააღმდეგობის შედეგად მიიღება სამეურნეო-ეკონომიკური პრაქტიკების ახალი ლოკალური სახესხვაობა, რომელიც ერთგვარი კომპრომისია „ახალ“ და „ძველ“ კულტურას შორის, რომელიც სულაც არ არის რაღაც ერთხელ და საბოლოოდ ჩამოყალიბებული „ადგილობრივი ხასიათი“. ის სხვა არაფერია, თუ არა კომპრომისი, რომელიც ინსტიტუციურ-ეკონომიკური ცვლილებების გატარების წინა ჯერზე ჩამოყალიბდა.

რა პარადიგმის საფუძველზეა შესაძლებელი ამ ამოცანების გადაჭრა? აღნიშნულ კითხვაზე პასუხის გასაცემად უნდა გავითვალისწინოთ ის გარემოება, რომ მუნიციპალიტეტის ეკონომიკის აქტიურობა, საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან დღემდე, ხორციელდებოდა განვითარების ინერციული მოდელის ჩარჩოებში. იგი ემყარებოდა ძველი დროიდან შემორჩენილ კავშირებსა და პოტენციალს.

ამასთან ერთად, მუნიციპალიტეტის ეკონომიკა, ისევე როგორც მთლიანად ქვეყნის, დოტაციაზე ორიენტირებული სისტემაა, რაც არ გამოირჩევა მაღალი ეფექტიანობით. ეფექტის შემცირების კიდევ ერთი მიზეზი ამ შემოსავლების არადაამოუკიდებელი შინაარსია.

ტენდენციის შესაცვლელად, პირველ რიგში უნდა იყოს მისაწვდომი აუცილებელი ინსტიტუციონალური გარემო, რომელზეც დღეისათვის მუნიციპალიტეტის გავლენა და მისი რისკებისადმი წინაღობაც ასევე მიზერულია. ეკონომიკის ინოვაციური განვითარებისათვის ძალიან მნიშვნელოვანია სოლიდური ინვესტიციების განხორციელება ინფრასტრუქტურასა და იმ თანამედროვე მაღალ ტექნოლოგიებში, რომელთა გარეშეც შეუძლებელია ამგვარი ეკონომიკის არსებობა. ასეთი ინვესტიციები თავის მხრივ მოიაზრებს როგორც უცხოური კაპიტალის მოზიდვას, ასევე სამამულო კაპიტალის მობილიზაციას. ეს უკანასკნელი, ჩვენს შემთხვევაში, მკაფიოდ ზღვრულია, უცხოური კაპიტალის ინტერესი კი შეუმჩნეველი.

ხელვაჩურის მუნიციპალიტეტს, არსებული რესურსებისა და მოზიდვადი რესურსების საფუძველზე არჩევანის გაკეთების ფუფუნება ნოვაციურ და ინერციულ ეკონომიკურ განვითარებას შორის ნაკლებად აქვს.

მუნიციპალიტეტი, დგას მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე, რომელთაგან უმნიშვნელოვანესია: ქვეყნის მასშტაბით კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოება და გასაღების ახალი ბაზრების მოძიება, ეკონომიკის ამოძრავება შრომატევადიდან ტექნოლოგიატევადი წარმოების გავლით ინტელექტტევადი წარმოების განვითარებისაკენ, გარე უარყოფითი ფაქტორების მიმართ ეკონომიკური მდგრადობის ზრდა.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ მაღალტექნოლოგიური, მაღალმეცნიერული წარმოების მთავარი რესურსები განათლება და მეცნიერებაა. სასიცოცხლოდ აუცილებელია ადგილობრივი ეკონომიკისათვის დაგროვილი პოზიტიური გამოცდილებისა და ინტეგრაციის პროცესში ნაკარნახევი ნოვაციების სიმბიოზი და ამის საფუძველზე - შრომის ბაზრისათვის კონკურენტუნარიანი მუშახელის მომზადება.

ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე, უახლოეს პერსპექტივაში ინერციული განვითარება შესაძლოა იყოს განვითარების ის ოპტიმალური სცენარი, რომელიც დააბალანსებს ერთის მხრივ მუნიციპალიტეტის ფინანსურ დამოკიდებულებასა და წარმოების საშუალებათა შეზღუდულობას და მეორე მხრივ, სტიმულს მისცემს მუნიციპალიტეტის ეკონომიკურ აგენტებს სტრატეგიული აზროვნება დააფუძნონ გარემოებების ცვლილებების ინტენსიურ დაკვირვებებსა და დასკვნებზე, მაღალი გამოყენება მიეცეს საშუალო ვადიანი პროგნოზების მეშვეობით მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური პოლიტიკის ლავირების შესაძლებლობას გარე ეკონომიკური ინსტრუმენტების ქცევის ვარიაციებზე.

20 მისია

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტს ეყოლება ძლიერი და განვითარებაზე ორიენტირებული შინამეურნეობები და გამოიყენებს უნიკალურ ბუნებრივ ლანდშაფტს ტურისტულ ბაზარზე მყარი ნიშით დამკვიდრებისათვის. სივრცითი მოწყობის სწორი დაგეგმარებისა და შესაბამისი ინფრასტრუქტურული გარემოს უზრუნველყოფის შედეგად ხელვაჩაურს სამომავლოდ აქვს რეალური შესაძლებლობა გამოიყენოს თავისი შეფარდებითი უპირატესობა ქვეყნისთვის სტრატეგიული პროდუქტების წარმოებაზე. განვითარების ვექტორი გაივლის ადგილობრივი მაღალკვალიფიციური შრომითი რესურსის ფორმირებასა და მიგრაციული პროცესების შემცირების პრიორიტეტებზე, ახალგაზრდა თაობაში არაფორმალური და სამოქალაქო განათლების დონის აწევითა და სოციალიზაციის მაღალი ხარისხით. მუნიციპალიტეტში ჩამოყალიბდება კომფორტული და ხარისხიანი საზოგადოებრივი და საცხოვრებელი გარემო, რომელიც უზრუნველყოფს თითოეული მოქალაქის შესაძლებლობების თვითრეალიზაციას, განათლების, კულტურის და გართობის თანამედროვე რესურსებთან თანაბარ ხელმისაწვდომობას, ჯანსაღ ეკოლოგიურ გარემოს.

21 მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული მიმართულებების შემუშავებისა და განხორციელების ძირითადი პრინციპები და ასპექტები

მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის შემუშავებისა და განხორციელების საფუძველია წინასწარი კვლევების ანალიტიკური მასალების ბაზა, რომელშიც პრიორიტეტულად მიჩნეულია იმ პრობლემების გამოვლენა და გადაჭრა, რომლებიც საშუალო და გრძელვადიანი პერიოდებისთვის შეუნარჩუნებენ არსებობის გარემოსა და მათ გადაჭრაზე მნიშვნელოვნად იქნება დამოკიდებული ეროვნული ეკონომიკისა და შესაბამისად მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესება.

მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის შემუშავებისა და განხორციელების მთლიანი ციკლი პირობითად შემდეგი ლოგიკური სქემით შეიძლება იქნას წარმოდგენილი:

- პროგრამის მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრა;
- საჭირო ანალიზური კვლევების, მასალების შეგროვება, გადამუშავება და სისტემატიზაცია;
- ცალკეული დარგებისა და სფეროების, ტერიტორიული ერთეულების მიხედვით მნიშვნელოვანი და გადაუდებელი გადაჭრის მნიშვნელობის მქონე პრობლემების განსაზღვრის კრიტერიუმების შემუშავება და გამოყენება;
- ძირითადი სტრატეგიებისა და ქვესტრატეგიების შემუშავება (მიზნების, ამოცანების, მოსალოდნელი შედეგების, რისკ-ფაქტორების, შესრულების ვადების და სხვა მაჩვენებლების მიხედვით);
- შემუშავებული სტრატეგიების რეალიზაციის უზრუნველყოფი საქმიანობები (სამუშაოთა შესრულების ორგანიზაცია);
- სტრატეგიების შესაბამისი პროექტების, რუკების შედგენა.

მუნიციპალიტეტისთვის შემუშავებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის ფარგლებში გათვალისწინებულია სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების სახელმწიფო და საზოგადოებრივი მართვისა და რეგულირების ფორმების სრულყოფა, სტრატეგიული მართვის გაძლიერება.

სტრატეგიული მართვა მმართველობითი საქმიანობის განსაკუთრებული სახეა და გულისხმობს პერსპექტივაზე ორიენტირებული მმართველობითი გადაწყვეტილებების შემუშავებას, ისეთი მიზნებისა და სტრატეგიების, ღონისძიებებისა და პროექტების წინა პლანზე წამოწევას, რომელთა რეალიზაცია უზრუნველყოფს ტერიტორიის განვითარების ეფექტურობას.

შემუშავებული გეგმა ითვალისწინებს მუნიციპალიტეტის დონეზე მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღებას, რომლებიც ემყარება ინსტიტუციონალურ, სისტემურ და სხვა მეთოდების გამოყენებას. ამ მეთოდების გამოყენებით ხორციელდება

მუნიციპალიტეტში სამეწარმეო საქმიანობის, გარემოს შექმნის წინაპირობების დადგენა, პრობლემათა გამოკვლევა, ცალკეული დარგების განვითარებაზე ზემოქმედი ფაქტორების განსაზღვრა, ბიზნესის, ხელისუფლებისა და მოსახლეობის ურთიერთქმედების შეფასება, მდგრადი განვითარების პრინციპების დადგენა და ა.შ. შერჩეული სტრატეგიები და პროექტები ითვალისწინებს მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკურ გარდაქმნას ისე, რომ დაცული იქნეს ბიზნესის, სახელმწიფოსა და მოსახლეობის ინტერესები, განვითარების პროცესი არ გამოვიდეს მართვის ჩარჩოებიდან. აქედან გამომდინარე, პროგრამა ითვალისწინებს მუნიციპალიტეტში სტრატეგიული მართვის განხორციელებას, რომელიც რეალურად წარმოადგენს მუნიციპალიტეტის განვითარების დასაბუთებული მიზნობრივი სტრატეგიული მიმართულებების ერთობლიობას.

სტრატეგიული მიზნები მათი რეალიზაციის ეტაპების შესაბამისად პირობითად შეიძლება ასე დაჯგუფდეს:

- მოსახლეობის სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების კონსოლიდაცია მუნიციპალიტეტის სტრატეგიული განვითარების შეთანხმებული გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.
- საჯარო რესურსების მოზიდვის მექანიზმების შემუშავება, მუნიციპალიტეტის მიმზიდველი იმიჯისა და საინვესტიციო კლიმატის ხელშემწყობი გარემოს შესაქმნელად.
- მოსახლეობის ეკონომიკური აქტივობის ამაღლება, ბიზნეს სტრუქტურების გაძლიერება, ადგილობრივი ბიზნესის გატანა რეგიონულ და რეგიონთაშორის ბაზრებზე.
- ადგილობრივი თვითმმართველობის, როგორც ხალხის ინტერესების გამომხატველისა და დამცველის როლის ამაღლება, სანდოობის გავრცელება.
- სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ეფექტურობის ამაღლება, ტურისტული რესურსების ათვისება, ადგილობრივი რესურსების შესატყვისი მრეწველობის დარგის განვითარება, როგორც ძირითადი პრიორიტეტული მიმართულებები.
- ძირითადი სოციალურ-ეკონომიკური სფეროებისათვის შეთანხმებული და კომპლექსური განვითარების მექანიზმების საფუძვლების ფორმირება (ეკონომიკა, მართვა, განათლება კულტურა, ჯანდაცვა და ა.შ.)
- ადგილობრივი თვითმმართველობის მოქმედების მიმართ საზოგადოებრივი კონტროლისა და გამჭვირვალობის გრძელვადიანი საფუძვლების შექმნა.
- სტრატეგიის რეალიზაციის მექანიზმი ორ ძირითად ეტაპად განიხილება:
- სტრატეგიის შემუშავების სამუშაო პროცესის ორგანიზაცია;
- ყველაზე აქტუალური, მწვავე პრობლემების გადაჭრასთან დაკავშირებული გადაუდებელი ღონისძიებების გადაჭრის რეალიზაცია.

მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამა შემდეგ ძირითად დარგებსა და სფეროებს მოიცავს:

- სოფლის მეურნეობა
- მრეწველობა

- ინფრასტრუქტურა
- განათლება
- ჯანდაცვა
- კულტურა
- კომუნიკაციები
- გარემო პირობები და ბუნებრივი რესურსები
- ტურიზმი
- მცირე და საშუალო ბიზნესი

მოკვლეული მასალის საფუძველზე ცალკეული დარგებისა და სფეროების მიხედვით ძირითადი, მნიშვნელოვანი სტატუსის მქონე სტრატეგიათა ნუსხა არსებული მდგომარეობის შეფასებებიდან გამომდინარე არის შემდეგი:

1. სოფლის მეურნეობა

- ნიადაგის შემსწავლელი კვლევისა და მონიტორინგის სისტემის ჩამოყალიბება;
- ნიადაგის ანალიზური და კადასტრული რუკების გამოყენების სისტემის ჩამოყალიბება;
- ფერმერთა საკონსულტაციო სისტემის ჩამოყალიბება;
- ახალი კულტურული ჯიშების შემოტანა და ჯიშგანახლების პროცესის ამოქმედება;
- სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის გადამუშავების ტექნოლოგიების უზრუნველყოფა;
- აგრარული სექტორის სრული მექანიზაცია;
- მეფრინველეობის დარგის განვითარება;
- ფერმერული გაერთიანებების შექმნის ხელშეწყობა;
- სასოფლო-სამეურნეო ინფრასტრუქტურის განვითარება.

2. მრეწველობა

- სამრეწველო გადამამუშავებელი წარმოების სტიმულირება და განვითარება;
- მრეწველობის დარგის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარება;
- ბუნებრივი რესურსების სამრეწველო დანიშნულებით გამოყენება;
- სამრეწველო ენერგეტიკული პოტენციალის ზრდა-განვითარება.

3. ინფრასტრუქტურა

- საგზაო-სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის სრული რეაბილიტაცია;
- მუნიციპალიტეტის უზრუნველყოფა გამართული წყალმომარაგების და საკანალიზაციო სისტემით;
- უწყვეტი და ხარისხიანი ელექტროფიკაციის უზრუნველყოფა;
- მოსახლეობის ცხოვრების უსაფრთხოებისა და საცხოვრებელი გარემოს გაუმჯობესება;
- სავაჭრო-საყოფაცხოვრებო და სხვა სფეროების განვითარება.

4. განათლება

- განათლების და სოციალიზაციის ხარისხის გაუმჯობესება.

5. კულტურა

- კულტურის სფეროს ინფრასტრუქტურის განვითარება.

6. კომუნიკაცია

- საკომუნიკაციო სისტემის განვითარება და მისი ინტეგრაცია საერთაშორისო ქსელებში.

7. ჯანდაცვა

- სამედიცინო ინფრასტრუქტურისა და სამედიცინო მომსახურების მიწოდების განვითარების ხელშეწყობა.

8. ბუნებრივი გარემო და რესურსები

- ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება და კვლავწარმოება;
- სტიქიური უბედურებებისაგან გარემოს დაცვითი ღონისძიებების გაფართოება.

9. ტურიზმი

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული ტურისტული რესურსების ინვენტარიზაცია და მონაცემთა ბაზის ფორმირება;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული ტურისტული რესურსების გამოყენების ხელშეწყობი ღონისძიებების შემუშავება;
- ტურიზმის ცალკეული სახეობების განვითარება;
- ტურისტული ნაკადების განთავსება და კვებით უზრუნველყოფა.

10. მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა

- მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ადმინისტრაციული მხარდაჭერა;
- საინფორმაციო-საკონსულტაციო და აუდიტური გარემო.

სტრატეგიების შეფასება და ანალიზი სამი პუნქტისაგან შედგება:

1. არსებული საბაზო სიტუაციის ანალიზი - უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ცალკეული დარგების, სფეროების, განვითარების, ადგილობრივი რესურსების გამოყენების და სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის ნაკლოვანებებისა და პრობლემების წარმოჩენას. არსებული მდგომარეობის ანალიზის საფუძველზე განისაზღვრება პრიორიტეტები სიტუაციის შესაბამისი სტრატეგიის არჩევითობისა. ანალიტიკური მასალების ამომწურაობა, მასიურობა, სანდოობა, დამუშავების ხარისხი, კომპეტენტური შეფასებითი დასკვნების მომზადება იძლევა გარანტიას განისაზღვროს ის ძირითადი პრინციპები და ღონისძიებები, რომლებიც აუცილებელია ცალკეული კონკრეტული სტრატეგიების შემუშავებისა და მათი განხორციელების პროცესების ეფექტური მართვისათვის. უპირველეს ყოვლისა სწორედ რეალური სიტუაციის

გამოკვლევა გასცემს პასუხს კითხვებზე როგორი სტრატეგია შევარჩიოთ, რა პერიოდში უნდა განხორციელდეს, რომელი სუბიექტების იქნებიან შემსრულებლები და როგორ განაწილდება პასუხისმგებლობა მათ შორის

2. სტრატეგიის რეალიზაციის ინსტიტუტები და მექანიზმები - სტრატეგიის წარმატებით შესრულების პირობა სახელმწიფო და კერძო პარტნიორობაზე დაფუძნებული სახელმწიფოს, ბიზნესისა და საზოგადოების კომპლექსური, სისტემური და სინქრონული ურთიერთმოქმედება, პრიორიტეტული საინვესტიციო პროექტების განხორციელებაში.

სტრატეგიის რეალიზაციის მექანიზმებს მიეკუთვნება სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამები, რეგიონული და მუნიციპალური პროგრამები, ასევე მსხვილი კომპანიების პროგრამები, რომლებიც მიმართული იქნება მუნიციპალიტეტის კომპლექსური განვითარებისაკენ. სტრატეგიის რეალიზაციის მექანიზმებს ასევე შეიძლება მიეკუთვნოს მსხვილი საინვესტიციო პროექტები, როგორც ქვეყნის ისე საერთაშორისო დონის რესურსების გამოყენებით. მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამით გათვალისწინებული სტრატეგიების განხორციელების ინსტრუმენტებად მიჩნეულ უნდა იქნას ადგილობრივი რესურსების პოტენციალი და სახელმწიფო პოლიტიკის ის სტრატეგიული ამოცანები, რომელთა განხორციელება განსაზღვრულია საშუალო და გრძელვადიანი პერიოდებისათვის, როგორც ტერიტორიული, დარგობრივი ისე სოციალურ-ეკონომიკური მიმართულებით.

3. სტრატეგიების რეალიზაციის პროცესში მუნიციპალიტეტის მასტიმულირებელი მოქმედება - უნდა ითვალისწინებდეს ცალკეული დარგების, ბიზნესის სუბიექტების, მოსახლეობის ინტერესების დაცვას განვითარების თვალსაზრისით და მიმართული უნდა იყოს კონკურენტუნარიანობის უპირატესობის რაციონალურ გამოყენებაზე, სამეცნიერო-ტექნიკური, ფულად-საკრედიტო, საგადასახადო-საბიუჯეტო, სამრეწველო, აგრარული, სოციალური და სხვა მიმართულებების პოლიტიკის გატარებაზე. მუნიციპალიტეტის მიერ სტრატეგიული მართვის განხორციელების ერთ-ერთი უმთავრესი ამოცანაა ქმედებების ისეთი ორგანიზაციული სისტემის ჩამოყალიბება, რომელიც საშუალებას მისცემს უზრუნველყოს საბაზრო ეკონომიკის პრინციპების შეთანხმებების რაციონალური მექანიზმებისა და ფორმების გამოყენება ქვეყნის, რეგიონის და მუნიციპალიტეტის დონეზე ინტერესთა თანხვედრისათვის, სხვადასხვა სუბიექტების მუნიციპალური პროექტების განხორციელებაში ჩართვის მოტივაციებისა და სტიმულირების საფუძვლების განმტკიცებას.

22 ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის ძირითადი სტრატეგიები და ქვე-სტრატეგიები

N	მთავარი სტრატეგიები	ქვე-სტრატეგიები	სტრატეგიული მიზნები	პროექტები
1	სოფლის მეურნეობა	ნიადაგის შემსწავლელი კვლევისა და მონიტორინგის სისტემის ჩამოყალიბება	<ul style="list-style-type: none"> - მიწის ნაყოფიერების გამოვლენა და მიწათსარგებლობის მეცნიერულ კვლევებზე დაყრდნობილი მოდელის ჩამოყალიბება - სასუქების, ბიოპრეპარატებისა და სხვა საშუალებების დოზირებული გამოყენებით სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების საერთო მოცულობისა და საშუალო საჰექტარო მოსავლიანობის ამაღლების ხელშეწყობის პირობების შექმნა. 	<ul style="list-style-type: none"> - სამეცნიერო კვლევითი დაწესებულებებისა და სხვა ნიადაგის შემსწავლელი პროფილის ორგანიზაციების მონაწილეობით ნიადაგის ანალიზის ჩატარება; - ცალკეული ტერიტორიების, მიწის, ნაკვეთების მიხედვით რეკომენდაციათა მონაცემთა ბაზის შექმნა; - ნიადაგის ანალიზის ჩატარების უზრუნველყოფის სტრუქტურის ჩამოყალიბება, რომელიც იმუშავებს პრინციპით დაკვეთა-შესრულება.
		ნიადაგის ანალიზური და კადასტრული რუკების გამოყენების სისტემის ჩამოყალიბება	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის მიზნობრივი გამოყენების სქემის შემუშავება; - მუნიციპალიტეტში არსებული მიწის რესურსების გამოყენების პოტენციური მაჩვენებლის დადგენა; - კადასტრული მონაცემების საფუძველზე სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დარაიონების ეფექტურობის ზრდა 	<ul style="list-style-type: none"> - მიწის კადასტრული მონაცემთა ბაზის შექმნა და მის საფუძველზე საინვესტიციო პროგრამების შემუშავება; - მუნიციპალიტეტის მიწის ფონდის გამოყენების მართვა სხვადასხვა დანიშნულებით - გამოყენების დაბალი პოტენციალის მქონე მიწის ნაკვეთების ათვისება ; - მიწის ფონდის ექსტენსიური და ინტენსიური გამოყენების მეცნიერულად დასაბუთებული თანაფარდობის დადგენა.
		ფერმერთა საკონსულტაციო მომსახურების სისტემის ჩამოყალიბება	<ul style="list-style-type: none"> - სოფლის მეურნეობის სფეროში დასაქმებული სუბიექტების ფერმერული და ოჯახური მეურნეობებისათვის სასწავლო-საკონსულტაციო 	<ul style="list-style-type: none"> - სასწავლო-საკონსულტაციო მუნიციპალური ცენტრის შექმნა და მომსახურების ორგანიზაცია;

			<p>მომსახურების სისტემის შექმნა;</p> <ul style="list-style-type: none"> - აგრობიზნესში მეწარმეთა ცოდნის ამაღლება, თანამედროვე აგროტექნოლოგიების სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის გადამამუშავების და შენახვის ტექნოლოგიების გამოყენების მიმართულებით; - შრომის ნაყოფიერების ამაღლება, მიწის რესურსების აქტიური გამოყენება, მარკეტინგული ინსტრუმენტებისა და მექანიზმების გამოყენება სასოფლო-სამეურნეო წარმოების რენტაბელობისა და კონკურენტუნარიანობის მიღწევის საქმეში. 	<ul style="list-style-type: none"> - სასწავლო-სარეკომენდაციო და სამახსოვრო მასალების მონაცემთა ბაზის მომზადებისა და მიწოდების სისტემის შექმნა; - რეგიონში მოქმედი სამეცნიერო კვლევითი საგანმანათლებლო დაწესებულებების, სახელმწიფო ორგანოების, სპეციალისტი-პრაქტიკოსების თანამშრომლობის ორგანიზაცია მუნიციპალიტეტში სასწავლო-საკონსულტაციო სისტემის ფუნქციონირებაში;
	<p>ახალი კულტურული ჯიშების შემოტანა და ჯიშგანახლების პროცესის ამოქმედება</p>		<ul style="list-style-type: none"> - სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების მოცულობის ზრდა და ხარისხის გაუმჯობესება; - გადამამუშავებელი მრეწველობისათვის სანედლეულო ბაზის გაფართოება; - ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოების გაფართოება; - ჯიშობრივი სიწმინდის დაცვა, ადგილობრივი ისტორიულად ტრადიციული ჯიშების უნიკალური თვისებების გამოყენება გადაშენებისგან დაცვა; - ეკოლოგიურად სუფთა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტირების შესაძლებლობათა გამოვლენა და გამოყენება; - ადგილობრივ, ქვეყნის და მსოფლიო ბაზრებზე ეროვნული პროდუქციის დივერსიფიკაციის პრევენდენტების შექმნა და მოსალხეობის მოხმარებაში იმპორტირებული პროდუქციის ჩანაცვლების გაფართოება ადგილობრივი წარმოების პროდუქციით; 	<ul style="list-style-type: none"> - მემცენარეობის, სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ჯიშების შერჩევისა და გავრცელების შესაძლო ზონების დადგენა; - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ისტორიულად ჩამოყალიბებული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ჯიშობრივი სტრუქტურის ანალიზი და მათი გამოყენების პერსპექტიულობის დასაბუთება; - სასოფლო სამეურნეო კულტურების ნერგების, კალმების, სამირე და გამრავლების სხვა მასალების შემოტანა და გამოცდა; - მუნიციპალიტეტის ტყის მასივებში ველური ჯიშის ნაყოფის მომცემი და სხვა მცენარეული ნედლეულის სახეობების გამოკვლევა და გამოყენების შესაძლებლობათა დადგენა; - საკოლექციო ნაკვეთების და სასათბურე მეურნეობების ობიექტების შექმნა; - ოჯახურ და ფერმერულ მეურნეობებში

				<p>ახალი და გაუმჯობესებული კულტურების გაშენების ხელშემწყობის გარემოს შექმნა;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ახალი ნედლეულის გადამუშავების ტექნოლოგიების შემუშავება და აპრობაცია, მცირე საწარმოთა შექმნა;
		<p>მეზოსტნეობა</p>	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ბუნებრივ კლიმატური პირობებიდან, მეურნეობრიობის ჩამოყალიბებული ტრადიციებიდან და საბაზრო მოთხოვნებიდან გამომდინარე მეზოსტნეობის დარგის განვითარება არსებული რესურსების სრული გამოყენებით; - მეზოსტნეობის დარგის განვითარებაში თანამედროვე ტექნოლოგიების ფართოდ დანერგვით მიწის ინტენსიური გამოყენების უზრუნველყოფა წარმოებული პროდუქციის ეკოლოგიური სისუფთავის, არსებული დონის შენარჩუნებითა და გაუმჯობესებით; - კიტრის, პომიდორის და სხვა ბოსტნეული კულტურების ადგილობრივ პირობებთან ადაპტირებული მაღალ-მოსავლიანი გამორჩეული გემური თვისებების მქონე ნაყოფის მომცემი ჯიშების მასაიურად დანერგვის ხელშემწყობი გარემოს შექმნა, ჯიშობრივი სიწმინდის დაცვა და მონიტორინგი; - ოჯახურ და ფერმერულ მეურნეობებზე საჭირო ნერგების მიწოდების ორგანიზაციით, ნიადაგის განაყოფიერებისა და მცენარეთა დაცვის წესების მოთხოვნათა დანერგვით დარგის განვითარების უზრუნველყოფა; - ბოსტნეულის გადამამუშავებელი რესურსების მოცულობის შესაბამისი სიმძლავრის ობიექტების ამოქმედება, მიღებული მოსავლის ადგილზე მიღებისა და საბითუმო ქსელით ბაზრებზე მიწოდების ორგანიზაცია; - საკოლექციო ნაკვეთების მოწყობა და მეცნიერული კვლევების განხორციელება სათანადო კომპეტენტური 	<ul style="list-style-type: none"> - მეზოსტნეობის განვითარების ხელშემწყობი გარემოს შექმნა; - საადრეო კარტოფილის წარმოება; - საზამთრო ბოსტნეულის წარმოება;

			ორგანიზაციების ჩათვლით;	
		მეციტრუსეობა	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტში მეციტრუსეობის დარგის რეაბილიტაცია-განვითარების პროცესის დაჩქარება; - მუნიციპალიტეტში ოჯახურ და ფერმერულ მეურნეობებში გაშენებული ციტრუსოვანთა ნარგავების შენარჩუნება, მეჩხერიანობის შემცირება, მოსავლიანობის სტაბილიზირება და ნაყოფის ხარისხის ამაღლება; - მეციტრუსეობაში მსოფლიოში გამოცდილი თანამედროვე აგროტექნოლოგიების დანერგვა, დარგის რენტაბელობის ამაღლება; - მეციტრუსეობისათვის მაღალეფექტური მიწის ნაკვეთებისა და ზონების დადგენა და ნარგავების ფართის ოპტიმიზაცია; - ახალი, პერსპექტიული უმეტესად მაღალ მოსავლიანი და საადრეო ჯიშების დანერგვა; - საკოლექციო და სანერგე მეურნეობების შექმნა და მოსახლეობის მომარაგება ციტრუსოვანთა კულტურების ნერგებით; - ციტრუსოვანთა ნაყოფის გადამამუშავებელი საწარმოების უზრუნველყოფა ხარისხიანი ნედლეულით; - ციტრუსოვანთა ნაყოფების გადამამუშავების ტექნოლოგიების გამოყენებით შენახვისა და რეალიზაციის პროცესის გახანგრძლივება; - მოსახლეობის დასაქმების გაფართოება და მათი შემოსავლების ზრდა; 	- მეციტრუსეობის განვითარება
		მეჩაიეობა	<ul style="list-style-type: none"> - მეჩაიეობის დარგის რეაბილიტაცია-განვითარების პროცესის დაჩქარება სახელმწიფოს მიერ განსაზღვრული სტრატეგიული კურსის შესაბამისად; - მუნიციპალიტეტში პრივატიზებული და არაპრივატიზებული მიწების რაციონალური დაგეგმარების განხორციელებით ჩაის წარმოების 	- მეჩაიეობის რეაბილიტაცია და განვითარება

			<p>მოცულობის ოპტიმიზაცია;</p> <ul style="list-style-type: none"> - მეჩაიეობის დარგში დასაქმებული მეწარმე სუბიექტების მიერ ჩაის პლანტაციებისა და გადამამუშავებელი საწარმოო სიმძლავრეების დაბალანსებული თანაფარდობის ჩამოყალიბება; - ნედლეულის წარმოებისა და გადამამუშავების ერთიანი ციკლის ჩამოყალიბების მიზნით ჩაის პლანტაციების შექმნა-გაშენებაში მეწარმეების ხელშეწყობა; - ჩაის ნედლეულის გადამამუშავების ტექნოლოგიების სრულყოფა და გამოშვებული პროდუქციის ასორტიმენტისა და ნომენკლატურის გაფართოება; - ბაზარზე ორიენტირებული საწარმოო პროგრამის ჩამოყალიბება; - სოფლად შრომის უნარიანი მოსახლეობის დასაქმების დონის ამაღლება და ოჯახური ბიუჯეტების გაუმჯობესება; - მუნიციპალიტეტის აგრო ბიზნესში მეჩაიეობის წამყვან დარგად გადაქცევა; 	
		<p>სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დარაიონების ოპტიმიზაცია</p>	<ul style="list-style-type: none"> - მეციტრუსეობისა და მეჩაიეობის კულტურების ნარგავების ქვეშ მოქცეული დეგრადირებული და რეაბილიტაცია-აღდგენას დაუქვემდებარებელი მიწის ნაკვეთების რაციონალური გამოყენების გზების დადგენა; - რელიეფური, ზონალური, ნიადაგობრივი შემადგენლობის და სხვა პარამეტრების შესწავლის გზით მეწარმე სუბიექტების მიერ კუთვნილი მიწების გამოყენებისადმი მეცნიერული რეკომენდაციებისადმი სანდოობის ამაღლება; - ოჯახური და ფერმერული მეურნეობის საკუთრებაში მყოფ მიწებზე ბაზარზე მოთხოვნადი და მაღალ კონკურენტუნარიანი ნედლეულისა და გადამამუშავებელი მრეწველობისათვის პროდუქციის წარმოების სტიმულირების მიღწევა; - მუნიციპალიტეტის სასოფლო-სამეურნეო 	<p>- გამოთავისუფლებული და აუთვისებელი მიწების გამოყენება.</p>

			<p>წარმოებისათვის ვარგისი მიწის რესურსების სხვადასხვა ალტერნატიული და პერსპექტიული კულტურებით დარაიონების მოდელის ჩამოყალიბება უმეტეს წილად რეგიონში გავრცელებული სხვადასხვა სუბტროპიკული კულტურების გაშენების გათვალისწინებით;</p> <ul style="list-style-type: none"> - მიწათსარგებლობის გაუმჯობესება და დასაქმების გაზრდა, მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესება; - სასოფლო-სამეურნეო და არა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების გამოყენების ეფექტური გზების დადგენა; 	
		<p>მევენახეობა- მეღვინეობის განვითარების პოტენციალის გამოყენება</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ადგილობრივი აბორიგენული და ინტროდიცირებული ყურძნის ჯიშების მეცნიერული შესწავლით მევენახეობა-მეღვინეობის განვითარების გააქტიურება და მასშტაბების დადგენა; - საღვინე ყურძნის ჯიშების ცალკეული სახეობების გავრცელება დარაიონების სქემების შემუშავება ცალკეული ზონების პირობებში მოწეული ყურძნის ქიმიურ- ბიოლოგიური შემადგენლობის და მოსავლიანობის, ნედლეულის გამოყენებით მიღებული ღვინო-პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის მაჩვენებლების დადგენა; - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ღვინის პროდუქციის მწარმოებელი ობიექტების ამოქმედების პროექტების შემუშავებისა და განხორციელების მიმართულებით მხარდამჭერი და ხელშემწყობი ღონისძიებების განხორციელება, ადრე არსებული მსგავსი პროფილის საწარმოთა ფუნქციონირების ეკონომიკური ასპექტების შეფასებით; - მოსახლეობაში ოჯახური ტექნოლოგიებით ღვინის დამზადების კულტურის ამაღლება, სწავლება- კონსულტირების, ტექნიკური საშუალებების გამოყენების გაფართოებით დამხმარე საშუალებების 	<p>- მევენახეობა-მეღვინეობის განვითარების პრიორიტეტული მიმართულებები და მასშტაბები</p>

		<p>მიწოდებით და სხვა გზებით;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ოჯახური, საგვარეულო და სახელობითი ღვინოების დამზადების ტრადიციების დამკვიდრება, ღვინის ტურიზმის განვითარება; - ყურძნის სასუფრე ჯიშების მოშენების ხელშეწყობა; - სანერგე მეურნეობების მოწყობის პროექტების განხორციელების ხელშეწყობა და მოსახლეობაზე ნერგების მიწოდების ხელმისაწვდომობის მიღწევა; 	
	<p>სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის გადამამუშავების ტექნოლოგიური უზრუნველყოფა</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ახალი სახის ფუნქციონალური დანიშნულების პროდუქტების წარმოების ტექნოლოგიების შემუშავება; - საერთო და პროფილაქტიკური დანიშნულების ბავშვთა კვების პროდუქტების წარმოების ტექნოლოგიების შემუშავება; - მუნიციპალიტეტში არსებული ნედლეულიდან ახალი სახის კვების პროდუქტების ტექნოლოგიების შემუშავება; - მცენარეული ნედლეულის ბაზაზე ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებების და ბუნებრივი დამატკობლების მიღების ტექნოლოგიების შემუშავება; - აჭარაში გავრცელებული აბორიგენული და ინტროდუცირებული ვაზის ჯიშების გამოკვლევა და მისგან ახალი სახის პროდუქციის შექმნის ტექნოლოგიების შემუშავება; - სუფრის ჯიშის ყურძნის წარმოების ტექნოლოგიების შემუშავება; - ბოსტნეულისა და ბალჩეულის ნედლეულის წარმოების აგროტექნოლოგიების შემუშავება; 	<ul style="list-style-type: none"> - მემცენარეობის პროდუქციის წარმოების ტექნოლოგიების მეცნიერულად დასაბუთებული ვარიანტების გამოყენება; - კვების პროდუქტების დამზადების ოჯახური ტექნოლოგიების შესწავლა და მათი სამრეწველო ობიექტებში გამოყენების შესაძლებლობების დადგენა;
	<p>აგრარული სექტორის სრული მექანიზაცია</p>	<ul style="list-style-type: none"> - სასოფლო-სამეურნეო წარმოების პროცესში ხელით შრომის ხვედრითი წილის შემცირება; - მანქანა ტრაქტორების და სხვა ტექნიკური საშუალებების კოლექტიური გამოყენებისა და მცირე მექანიზაციის ტექნიკური საშუალებების 	<ul style="list-style-type: none"> - სოფლის მეურნეობაში მექანიზაციის დანერგვის პრიორიტეტული მიმართულებები; - აგრო სფეროს ტექნიკური საშუალებებით უზრუნველყოფა და

			<p>მოსახლეობაზე მიწოდების უზრუნველყოფა მისაწვდომ ფასებში (ლიზინგის გამოყენება);</p> <ul style="list-style-type: none"> - სხვადასხვა სახის სერვისული მომსახურების გაფართოება. 	<p>სერვისული მომსახურება;</p> <ul style="list-style-type: none"> - მექანიზაციის ტექნიკური საშუალებების შერჩევის შეძენისა და გამოყენების საცნობარო-სარეკლამო და საშუამავლო მომსახურება.
	მეცხოველეობის დარგის განვითარება	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტში მეცხოველეობის დარგის პოტენციალის ათვისების ხელშეწყობი გარემოს შექმნა; - მეცხოველეობის დარგში ადგილობრივ გარემო-პირობებთან ადაპტაციის უნარის მქონე ჯიშების შემოყვანის და გავრცელების, ადგილობრივი ცხოველთა ჯიშების თანამედროვე მეთოდებით გაუმჯობესების მიღწევა; - მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოების ზრდა ერთ სულ მოსახლეზე; - აჭარის რეგიონში მეცხოველეობის პროდუქტებზე მოთხოვნის მაქსიმალური დაკმაყოფილება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე წარმოებული პროდუქციით; - მეცხოველეობის სულადობის ზრდა, ჯოგის ხარისხობრივი გაუმჯობესება, ჯიშობრივი სრულყოფა, ამ სფეროში თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვის გაფართოება; - მეცხოველეობის პროდუქციის გადამუშავების მცირე საწარმოთა მასტიმულირებელი გარემოს შექმნა . 	<ul style="list-style-type: none"> - მეცხოველეობის განვითარებისა და პროდუქციის წარმოების ოპტიმალური საწარმოო პროგრამის შემუშავება; - მეცხოველეობის დარგის თანამედროვე ტექნოლოგიებით, ტექნიკური საშუალებებით და საკვები ბაზით უზრუნველყოფა; - ზოოტექნია. სასწავლო-საკონსულტაციო და მომსახურების სერვისული სისტემის ჩამოყალიბება; - მეცხოველეობაში საჭირო კადრების მომზადება, გადამზადება და დასაქმება, დარგის მარკეტინგი; 	
	წყლის რესურსები და თევზის სატბორე მეურნეობები	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე წყლის აუზების, დიიდ და პატარა მდინარეების, ნაკადულების რესურსების ათვისებით თევზის წარმოების მოცულობის მნიშვნელოვანი გაფართოება; - თევზის სატბორე მეურნეობის განვითარებისადმი მეწარმეთა ინტერესის მუდმივად მზარდი გარემოს პირობებში ბიზნესის ამ სახეობის მიმართ სახელმწიფო მხარდაჭერის გაფართოება და შესაძლო დახმარების 	<ul style="list-style-type: none"> - თევზის წარმოების ბიზნეს გარემოს შექმნა; 	

			<p>გაწვევის ღონისძიებების შემუშავება;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ქვეყნის ბაზარზე სხვა ქვეყნებიდან შემოტანილი თევზი პროდუქციისადმი კონკურენტუნარიანობის ამაღლება და მოსახლეობის ახალი, ეკოლოგიურად სუფთა კვების პროდუქტებით უზრუნველყოფა; - თევზის პროდუქციის წარმოების ზრდის პერსპექტივებიდან გამომდინარე მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გარკვეული პროფილის გადამამუშავებელი საწარმოს შექმნა(შებოლვა, დაკონსერვება და ა.შ.); - სატბორე მეურნეობის მიმდებარე ტერიტორიებზე ტურისტული მარშრუტების განთავსებისა და კვების ობიექტების მოწყობა, ადგილობრივი ლანდშაფტის მრავალფეროვნების გამოყენებით; 	
		<p>მეფუტკრეობა</p>	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ტყის მცენარეული საფარის, სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მრავალფეროვნების ზონალურ-კლიმატური პირობების და სხვა ხელშემწყობი გარემოს გათვალისწინებით მეფუტკრეობის დარგის განვითარების ხელშეწყობა; - მეფუტკრეობის განვითარების საქმეში სასწავლო-საკონსულტაციო და სერვისული მომსახურების თანამედროვე ფორმებისა და მეთოდების დანერგვით პროდუქციის წარმოების მოცულობის ზრდა და ხარისხის ამაღლება, ფუტკრის ოჯახების შენარჩუნება და გამრავლების უზრუნველყოფა; - თაფლის გადამამუშავების და ფუტკრის ოჯახების სიცოცხლის უნარიანობის და აქტიურობის შენარჩუნების, სკების დამზადების ტექნიკური საშუალებებით უზრუნველყოფის პროგრამების და პროექტების მომზადება; - თაფლის პროდუქციის შეგროვებისა და რეალიზაციის, ფუტკრის ოჯახების ყვავილის სეზონურობასთან დაკავშირებით სხვადასხვა ადგილას გადაყვანის ორგანიზების ხელშემწყობი ღონისძიებების გატარება; 	<p>- მეფუტკრეობის განვითარების რესურსები და პოტენციალი;</p>

	ფერმერული გაერთიანებების შექმნის ხელშეწყობა	<ul style="list-style-type: none"> - დაქსაქსული ოჯახური, სუსტი ან თითქმის არარსებული ფერმერული მეურნეობების წინაშე მდგარი პრობლემების გადაჭრის რესურსების მართვის გაძლიერება; - საკრედიტო კავშირების, მსოფლიოში აპრობირებული, გაერთიანებების, კოოპერატივების და სხვა ფორმების დანერგვა და მის საფუძველზე აგრარული სექტორის სასურველ დონეზე განვითარების შესაძლებლობათა გაზრდა; - აგრარულ სფეროში დასაქმებული მოსახლეობის საკუთრებაში არსებული ფულადი, მატერიალური და შრომითი რესურსების მიმართვა სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის, წარმოების გადამუშავების და რეალიზაციის პროცესში - ტექნოლოგიებისა და ტექნიკური საშუალებების, მიწის დამუშავების, სასუქების, შხამქიმიკატების და სხვა რესურსების გამოყენების ორგანიზაციული სისტემის ჩამოყალიბება; - სამეცნიერო ტექნიკური პროგრესის მიღწევა და სიახლეების დანერგვის მისაწვდომობის გაზრდა. მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესება, სოფლების, სხვა დასახლებული პუნქტების საცხოვრებელი გარემოს, ინფრასტრუქტურის განვითარება; 	<ul style="list-style-type: none"> - ფერმერული მეურნეობების შექმნის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი საფუძვლების შემუშავება; - მოსახლეობის კოოპერატიულ გაერთიანებებში ჩართვის მზადყოფნის დადგენა და განხორციელების ინსტრუმენტების და მექანიზმების განსაზღვრა; - საცდელ-საჩვენებელი მოდელის დებულებით გაერთიანებების ჩამოყალიბება და ფუნქციონირების მონიტორინგი, შემდგომ მთლიანად მუნიციპალიტეტში გავრცელების მიზნით; - მუნიციპალიტეტის მხარდამჭერი პოლიტიკა კოოპერატიული გაერთიანებების შექმნის შესახებ;
	სასოფლო-სამეურნეო ინფრასტრუქტურის განვითარება	<ul style="list-style-type: none"> - სოფლის მეურნეობის საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარების მოდელის ჩამოყალიბება, რომელიც უზრუნველყოფს ეკონომიკური პოტენციალის გამოყენებას და სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებას; - აგრო-სფეროს მდგრადი განვითარება საბაზრო პირობებში. დარგთა კომპლექსი რომელიც ემსახურება სასოფლო-სამეურნეო წარმოებასა და სამრეწველო გადამუშავებას; - სოციალური ინფრასტრუქტურის ძირითადი 	<ul style="list-style-type: none"> - სოფლის მეურნეობის საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის დაბალანსებული განვითარება; - აგრო-სადაზღვევო ბაზრის განვითარება, ქვეყანაში განვითარებადი სადაზღვევო ბიზნესისა და მოქმედი საკანონმდებლო ბაზის გათვალისწინებით; - სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მიმღები პუნქტების ჩამოყალიბება და პირველადი გადამუშავების

			<p>შემადგენლების, საცხოვრებელი სახლების, განათლების ობიექტების, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების, ჯანდაცვის, სავაჭრო და საყოფაცხოვრებო ქსელის ობიექტების დაბალანსებული განვითარება;</p> <p>- საწარმოო ინფრასტრუქტურის განვითარება, ტრანსპორტის, ელექტრო მომარაგების, კავშირგაბმულობის, სამრეწველო ობიექტების ა სხვა სახით;</p>	<p>ინფრასტრუქტურის შექმნა;</p> <p>-სასუქების, შხამ-ქიმიკატების, ბიოპრეპარატების, სხვადასხვა რეაქტივებისა და საშუალებების სავაჭრო ცენტრის შექმნა;</p>
2	მრეწველობა	<p>- სამრეწველო გადამამუშავებელი წარმოების სტიმულირება და განვითარება</p>	<p>- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ნედლეულის, ტყის მცენარეული რესურსების, სამსელი და მინერალური წყლების, ინერტული მასალების, ხე-ტყის რესურსების, ბუნებრივი წიაღისეულის ბაზაზე სხვადასხვა წარმადობის და პროფილის სამრეწველო ობიექტების ქსელი ჩამოყალიბება;</p> <p>- არსებული სამრეწველო ობიექტების პროფილის მიხედვით გაფართოება, მოდერნიზაცია, ტექნიკური გადაიარაღება და ახალი კონკურენტუნარიანი ასორტიმენტისა და ნომენკლატურის პროდუქციის ათვისება;</p> <p>- პროდუქციის ხარისხისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლება - უნარჩენო ტექნოლოგიების დანერგვა,</p> <p>- სამრეწველო ობიექტების რაციონალური გაადგილება, სანედლეულო ბაზასთან მიახლოება და შრომის რესურსების აქტიური გამოყენება.</p> <p>- მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროცესში მრეწველობის დარგის მნიშვნელობის ამაღლება.</p>	<p>- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე გამოვლენილი წიაღისეული რესურსების სახელმწიფო მნიშვნელობის საბადოების ათვისებაში მონაწილეობა;</p> <p>- სამრეწველო ინფრასტრუქტურის განვითარების მუნიციპალური მხარდაჭერა;</p> <p>- მრეწველობის პრიორიტეტული დარგები და ბიზნეს გარემო;</p> <p>- ბოსტნეულის გადამამუშავებელი მრეწველობის განვითარება;</p> <p>- ინერტული მასალების გამოყენების გაფართოება;</p>

		<p>მრეწველობის დარგის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარება</p>	<ul style="list-style-type: none"> -სამრეწველო ობიექტების გაადგილების რაციონალური სქემის შემუშავება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის სივრცობრივი განვითარების სპეციფიურობის გათვალისწინებით; -სამრეწველო ობიექტებისათვის მიწის ფართის გამოყოფის, დაგეგმარების, საწარმოო შენობა-ნაგებობების არქიტექტურისა და დიზაინის შერჩევა; -სამრეწველო საწარმოებისათვის წყალმომარაგების, ენერგომომარაგების, საკომუნიკაციო ქსელებით უზრუნველყოფის, საკანალიზაციო სისტემით აღჭურვის, წარმოებაში გარემოს დაბინძურების შეზღუდვის სისტემების გამოყენების დაგეგმარება; 	<p>-სამრეწველო ობიექტების გაადგილება და საჭირო რესურსებით უზრუნველყოფა</p>
		<p>ბუნებრივი რესურსების სამრეწველო დანიშნულებით გამოყენება</p>	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ბუნებრივ რესურსული ბაზის სრული აღრიცხვის გზით ეკონომიკური პოტენციალის განმტკიცების შესაძლებლობათა გაფართოება; - ბუნებრივი რესურსებისადმი, როგორც არაგანახლებადი რესურსებისადმი რაციონალური გამოყენების პრინციპით მიდგომა ისეთი მახასიათებლების გათვალისწინებით როგორცაა გამოფიტვა, კვლავწარმოებადობა და მოცულობითი შეზღუდვები; - ადგილობრივი ბუნებრივი რესურსების ათვისება-გამოყენების რაციონალური კონცეფციების და პროგრამების შემუშავება, საშუალო და გრძელვადიანი პერიოდებისათვის; - სუბსიდირების და სოლიდარობის პრინციპების გათვალისწინებით ბუნებრივი რესურსების ათვისების მიმართულებებისა და გზების განსაზღვრა, ქვეყნის, რეგიონისა და მუნიციპალიტეტის რეგლამენტირებული ფუნქციების ურთიერთშემავსებლობის გათვალისწინებით; - მუნიციპალიტეტის მხრიდან ინიციატივა და ბრძოლა არსებული რესურსების გამოყენების დაჩქარებისათვის 	<ul style="list-style-type: none"> - ხე-ტყის სასარგებლო წიაღისეულის პოტენციალი და გამოყენება; - თერმული და მინერალური წყლების და ტყის რესურსების გამოყენება; - ევკალიპტისა და სხვა მცენარეული ნედლეულისგან ეთერზეთების წარმოება;

			<p>და სახელმწიფოს მხარდაჭერის გააქტიურებისათვის;</p> <ul style="list-style-type: none"> - სხვადასხვა დონის სახელმწიფო ორგანოების კონსოლიდირებული ძალისხმევის მიღწევა რესურსების ათვისებაზე სინერგიული და კუმულატორული ეფექტის მისაღებად; - ბუნებრივი რესურსების ინვენტარიზაცია და დაჯგუფება ადგილობრივი და ქვეყნის მასშტაბით გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების, ინვესტიციათა საჭირო მოცულობის, მოსალოდნელი ეკონომიკური ეფექტისა და სხვა ნიშნების მიხედვით; - ბუნებრივი რესურსების გამოყენებით მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური უსაფრთხოების, მდგრადობის და კონკურენტუნარიანობის ამაღლება; 	
	სამრეწველო ენერგეტიკული პოტენციალის ზრდა-განვითარება	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე სამრეწველო საწარმოების, საბინაო კომუნალური მეურნეობის, სხვა ობიექტების ენერგო მომსახურების ხარისხის ამაღლება; - ენერგეტიკული მეურნეობის ეკონომიკური მექანიზმების სრულყოფა; - ეკონომიკური ინფრასტრუქტურის მდგრადი მომსახურება და უსაფრთხოება; - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ჰიდროენერგეტიკული რესურსების ათვისების შესაძლებლობათა გამოყენება; - ენერგო დამზოგავი ტექნოლოგიების გამოყენების გაფართოება; - ენერგო უზრუნველყოფის სფეროში ინვესტიციების მოზიდვის ღონისძიებების გატარება; 	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ენერგეტიკული უზრუნველყოფა; - მრეწველობის დარგობრივი სტრუქტურისა და ენერჯის მოხმარების პასპორტების შედგენა და მონაცემთა ბაზის გაფართოება; - ჰიდრო-ენერგეტიკული რესურსები და ობიექტები; 	
3	ინფრასტრუქტურა	საგზაო-სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის სრული რეაბილიტაცია	<ul style="list-style-type: none"> - მყარსაფარიანი გზების საერთო სიგრძის ზრდა; - დასახლებულ პუნქტებში, მთის საძოვრებზე, საკურორტო ადგილებზე მისასვლელი გზების ტექნოლოგიურად დაშვებული ნორმების მიხედვით მოწესრიგება; - ყველა კატეგორიის გზებზე მეწყერული საშიშროების, 	<ul style="list-style-type: none"> - საგზაო ქსელის სტრუქტურის გაუმჯობესება; - გზების საექსპლოატაციო მდგომარეობის შენარჩუნება; - მუნიციპალური და კერძო ტრანსპორტით მომსახურების

			<p>ხიდების დაშლის, ნიაღვრით ჩარეცხვის და სხვა ზემოქმედი ფაქტორების განვითარების აღმკვეთი ღონისძიებების შემუშავება;</p> <ul style="list-style-type: none"> - აქტიური მიმოსვლის გზის მონაკვეთებზე განათების სისტემის მოწყობა, მაჩვენებელი და მარეგულირებელი ნიშნების და ტექნიკური საშუალებების დაყენება; - მგზავრთა გადაყვანისა და და სატვირთო გადაზიდვების ოპტიმალური მარშრუტებისა და ღირებულებების შემამცირებელი პროექტების შემუშავება - მუნიციპალური და კერძო სექტორის სატრანსპორტო მომსახურების დაბალანსებული განვითარება; 	<p>გაუმჯობესება;</p>
	<p>მუნიციპალიტეტის უზრუნველყოფა გამართული წყალმომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემით;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოსახლეობის სასმელი წყლით, საწარმოო და მომსახურების სფეროს ტექნიკური წყლით მომარაგების სრულმასშტაბიანი, ყოვლისმომცველი სისტემის შექმნა; - მოქმედი წყალმომარაგების სისტემის რეკონსტრუქცია, რეაბილიტაცია, დანაკარგების შემცირება. სასმელი წყლის ხარისხის ნორმების დაცვით მიწოდება; - საკანალიზაციო სისტემის ქსელით უზრუნველყოფა მთლიანად ყველა დასახლებულ პუნქტში, კურორტებზე და იალაღებზე სასმელი წყლით მომარაგების უზრუნველყოფა; - სასმელი წყლის გაუვნებელოფისა და გაწმენდის ღონისძიებების დადგენილი რეგლამენტით შესრულება; - ინდივიდუალური სარგებლობის წყალსადენებსა და ჭებში წყლის ხარისხისა და ვარგისიანობის მონიტორინგის განხორციელება; 	<ul style="list-style-type: none"> - სასმელი და ტექნოლოგიური წყლით მომარაგება; - საკანალიზაციო სისტემის ჩამოყალიბება; წყლის გამოყენების აღრიცხვა; - წყალმომარაგების ტერიტორიული პასპორტების შექმნა; 	
	<p>უწყვეტი და ხარისხიანი ელექტროფიკაციის უზრუნველყოფა;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - მოსახლეობისა და სხვა დარგობრივი ინფრასტრუქტურის მდგრადი ელექტრო მომსახურების უზრუნველყოფა; - ელექტრო მომარაგების მეურნეობის გამართული 	<ul style="list-style-type: none"> - ელექტროფიკაციის სისტემის მომხმარებელზე ორიენტაცია; - ელექტრო მომარაგების ინფრასტრუქტურა და ეკონომიკური 	

			<p>მუშაობის უზრუნველყოფი სახაზო და რეგულირების ტენქიკური საშუალებების თანამედროვე მოწყობილობების გამოყენება;</p> <ul style="list-style-type: none"> - მოხმარებული ელექტროენერჯის აღრიცხვისა და საფასურის გადახდის სრულყოფა; - ელექტრო ენერჯის მომარაგების სისტემის ფუნქციონირების მონიტორინგი; 	<p>ასპექტები;</p>
	<p>მოსახლეობის ცხოვრების უსაფრთხოება და საცხოვრებელი გარემოს გაუმჯობესება;</p>		<ul style="list-style-type: none"> - ტექნოლოგიური საშიშროებების პოტენციის მქონე ობიექტების ფუნქციონირებით გამოწვეული ნეგატიური ზემოქმედებისა და ექსტრემალური ფაქტორების მდგომარეობის შემცირება; - გარემოს დაცვისა და საგანგებო სიტუაციების პროფილაქტიკის ღონისძიებებზე დანახარჯებისა და სიტუაციის გაჯანსაღების დინამიკის დადებითი ტენდენციის მიღწევა; - საგანგებო სიტუაციების რაოდენობისა და ნეგატიური შედეგების შემცირება; - დარეგისტრირებულ დანაშაულთა რიცხვის შემცირება, კრიმინოგელური სიტუაციის გაჯანსაღება; - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოსახლეობის იმჰიდროვის რეგულირება და მიგრაციის ტენდენციის შემცირება; - სამეურნეო გამოყენებაში მყოფი ტერიტორიების ნეგატიური ზემოქმედების დონის შემცირება საცხოვრებელ გარემოზე; - ტყე-პარკების, დასვენების და გასართობის ზონების შექმნა; - მუნიციპალიტეტის სივრცობრივი განვითარების რესურსების რაციონალური გამოყენებით ჯანსაღი გარემოს შექმნა; - საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის მიღწევა და კეთილმოწყობის დონის ამაღლება; - მოსახლეობის შემოსავლებისა და კომუნალური გადასახადების თანაფარდობის სასურველი დონის 	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის სივრცობრივი განვითარება; - მოსახლეობის საბინაო პირობების გაუმჯობესება; - სხვადასხვა დანიშნულების სამეურნეო ობიექტებისაგან ტექნოლოგიური საშიშროების საფრთხეების აცილება; - შემის და სხვა საწვავის ალტერნატიული რესურსების გამოყენება, გაზიფიკაციის განხორციელება;

			მიღწევა;	
		სავაჭრო, საყოფაცხოვრებო და სხვა სფეროების განვითარება	<ul style="list-style-type: none"> - პირველადი მოხმარების სამეურნეო საქონლის, კვების პროდუქტების და სხვა საქონლის მოსახლეობისთვის ხელმისაწვდომ და სტაბილურ ფასებში მიწოდების უზრუნველყოფი ჯანსაღი კონკურენციული გარემოს შექმნა გადახდის უნარიანობის გათვალისწინებით; - სავაჭრო ობიექტების მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მოსახლეობის სიმჭიდროვის, დასახლების ტიპის, მოთხოვნის სახეობების მიხედვით განთავსება და მომსახურების კულტურის ამაღლება; - მომსახურების ობიექტების დასახლებულ ტერიტორიებზე რაციონალურად განლაგება, მომსახურების მისაწვდომობა და მაღალი კულტურა; 	<ul style="list-style-type: none"> - საბითუმო და საცალო ვაჭრობა; - საყოფაცხოვრებო მომსახურება; - ეკონომიკური დივერსიფიკაციის გაძლიერება;
მშენებლობა	სამშენებლო პროცესებში მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის ჩართულობა;	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ქალაქთმშენებლობისა და არქიტექტურის თანამედროვე ფორმებისა და მეთოდების გამოყენებით სივრცობრივი განვითარების გაუმჯობესება; - მშენებლობის სფეროს განვითარების მიმდინარე მდგომარეობისა და პერსპექტიული პროგნოზული შეფასებების საფუძველზე ადგილობრივი წარმოების ფაქტორების რესურსების ოპტიმალური გამოყენების მიღწევა; - მუნიციპალიტეტში ადგილობრივი და სხვა სამშენებლო ფირმებისა და ორგანიზაციების მიერ სამუშაოების შესრულებაში ხელშეწყობა; - მუნიციპალიტეტში ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებასთან დაკავშირებული მომიჯნავე დარგების განვითარების აუცილებლობიდან გამომდინარე დარგთაშორისი ინფრასტრუქტურის მოდელის ჩამოყალიბება და ამ გზით ეკონომიკური დივერსიფიკაციის მიღწევა; - სამშენებლო სამუშაოების გაფართოების ხარჯზე 	<ul style="list-style-type: none"> - სამშენებლო ობიექტებზე ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმება; - სამშენებლო ობიექტების ადგილობრივი სამშენებლო მასალებით უზრუნველყოფა; - მშენებლობის პროცესის მართვა; - მშენებლობის დარგის სპეციალისტების მომზადება-გადამზადება. 	

			<p>მუნიციპალიტეტში ჯანსაღი საცხოვრებელი გარემოს შექმნის ხელშეწყობა;</p> <p>- მოსახლეობის დასაქმების გაფართოება და მშენებლობის სფეროს კვალიფიციური სპეციალისტების მომზადებაზე ხელშეწყობა;</p>	
4	განათლება	განათლების ხარისხის გაუმჯობესება	<ul style="list-style-type: none"> - საქართველოს განათლების სამინისტროს მიერ განსაზღვრული რეფორმების გატარებით მასწავლებელთა სერთიფიცირება- გადამზადების და პროფესიული საქმიანობის განხორციელების ხელშეწყობი გარემოს შექმნა; - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ყველა კატეგორიის სკოლების მატერიალურ ტექნიკური ბაზის თანამედროვე დონეზე მოწყობა; - სასწავლო პროცესის მაღალ დონეზე წარმართვა, უმაღლესი აკადემიური მოსწრების მქონე მოსწავლეთა კონტინენტის ზრდა; - უმაღლეს და საშუალო პეციალური განათლების მიღების ინტერესის სტიმულირება და ჩარიცხულთა რაოდენობის ზრდა; - მუნიციპალური ბიუჯეტის სოციალური დატვირთვის გაძლიერება განათლების სფეროს მიმართულებით; - ბავშვთა და მოზარდთა სპორტულ გამაჯანსაღებელი ობიექტებით უზრუნველყოფის დონის ამაღლება; - სკოლებში ერთ ცვლიან სასწავლო რეჟიმში მოსწავლეთა ადგილებით უზრუნველყოფა; - სკოლამდელი ასაკის აღსაზრდელთა უზრუნველყოფა ბაგა-ბაღებით; 	<ul style="list-style-type: none"> - უმაღლესი და საშუალო პროფესიული განათლება; - სკოლამდელი ობიექტებით აღზრდის უზრუნველყოფა, სკოლების სასკოლო ობიექტების მატერიალურ ტექნიკური ბაზა და საკადრო უზრუნველყოფა;
	კულტურა	- კულტურის სფეროს ინფრასტრუქტურის განვითარება	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტში ისტორიულად ტრადიციული ხალხური შემოქმედების გაფართოება; - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე კინო დარბაზების კულტურის სახლების, თეატრების, თანამედროვე არქიტექტურისა და დიზაინის მოთხოვნების შესაბამისად ახლის აშენება და არსებულის 	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტში კულტურის სფეროს განვითარება; - ხალხური შემოქმედების ხელშეწყობა; - კულტურის სფეროს მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფა და საკადრო უზრუნველყოფა;

			<p>მოწესრიგება. მათში დასაჯდომი ადგილების საჭირო რაოდენობის შექმნა;</p> <ul style="list-style-type: none"> - მუზეუმების ბიბლიოთეკების ქსელის განვითარება; - მუნიციპალიტეტში ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის წარმოჩენა. დამთვალიერებელთა და მკითხველთა მოზიდვა; - ქორეოგრაფიული და სიმღერის ანსამბლების და შემოქმედებითი კოლექტივების ჩამოყალიბება და ფუნქციონირებაში ხელშეწყობა; - ისტორიულ-ეთნოგრაფიული და სამეწრემო საქმიანობის ტრადიციების წარმოჩენა და ტურიზმის რესურსებად გამოყენება; 	- კულტურა და ტურიზმი
5	კომუნიკაცია	საკომუნიკაციო სისტემის განვითარება და მისი ინტეგრაცია საერთაშორისო ქსელებში;	<ul style="list-style-type: none"> - სატელეფონო-სახაზო და მობილური კავშირების სისტემის ქსელებით მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის დაფარვა და მომსახურების არჩევითობის შესაძლებლობების გაფართოება, მისაღები ტარიფები და ხარისხი; - ინტერნეტისა და სატელევიზიო მომსახურების სხვადასხვა ქსელების და არხების მოქმედების გავრცელება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე; - მოსახლეობის გადახდისუნარიანობის შესაბამისი ტარიფებით. 	<ul style="list-style-type: none"> - სატელეფონო კავშირები; - ინტერნეტი და ტელე-მაუწყებლობა.
6	ჯანდაცვა	სამედიცინო ინფრასტრუქტურის და მომსახურების მიწოდების განვითარების ხელშეწყობა;	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ჯანდაცვის სისტემის თანამედროვე დონეზე განვითარების, განლაგებისა და მასში მაღალკალიფიციური მომსახურების უზრუნველყოფა; - მუნიციპალიტეტში სხვადასხვა სახის სამედიცინო მოსახურების ადგილზე მიღების ხვედრითი წილის ამაღლება, ქვეყნის შიგნით და მის ფარგლებს გარეთ სამკურნალოდ წამსვლელთა ხვედრი წილის შემცირება; - დაფინანსების ყველა შესაძლო წყაროებიდან ერთ მცხოვრებზე საბიუჯეტო დანახარჯების გაფართოება 	<ul style="list-style-type: none"> - სამედიცინო მედპერსონალი, მაღალკვალიფიციური მომსახურება; - ჯანდაცვის ინფრასტრუქტურის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა;

			<p>მუნიციპალიტეტის დონეზე;</p> <ul style="list-style-type: none"> - მრავალშვილიანობის ხელშეწყობა და დაბადებულთა ჯანმრთელობის შენარჩუნება, მოსახლეობაში სიკვდილიანობის შემცირება, საშუალო ასაკის გახანგრძლივება; - მოსახლეობის ჯანსაღი ნაწილის რიცხოვნობის ზრდა; - კვალიფიციური კადრების მოზიდვა და დამაგრება; - სამედიცინო ობიექტების ტექნიკური აღჭურვილობის დონის ამაღლება; 	
		მოსახლეობის უფლებების დაცვა	<ul style="list-style-type: none"> - მსოფლიოში აღიარებული ნორმებისა და საქართველოს კანონმდებლობის გათვალისწინებით ადამიანთა უფლებების დაცვის გაფართოება; - ჯანდაცვის პოლიტიკისა და პროგრამების განხორციელების პროცესში ადამიანთა უფლებების მხარდაჭერა; - საქართველოს კანონის „პაციენტთა უფლებების შესახებ“ მოთხოვნათა სრულად განხორციელება 	- სამედიცინო უფლებების დაცვის გარანტიები და მონიტორინგი;
7	ბუნებრივი გარემო და რესურსები	ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება და კვლავ წარმოება;	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მცენარეული წიაღისეულის მიწის, წყლის და სხვა რესურსების რაციონალური გამოყენების სქემების შემუშავება; - ყველა სახის რესურსების ბუნებრივი და ხელოვნური კვლავ წარმოების პროცესებზე ხელშეწყობა მეცნიერული მიდგომების გამოყენებით; 	- რესურსების, გამოყენება, კვლავ წარმოება;
		თერმული და მინერალური წყლების გამოყენება	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე თერმული და მინერალური წყლების ქიმიური შემადგენლობის, ტემპერატურის, დებეტის, გამოყენების სასარგებლო თვისებების და სხვა მაჩვენებლების შესახებ მეცნიერული შესწავლის საფუძველზე საინფორმაციო მონაცემთა ბაზის შექმნა, არსებული წყაროების სრული ინვენტარიზაცია; - მინერალური და თერმული წყლების გამოყენების სრული პოტენციალის განსაზღვრის მიზნით ჯანდაცვის, ტურიზმის, სამეცნიერო-კვლევითი და 	- თერმული და მინერალური წყლების რესურსების ათვისება;

			<p>საგანმანათლებლო დაწესებულებების, ბიზნესის სუბიექტების ჩართვა ათვისების პროექტებისა და პროგრამების მომზადების პროცესში;</p> <ul style="list-style-type: none"> - დასვენების და სამკურნალო-პროფილაქტიკური მიზნით ტურისტთა და მოსახლეობის მოზიდვისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის განვითარების პროგრამებისა და პროექტების შემუშავება და განხორციელება ცალკეული წყლის რესურსების სპეციფიურობის გათვალისწინებით; - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ისტორიულად ტრადიციული სახალხო მედიცინის დონეზე სამკურნალო წყლების (ე.წ. აბანოების) აღწერა, გამოვლენა და გამოყენების შესაძლო მიმართულებების დადგენა; - სხვადასხვა მინერალური წყლების წყაროების შესწავლა და გამოყენების მიმართულებების დადგენა როგორც სამკურნალო პროფილაქტიკური დანიშნულებით ასევე სასმელად, „კოკოტარურის წყლის უნიკალური და სასარგებლო თვისებების ფართოდ რეკლამირება; 	
		<p>სტიქიური უბედურებებისაგან გარემოს დაცვითი ღონისძიებების გაფართოება</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ბუნებრივ-სტიქიური მოვლენების განვითარების პოტენციური მდგომარეობის მონიტორინგის გზით გამომწვევი ფაქტორების გამოვლენა და საჭირო ღონისძიებების დაგეგმვა; - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე სტიქიური მოვლენების შესაძლო განვითარების რუკების შედგენა, მოსახლეობის საშიში ზონებიდან უსაფრთხო ტერიტორიებზე განსახლება და საჭირო საცხოვრებელი გარემოს შექმნა; - სტიქიური უბედურებების თავიდან აცილების პრევენციული ღონისძიებების გატარების მიზნით მუნიციპალიტეტის, რეგიონული და ცენტრალური სახელმწიფო ბიუჯეტების, საერთაშორისო დახმარებების რესურსების ეფექტური გამოყენება; 	<p>- უსაფრთხო საცხოვრებელი გარემო და საგანგებო სიტუაციების შემცირება;</p>

			- ბუნებრივ სტიქიური მოვლენების შემცირების ტენდენციების მიღწევა;	
8	ტურიზმი	ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი სამოქმედო გეგმის შემუშავება და ტურისტული პროდუქტების ფორმირება	- ტურისტული რესურსების რეალური პოტენციალის გამოვლენა; - ტურისტული პროდუქტებისა და ტურისტული მარშრუტების შემუშავების საფუძვლების მომზადება; - მუნიციპალიტეტის ტურისტული რესურსების ათვისებისათვის დაინტერესება ინვესტორთა მხრიდან და კონკრეტული პროექტებისა და პროგრამების განხორციელების გაფართოების დაჩქარება; - ტურისტული რესურსებისადმი ქვეყნის შიგნით და მის ფარგლებს გარეთ ინფორმაციის მიწოდების გაფართოება;	- მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების საკითხებზე მომუშავე სტრუქტურის ჩამოყალიბება; - ტურიზმის პერსპექტიული მიმართულებების იდენტიფიკაცია და მათი განვითარების პროგრამების შემუშავება;
		ტურისტული ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება	- ტურისტული რესურსების ადგილმდებარეობის, ისტორიული-კულტურული ღირებულებების და სხვა მახასიათებლების მიხედვით ტურისტულ მარშრუტებში ჩართვის ასპექტების დადგენა; - რესურსების ტურისტულ ინდუსტრიაში გამოყენებისათვის წინასწარ მოსამზადებელი სამუშაოების დაგეგმვა; - თითოეული ტურისტული ობიექტის გამტარუნარიანობის, დაცვის, გამოყენების რეგლამენტირებული რეჟიმების დადგენა;	- ტურისტული ობიექტების რეაბილიტაცია-კონსერვაციის გეგმის შემუშავება-განხორციელება; - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ტურისტული ნაკადების გადაადგილების მარშრუტების კეთილმოწყობა სათანადო ობიექტებითა და საშუალებებით; - ტურისტთა განთავსების, კვების და მომსახურების სხვა სახეობების ობიექტებით უზრუნველყოფა. - სასოფლო ტურიზმი;
		კვალიფიციური კადრების ფორმირება ტურისტულ სექტორისათვის	- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ტურიზმის ცალკეული სახეობების შესაძლო გამოყენების მქონე რესურსების გამოკვლევა და ათვისების მიზანშეწონილობის განსაზღვრა; - რეკრეაციული, საქმიანი, სპორტული, ექსტრემალური, მიზნობრივი, ლანდშაფტის და სხვა ჯგუფის ტურიზმის ცალკეული სახეობების განვითარების რეალური მასშტაბების შესაბამისი მაჩვენებლების	- მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლების ხელშეწყობა სასოფლო ტურიზმის განვითარებისა და ტურისტების მომსახურების საკითხებთან დაკავშირებით; - ტურისტული დარგის სხვადასხვა პროფესიის მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების მომზადება.

		დადგენა;	
	ტურისტული პოტენციალის პრომოუშენი და სარეკლამო-საინფორმაციო საქმიანობის სამოქმედო გეგმის შემუშავება	<ul style="list-style-type: none"> - სასტუმრო მეურნეობის ქსელის განვითარების მასშტაბების, ტერიტორიაზე განლაგების სტრატეგიული სქემების შემუშავება; - ტურისტული ნაკადების გადახდისუნარიანი კატეგორიების მიხედვით სასტუმროთა და განთავსების სხვა სუბიექტების მშენებლობის მუნიციპალური პოლიტიკის განხორციელების რესურსული უზრუნველყოფა; - ტურიზმის განვითარების შესაძლო მასშტაბების შესაბამისად სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების, გადამუშავებისა და მიწოდების მოცულობითი მაჩვენებლების დაბალანსება; - ტურისტული ნაკადების მოთხოვნების დაკმაყოფილება ეკოლოგიურად სუფთა ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უაფრთხო პროდუქციით; - აგრო-ბიზნესის განვითარება, წარმოებული პროდუქციის ასორტიმენტისა და ნომენკლატურის ორიენტაცია ტურისტთა მოთხოვნაზე, ეროვნული პროდუქტების ხვედრითი წილის უპურატესობა საერთო მოხმარებაში; 	სარეკლამო/PR სტრატეგიის წარმოება
	თანამშრომლობა სტეიქჰოლდერებთან		- სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა.
9	მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა	<ul style="list-style-type: none"> - მუნიციპალიტეტის დონეზე მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების პრიორიტეტული მიმართულებების განსაზღვრა; - მუნიციპალიტეტში სათათბირო სკანსულტაციო ჯგუფების შექმნა ბიზნეს სფეროსთან ურთიერთობების პრობლემებზე მუშაობისათვის; - საკუთრების უფლებების დაცვისა და ქონების გამოყენების, საინვესტიციო რისკების დამზღვევი მექანიზმების ამოქმედება; 	<ul style="list-style-type: none"> - მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების დარგობრივი სტრუქტურის უზრუნველყოფი რესურსები; - მუნიციპალიტეტის სტრატეგია მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებაში;

			<ul style="list-style-type: none"> - პროექტების განხორციელებაში საკრედიტო რესურსების მოძიებისა და მუნიციპალური საკუთრების პრივატიზაციის შედეგად პოლიტიკის გატარება; - მუნიციპალური შესყიდვების გაფართოება მცირე და საშუალო ბიზნესის სუბიექტებიდან; - საჭირო საკანონმდებლო ნორმატიული აქტების დაჩქარებული წესით მიღება და ბიუროკრატიული ბარიერების მინიმუმამდე დაყვანა; 	
	საინფორმაციო-საკონსულტაციო და აუდიტური გარემო	<ul style="list-style-type: none"> - სწავლებისა და კონსულტირების გააქტიურება და ინფორმაციული მხარდაჭერა; - ცალკეული დარგების საინვესტიციო მიმზიდველობის გამოვლენა; - წარმოების ფაქტორების საჭირო მოცულობით გამოყენების გარემოს გაუმჯობესება; - მეწარმეთა უფლებების დაცვის მონიტორინგი; - პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლება; - მარკეტინგული პოლიტიკის განხორციელება; 	<ul style="list-style-type: none"> - კონსულტაცია-სწავლება აუდიტი; - საგრანტო და სატენდერო ფონდის შექმნა, საბანკო ვაჭრობა; 	

22.1 სტრატეგიები

22.1.1 სივრცითი დაგეგმარება

- ტერიტორიათა სივრცითი ტერიტორიული მოწყობის დაგეგმარება და ეკონომიკური მოდელირება

მიზანი: მუნიციპალიტეტების სივრცით ტერიტორიული დაგეგმარების შედეგად ეკონომიკური ეფექტიანობის ოპტიმიზება და განვითარების სტრატეგიული გეგმების რეალიზაციის რისკების შემცირება.

პრობლემის აღწერა: წარმოდგენები მუნიციპალიტეტების ბუნებრივი პირობებისა და ეკონომიკური პოტენციალის შესახებ ხშირ შემთხვევაში დანაწევრებული და აცდენილია. დანაწევრებულ წარმოდგენებში მოიაზრება ინფორმაციის კორელირების საკმაოდ დაბალი ხარისხი და ურთიერთკავშირის შეზღუდული შესაძლებლობები. რაც არსებითი გარემოებაა იმ ფონზე, როდესაც მიმდინარეობს მუშაობა მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საკითხებზე, როგორც დარგთაშორისი და შიდადარგობრივი ვერტიკალის ფარგლებში, ისე მუნიციპალიტეტთაშორისი თანამშრომლობის გაღრმავების მიმართულებით. სიტუაციის დამატებით ხარვეზს ხშირ შემთხვევაში თავმოყრილი ინფორმაციის აცდენილი შინაარსი და უზუსტობაც წარმოადგენს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, დგება საჭიროება ტერიტორიების სივრცითი დაგეგმარების მიმართულებით კომპლექსურ ღონისძიებათა განხორციელებისა. ტერიტორიათა ამგვარი კოდირებული ოპტიმიზება სტრატეგიულ ღონისძიებათა ნუსხაში გაადვილებს ეკონომიკური მოდელირების მეთოდების ოპტიმიზაციის პროცესს და არასწორი პროგნოზირებისაგან ერთგვარი მზღვეველი რგოლიც იქნება არაპირდაპირი ფუნქციით.

ხედვა: სივრცით-ტერიტორიულ სქემაში მუნიციპალიტეტის მაღალვალიდური განთავსება და გლობალურ ქსელში მისი მხარდაჭერა არსებითად გაზრდის სწორ წარმოდგენებს მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური პოტენციალის და შესაბამისად მოსალოდნელი საქმიანი აქტიურობის შესახებ. ტერიტორიის შესახებ გაზრდილი საქმიანი ცნობადობა და სტრატეგიული ინფორმაციის კომპლექსურობა საქმიანი ნაკადების მხოლოდ მიზანმიმართულ მოძრაობას უზრუნველყოფს, რაც მნიშვნელოვანი დროითი და საიმეო დანარხარჯი იქნება მუნიციპალიტეტისათვის და ეკონომიკური სტიმული კაპიტალის მფლობელთათვის.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისთვის:

- ადგილობრივი ორგანიზაციების (სამთავრობო და არასამთავრობო სექტორის) ურთიერთთანამშრომლობისათვის კოალიციის შექმნა;
- რეალიზაციის გეგმის შემუშავება, დროის გრაფიკისა და ბიუჯეტის ნაწილის ჩართვით;
- კოალიციის წევრებისათვის ფუნქცია-მოვალეობების დელეგირება;
- შიდაკოალიციური სამუშაო პროცესისათვის ანალიტიკური კომუნიკაციის სივრცის უზრუნველყოფა;
- არსებული სტატისტიკური ინფორმაციის ვალიდობის გადამოწმება არსებით ნაწილში;

- სოციალური და ეკონომიკური შინაარსის ინფორმაციის კლასიფიკაცია-კოდირება;
- სოციოლოგიური კვლევების დაგეგმვა-განხორციელება სტატისტიკური ინფორმაციის დეფიციტის გარკვეულწილად შესავსებად;
- ოპტიმიზაციის პროცესის განვრცობა აკადემიურ სივრცეში;
- შედეგების მათემატიკურ-კომპიუტერული მოდელირება;
- სიცვრით-არქიტექტორული გეგმის ოპტიმიზებული ელექტრონული და ბეჭდური რუკების/ატლასების შექმნა;
- ინფორმაციის განთავსება საიტებზე;
- სოციალური მედით გვერდების შექმნა/მენეჯმენტი;
- სტეიქჰოლდერებს შორის ინფორმაციის გავრცელება;
- პოტენციურ აუდიტორიასთან წვდომის მექანიზმების დამუშავება;
- უკუკავშირის მექანიზმის ამოქმედება და ადგილობრივი სტრუქტურული დანაყოფების მომზადება კომუნიკაციისათვის.

მოსალოდნელი შედეგები:

- ინფორმაციული ხარვეზების ზუსტი იდენტიფიცირება;
- თავმოყრილი ინფორმაციის სანდობის სწორი შეფასება;
- რესურსების სრული პოტენციალის კუმულაცია კომპიუტერული დამუშავებისათვის ხელმისაწვდომად;
- სივრცით-ტერიტორიული მოდელირების ეკონომიკური პროგნოზირებისათვის ელექტრონული მეთოდების გამოყენება და შედეგად გაზრდილი სანდობა;
- პროგნოზირებისა და შეფასებისათვის მოქნილი ციფრული და ბეჭდური რუკების/ატლასების არსებობა;
- ტერიტორიათა საერთაშორისო ცნობადობის გაზრდა და ალტერნატიული ხერხებით ინტერესის გაჩენის შემთხვევაში ელექტრონულად მათი იდენტიფიკაციის შესაძლებლობა საქმიანი აუდიტორიისათვის;
- საქმიანი ნაკადების დახარისხება უფრო კონკრეტული ინტერესებით;
- საქმიანი იმიჯის ფორმირება/გაღრმავება;
- სამომავლო ეკონომიკური და სოციალური ორიენტირებისათვის არსებული აქტივობისა და შესაძლებელის შესადარისობის ეფექტურად ფლობა ანალიზისათვის;
- კვალიფიკაციის დაგროვება სტრატეგიული მიმართულებით ეკონომიკურ და სივრცით-არქიტექტორულ მოდელირებაში, რაც მნიშვნელოვანი დეფიციტური რესურსია ყველა მუნიციპალიტეტში.

22.1.2 სოფლის მეურნეობის განვითარება

- ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ნიადაგების კვლევით-შემსწავლელი სისტემის ჩამოყალიბება

მიზანი: მიწის რენტაბელობის გაზრდა და სამეურნეო-საწარმოო პროცესის ეფექტური დაგეგმარებისათვის ინფორმაციულად მოქნილი სივრცის უზრუნველყოფა.

პრობლემის აღწერა: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში სოფლის მეურნეობის განვითარება ძირითადად ექსტენსიური ხასიათისაა. ნიადაგის საკვები ნივთიერებებით გამდიდრების პროცესი არ ეფუძნება კვალიფიციურ აგრო-სამეცნიერო ცოდნას, რის ხარჯზეც ნიადაგის კვების პროცესი იქნებოდა მიმართული მოსავლიანობის გაზრდისა და საკუთრივ ნიადაგის ნაყოფიერების ამაღლებისაკენ. არასრულყოფილი სამეურნეო ქცევა კი კიდევ უფრო აღრმავებს ეროზიული ნიადაგების გადახრას და დაბალნაყოფიერი მიწების გადაზრდას დეგრადირებულ კატეგორიაში.

ერთ-ერთი არსებითი მიზეზი, რომელიც დაბალმოსავლიანობას განაპირობებს, სწორედ, ნიადაგის კვებითი ღირებულებების ბალანსის არასწორი შევსება და მართვაა. ნიადაგის არასწორი მოვლა არსებით გავლენას ახდენს მოსავლის სასაქონლო თვისებებზე და უკიდურეს შემთხვევაში ირღვევა ეკოლოგიური მდგრადობაც. სამეურნეო აქტივობების სანდოობის წინასწარი შეფასება კი მაღალრისკიანი მეურნეობების პირობებში განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია. ამგვარად, შინამეურნეობები ფინანსურად მეტად დასტაბილურდებიან. ამ წინაპირობის გამართული ქმედუნარიანობის პირობებში ნელ-ნელა აქტიურად ჩაერთვება საბაზრო აგენტების პროგნოზირების ელემენტები, რაც კონკურენტული დარგობრივი განვითარებისათვის მეტად აუცილებელი ეკონომიკური მდგომარეობაა.

ხედვა: ნიადაგების სამეურნეო და ბიო-ქიმიურ მახასიათებლებზე სრულფასოვანი ინფორმაციის ფლობა გაზრდის სამეურნეო პროცესის დაგეგმარებაზე წარმოდგენების რეალურობას და ხელს შეუწყობს როგორც წარმოების მოცულობის გაზრდას, ისე სამეურნეო ინოვაციების დანერგვას. რისი არაპირდაპირი შედეგიც იქნება შინამეურნეობების შემოსავლების ზრდა ფერმერებში სამეურნეო კულტურის ჩამოყალიბების პარალელურად და ბაზარზე ადგილობრივი წარმოების პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ნიადაგის ანალიზის ლაბორატორიის ჩამოყალიბება და აღჭურვა;
- ლაბორატორიისათვის კვალიფიციური პერსონალის მომზადება-გადამზადება;
- გლეხებისათვის ნიადაგის ანალიზისა და კვლევების საჭიროებების შესახებ სწორი საინფორმაციო-საგანმანათლებლო კამპანიის წარმოება;
- გლეხების გადახდისუნარიანობის ამაღლებისა და ლაბორატორიული ანალიზის ჩატარების გამარტივების მიზნით, მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის მხრიდან გარკვეულ ეტაპამდე ერთგვარი მაკავშირებელი რგოლის ფუნქციის შესრულება ხარჯების დაფარვაზე საშეღავათო პერიოდების დაწესების მეშვეობით;
- ანალიზის შედეგებთან ერთად ადეკვატური კონსულტაციების მიწოდების უზრუნველყოფი მექანიზმის ჩამოყალიბება და გამართვა;
- გლეხების/ფერმერების ორიენტირება შესატყვის ჯიშებსა და კულტურებზე სამეურნეო გადაწყვეტილებების ეფექტურობის ხელშესაწყობად;

- საინფორმაციო აქტივობებისათვის, მ.შ. ტრენინგებისათვის ტრენერ-პერსონალის მომზადება/გადამზადება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- ლაბორატორიის შექმნა ხელს შეუწყობს ნიადაგების ანალიზის ხელმისაწვდომობის ზრდას და სამეურნეო პროცესში არსებული სტაგნაციის შეჩერებას;
- ამალდება გლეხის ინფორმირებულობის ხარისხი საკუთარი შინამეურნეობების პოტენციალის ოპტიმალური ათვისების მიმართულებით;
- გაიზრდება სამეურნეო პროცესის დაგეგმარების ეკონომიკური ეფექტიანობა;
- შენარჩუნდება და ამალდება ნიადაგების ნაყოფიერება და სტრუქტურა;
- ამალდება ნიადაგის ეკოლოგიური დაცვის ხარისხი;
- გაიზრდება კულტურათა მოსავლიანობა;
- ხელი შეეწყობა ნიადაგის დაცვის მსოფლიოში ადაპტირებული სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკის დანერგვას;
- სტრატეგიის რეალიზება ერთ-ერთი არსებითი ნაბიჯია საერთაშორისო აგრარული სტანდარტების ადგილობრივ მეურნეობებში გადმოტანის მიმართულებით;
- გრძელვადიან პერიოდში შესაძლებელი იქნება მეცნიერებატევადი სერვისების მიწოდების პრაქტიკის დანერგვა.

- ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტისათვის ნიადაგური ანალიზური რუკების შექმნა

მიზანი: ადგილობრივი მიწათმოქმედების ეფექტიანობის და სარგებლის გაზრდის მიზნით ნიადაგის თემატური რუკების შექმნა გეო-ეკოლოგიურად მგრძობიარე ტერიტორიების დასადგენად (ნიადაგის - ნიადაგური რუკა, მ.შ. ბონიტეტის ქულებით, ნიადაგის ეროზირებული რუკა; რელიეფი - ფერდობის დახრილობისა და ექსპოზიციის კლასების რუკები; კლიმატური, მცენარეული საფარის და საინტერპრეტაციო რუკები - მაღალი მგრძობელობის განსაზღვრის, წყლისმიერი და ქარისმიერი ეროზიის, მჟავე ნიადაგების, საკვები ნივთიერებების სიღარიბისა და დამლაშებისაკენ მიდრეკილებისათვის).

პრობლემის აღწერა: სოფლის მეურნეობაში მნიშვნელოვანი სტრუქტურული ცვლილებებისათვის აუცილებელია კაპიტალის მნიშვნელოვანი რაოდენობა, განსაკუთრებით ფინანსური რესურსის, რომელიც მუნიციპალიტეტში ერთ-ერთი ყველაზე დეფიციტურია და რომლის აკუმულაციის პროცესიც ბევრად გართულებულია. სწორედ ამიტომ, ძირეულ ცვლილებებზე აქცენტირებისას, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ფინანსური რესურსის მუნიციპალიტეტის გარე წყაროებიდან მოზიდვა. ასეთ სიტუაციაში, კაპიტალის მიზნობრივი მოძრაობის დასაწყებად, აუცილებელია შესაბამისი ინტერესის ფოკუსირებისათვის საინფორმაციო სივრცის მომზადება. ინტერესის მსგავსი ფოკუსი, არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე და

ზოგადად სოფლის მეურნეობის დარგობრივი სპეციფიკის გათვალისწინებითაც, პრიორიტეტულად მიწის რესურსზე მოდის.

აუცილებელია მუნიციპალიტეტში არსებული სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების და განსაკუთრებით სახნავ-სათესი ფართობების შესახებ თემატურად დახარისხებული ნიადაგური ჭრილების აღწერა და მათი კარტოგრაფიული ჩანაწერების გაკეთება ეფექტიანობისა და სარგებლის ოპტიმიზაციის თვალსაზრისით. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ჭრილები აღებული იქნეს მცირე მასშტაბით (ვიდრე ეს გაკეთდა საბჭოთა კავშირის პერიოდში 1:500000). აგრეთვე უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ამ ინფორმაციაზე დაინტერესებული პირებისათვის მაღალი ხელმისაწვდომობა.

ხედვა: ნიადაგური ანალიზის რუკების შედგენა ხელს შეუწყობს მუნიციპალიტეტის ნიადაგების შემდგომში უფრო დეტალურ ანალიზს. მოხდება სპონტანური მეურნეობების აღმოფხვრა. დაინტერესებული პირებისათვის დამაბრკოლებელი ფაქტორების შემცირება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- სამუშაოების განხორციელების პროექტის შემუშავება;
- პროექტის ფინანსური უზრუნველყოფა დონორ ორგანიზაციებთან და სახელმწიფო ბიუჯეტთან ურთიერთობით;
- მეზობელ მუნიციპალიტეტებთან თანამშრომლობის გეგმის შემუშავება;
- შესაბამისი კვალიფიკაციის მქონე კადრების მოძიება;
- რუკების ელექტრონული ბაზების შექმნა;
- მიწის ღირებულების დადგენა (რომელშიც უნდა აისახოს მიწის სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოყენების პერსპექტივა).

მოსალოდნელი შედეგები:

- გაადვილდება ნიადაგის სელექცია, როგორც პოტენციური ინვესტორისათვის, ასევე ცენტრალური თუ მუნიციპალური დარგობრივი პრიორიტეტების განსაზღვრისათვის;
- სრულფასოვანი ინფორმაცია აუთვისებელ ნიადაგებზე გახდება ხელმისაწვდომი;
- დაჩქარდება მიწის პრივატიზების პროცესი და ხელი შეეწყობა მიწის ბაზარის ჩამოყალიბებას;
- მოხდება მიწების დიდი ნაკვეთის კონსოლიდირება კონკრეტული მიწის მესაკუთრეების ხელში, რაც საბოლოო ჯამში, განაპირობებს აგრარული წარმოების ზრდას და ხარჯების შემცირებას;
- მისცემს ბიძგს ბაზრის მოქცევას ნიადაგის კაპიტალიზაციის მიმართულებით.

- **ფერმერთა საკონსულტაციო მომსახურების სისტემის ჩამოყალიბება**

მიზანი: აგრო-სამეცნიერო ცოდნის მიწოდება მოსახლეობისათვის საკუთრებაში არსებული მეურნეობების მართვის ეფექტურობის ამაღლებისათვის.

პრობლემის აწერა: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში სამეურნეო სამუშაოები მეტწილად კვალიფიციური ცოდნის დაბალი გამოყენებით ხასიათდება და ძირითადად არასრულ

გამოცდილებას და არასრულფასოვნად შემონახულ სამეურნეო ტრადიციებს ეფუძნება. სასოფლო-სამეურნეო დარგის თითქმის არც-ერთი მიმართულებით არ მომხდარა ჯიშთგანახლება და ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა, ასევე არასწორმა სამეურნეო საქმიანობამ არსებული ჯიშების დაკნინებაც გამოიწვია. აგრეთვე ძალიან დაბალია ფერმერთა ცოდნა შხამ-ქიმიკატებთან და ცხოველთა მოვლა-პატრონობასთან მიმართებაშიც.

ხედვა: აგრო-სამეცნიერო ცოდნის ფართომასშტაბიანი გამოყენება მეურნეობაში ბიძგს მისცემს შრომის მწარმოებლურობის და მოსავლიანობის ზრდას, დაინერგება თანამედროვე ტექნოლოგიები და ინოვაციები, შეიქმნება შიდამუნიციპალური კონკურენცია და ადგილობრივი წარმოების პროდუქცია უფრო კონკურენტუნარიანი გახდება იმპორტთან მიმართებაში.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- მუნიციპალიტეტში ფერმერთა მომსახურების ცენტრის შექმნა და ფერმერებისათვის უფასო კონსულტაციების გაწევა;
- რამდენიმე პერსპექტიული მიმართულებით აგროტექნოლოგიებთან დაკავშირებული ტრენინგ კურსების მომზადება;
- ინტენსიური სასწავლო პრაქტიკული კურსის მომზადება აგრობიზნესის მიმართულებით;
- სკოლებთან თანამშრომლობა სასწავლო კლუბების ჩამოყალიბების ფარგლებში მოსწავლეთა ჩართულობის გასაზრდელად და სამეურნეო ცოდნის ასამაღლებლად;
- ფერმერთა გაცვლითი პროგრამების ამოქმედება/შემუშავება გამოცდილების გაზიარების მიზნით; (როგორც რეგიონის შიგნით ასევე მის ფარგლებს გარეთ);
- მცენარეთა და ცხოველთა დაცვის სპეციალისტების მომზადება (აგრონომი, ვეტექიმი, ენტომოლოგი და სხვა);
- ფერმერებისათვის შხამ-ქიმიკატების შესახებ სწორი ინფორმაციის მიწოდება;
- საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთების შექმნა კულტურათა ადაპტირებისათვის და შემდგომი გავრცელებისათვის;
- სოფლის მეურნეობის დარგში არსებულის სიახლეების მოძიება და მათი მიწოდება ფერმერებზე;
- საინფორმაციო ინტერნეტბანკის შექმნა, საინფორმაციო ბუკლეტების, ბროშურების მომზადება და გავრცელება, აგროსამეცნიერო ლიტერატურის პოპულარიზაცია და მისაწვდომობის ზრდა.

მოსალოდნელი შედეგები:

- სამეურნეო პროცესებში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა;
- ფერმერთა ცოდნის და ინფორმირებულობის დონის ამაღლება უზრუნველყოფს მათ ხელთ არსებული რესურსების უფრო ეფექტიანად გამოყენებას;

- საოჯახო მეურნეობებს მიეცემათ ბიზნესის სახე;
- მუნიციპალიტეტში შემცირდება საკადრო დეფიციტი;
- ამალდება სასოფლო-სამეურნეო ტექნოლოგიებით ახალი თაობის დაინტერესების ხარისხი;
- შემხვედრი დამოკიდებულება ინოვაციებისადმი, გამოცდილების გაზიარება და საკუთარ შინამეურნეობებში გადმოტანა/დანერგვა;
- საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთებში ახალი ჯიშებისა და ჩითილების გამოყვანა და მათი გავრცელება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე;
- ხელი შეეწყობა ერთი მხრივ გადამდები დაავადებების პრევენციას, ხოლო მეორეს მხრივ, მოსავლის მისაღებად შხამ-ქიმიკატების სწორ გამოყენებას;
- ჩამოყალიბდება აგრონომთა და ვეტერინართა გადამზადების სისტემა, გაიზდება მათი ხელმისაწვდომობის ხარისხი თანამედროვე სპეციალიზირებულ საინფორმაციო მასალებთან;
- ამალდება სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების ეფექტურობა და მოსავლიანობა.

- ახალი კულტურული ჯიშების შემოტანა და ჯიშთგანახლების პროცესის ამოქმედება

მიზანი: ახალი ჯიშებისა და კულტურების შემოტანა და ადგილობრივი ჯიშების ჯიშური სიწმინდის აღდგენა.

პრობლემის აღწერა: დარგში კვალიფიციური აგრო-სამეცნიერო ცოდნის გამოყენების თითქმის 20-25 წლიანმა წყვეტამ განაპირობა კულტურათა მოვლა-შენახვის არასწორი ტრადიციების ჩამოყალიბება. შედეგად სახეზე გვაქვს რამდენიმე მნიშვნელოვანი აგრარული პრობლემა, რომელიც ყალიბდება ნიადაგის არასწორი კულტივაციიდან – მოსავლის და განსაკუთრებით თესლის აღებასა და შენახვამდე სრული ციკლის მანძილზე. ამ პროცესის ერთ-ერთი გამოვლინება ენდოგენური ჯიშური თვისებებისა და სიწმინდის დაქვეითებაა. შედეგად, პროვოცირდება მოსავლიანობის შემცირებისა და სასაქონლო სახის დაქვეითების პროცესები.

ხეხილოვნებთან მიმართებაში აქტიურად დგას ჯიშური თვისებების დაკნინების, მარცვლოვნებთან და ბოსტნეულთან მიმართებაში კი ჯიშური სიწმინდის დაქვეითების საკითხები.

სათესლე მასალა გახდა დეფიციტური და უხარისხო. გლეხი აღარ აწარმოებს სათესლე მასალას და იგი დამოკიდებულია იმპორტირებულ გენმოდიფიცირებულ და უხარისხო თესლზე. აღნიშნულმა პოლიტიკამ გამოიწვია ადგილობრივი აბორიგენული ჯიშების გადაგვარება.

შეცვლილი კლიმატურ-გეოგრაფიული პირობები, საბაზრო მოთხოვნებთან ერთად, წარმოქმნის არათუ ჯიშების აღდგენა-გაუმჯობესების მოთხოვნას, არამედ მოთხოვნას ახალი ჯიშებისა და კულტურების შემოტანის საჭიროების მიმართულებით.

ხედვა: არსებული მცირემიწიანობის პირობებში სწორი ჯიშური სელექციის ხარჯზე მაღალი მოსავლიანობის მიღწევა (ოპტიმალურ საჰექტარო მოსავლიანობასთან ახლოს) ხარისხისა და ბიოლოგიური სანდოობის შენარჩუნებით.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- ადგილობრივი კლიმატურ-ლანდშაფტური თავისებურებების შესწავლა კულტურათა გავრცელებულ ჯიშებთან მიმართებაში;
- სამეურნეო ტრადიციების ანალიზი (არსებული კულტურული ჯიშების მოვლა-მოყვანის ტრადიციების შესწავლა/ანალიზი);
- ნიადაგების საჭიროებების კვლევა;
- შესარჩევი კრიტერიუმების ჩამოყალიბება (კლასიფიცირება);
- სათანადო ჯიშების იდენტიფიცირება;
- საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთების შექმნა;
- ჯიშების საცდელ მეურნეობაში შეტანა;
- მუნიციპალიტეტის გავრცელებულ ჯიშებზე პერმანენტული მონიტორინგის წარმოება;
- მეთესლეობის პროგრამის განხორციელება;
- შედეგების ანალიზი და გადაწყვეტილება;
- შერჩეული ჯიშის პოპულარიზაცია გავრცელება/შემოტანა;
- საინფორმაციო კამპანიის წარმოება მოსახლეობისათვის;
- ფერმერებისათვის კვალიფიციური აგრო-სამეცნიერო ცოდნის მიწოდება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთებში ახალი ჯიშებისა და ჩითილების გამოყვანა, მათი გავრცელება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე;
- ახალი ჯიშებისა და კულტურების დანერგვის შედეგად მოსავლიანობისა ზრდა;
- კულტურათა პროფილის გაფართოება და ახალი მოთხოვნების წახალისება;
- ფერმერთა ცნობიერების ტრანსფორმირება ახალ კულტურებთან მიმართებაში;
- სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის საბაზრო მოთხოვნების ადექვატური მიწოდება.

- აგრარული სექტორის სრული მექანიზაცია

მიზანი: აგროსექტორის მექანიზაცია. ფერმერული მეურნეობების მოთხოვნების სრული დაკმაყოფილება გეოგრაფიულ-კლიმატური პირობების ადექვატური სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკით.

პრობლემის აღწერა: რელიეფისა და ლანდშაფტის თავისებურება მნიშვნელოვნად განაპირობებს შრომის პირობების სიმძიმეს, რაც მეტწილად განსაზღვრავს შრომის დაბალ მწარმოებლურობასა და აგრარული სფეროს ავტორიტეტის სულ უფრო შემცირებას. შრომის მაღალი წილი პროდუქციის ღირებულებაში ბაზარზე არამომგებიან ფასისმიერ კონკურენციაში აყენებს ადგილობრივ წარმოებას. შედეგად, ადგილობრივი წარმოების პროდუქციას კიდევ უფრო უჭირს ბაზარზე არათუ დამკვიდრება, არამედ მოპოვებული პოზიციის შენარჩუნებაც კი. ამ ფონზე აგრარული სექტორის განვითარება მეურნეობრიობის მრავალფეროვნებისა და საბაზრო ურთიერთობების პირობებში იმ დონეზე, რომ იგი აწარმოებდეს კონკურენტუნარიან პროდუქციას, უპირველეს ყოვლისა, დამოკიდებულია სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოვლა-მოყვანის სამანქანო ტექნოლოგიისა და კომპლექსური მექანიზაციის მანქანათა სპეციფიკაციების სწორ შერჩევაზე, მუნიციპალიტეტის თავისებურებებისა და ბუნებრივ კლიმატური პირობების გათვალისწინებით.

ხედვა: მექანიზაციის პროცესი საშუალებას მისცემს აგროსექტორში დასაქმებულ მოსახლეობას შეამცირონ შრომითი და დროის დანახარჯები, რაც საბოლოო ჯამში უფრო რენტაბელურს გახდის წარმოების პროცესს და ფერმერებს ბაზარზე კონკურენციულ ბრძოლაში უპირატესობის მოპოვების საშუალება მისცემს.

ამაღლდება ნიადაგის დამუშავების ეფექტიანობა, რისი ინდიკატორიც, თავის მხრივ, უნდა იყოს მოსავლის ზრდა და ოპტიმალური ჯიშური თვისებების შენარჩუნება ყოველი სამეურნეო წლის განმავლობაში. მექანიზაციის პროცესის მნიშვნელოვანი ეფექტი იქნება აგრარული შრომის ავტორიტეტის ამაღლება და კვალიფიციური შრომის წილის ზრდა.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- მუნიციპალიტეტში გავრცელებული ერთწლიანი და მრავალწლიანი კულტურების მოვლა-მოყვანის სამანქანო ტექნოლოგიების დამუშავება, საჭირო მანქანა-მოწყობილობების რაოდენობის, მათი სპეციფიკაციის, მანქანა ტრაქტორების და მცირე მექანიზაციის საშუალებების ოპტიმალური თანაფარდობის განსაზღვრა;
- სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის ნომენკლატურისა და პარამეტრების განსაზღვრა ადგილობრივი ზონალური პირობების გათვალისწინებით;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებელთა საინფორმაციო უზრუნველყოფა, კონსულტაციების გაწევა და ტრენინგების ჩატარება სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის გამოყენების საკითხებზე;
- მექანიზაციის საშუალებების შესყიდვის დროს მუნიციპალიტეტის თანამონაწილეობის გაზრდა და შესყიდვების პირობების გამარტივება ფერმერებისათვის (მისაღები საგარანტიო პირობები);
- მექანიზაციის საშუალებების შესყიდვის ფარგლებში დონორ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა;
- მუნიციპალიტეტის მიერ საკუთარი მექანიზაციის საშუალებების შესყიდვა და ფერმერებისათვის ხელმისაწვდომ ფასებში მათი იჯარით გაცემის პრაქტიკის დანერგვა (არსებული ითვისების წინააღმდეგობის მხოლოდ იმ ხარჯების ანაზღაურებას,

რომელიც დაკავშირებულია მექანიზაციის საშუალებების შენახვასა და მოვლა-პატრონობასთან);

- სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის მუნიციპალური პარკის შექმნა;
- სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე სერვისული მომსახურების უზრუნველყოფა (რემონტი, მარაგი ნაწილებით უზრუნველყოფა).

მოსალოდნელი შედეგები:

- სასოფლო-სამეურნეო საწარმოო დანახარჯების შემცირება საშუალო და გრძელვადიან პერიოდში;
- არსებული სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის განახლება;
- შრომით დანახარჯებში ფიზიკური შრომის ხვედრითი წილის შემცირება;
- ნიადაგის მექანიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება და ნიადაგების მოსავლიანობის ზრდა;
- სასოფლო-სამეურნეო დარგის იმიჯის ზრდა და შესაბამისად, მიგრაციული პროცესის შენელება;
- ლიზინგური ბაზრის ჩამოყალიბება.

- სასათბურე მეურნეობების განვითარება

მიზანი - ბოსტნეული კულტურების წარმოების სეზონურობის გაფართოება;

სტრატეგიის საჭიროების დასაბუთება: ბოსტნეული კულტურები აგრარული სექტორის განსაკუთრებული დარგია, რომლის განვითარებაც გარკვეულ გეოგრაფიულ-კლიმატურ პირობებზეა დამოკიდებული. არახელსაყრელი კლიმატური პირობების გამო, მოცემული დარგი გამოირჩევა კლებადი მწარმოებლურობით, რის პარალელურადაც შეიმჩნევა მასზე ფასის ზრდაც. ფერმერი არ არის დაინტერესებული აწარმოოს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქცია, შესაბამისად, ის არ ცდილობს გაზარდოს დანახარჯები იმ ტექნიკური თუ არატექნიკური საშუალებების შექმნაზე, რაც მას დაეხმარებოდა შრომის მწარმოებლურობის მატებაში.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში აგრო სექტორში არსებული პრობლემების აღმოფხვრის, მისი განვითარებისა და კონკურენტუნარიანობის გაძლიერების მიზნით საჭიროა და აუცილებელია მუნიციპალიტეტში სასათბურე მეურნეობის განვითარება.

საკმაოდ დიდ პრობლემას წარმოადგენს ბოსტნეული კულტურების დაავადებების გავრცელება, ახალი ტექნოლოგიების სასათბურე მეურნეობა კი მაქსიმალურად იცავს ბოსტნეულს სხვადასხვა დაავადებისგან მთელი წლის განმავლობაში.

სტრატეგიული ხედვა - ბაზარზე ბოსტნეულ კულტურებზე დეფიციტის აღმოფხვრა და იმპორტირებული პროდუქციის ადგილობრივით ჩანაცვლება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- თანამედროვე ტექნოლოგიებით აღჭურვილი საცდელ-სადემონსტრაციო სათბურების მშენებლობა;
- სასათბურე კულტურების შემოტანა და აპრობირება;
- სასწავლო-საკონსულტაციო და ტრენინგ-სემინარების მომზადება და ჩატარება ფერმერებისათვის;
- პროდუქციის შენახვა-დასაწყობებისათვის ინფრასტრუქტურის შექმნა;
- დამხმარე ინფრასტრუქტურის სრულფასოვანი ფუნქციონირების მიღწევა (სატრანსპორტო საშუალებები, საგზაო ინფრასტრუქტურა, პერსონალი);
- მარკეტინგული არხების სწორი, თანმიმდევრული ათვისება;
- აგრო დაზღვევის პაკეტების დივერსიფიცირებისა და ასორტიმენტის გაფართოების თვალსაზრისით სადაზღვევო სექტორთან მუშაობა/თანამშრომლობა;
- საფინანსო ინსტიტუტებთან თანამშრომლობის სტრატეგიისა და ტაქტიკის შემუშავება სასათბურე მეურნეობების განვითარებისათვის ფინანსური რესურსების მოზიდვისათვის.

მოსალოდნელი შედეგები:

- ბოსტნეული კულტურების მოსავლის ზრდა და სეზონური გაფართოება;
- მცენარეთა მავნებლებთან და რიგ დაავადებებთან საბრძოლველად სასათბურე გარემოს მოსახერხებლობით განპირობებული ეფექტის ათვისება;
- სარისკო მიწათმოქმედებითი ბუნებრივი გარემოს წინაღობის შემცირება;
- იმპორტჩამანაცვლებელი საწარმოო რესურსი გაზრდა და ხარისხობრივი უპირატესობის საბაზრო ნიშის გამყარება;
- სენსიტიური აგრო საბაზრო ფასის მცირე მასშტაბიანი სტაბილიზაციის მეტი შესაძლებლობა დასაწყობების შესაძლო ეფექტის ფარგლებში;
- ფერმერების დაზღვევა-დაკრედიტების რისკების შემცირება და სადაზღვეო სექტორის გააქტიურება აგრარულ ბაზარზე;

ფერმერული გაერთიანებების ჩამოყალიბებისა და განვითარების ხელშეწყობა

მიზანი - მუნიციპალიტეტში სხვადასხვა სახის ფერმერული გაერთიანებების შექმნა და ფერმერთა შორის კომუნიკაციის კულტურის ჩამოყალიბება

პრობლემის აღწერა: აგრარული სექტორის შედარებით მაღალრისკიანობის გამო, აჭარაში და ზოგადად საქართველოში, გართულებულია საბანკო კრედიტების გამოყოფა და სადაზღვევო სისტემის მოცემული დარგით დაინტერესება. ასევე აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ აჭარის ა/რ-ში მწვავედ დგას მცირემიწიანობის პრობლემა. აღნიშნული პრობლემის მოსაგვარებლად საჭიროა ფერმერული გაერთიანებების შექმნა, რაც არსებულ რისკებს მინიმუმამდე შეამცირებს და გაზრდის დაფინანსების მოძიების შესაძლებლობას როგორც საბანკო სექტორიდან, ასევე სხვა დონორი ორგანიზაციებისაგან. ცალკეული ფერმერის წარმოების დანახარჯები საკმაოდ დიდია, ასევე ცალკეული მეურნე ბაზრისათვის არ

წარმოადგენს მნიშვნელოვან მიმწოდებელს, რაც მათ ხელს უშლით ბაზარზე დამკვიდრებაში.

ხედვა: ფერმერულმა გაერთიანებებმა უნდა უზრუნველყოს წვრილი გლეხური მეურნეობების პირობებში საწარმოო ხარჯების შემცირება და საბაზრო ინსტრუმენტების გამოყენებისათვის არსებული პოტენციალის კონსოლიდირება, რაც მნიშვნელოვანი წინაპირობაა პროდუქციის თვითღირებულების შემცირებისა და სწორი საბაზრო ქცევის უზრუნველსაყოფად.

საქმიანობების სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- ფერმერული გაერთიანებების ჩამოყალიბებისა და მათი განვითარების მხარდამჭერი მუნიციპალური პროგრამების შემუშავება;
- ფერმერებისათვის კოოპერატივების, მათი საქმიანობის ფორმებისა და სარგებლიანობის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება (ნეგატიური წინასწარგანწყობის თავიდან აცილების მიზნით ზუსტად და ლაკონურად უნდა გამოიკვეთოს და მოსახლეობას უნდა მიეწოდოს ფერმერულ გაერთიანებებსა და კოლმეურნეობებს შორის არსებული არსებითი განსხვავებების შესახებ ინფორმაცია);
- უფასო იურიდიული კონსულტაციების გაწევა ფერმერებისათვის ამხანაგობების შექმნის პროცესში.

მოსალოდნელი შედეგები:

- წარმოების დანახარჯების მნიშვნელოვანი შემცირება;
- ბაზარზე მსხვილ მიმწოდებლად გასვლა;
- საკუთარი ბრენდის შექმნა და ბაზარზე საკუთარი სასაქონლო ნიშნით გასვლა;
- ბანკებისა და სადაზღვევო სექტორის ინტერესის გაზრდა სოფლის მეურნეობის დარგით;
- მცირე ნაკვეთების გამსხვილება ფერმერული გაერთიანებების მიერ, რაც საბოლოო ჯამში განაპირობებს აგრარული წარმოების ზრდას და ხარჯების შემცირებას.

- სასოფლო-სამეურნეო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება

მიზანი: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში სასოფლო-სამეურნეო ინფრასტრუქტურის გამართვა და სოფლის მეურნეობის დარგის რენტაბელობის გაზრდა.

პრობლემის აღწერა: სოფლის მეურნეობის განვითარების თვალსაზრისით ირიგაციის მნიშვნელობა საკმაოდ მაღალია. მიუხედავად იმისა, რომ მუნიციპალიტეტში საუბრობენ საირიგაციო სისტემების დამაკმაყოფილებელ მდგომარეობაზე, არსებული საირიგაციო სისტემები რეალურად მაინც საჭიროებენ რეაბილიტაციას და მოდერნიზაციას, ისევე როგორც მართვის სისტემის გაუმჯობესებას.

სარწყავი სისტემები არ მოიცავენ მუნიციპალიტეტის მთელ ტერიტორიას, რიგ შემთხვევებში კი ადგილი აქვს მათ მწყობრიდან გამოსვლასა და მოშლას.

არასახარბიელო მდგომარეობაა, როგორც სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებთან მისასვლელ, ასევე სამთო იალაღების საგზაო ინფრასტრუქტურასთან მიმართებაში. რიგ შემთხვევებში, მეწყრული პროცესებისა და დიდი ხნის მოუვლელიობის გამო, სახეზე გვაქვს გზების მნიშვნელოვანი დეგრადირება, რის გამოც სავარგულებთან მისვლა განსაკუთრებით მაღალი გამავლობის ტექნიკის გარეშე რთულია. რაც იწვევს, როგორც შრომითი - ასევე ფინანსური დანახარჯების მნიშვნელოვან ზრდას.

ხედავ: სარწყავი სისტემებით მოცული ფართობების მატება გამოიწვევს პირველადი სასოფლო-სამეურნეო საქონლის პროდუქტიულობისა და რაოდენობის ზრდას. საგზაო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება ხელს შეუწყობს ტრანსპორტირების და ზედნადები ხარჯების მნიშვნელოვან შემცირებას, თანხების სოფლის მეურნეობის სფეროში რეინვესტირებას და დამატებითი ინვესტიციების მოზიდვას.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებთან მისასვლელი გზების რეაბილიტაცია;
- საზაფხულო იალაღებზე საგზაო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება;
- ნიადაგისა და წყლის ხარისხობრივი მონაცემების შესწავლა და შესაბამისი სარწყავი სისტემების დამონტაჟების რეკომენდაციების გაწევა ფერმერებისათვის;
- სპეციალური სამტატო ერთეულის შექმნა რომელიც უზრუნველყოფს საირიგაციო სისტემის პერმანენტულ მონიტორინგს;
- საერთაშორისო გამოცდილებისა და ცოდნის გაცნობა და სპეციალური სახელმძღვანელო ბროშურებში შექმნა (სარწყავი სისტემების სახეობების, მისი თავისებურებებისა და გამოყენების შესახებ).

მოსალოდნელი შედეგები:

- გაიზრდება სამთო იალაღების მისაწვდომობა, რაც ხელს შეუწყობს მეცხოველეობისა და მებოსტნეობის დარგის განვითარებას;
- გაიზრდება საირიგაციო სისტემის გამოყენების კოეფიციენტი და ირიგირებული ფართობების რაოდენობა;
- ამაღლდება ნიადაგის ნაყოფიერება;
- სარწყავი მიწის მატების შედეგად გაიზრდება პირველადი სასოფლო სამეურნეო საქონლის პროდუქტიულობა;
- დამატებით ათვისებული იქნება ახალი სახნავი და სათესი ფართობები.

- **მეფრინველეობისა და მეცხოველეობის დარგების განვითარება**

მიზანი: მეფრინველეობისა და მეცხოველეობის დარგების მწარმოებლურობის ამაღლება, პროდუქციის ხარისხისა და სასაქონლო სახის სრულყოფა და დივერსიფიცირება.

პრობლემის აღწერა: მეფრინველეობა და მეცხოველეობა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ერთ-ერთი ძირითადი და ტრადიციული დარგია. არსებული

დარგების მიმართ ადგილობრივთა ტრადიციული დამოკიდებულება მისი შენარჩუნების არცთუ მცირე რესურსია, თუმცა ეს არ არის საკმარისი დარგის რენტაბელობის ამაღლებისათვის. არსებულ ხარვეზს ბევრი კომპონენტი განაპირობებს. კერძოდ კი ჯიშთა გამოცდისა და სელექციის არ არსებობა, საკვები ბაზის შემცირება, ფრინველთა და ცხოველთა დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტური საშუალებების არქონა, გასაღების ბაზრის სტრუქტურის ცვლილება/რღვევა და კვალიფიციური ცოდნის სტაგნაცია შინამეურნეობებში. მეფრინველეობისა და მეცხოველეობის დარგებისადმი ტრადიციული მიდგომისა და საკმაოდ მაღალი რენტაბელობიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია დარგის სტაბილური განვითარების უზრუნველყოფა და სტიმულირება.

ხედვა: მოხდება მეფრინველეობისა და მეცხოველეობის დარგთა განვითარება და მუნიციპალიტეტის შესაბამის კლიმატურ-გეოგრაფიულ პირობებზე მორგებული სელექციური ჯიშების გამოყვანა. მეფრინველეობისა და მეცხოველეობის დარგის პროდუქტიული თვისებების ამაღლება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- ფრინველთა ჯიშების სელექცია;
- ცხოველთა ჯიშების სელექცია;
- ფურების ხელოვნური დათესლვის გზით განაყოფიერების სისტემის დანერგვა;
- საზაფხულო იალაღებზე საგზაო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება;
- საკვები ბაზის გაფართოება;
- ვეტ-სფეროში კვალიფიციური კადრების მომზადება;
- ბიოპრეპარატების შესყიდვისა და მათი სარეზერვო ფონდის შექმნის მიზნით პერმანენტული პროგრამირების განხორციელება;
- ფრინველთა და ცხოველთა პერიოდული ვაქცინაციისა და დიაგნოსტიკური გამოკვლევების წარმოება, მუნიციპალური ბიუჯეტის დაფინანსებით;
- მარკეტინგული არხების დამუშავება ბაზარზე მყარი სასაქონლო ნიშის ასათვისებლად.

მოსალოდნელი შედეგები:

- შინამეურნეობების შემოსავლების სტრუქტურაში მეფრინველეობისა და მეცხოველეობის დარგობრივი წილის ზრდა;
- მომზადდება კვალიფიციური კადრები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ფრინველთა და ცხოველთა დაავადებების დროულად აღმოჩენასა და აღმოფხვრის საკითხებზე;
- ჩამოყალიბდება ვეტერინარული გამოკვლევების კულტურა, რაც უზრუნველყოფს ეპიდემიების და მასობრივი დაავადებების თავიდან აცილებას;
- დარგში ინოვაციებზე მოთხოვნის შექმნა და დაკმაყოფილება;
- წარმოებული პროდუქციის დივერსიფიკაცია, დამატებითი საბაზრო სეგმენტების ათვისება;
- მეფრინველეობისა და მეცხოველეობის პროდუქციის წარმოების ზრდა და დარგის გაფართოება.

22.1.3 მუნიციპალიტეტის სამრეწველო პოტენციალის ათვისება

- მუნიციპალიტეტში სამრეწველო-გადამამუშავებელი წარმოების სტიმულირება

მიზანი - სამრეწველო სექტორის ხელშემწყობი პლათფორმის შექმნა და დარგის განვითარების სტიმულირება.

პრობლემის აღწერა: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში არსებული რესურსები მუნიციპალიტეტის სამრეწველო კუთხით განვითარების საკმაოდ მაღალ საშუალებას იძლევა. რესურსების დიდი ნაწილი გამოუყენებელი და აუთვისებელია.

მიუხედავად იმისა, რომ მუნიციპალიტეტში განვითარებულია პირველადი წარმოება პრაქტიკულად არ მიმდინარეობს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მეორადი დამუშავება.

ყოველივე ზემოაღნიშნულს ემატება კერძო სექტორში დასაქმების მკვეთრად დაბალი დონე, რაც საბოლოო ჯამში ქმნის მუნიციპალიტეტის მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურ ფონს.

რაც ყველაზე მთავარია, დღეისათვის თითქმის აღარ არსებობს არანაირი ბიუროკრატიული ბარიერები, გამარტივებულია უძრავი ქონების რეგისტრაცია, ასევე გამარტივებულია ლიცენზიებისა და ნებართვების გაცემა. ყოველივე კი ამარტივებს არსებულ დარგში მნიშვნელოვანი ნაბიჯების გადადგმის შესაძლებლობას.

ხედვა - სამრეწველო დარგის განვითარება, უპირველესად ხელს შეუწყობს ადგილობრივი სამრეწველო რესურსების ათვისებასა და მოსახლეობის დასაქმების ზრდას. სამრეწველო დარგის განვითარება განაპირობებს საკუთრივ სანედლეულო ბაზის სრულყოფას.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- მუნიციპალიტეტის სამრეწველო პოტენციალის შესწავლა;
- კონკრეტული სამოქმედო გეგმების შემუშავება სამრეწველო წარმოების პერსპექტიული მიმართულებებისათვის:
 - სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გადამამუშავების საწარმოო ხაზების ამოქმედება;
 - რძისა და ხორცის პროდუქტების გადამამუშავებელი საწარმოო ხაზის განვითარება-ხელშეწყობა;
 - ხე-ტყის სამრეწველო რესურსის ათვისება;
 - წყლის რესურსების ათვისება: მინერალური წყლების მოპოვება;
 - სამშენებლო ქვის რესურსების ათვისება.

- დარგის ამოქმედებისა და ფუნქციონირებისათვის საჭირო მინიმალური ინფრასტრუქტურული ღონისძიებების განხორციელება;
- სამრეწველო სექტორის განვითარებისათვის შესაძლო რისკ-ფაქტორების იდენტიფიკაცია და მათი მინიმუმამდე დაყვანა;
- მიწის საკუთრების ლეგალიზაციის პრობლემის მოგვარება;
- მუნიციპალიტეტის სამრეწველო პოტენციალის ოპტიმალური ათვისების მიზნით მეცნიერული კვლევების წარმოება;
- კვალიფიციური კადრების მომზადება-გადამზადება;
- კონკრეტულ სფეროებთან მიმართებაში პილოტური პროექტების შემუშავება და პოტენციურ ინვესტორებთან თანამშრომლობა.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მრეწველობის განვითარების ხელშემწყობი მეცნიერულად დასაბუთებული მზა პროექტების ბაზის შექმნა;
- არსებული რესურსების შესახებ საინფორმაციო ინტერნეტბანკის შექმნა;
- გაუმჯობესებული ინფრასტრუქტურა;
- ადგილობრივი სამრეწველო რესურსების ათვისება;
- ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმების ხელშეწყობა;
- ბაზარზე საკუთარი სასაქონლო ნიშნით გასვლა და დამკვიდრება;
- მიგრაციული პროცესების შემცირება;
- მიწის პრივატიზების პროცესის დაწყება.

- მრეწველობის დარგის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარება

მიზანი - ბაზრების და გადამამუშავებელი მრეწველობის ხარისხიანი პროდუქციითა და ნედლეულით სტაბილური მომარაგებისათვის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება;

პრობლემის აღწერა: მუნიციპალიტეტში არსებობს რამოდენიმე გადამამუშავებელი დარგის განვითარების პოტენციალი. მიუხედავად ამისა, თითქმის ყველა დარგისათვის საჭიროა სასაწყობო მეურნეობების შექმნა, კვების მრეწველობისათვის კი სამაცივრე საწყობების შექმნა. არსებული ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება ხელს შეუწყობს

ამინდთან დაკავშირებული რისკების აღმოფხვრას და ბაზარზე კონკურენტული ბრძოლის მოგებას. ამჟამად კი სეზონურობის ფაქტორის გათვალისწინებით, ვერ ხერხდება სწორი მარკეტინგული არხის გამოძებნა დროსთან მიმართებაში.

აღნიშნული ინფრასტრუქტურა სტიმულს მისცემს და დააზღვევს პოტენციური რისკებისაგან მრეწველობის დარგის წარმომადგენლებს. მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს აგრეთვე სადაზღვევო კომპანიების დაბალი ინტერესი კვების მრეწველობის სფეროსთან მიმართებაში, მოცემული სტრატეგიის რეალიზაცია კი მათ ინტერესს ერთი-ორად გაზრდის.

ხედვა - მრეწველობის დარგის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის შექმნა და მოწესრიგება გაზრდის როგორც ინვესტორების ინტერესს მრეწველობის დარგის მიმართ ასევე გამოიწვევს სადაზღვევო ბაზრის განვითარებას.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- ადგილზე (ან მაღალმთიანი აჭარის სივრცეში) სასაწყობე და სამაცივრე მეურნეობების შექმნა, რომელიც ტექნოლოგიურად სწორად აღიჭურვება და დასაწყობებისა და შენახვისათვის ნორმალურ პირობებს შექმნის;
- მუნიციპალურ საკუთრებაში არსებული კაპიტალური შენობა-ნაგებობების მიყვანა იმ კონდიციამდე, რომელიც უზრუნველყოფს მისი დაჩქარებული ამორტიზაციის შეჩერებას;
- საგზაო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- სასაწყობე და სამაცივრე ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება უზრუნველყოფს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის რისკ-ფაქტორების შემცირებას (ბუნებრივ-კლიმატური რისკების შემცირება);
- გადამამუშავებელი მრეწველობის ხარისხიანი ნედლეულით სტაბილური მომარაგება;
- შემცირებული რისკის საფუძველზე სამეწარმეო ინიციატივების ამაღლება;
- დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნა;
- საინვესტიციო მიმზიდველობის გაზრდა;
- მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებული „მიტოვებული“ შენობების სამრეწველო მიზნით გამოყენება, რაც ხელს შეუშლის მისი ამორტიზაციის პროცესს.

- ბუნებრივი რესურსების სამრეწველო დანიშნულებით გამოყენება

მიზანი - მუნიციპალიტეტში ბუნებრივი რესურსების სახით არსებული ეკონომიკური პოტენციალის ათვისება.

პრობლემის აღწერა: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი ფლობს მნიშვნელოვან სამრეწველო მარაგებს ხე-ტყის, სამშენებლო და სამთამადნო ხასიათის რესურსების სახით. ამ

რესურსების უმრავლესობა სამრეწველო მოცულობისაა და იმ სიტუაციაში როცა მუნიციპალიტეტში მკვეთრად შეზღუდულია ადგილობრივი შემოსავლები, განსაკუთრებულ დატვირთვას იძენს მათი ათვისება. სამშენებლო რესურსის გამოყენება მცირე მოცულობით და თანაც საკმაოდ ქაოსურად რამდენიმე წელია უკვე მიმდინარეობს, თუმცა ბევრი კარიერი საერთოდ გამოუკვლეველია. არ ხდება ინფორმაციის გავრცელება მათ შესახებ, რაც მნიშვნელოვანი იქნებოდა ინვესტიციების მოზიდვის კუთხით.

ხედავ - ბუნებრივი რესურსები რაციონალური გამოყენება/ათვისება შესაძლებელს გახდის ადგილზე გაიზარდოს არსებული სამრეწველო რესურსის ლიკვიდურობა და განვითარების სტიმულს მისცემს მსუბუქ და მძიმე მრეწველობას. რაც ძალიან მნიშვნელოვანია ზოგადად მუნიციპალიტეტის ქვეყნის საერთო ეკონომიკურ სივრცეში და შრომის გადანაწილების პროცესში ჩართვისათვის.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- რესურსის გამოყენების სოციალურ-ეკოლოგიური ეფექტებისა და რიკების შემფასებელი მულტიმომოქმედი ჯგუფის ჩამოყალიბება და ინფორმაციის განსაჯაროება;
- ბუნებრივი რესურსების ათვისების გარემოზე ზემოქმედების ხარისხის შეფასება, შესაბამისი დასკვნების მომზადება;
- ტყე-კაფვის ზონების იდენტიფიცირება;
- ტყე-კაფვის ზონებში მისასვლელი საგზაო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება;
- მინერალური წყლების საბადოების იდენტიფიცირება;
- მინერალური წყლების მონაცემების შესწავლა და შესაბამისი საინფორმაციო ბაზის შექმნა (მ.შ. თანდართული რუკების სახით);
- ტენდერების გამოცხადება მინერალური წყლის რესურსების ათვისებაზე;
- სამშენებლო ქვების მოპოვების ადგილების იდენტიფიცირება, მისი მონაცემების შესწავლა და შესაბამისი საინფორმაციო ბაზის შექმნა (მ.შ. თანდართული რუკების სახით);
- მადანგამოვლინებითი პოტენციალის ზუსტი აღწერილობების დადება და მათზე მისაწვდომობის გაზრდა;
- ლიცენზიების გაცემის საკითხების მოწესრიგება;
- უკვე არსებული საწარმოების ხელშეწყობა წარმოების გაფართოებისა და ახალი ბაზრების ათვისების კუთხით.

მოსალოდნელი შედეგები:

- დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნა;
- მოსახლეობის შემოსავლების ზრდა;
- წარმოების მოცულობის ზრდის სტიმულირება;
- მუნიციპალიტეტის ცნობადობის ზრდა და სავაჭრო ნიშნის ფორმირება;
- მიგრაციული პროცესების შემცირება;
- მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი ბიუჯეტის შემოსულობების ზრდა.

22.1.4 ტურისტული პოტენციალის ათვისება და განვითარება

ტურიზმის განვითარების სტრატეგია წარმოადგენს კონცეპტუალურ ხედვას გარკვეული ხასიათის აქტივობების განსახორციელებლად, რომელთა რეალიზაცია აუცილებელია ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის ეფექტური გამოყენებისა და ტურიზმის სხვადასხვა სახეობების განვითარებისთვის.

მდგრადი ტურიზმი ხელს უწყობს ტურიზმის პოზიტიურ ზემოქმედებას ბუნებაზე, კულტურასა და სოციალურ სფეროზე. ტურიზმი ქმნის სამუშაო ადგილებს, როგორც ადგილობრივ ტურიზმის სექტორში, ისე მომიჯნავე სექტორებშიც. ტურიზმის სფეროს განვითარების სტრატეგიების შემუშავება ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტისათვის განხორციელდა მდგრადი განვითარების სამი ძირითადი პრინციპის გათვალისწინებით:

1. ეკოლოგიური მდგრადობა - უზრუნველყოფს საბაზო ეკოლოგიური პროცესების, ბიომრავალფეროვნების და ბიოლოგიური რესურსების ერთობლივ განვითარებას. ამ მხრივ ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარება, სწორი დაგეგმვისა და ეკოლოგიური საკითხების გათვალისწინების შემთხვევაში, დადებითად იმოქმედებს ეკოლოგიურ გარემოზე. ეკოლოგიური გარემო უკეთესად იზიდავს ტურისტებს და შესაბამისი საინფორმაციო კამპანიის და სათანადო აქტივობების/პროგრამების განხორციელების შემთხვევაში პერიოდულად მოხდება ადგილობრივი მოსახლეობის, განსაკუთრებით ახალგაზრდობის ეკოლოგიური თვითშეგნების ამაღლება.

2. სოციალური და კულტურული მდგრადობა - უზრუნველყოფს ისეთ მდგრადობას, რომლის დროსაც ადამიანების ცხოვრება, მათი ერთობლივი კულტურა, ღირებულებები ყოველმხრივ დაცულია და კულტურული თვითმყოფადობა კიდევ უფრო მტკიცდება. ამ მხრივ ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტისათვის დადებითი შედეგი იქნება ადგილობრივი კულტურისა და ტრადიციების შენარჩუნების, ისტორიული ძეგლების რესტავრირების და დაცვის ხელშეწყობა. შეიქმნება რეკრეაციული ობიექტები, რომლებითაც სარგებლობის საშუალება ექნებათ არა მარტო ტურისტებს, არამედ ადგილობრივ მოსახლეობასაც.

3. ეკონომიკური მდგრადობა - ტურიზმის განვითარება უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტისათვის რესურს დამზოგავი ეკონომიკური აქტივობების განვითარებას და ეკონომიკურ შედეგებზე პოზიტიურ ზემოქმედებას, რაც თავის მხრივ ზრდის რესურსების ეფექტური გამოყენების და ამ რესურსების მომავალი თაობებისათვის შენარჩუნების გარანტიას. აღნიშნული ფაქტორები განპირობებულია ეკონომიკური აქტივობების სპეციფიკით, რადგანაც ეკონომიკური შემოსავლები რესურსების შენარჩუნება/განვითარებაზეა დამოკიდებული.

ზემოთაღნიშნული პრინციპების გათვალისწინებით, ტურიზმის განვითარება ხელს შეუწყობს შემდეგ პოზიტიურ შედეგების მიღწევას ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში:

- შეიქმნება ახალი სამუშაო ადგილები, რაც შეამცირებს უმუშევრობას, ხელს შეუწყობს შრომისუნარიანი მოსახლეობის ადგილზე დამაგრებას;

- ხელს შეუწყობს მცირე ბიზნესის განვითარებას - განვითარდება ადგილობრივი მეურნეობა (სასტუმროები, რესტორნები, სატრანსპორტო სისტემა, სუვენირების წარმოება და ხალხური რეწვა, გიდეების მომსახურება და სხვა);
- განაპირობებს ადგილობრივი საბიუჯეტო შემოსავლების ზრდას;
- ტურიზმის სწორად განვითარებისას შესაძლებელია მთიანმა რეგიონმა შესძლოს თვითდაფინანსება და შეინარჩუნოს ბუნებრივი რესურსები;
- გაიზრდება მოთხოვნა სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე;
- ხელი შეეწყობა იმ მიწების პროდუქტიულად ათვისებას, რომლებიც ნაკლებ ვარგისია სოფლის მეურნეობისათვის.

ხელვაჩაურის სტრატეგიული განვითარების კონტექსტში, სიტუაციის და რესურსების ანალიზის შედეგად შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ ტურიზმის სფეროს განვითარების ორი ძირითადი მიმართულება:

ა) რამდენიმე ძირითადი ტურიზმის სახეობა, რომელზეც მოხდება ფოკუსირება;

ბ) დამხმარე სახეობები/აქტივობები, რომლებიც გაამრავალფეროვნებს ტურისტულ პროდუქტს და კიდევ უფრო საინტერესოს გახდის ტურისტულ პაკეტს.

ტურიზმის განვითარება უზრუნველყოფს პოზიტიურ ეკონომიკურ შედეგებს და ეკონომიკური განვითარების ისეთ პროცესებს, რომლებიც ხელს უწყობენ რესურსების ეფექტურ, რაციონალურ გამოყენებას და მომავალი თობებისათვის მის შენარჩუნებას.

ა) ტურიზმის ძირითადი სახეობები

- **ეკო-ტურიზმი** - ეს მიმართულება გულისხმობს ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ბუნებაში დასვენებას. პოტენციური ადგილები - მაჭახელას ხეობა, მდინარე ჭოროხი, მაჭახლისწყალი. მდინარისპირას შესაძლებელია სხვადასხვა ადგილებში სამდინარე პლაჟების, კემპინგების მოწყობა და ა.შ. ასევე თევზაობის მოყვარულთათვის შესაბამისი ტურისტული სერვისის ორგანიზება. ამ კუთხით პოზიტიური ფაქტორია ისიც, რომ დაგეგმილია თურქეთ-საქართველოს შორის თანამშრომლობით მაჭახელას ეროვნული პარკის შექმნა, რაც ორივე ქვეყნის ტერიტორიას მოიცავს და საერთშორისო ფონდების ჩართულობაც მოისაზრება. ეს კიდევ უფრო გაზრდის ეკოტურიზმის როლს ამ რეგიონში;
- **აგრო-ტურიზმი** - ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოფლებში არსებობს აგრო-ტურისტული ტურების რეალიზაციის მნიშვნელოვანი პოტენციალი. ეს გულისხმობს ერთი ან რამდენიმე დღიანი (რამდენიმე ადგილის მონახულება) ტურის ორგანიზებას, რომლის ფარგლებშიც ტურისტებს შეეძლებათ მონაწილეობა მიიღონ სასოფლო-სამეურნეო საქმეებში, სხვადასხვა ტრადიციული კერძების მომზადებაში და სადაც ამის შესაძლებლობა იქნება ნადირობა-თევზაობაში. ზავშვებისთვის შესაძლებელია სპეციალური პროგრამების შემუშავება, თუ როგორ ხდება რძისა და ყველის მიღება, შინაური ცხოველების ნახვა (ცოცხალი ცხვარი, ძროხა, კურდღელი, ქათმები), სეირნობა ცხენებით.

აგროტურიზმის განვითარებისათვის ხელისშემწყობ ფაქტორებს მიეკუთვნება სოფლის მოსახლეობის ტოლერანტულობა, მიმზიდველი ბუნებრივი სოფლის ლანდშაფტების

არსებობა, სოფლის ეთნიკური თავისებურებებისა და მატერიალური კულტურის, ყოფაცხოვრების ელემენტების არსებობა.

- **საზღვაო/საპლაჟე ტურიზმი** - საკმაოდ მნიშვნელოვანი მიმართულებაა ტურიზმის ხელვაჩაურის რაიონში. გონიო-კვარიათის პლაჟი მრავალ ტურისტს იზიდავს ზაფხულის პერიოდში და პლაჟების კიდევ უფრო კეთილმოწყობა ხელს შეუწყობს ამ მიმართულების შემდგომში კიდევ უფრო გაძლიერებას.
- **კულტურულ-შემეცნებითი და ეთნოგრაფიული ტურები** - ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში არსებობს სხვადასხვა კულტურული ძეგლები როგორცაა - ციხეები მათ შორის ცნობილი გონიოს ციხე, რომელიც ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ისტორიულ ძეგლს წარმოადგენს აჭარის მასშტაბით ამასთან, რაიონი საინტერესოა ეთნოგრაფიული კუთხით და ფოლკლორული ტრადიციებითაც. შესაბამისად ერთ-ერთი საინტერესო მიმართულება იქნება კულტურული/ეთნოგრაფიული ტურ-პროდუქტების დამუშავება და შეთავაზება ტურისტებისთვის. შესაძლებელია ერთდღიანი და ორდღიანი ტურების ორგანიზება.

კულტურულ-შემეცნებითი ტურისტული პროდუქტების შემადგენელ კომპონენტად შეიძლება ასევე განხილული იქნეს შემდეგი:

- **სახალხო დღესასწაულების ჩართვა ტურისტულ პროდუქტებში** - ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში არის რამდენიმე საინტერესო სახალხო დღესასწაული - მაჭახლობა, კოლხობა და ა.შ. დღესასწაულების პერიოდი შეიძლება გამოყენებული იქნეს სხვადასხვა ტურების ფორმირების დროს. მრავალი ადგილობრივი თუ უცხოელი ტურისტისთვის საინტერესო იქნება ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში განხორციელებული ტურის ფარგლებში რომელიმე დღესასწაულზე დასწრება.
- **ფოლკლორული ელემენტების ტურისტულ პროდუქტებში ჩართვა** - ადგილობრივი ფოლკლორი - ცეკვა, მუსიკა და ა.შ. შეიძლება განვიხილოთ ასევე ტურისტული პროდუქტის ნაწილად. ამ მხრივ, საჭიროა მუნიციპალიტეტში არსებული ფოლკლორული ანსამბლების, მოცეკვავეების და მუსიკოსების მონაცემთა ბაზის შედგენა და სხვადასხვა ტურების ფარგლებში შესაძლებელია მცირე ფოლკლორული წარმოდგენების ორგანიზება, რაც ტურს კიდევ უფრო საინტერესოს და მრავალფეროვანს გახდის.

ბ) **ტურიზმის დამატებითი სახეობები**, რაც შეავსებს ძირითად სახეობებს და კომპლექსში საინტერესო ტურისტული პაკეტი ჩამოყალიბდება:

- **საზაფხულო ბანაკები** - სხვადასხვა ინსტიტუტებთან, სკოლებთან აქტიური თანამშრომლობით შესაძლებელია ერთ-ერთი მიმართულება იყოს ახალგაზრდული ბანაკების ორგანიზება მაჭახელას ხეობის ადგილებში.
- **სუვენირების და ხალხური რეწვის წარმოების განვითარება** - როგორც წესი, ადგილობრივი სუვენირები, ხალხური რეწვის ნიმუშები, ტრადიციული ნაკეთობები - საკმაო პოპულარულობით სარგებლობს ტურისტებში და გარკვეულწილად ტურისტული პროდუქტის ნაწილადაც შეიძლება განვიხილოთ. ამ კუთხით საჭიროა - მონაცემთა ბაზის ფორმირება მუნიციპალიტეტში არსებული

ხალხური რეწვის ოსტატების, სუვენირების მწარმოებლების შესახებ და მათი ხელშეწყობა. ამისთვის - შეიძლება შეიქმნას მიზნობრივი პროგრამები, შეღავათიანი სესხები მცირე მეწარმეობის განვითარებისთვის და ტურისტულ ადგილებში სპეციალური ადგილების მოწყობა სადაც შესაძლებელი იქნება მსგავსი ნაწარმის რეალიზაცია ტურისტებზე.

- ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი სამოქმედო პოლიტიკის/გეგმის შემუშავება და ტურისტული პროდუქტების ფორმირება.

მიზანი: სტრატეგიის მთავარი მიზანია ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის პერსპექტიული სახეობების იდენტიფიკაცია და მათი განვითარების გრძელვადიანი სამოქმედო გეგმის შემუშავება.

პრობლემის აღწერა: დღეისათვის ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურისტულ აქტივობები არაორგანიზებულ ხასიათს ატარებს. არ არის განსაზღვრული ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი პრიორიტეტები, არ არსებობს სამოქმედო გეგმა, ნაკლებად არის დამუშავებული სხვადასხვა ტიპის ტურ-პაკეტები.

არსებული მდგომარეობა ართულებს ტურიზმის სფეროს ორგანიზაციული ფორმით ჩამოყალიბებას, სათანადო დონის ორგანიზებული ტურისტული სერვისების შეთავაზებას და განვითარებას.

ხედვა: ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი პრიორიტეტების და სამოქმედო გეგმის ფორმირების მეშვეობით შესაძლებელი გახდება ყველაზე ოპტიმალური ტურისტული მიმართულებების იდენტიფიცირება და ტურიზმის განვითარებისთვის აუცილებელი კონკრეტული ნაბიჯების განსაზღვრა. ეს უზრუნველყოფს ტურიზმის განვითარების წარმართვას ორგანიზებულად და ეფექტურად. საქმიანობები გაწერილი იქნება დროში, განისაზღვრება მოკლევადიანი და გრძელვადიანი პრიორიტეტები და აქტივობები, შესრულებაზე პასუხისმგებელი პირები/ორგანიზაციები.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის სფეროში არსებული მდგომარეობის ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა შემდეგი ტიპის საქმიანობების განხორციელების აუცილებლობა:

- ტურიზმის განვითარებაზე ორიენტირებული სამუშაო ჯგუფის ფორმირება - საჭიროა ჩამოყალიბდეს სამუშაო ჯგუფი, რომელშიც შევა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების წარმომადგენლები, ტურისტული ადგილების თემის წარმომადგენლები და მოწვეული ტურიზმის ექსპერტები. ამ ჯგუფმა უნდა უზრუნველყოს როგორც დეტალური სამოქმედო გეგმის შემუშავება ისე მისი პრაქტიკაში რეალიზაცია.

- **გრძელვადიანი და მოკლევადიანი აქტივობების სამოქმედო გეგმის ჩამოყალიბება** აუცილებელია ზოგადი ტურისტული სტრატეგიის ბაზისზე (რომელიც მოიცავს სიტუაციური ანალიზის შედეგად იდენტიფიცირებული ძირითად სტრატეგიულ მიმართულებებს), ჩამოყალიბდეს ცალსახად განსაზღვრული კონკრეტული ნაბიჯები, რომლებიც უნდა გადაიდგას სამოქმედო გეგმის ცალკეული კომპონენტების განხორციელებისათვის.
- **მიზნობრივი პროგრამების შემუშავება და პრიორიტეტულობის მიხედვით ფინანსირება** სტრატეგიის საფუძველზე. სამოქმედო გეგმის შემუშავების შემდეგ, აუცილებელია შესაბამისი მიზნობრივი პროგრამების შედგენა და მათი რეალიზაციისთვის საჭირო დაფინანსების წყაროების მოძიება (ადგილობრივი, ცენტრალური ბიუჯეტი, დონორი ორგანიზაციები, ინვესტორები და ა.შ.);
- **ტურისტული პროდუქტების ფორმირება** - ზემოჩამოთვლილი ტურიზმის სახეობების პოტენციალის დეტალური ანალიზის საფუძველზე უნდა ჩამოყალიბდეს ტურისტული პროდუქტები მზა სახით (ტურ-პაკეტი, ტურისტული მარშრუტები) რომლის გამოყენებასაც შესძლებს კერძო სექტორი. საჭიროა ფორმირებული იქნეს კომბინირებული ტურები, რაც უფრო მრავალფეროვანს გახდის ტურისტულ პროგრამას. შესაძლებელია სხვადასხვა პერიოდულობის ტურების ორგანიზება - ერთდღიანი, რამდენიმედღიანი, ერთკვირიანი და ორკვირიანი ტურები. მაგ: ეკოტურისტული, აგრო-ტურისტული და კულტურულ-შემეცნებითი ტურის ელემენტების გაერთიანებით შესაძლებელია საკმაოდ საინტერესო რამდენიმედღიანი ან ერთკვირიანი ტურის ორგანიზება, რომლის ფარგლებშიც ტურისტები მოინახულებენ კულტურულ ძეგლებს, გაეცნობიან ეთნოგრაფიულ-ფოლკლორულ ტრადიციებს, დაისვენებენ ეკოტურისტულ ადგილებში, გაეცნობიან სოფლის გარემოს.
- ასევე მაღალი ეფექტის მიღება შესაძლებელი ხელვაჩაურის ტურების კომბინირებით აჭარის რეგიონის და/ან სხვა რეგიონის/ების ტურ-პროდუქტებთან. მაგ: ზღვაზე დასასვენებლად ჩამოსული ტურისტებისთვის მიზანშეწონილია მაქსიმუმ 1-2 დღიანი ტურის ორგანიზება აჭარის მთიანეთში, სადაც ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი შეიძლება იყოს ორდღიანი ტურის ნაწილი. ასევე - გოდერძის უღელტეხილიდან ახალქალაქი/ახალციხეს მიმართულებით ცენტრალური მაგისტრალის რეკონსტრუქცია ხელს შეუწყობს ამ მიმართულებით ტურისტების ნაკადის გაზრდას (მაგ: სომხეთიდან მომავალი ტრანსპორტი), რაც შეიძლება გამოყენებული იქნეს ტრანზიტული ტურისტების ხელვაჩაურის ტურისტული პოტენციალით დაინტერესებთვის. შესაძლებელია ამ ტურისტების ნაწილის დაინტერესება ბათუმში ჩასვლამდე (ან უკან დაბრუნებისას) ერთი დღით (ან თუნდაც ნახევარი დღით) ხელვაჩაურში დარჩენით.
- **ტურისტული პაკეტების ფორმირებისთვის დამატებითი აქტივობების განვითარების ხელშეწყობა.**

აქტივობა თავის მხრივ მოიცავს:

- სახალხო დღესასწაულების ორგანიზების გაუმჯობესება და მათ შესახებ ტურისტული კომპანიების ინფორმირება;
- ფოლკლორული ელემენტების ტურისტულ პროდუქტებში ჩართვის მიზნით მუნიციპალური ფოლკლორული ანსამბლების მობილიზება, მცირე ფოლკლორული წარმოდგენების დამუშავება და ტურისტულ კომპანიებისთვის ამ შესაძლებლობების გაცნობა;
- სუვენირების და ხალხური რეწვის წარმოების განვითარების ხელშეწყობის მიზნობრივი პროგრამები - რეგიონში არსებული ხალხური რეწვის ოსტატების და მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის ჩამონათვალის დეტალური ბაზის შექმნა. მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის სარეალიზაციო სავაჭრო ადგილის იდენტიფიცირება (საჭირო შემთხვევაში არსებულის მოდერნიზაცია ან ახლის შექმნა) - ეს შეიძლება იყოს ხელვაჩაურის ცენტრში არსებული ტურისტულ-საინფორმაციო ცენტრი.

მოსალოდნელი შედეგები:

- სამუშაო ჯგუფის ფორმირება უზრუნველყოფს დაგეგმვის და განხორციელების პროცესის ეფექტურ კოორდინაციას;
- სამუშაო ჯგუფში უნდა შედგებოდეს თვითმმართველობის ორგანოების, ტურიზმის სფეროს ექსპერტების, თემების და დაინტერესებული ჯგუფების წარმომადგენლებისაგან;
- გრძელვადიანი და მოკლევადიანი დეტალური სამოქმედო გეგმის ფორმირება უზრუნველყოფს ტურიზმის განვითარებისთვის აუცილებელი პრაქტიკული ნაბიჯების ორგანიზებულად, პრიორიტეტულობის მიხედვით თანმიმდევრულ განხორციელებას;
- მიზნობრივი პროგრამების შემუშავება და დაფინანსების წყაროების დივერსიფიცირებით შესაძლებელი გახდება სტრატეგიული გეგმით განსაზღვრული აქტივობების რეალიზაცია, მათ შორის არასაბიუჯეტო ფინანსური რესურსების გამოყენებით, რაც აუცილებელია ტურიზმის განვითარების გეგმის განხორციელებისთვის;
- არსებული ტურისტული რესურსების შესაბამისი ტურ-პროდუქტების ფორმირება, ხელს შეუწყობს ორგანიზებული ფორმის ტურისტული სერვისის შეთავაზებას, კერძო სექტორის ჩართულობის ამაღლებას და შესაბამისად ტურისტების მოზიდვას. ტურ-პაკეტები შეიძლება იქნეს შეთავაზებული როგორც ტურ-კომპანიებისთვის ისე ცალკეული ტურისტებისთვის;

ტურისტული პაკეტების ფორმირებისთვის დამატებითი აქტივობების განვითარების ხელშეწყობა კიდევ უფრო საინტერესოს და მრავალფეროვანს გახდის ტურისტულ პაკეტებს, და გაზრდის ტურისტების დაინტერესების შესაძლებლობებს.

- ტურისტული ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება

მიზანი: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარებისთვის აუცილებელი ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება, რაც გულისხმობს გზების, ტრანსპორტის, კომუნალური სისტემების და ა.შ. მოწესრიგებას, ტურისტების მიღება-განთავსების, დასვენებისა და გართობის ობიექტების მშენებლობა-რეაბილიტაციას.

პრობლემის აღწერა: გარდა ტურისტული რესურსების არსებობისა, ტურიზმის განვითარებისთვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სათანადო ტურისტული ინფრასტრუქტურის არსებობას. როგორც სიტუაციის ანალიზი გვიჩვენებს, ამ ეტაპზე ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში არსებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა საკმაოდ დაბალ დონეზეა წარმოდგენილი და მოითხოვს მნიშვნელოვან გაუმჯობესებას. ტურისტული ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება აუცილებელია როგორც ტურისტების მოზიდვის, ასევე კერძო სექტორის გააქტიურების მიზნითაც.

ხედვა: ტურისტული ინფრასტრუქტურის სხვადასხვა ელემენტების გაუმჯობესება შექმნის სათანადო მატერიალურ-ტექნიკურ ბაზას ხარისხიანი ტურისტული სერვისის შეთავაზებისთვის. აღნიშნული ხელს შეუწყობს ტურისტული კომპანიების დაინტერესებას, დაიწყონ არსებულ ტურისტულ ადგილებში ტურისტული ჯგუფების ორგანიზებული შემოყვანა. მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესება ასევე დადებითად იმოქმედებს ინდივიდუალური ტურისტების მოზიდვაზე.

აქტივობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის: ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება მოიცავს შემდეგ მიმართულებებს:

- **გზების მოწესრიგება.** გარდა მთავარი მაგისტრალისა, აუცილებელია შიდა გზების, ტურისტულ ძეგლებთან მისასვლელი გზების და ბილიკების მოწესრიგება. ხშირ შემთხვევაში მოწესრიგებული გზების არ არსებობა მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ფაქტორია ტურისტების გაკრვეული კატეგორიისთვის;
- **საგზაო ნიშნები.** აუცილებელია თანამედროვე სტანდარტების გზის მანიშნებლები ფირნიშების დადგმა, რომელიც შესრულებული იქნება ორ ენაზე (ქართულ-ინგლისური). ამასთან, მსგავსი ნიშნები უნდა იყოს როგორც მთავარ მაგისტრალზე ისე შიდა გზებზეც, ტურისტებისთვის ორიენტაციის გამარტივებისათვის;
- **ტურისტულ-საინფორმაციო დაფები (მასზე დატანილი ტურისტული რუკით).** აუცილებელია საინფორმაციო დაფების რამდენიმე საკვანძო ადგილზე განთავსება (მაგ: ხელვაჩაურის ცენტრი და ა.შ.), რაც ხელს შეუწყობს ტურისტებს ადგილზე ორიენტაციაში და ამავე დროს ექნება საინფორმაციო/სარეკლამო დანიშნულებაც;
- **საინფორმაციო აბრები.** კულტურულ-ისტორიულ ძეგლებთან საჭიროა ორენოვანი საინფორმაციო აბრების/დაფების განთავსება, რომელიც გარკვეულ ინფორმაციას იძლევა ამ ძეგლების შესახებ;
- **სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების უზრუნველყოფა.**

- ნაგვის ყუთები ტურისტულ ადგილებში - აუცილებელია ძირითად ტურისტულ ადგილებში;
 - ეკო-ტუალეტები/საპირფარეშოების მოწესრიგება - მეტად მნიშვნელოვანი პრობლემაა და აუცილებელია მისი მოგვარება. საჭიროა მთავარ მაგისტრალზე, მნიშვნელოვან ტურისტულ ადგილებსა და კულტურულ-ისტორიულ ძეგლებთან თანამედროვე სტანდარტების საზოგადოებრივი საპირფარეშოების მოწყობა, ხოლო იმ ადგილებში, სადაც შეუძლებელია სტაციონალური საპირფარეშოების მშენებლობა და ფუნქციონირება, ეკო-ტუალეტების განთავსება.
- **ტრანსპორტი.** ამჟამად არსებული, მოძველებული და გაუმართავი სამარშრუტო ტაქსების ჩანაცვლება ახალი სატრანსპორტო საშუალებებით, რაც მგზავრობას უფრო კომფორტულს გახდის;
 - **განთავსების ობიექტები.** ტურისტების მოზიდვისა და განთავსებისათვის აუცილებელია ადგილობრივი ტრადიციების შესაბამისი სახლების ქსელის განვითარება და მსგავსი, მცირე ტიპის რამდენიმე სასტუმრო სახლის მთავარ მაგისტრალზე განთავსდება. განთავსების ობიექტების მოწესრიგების მიმართულებით, საჭიროა ერთის მხრივ მუნიციპალიტეტში არსებულ სხვადასხვა ტურისტულ ადგილებში სასტუმრო სახლების/კოტეჯების ქსელის განვითარების ხელშეწყობა კერძო ინვესტიციების მოზიდვის/დაინტერესების მეშვეობით. მეორეს მხრივ კი, გარდა ახალი კოტეჯების/სასტუმრო სახლების მშენებლობისა გათვალისწინებული უნდა იქნეს შესაბამის ტურისტულ ადგილებში ადგილობრივი მოსახლეობის (ვინც დაინტერესებულია ტურისტების მიღებით) სახლების გამოყენებაც ტურისტული მიზნებით. ამისთვის საჭიროა სახელმწიფოს/დონორების მხრიდან გარკვეული ფინანსური დახმარება, რომ სახლებს დაუბრუნდეს ტრადიციული ისტორიული, არქიტექტურული იერსახე, როგორც ექსტერიერის, ასევე ინტერიერის მხრივ. მსგავს კერძო ტიპის სასტუმრო სახლებს აუცილებლად უნდა ქონდეს შემდეგი ელემენტები - ცალკე საძინებელი ტურისტებისთვის, საშხაპე და საპირფარეშო.
 - **კვების ობიექტები.** მთავარ მაგისტრალზე და ტურისტულ ადგილებში რამდენიმე რესტორნის ან კაფეს გაკეთება, მიზანშეწონილია მათი დიზაინის ტრადიციულ სტილში გადაწყვეტა.
 - **საპინკიკე და კემპინგის ადგილების კეთილმოწყობა.** მნიშვნელოვან ტურისტულ ადგილებში კემპინგის და პინკინის ორგანიზებისთვის აუცილებელი მინიმალური ინფრასტრუქტურის შექმნა. ეს გულისხმობს - საპინკიკე ადგილებში ხის მაგიდების და სკამების გაკეთება, კემპინგისთვის ადგილების გამოყოფა სადაც იქნება ასევე საშხაპეები, ნაგვის ჩასაყრელი ურნები და ა.შ..

- **ტურისტული საინფორმაციო ცენტრის გაუმჯობესება.** მიზანშეწონილია არსებული ტურისტულ-საინფორმაციო ცენტრის მოდერნიზაცია, რაც გულისხმობს შემდეგს:
 - ვიზუალური მხარის გაუმჯობესება - აქცენტი გაკეთდეს ადგილობრივი რეგიონისთვის დამახასიათებელ დიზაინზე;
 - რეალური და ზუსტი საინფორმაციო ბაზის ფორმირება - ტურისტს უნდა შეეძლოს მიიღოს ამომწურავი ინფორმაცია რეგიონის, მარშრუტების, სასტუმრო სახლების, მთის კულტურისა და ყოფის შესახებ;
 - ცენტრების მომსახურების სახეობების გამრავალფეროვნება -საჭიროების შემთხვევაში ტურისტს უნდა შეეძლოს დაიჭიროს ცხენი, კარავი ან საძილე ტომარა, მოძებნოს გამყოლი, შეიძინოს ადგილობრივი პროდუქტები და ადგილობრივი რეწვის ნიმუშები: ნაქსოვი, ნაქარგი, ჭედური, ხის საოჯახო ნაკეთობები და ა. შ. ცენტრის თანამშრომლები უნდა ფლობდნენ სალაპარაკო დონეზე მაინც 1-2 უცხო ენას. ცენტრის შენობაზე უნდა იყოს აბრა/საინფორმაციო აბრა - სადაც მითითებული იქნება საკონტაქტო ტელეფონი/ელ.ფოსტა იქ მომუშავე თანამშრომლების, რათა ნებისმიერ ტურისტს თუნდაც არასამუშაო საათებში შეეძლოს საჭირო ინფორმაციის მიღება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- გაუმჯობესდება შიდა გზების სისტემა;
- მოწესრიგდება სატრანსპორტო სისტემა;
- მოწესრიგდება კომუნალური სისტემა;
- საგზაო ნიშნების, ტურისტულ საინფორმაციო დაფები და საინფორმაციო განთავსება ხელს შეუწყობს ტურისტების ინფორმირებას საინტერესო ტურისტული ადგილების შესახებ;
- გზებზე და ტურისტულ ადგილებში ნაგვის ყუთების, საპირფარეშოების მოწესრიგება მნიშვნელოვანად გააუმჯობესებს ეკოლოგიურ სისუფთავის და ტურისტებისთვის საჭირო ნორმალური სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების დაცვას;
- ტურისტული საინფორმაციო ცენტრის საქმიანობის გაუმჯობესება ხელს შეუწყობს ტურისტების ინფორმირების გაუმჯობესებას და დამატებითი სერვისების მიწოდებას;
- ტურისტებისთვის აუცილებელი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ჩამოყალიბება (სასტუმრო სახლები, კვების ობიექტები, კემპინგი/საკვიკნიკე ადგილები) მნიშვნელოვანად გააუმჯობესებს ტურისტებისთვის საჭირო დასასვენებელი

ინფრასტრუქტურას და პოზიტიურად იმოქმედებს ტურისტების დაინტერესების გაზრდაზე;

- გაუმჯობესებული ინფრასტრუქტურა კიდევ უფრო საინტერესოს გახდის ტურისტებისთვის ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში დასვენებას, რაც თავის მხრივ გაზრდის დასვენების ხანგრძლივობას.

- **კვალიფიციური კადრების ფორმირება ტურისტულ სექტორისათვის**

მიზანი: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მაღალკვალიფიციური კადრების მომზადება ტურისტული სერვისების ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით.

პრობლემის აღწერა: ტურიზმის შემდგომი განვითარება დამოკიდებულია შესაბამისი დონის ტურისტული სერვისების ფორმირებაზე, რის მთავარ წინაპირობასაც ტურიზმის სფეროში კვალიფიციური კადრების არსებობა წარმოადგენს. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში დღეისათვის კვალიფიციური კადრების დეფიციტია - არ არსებობს კადრები, ვინც კარგად იცნობს ტურისტული სერვისების სპეციფიკას, ტურისტული ბიზნესის მართვის თავისებურებებს და ა.შ. არსებული მდგომარეობა სერიოზულ პრობლემას ქმნის ტურიზმის შემდგომი განვითარების კუთხით. შესაბამისად, აუცილებელია მიზანმიმართული აქტივობების განხორციელება ტურიზმის სფეროში კადრების მომზადებისთვის.

ხედვა: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში კვალიფიციური კადრების მომზადება ხელს შეუწყობს ტურისტული სერვისების გაუმჯობესებას, რაც თავის მხრივ კიდევ ერთი დამატებით პოზიტიური ფაქტორი იქნება ტურიზმის განვითარებისა და ტურისტების მოზიდვისათვის. პროგრამა ხელს შეუწყობს ასევე ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ ტურისტული ბიზნესის ორგანიზების შესახებ საჭირო ცოდნის მიღებას, რის შედეგადაც ისინი შეძლებენ ტურიზმის სფეროში მცირე ბიზნესის წამოწყებას. საბოლოო ჯამში კი ეს ყველაფერი ხელს შეუწყობს სოციალურ-ეკონომიკური ფონის გაუმჯობესებას დასაქმების ზრდის და ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების ხარჯზე.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის: ტურიზმის განვითარებისათვის უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია შესაბამისი სერვისის დონის შეთავაზება ტურისტებისთვის, რაც თავის მხრივ პირდაპირ კავშირშია კვალიფიციური კადრების არსებობასთან. ამ კუთხით მიზანშეწონილია შემდეგი აქტივობების განხორციელება:

- კადრების მომზადება/ტრენინგი - შესაბამისი სასწავლო პროგრამის განხორციელება, რომლის ფარგლებშიც არსებული გესტჰაუზების მფლობელებისთვის და ტურიზმის სფეროთი დაინტერესებული ახალგაზრდებისთვის ჩატარდება ტურისტულ სერვისის სფეროში მოკლევადიანი, პრაქტიკული ხასიათის ტრენინგები და მოხდება მათი გიდებად მომზადება და ტურისტული მომსახურებისთვის საჭირო უნარ-ჩვევების შესწავლა;
- ტრადიციული-ეთნოგრაფიული უძველესი ხელობების აღდგენა - მაგ. მეთურნეობა, მედურგლეობა, ქსოვილის დამზადება, ფარდაგებისა და ხალიჩების

მოქსოვა, თექის დამზადება და სხვა. რისთვისაც აუცილებელია ადგილზე ახალგაზრდებისთვის სასწავლო კურსების ორგანიზება.

- ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების კოორდინატორის შტატის შექმნა - აუცილებელია მინიმუმ 1 ან 2 საშტატო ერთეულის შექმნა, რომლებიც კოორდინაციას გაუწევდნენ ყველა იმ საქმიანობას, აქტივობას, შეხვედრებს და ა.შ., რაც დაკავშირებულია ტურიზმის განვითარებასთან. ტურიზმის კოორდინატორი იქნებოდა შუალედური რგოლი - ადგილობრივ თვითმმართველობას, კერძო სექტორს, მედიას, მოსახლეობას და სხვა სტიქეჰოლდერებს შორის.

მოსალოდნელი შედეგები

- ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მომზადდება კვალიფიციური კადრები ტურისტული სერვისის სფეროში;
- გაუმჯობესდება ტურისტული სერვისის ხარისხი;
- ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ ტურისტული ბიზნესის მართვის თავისებურებების გაცნობა დაეხმარება მათ ბიზნეს აქტივობების წამოწყებაში;
- ტრადიციული-ეთნოგრაფიული ხელობების შენარჩუნება-აღდგენა დამატებით საინტერესო კომპონენტს შექმნის ტურისტებისთვის;
- ტურიზმის განვითარების კოორდინატორის შტატის შექმნა მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს ტურიზმის განვითარების პროგრამების ეფექტურ კოორდინაციას, რაც აუცილებელია სათანადო შედეგების მისაღწევად.

- ტურისტული პოტენციალის პრომოუშენი და სარეკლამო-საინფორმაციო საქმიანობის სამოქმედო გეგმა

მიზანი: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის აქტიური პრომოუშენი ეფექტური მარკეტინგულ-სარეკლამო გეგმის შემუშავების და რეალიზაციის გზით.

პრობლემის აღწერა: ტურიზმის შემდგომი განვითარებისთვის, გარდა ტურისტული პროდუქტის ფორმირების, შესაბამისი ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბების და სათანადო ტურისტული სერვისის შეთავაზებისა, აუცილებელია აქტიური სარეკლამო-საინფორმაციო კამპანიის განხორციელება. როგორც არსებული სიტუაციის ანალიზი გვიჩვენებს, ხელვაჩაურის ტურისტული პოტენციალის შესახებ საკმარისი ინფორმაციას არ ფლობენ არც ტურისტული კომპანიები და არც პოტენციული ტურისტები (როგორც ადგილობრივი ისე უცხოელი).

ხედვა: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის შესახებ საინფორმაციო-სარეკლამო მასალების შექმნა, ეფექტური საინფორმაციო-სარეკლამო კამპანიის დაგეგმვა (ტრადიციული მედია და ინტერნეტ/სოციალური მედია) და რეალიზაცია უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის აქტიურ რეკლამირებას, პოტენციური ტურისტების და

სტეიჰპოლდრების ინფორმირებას ტურისტული პროდუქტების შესახებ. ეს კი თავისი მხრივ მნიშვნელოვან გავლენას იქონიებს ხელვაჩაურის, როგორც ტურისტული ის იმიჯის ფორმირებაზე, ტურისტების მოზიდვაზე და კერძო სექტორის (ტურკომპანიები, ინვესტორები) დაინტერესებაზე.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისთვის: ტურისტული პოტენციალის პრომოუშენის და რეკალმირების გეგმა მოიცავს შემდეგ ძირითადად ელემენტებს:

- **სარეკლამო/PR სტრატეგია** - ხელვაჩაურის შესახებ შემდეგი სახის პრეზენტაციების მომზადება:
 - **ვიდეო-პრეზენტაცია** - რამდენიმე წუთიანი ვიდეო-რგოლის დამზადება, რომელიც სრულად ასახავს ხელვაჩაურის ტურისტულ პოტენციალს;
 - **Power point პრეზენტაცია** - პრეზენტაცია ფოტოებით/ტექსტებით მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის შესახებ;
 - **ფოტო-ბანკის ფორმირება** - ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში არსებული ტურისტული ადგილების შესახებ გადაღებული ფოტო-კოლექციის ფორმირება. ფოტოები შეიძლება გამოყენებული იქნეს მრავალი დანიშნულებით - ვებ-გვერდისათვის, Power point პრეზენტაციებისათვის, სოციალურ ქსელებში განთავსებისათვის და ა.შ. ფოტო-კოლექციის ფორმირებისთვის მიზანშეწონილია შესაბამისი ფოტო-კონკურსის ორგანიზება, რომელშიც მონაწილეობას მიიღებენ ფოტოგრაფები როგორც აჭარის, ისე საქართველოს სხვა რეგიონებიდან. ფოტო-კონკურსი შესაძლებელია მოიცავდეს ნომინაციას რამდენიმე მიმართულებით - ტურისტული ადგილები, პეიზაჟები და პორტრეტების ტიპის ფოტოები. ფოტოკონკურსის ფარგლებში მიზანშეწონილია პოპულარულ ქართულ ფოტოსაიტებთან (მაგ: www.boke.ge, www.graf.ge) თანამშრომლობა.
 - **ტურისტული ბუკლეტების და სამარშრუტე რუკების მომზადება** - ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის შესახებ რამდენიმე-ენოვანი (ქართული-ინგლისური-რუსული-თურქული) ბუკლეტების მომზადება. ბუკლეტების მომზადება უნდა მოხდეს უცხოური ანალოგების გათვალისწინებით. როგორც წესი, სოფლის ტურიზმის სარეკლამო მასალები უზვად არის ილუსტრირებული გლეხის კარმიდამოს ამსახველი ფერადი ფოტოებით, მიმღები მუნიციპალიტეტის შესახებ ვრცელი ინფორმაციით, განსაკუთრებით ადათ-წესებისა და ტრადიციების შესახებ. მომზადებული საინფორმაციო-სარეკლამო მასალები ფართოდ უნდა გავრცელდეს ტურისტულ კომპანიებს, ტურიზმის დეპარტამენტის საინფორმაციო ცენტრებს შორის და ტურისტულ გამოფენებზე.
- **PR აქტივობები** - გარდა სარეკლამო მიმართულებისა, საჭიროა შესაბამისი PR აქტივობების ორგანიზებაც, რაც გულისხმობს შემდეგს:
 - რამდენიმე ადგილობრივ ან ცენტრალურ ჟურნალ-გაზეთებთან თანამშრომლობა ხელვაჩაურის ტურისტული ადგილების შესახებ საინფორმაციო-საინიჯო სტატიების გამოქვეყნების მიზნით. მაგ: გაზეთი

„აჭარა“, „ბათუმელები“, ტურისტული გამოცემა „ტურიზმი და დასვენება“ (www.davisvenot.ge);

- სხვადასხვა ტიპის გამოფენებზე (ტურისტული და ა.შ.) პრეზენტაციების წარდგენა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის შესახებ;
- საგანმანათლებლო დაწესებულებებში პრეზენტაციების ორგანიზება ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტურისტული ადგილების პოპულარიზაციის მიზნით.

• **ინტერნეტ მარკეტინგი/სოციალური მედია მარკეტინგის სტრატეგია.**

დღეისათვის ტურიზმის სფეროში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება მარკეტინგის და სარეკლამო/საინფორმაციო მიმართულებით ინტერნეტის და სოციალური მედიის გამოყენებას. სოციალურ ქსელებში (Facebook, Twitter, YouTube, და სხვ.) ადამიანთა რაოდენობა დღითიდღე მატულობს. სოციალური ქსელი facebook დღესდღეობით საქართველოში ყველაზე პოპულარული ვებ-სივრცეა და პოპულარულ საიტებს შორის პირველ ადგილს იკავებს. ზოგადად facebook ინფორმაციის მიღება-გაცემასა და საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაში უდიდეს როლს თამაშობს. 2011 წლის ივნისის მონაცემების მიხედვით, facebook-ის საქართველოში დარეგისტრირებულ მომხმარებელთა საერთო რაოდენობა 615'960 იუზერს შეადგენს. მსოფლიო მასშტაბით კი საერთო ჯამში სოციალური ქსელი 700 მილიონზე მეტ მომხმარებელს ითვლის. აქედან 300 მილიონი ადამიანი ყოველდღიურად შემოდის ქსელში. შესაბამისად, მიზანშეწონილია ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის შესახებ სრული ინტერნეტ/სოციალური მედია მარკეტინგის პაკეტის შექმნა, რაც გულისხმობს შემდეგს:

- ვებ-გვერდი. რამდენიმე ენოვანი (ქართული, ინგლისური, რუსული) ტურიზმზე ორიენტირებული ვებ გვერდის შექმნა, რომელიც ასახავს ხელვაჩაურის ტურისტულ პოტენციალს და წარმოდგენილი იქნება ტურისტებისთვის საჭირო ყველა ტიპის ინფორმაცია;
- Facebook გვერდი - ფეისბუქზე ხელვაჩაურის ტურისტული პოტენციალის ამსახველი გვერდის არსებობა სოციალური მედია მარკეტინგის აუცილებელი კომპონენტია. მომხმარებლები, რომლებიც „დაალაიქებენ“ ფეისბუქის გვერდს (ანუ გახდებიან ე.წ. „გვერდის ფანი“) თავის ფეისბუქ გვერდის კედელზე მიიღებენ ინფორმაციას მის მიერ მოწონებული გვერდებიდან. შესაბამისად, რაც მეტი „ფანი“ ჰყავს გვერდს - სიახლე მით უფრო მეტ ადამიანს მიეწოდება. ამასთან საინტერსო სიახლეებს, ფოტოებს, ვიდეო-მასალას ადამიანები როგორც წესი თავის მეგობრებსაც უზიარებენ და შესაბამისად საკმაოდ ბევრი ადამიანი ნახულობს. გამოქვეყნებულ ნებისმიერ მასალას (ფოტო, ვიდეო თუ ტექსტურს) იღებს იგივე პრიორიტეტით, რასაც თავისი მეგობრებისგან. ეს ხელს შეუწყობს ასევე პოტენციურ ტურისტებთან/მომხმარებელბთან პირდაპირი კონტაქტის განვითარებას - მათი მოსაზრებების, შენიშვნის გათვალისწინებას.

- Flickr - ფოტოალბომის შექმნა პოპულარულ ფოტო-საიტზე Flickr-ზე. ესეც ერთგვარი დამატებითი საშუალებაა ფოტოების განთავსების მეშვეობით პოტენციური ტურისტების დაინტერესებისთვის.
- Youtube - ხელვაჩაურის შესახებ ოფიციალური Youtube არხის მომზადება, სადაც განთავსდება როგორც ოფიციალური პრომო-ვიდეო რგოლები, ასევე ხელვაჩაურის შესახებ სატელევიზიო გადაცემების ვიდეო-რგოლები, ტურისტების ან მოყვარულების მიერ გადაღებული საინტერესო ვიდეო-მასალები და ა.შ.
- ბლოგი - ხელვაჩაურის შესახებ ინტერნეტ-ბლოგის (ინტერნეტ ჟურნალი/დღიური) შექმნა. ტურისტული პოტენციალის შესახებ მოხდება პოსტების/სტატიების გამოქვეყნება (თანდართული ფოტო-ვიდეო მასალებზე ბმულების მითითებით). ეს ხელს შეუწყობს ერთგვარი ვირტუალური „ქომუნითის“ (ჯგუფის) ფორმირებას და ინფორმაციის გავრცელებას. ამ მიზნით ეფექტური იქნება რომელიმე პოპულარული ქართველი ბლოგერის გარკვეული პერიოდით ჩართულობა ბლოგის პოპულარიზაციის მიზნით.

სოციალური მედია მარკეტინგის საკითხი კრიტიკული მნიშვნელობისაა შემდეგი მიზეზის გამო: ტურისტული პროდუქტები, როგორც არამატერიალური პროდუქტი, შეუძლებელია შეფასებული იქნეს მის გამოყენებამდე. შესაბამისად, ტურისტებისთვის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, ძალიან მნიშვნელოვანია მოცემული ტურისტული პროდუქტის სხვა მომხმარებლების შეფასებები. სოციალური მედია ხელს უწყობს მომხმარებლებს შორის ტურისტულ პროდუქტების შესახებ მოსაზრებების და შეფასებების გაზიარებას. ამ ურთიერთობებმა შეიძლება არ მიგვიყვანოს გაყიდვების უცებ გაზრდამდე, მაგრამ რადგანაც ნდობა, იმიჯი იზრდება ამ ინდუსტრიაში პოზიტიური ურთიერთობების ფორმირების საშუალებით, გარკვეული პერიოდის შემდეგ მოხდება ახალი ტურისტული ადგილების მიმართ დაინტერესების ზრდა. სხვადასხვა სოციალური არხების აქტიური გამოყენება (Facebook, Twitter, Youtube, Blogs და ა.შ), კარგად დაგეგმილ მარკეტინგულ სტრატეგიასთან კომბინაციაში, წარმატების მნიშვნელოვანი საფუძველი იქნება ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტურისტული ადგილების შესახებ პოზიტიური ინფორმაციის გავრცელების, დაინტერესების და პოზიტიური/მიმზიდველი იმიჯის ფორმირების საქმეში.

- **საინფორმაციო/მონაცემთა ბაზის ფორმირება**

საქმიანობის ფარგლებში უნდა განხორციელდეს ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურიზმთან დაკავშირებული ობიექტების და სერვის პროვაიდერების შესახებ საინფორმაციო ბაზის ჩამოყალიბება, რაც უზრუნველყოფს მაქსიმალურად დეტალური მონაცემების მოგროვებას, ისეთ მიმართულებებზე, როგორცაა:

- სასტუმრო ობიექტები/სასტუმრო სახლები „გესტჰაუზები“;
- რესტორნები;
- ტურ-გიდები;

- ფესტივალები და სახალხო დღესასწაულები;
- მნიშვნელოვანი სამთავრობო, კერძო და საზოგადოებრივი დანიშნულების ორგანიზაციები (მათ შორის - ბანკები, საავადმყოფოები, მაღაზიები და ა.შ.);
- ტურისტებისთვის საჭირო ყველა სახის სხვა ნფორმაცია.

მონაცემთა ბაზა განთავსებული უნდა იქნეს ინტერნეტ-გვერდზე და გამოცემული ბეჭდური სახით.

- **საზოგადოებრივი ინფორმირების კამპანიის წარმოება.**

მუნიციპალიტეტში ტურიზმის სფეროს განვითარება წარმოუდგენელია მოსახლეობის ფართო მასების მონაწილეობის გარეშე. შესაბამისად, მათი ჩართულობის მიღწევის მიზნით აუცილებელია მოსახლეობის ინფორმირებულობისა და ცოდნის დონის ამაღლება ტურიზმის განვითარებასთან დაკავშირებულ ყველა საკითხზე.

საინფორმაციო კამპანია უნდა წარიმართოს ორი ძირითადი მიმართულებით:

- ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ტურიზმის განვითარების სტრატეგიის, მისი რეალიზაციის მეთოდების და მოსალოდნელი შედეგების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება. კამპანია გულისხმობს ტურისტული პოტენციალის მქონე ადგილებში ადგილობრივ მოსახლეობასთან შეხვედრების ორგანიზებას, რომლის დროსაც მოხდება დეტალური ინფორმაციის მიწოდება - თუ რა იგეგმება ტურიზმის განვითარების კუთხით ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში, როგორ არის შესაძლებელი მოსახლეობის ჩართვა ტურიზმის სფეროში, რა დადებითი შედეგები მოყვება ამ დარგის განვითარებას შემოსავლების ზრდის და დასაქმების კუთხით, რა მიზნობრივი პროგრამები იგეგმება ადგილობრივი თუ რეგიონალური მთავრობის მიერ კადრების გადამზადების ან მცირე ბიზნესის ხელშეწყობის კუთხით და სხვა ინფორმაცია;
 - ეკოლოგიურ საკითხებზე საზოგადოებრივი ინფორმირების კამპანია (Public awareness campaigns). კამპანიის ფარგლებში უნდა ჩატარდეს საგანამანათლებლო შეხვედრები ეკოლოგიის დაცვის, ბუნების დანაგვიანების პრობლემების, ტურიზმის განვითარებაზე ეკოლოგიური მდგომარეობის გავლენის შესახებ და ა.შ.;
- კამპანიის ფარგლებში მიზანშეწონილია ერთგვარი „დასუფთავების“ აქციების პერიოდული ორგანიზება ტურისტულ ადგილებში, რომელიც მიმართული იქნება საყოფაცხოვრებო ნარჩენებით ბუნების დანაგვიანების წინააღმდეგ.

- **ტურისტულ გამოფენებში მონაწილეობა.**

მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის პოპულარიზაციის მიზნით უნდა განხორციელდეს სხვადასხვა ტურისტულ გამოფენებში მონაწილეობა, მათ შორის - თბილისში და ბათუმში ორგანიზებულ საერთაშორისო ტურისტულ გამოფენებში. უცხოეთში ორგანიზებულ გამოფენებში მონაწილეობა დიდ ფინანსურ დანახარჯებთან არის დაკავშირებული და ნაკლებად რეალიზებადი,

თუმცა შესაძლებელია აჭარის ა.რ. ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტთან თანამშრომლობა საერთაშორისო გამოფენებზე ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის წარდგენისათვის.

მოსალოდნელი შედეგები :

- შეიქმნება ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის ამსახველი ელექტრონული და ბეჭდვითი საინფორმაციო-სარეკლამო მასალები;
- აქტიური სარეკლამო/მარკეტინგული გეგმა უზრუნველყოფს არსებული ტურისტული პოტენციალის წარმოჩენას და პრომოუშენს როგორც ადგილობრივ ისე საერთაშორისო ბაზარზე;
- ჩამოყალიბდება ინტერნეტ სივრცეში და სოციალური მედიაში ხელვაჩაურის ტურისტული ადგილების შესახებ ინფორმაციის გავრცელებისა და ტურისტული პროდუქტების პრომოუშენის პრაქტიკა, რაც უზრუნველყოს ინფორმაციის გავრცელებისა და უკუკავშირის მაღალეფექტური მექანიზმების ამოქმედებას;
- გაიზრდება ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების სტრატეგიის საინფორმაციო უზრუნველყოფის ხარისხი. მუნიციპალიტეტის შესახებ ინფორმაცია მიეწოდება ყველა შესაძლო დაინტერესებულ მხარეს - კერძო სექტორი/ტურ-კომპანიები, ტურისტები, სტუდენტები, მედია და ა.შ., რაც გამოიწვევს მუნიციპალიტეტის ცნობადობის ამაღლებას და მათ დაინტერესებას ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალით.

- თანამშრომლობა სხვადასხვა სტეიქჰოლდერებთან

მიზანი: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის ეფექტური გამოყენების და ტურიზმის განვითარებისთვის საჭირო აქტივობების განხორციელების მიზნით სხვადასხვა სტეიქჰოლდერებთან აქტიური თანამშრომლობა და მათი ჩართულობის უზრუნველყოფა.

პრობლემის აღწერა: არსებულ ეტაპზე, მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთი შემაფერხებელი ფაქტორია სტეიქჰოლდერებთან თანამშრომლობის ნაკლებობა. ტურიზმის განვითარება მოითხოვს აქტიურ თანამშრომლობას სხვადასხვა მხარეებთან - რეგიონალური/ცენტრალური მთავრობა, ბიზნეს სექტორი, ადგილობრივი მოსახლეობა და ა.შ., რაც ამ ეტაპზე არ მიმდინარეობს, ან მიმდინარეობს განცალკევებულად, მხოლოდ ერთ ან ორ სტეიქჰოლდერთან.

ხედვა: თანამშრომლობის გააქტიურება სხვადასხვა ორგანიზაციებთან, და მათი ჩართულობის დონის ამაღლებით ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარებაზე ორიენტირებული აქტივობების და პროგრამების განხორციელება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისთვის:

ბიზნეს სექტორთან თანამშრომლობა. ტურიზმის სფეროს განვითარებისა და ტურისტების მოზიდვისათვის აუცილებელია მჭიდრო თანამშრომლობა ბიზნეს

სექტორის იმ წარმომადგენელთან, რომლებსაც გააჩნიათ შესაბამისი რესურსები (მატერიალური, ფინანსური, ორგანიზაციული) და შეუძლიათ დადებითი გავლენა იქონიონ ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურისტების მოზიდვაზე და ტურისტული სფეროს განვითარებაზე. ბიზნეს სექტორის ეს სეგმენტი მოიცავს ტურისტულ კომპანიებს და ტურისტულ ასოციაციებს, საბანკო სექტორს, საინვესტიციო კომპანიებს და ა.შ. ბიზნეს სექტორთან თანამშრომლობის გაღრმავებისათვის უნდა განხორციელდეს:

- ამომწურავი ინფორმაციის მიწოდება ტურ-კომპანიებისთვის ტურისტული ადგილების, ტურისტული ობიექტების შესახებ;
- ტურ-კომპანიებისთვის ინფო-ტურების ორგანიზება. რამოდენიმე დღიანი ინფო-ტური, რომლის ფარგლებშიც მოხდება ტურისტული ადგილების დეტალური მონახულება, საოჯახო სასტუმროებთან დაკავშირება და ა.შ.
- გარკვეული შეღავათების დაწესება. მაგ. ადგილობრივი მოსაკრებლების გაუქმება გარკვეულ ტურისტულ ობიექტებზე კონკრეტული პერიოდისთვის;
- საბანკო სექტორთან თანამშრომლობა/მოლაპარაკება ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ტურისტულ სფეროში სხვადასხვა მცირე ბიზნეს პროექტების (სასტუმრო სახლები, ტურისტული სერვისების ორგანიზება) განხორციელებისთვის კრედიტების გაცემის შესახებ.

სამთავრობო სექტორთან თანამშრომლობა - აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობა, საქართველოს რეგიონალური განვითარების სამინისტრო.

- აჭარის არ განათლებისა და კულტურის სამინისტრო - ხელვაჩაურში და/ან მის მოსაზღვრე მუნიციპალიტეტებში ტურიზმსა და მასთან მომიჯნავე დარგებში კადრების მომზადება-გადამზადების ინსტიტუციონალური საფუძვლის ჩმოყალიბება;
- ტურიზმის დეპარტამენტი - მჭიდრო თანამშრომლობა მარკეტინგის, პრომოუშენის, საინფორმაციო-სარეკლამო მასალების, ინფო და პრეს ტურების მომზადების, გამოფენების ორგანიზების მიმართულებით.

უნივერსიტეტები - აჭარის და საქართველოს სხვა რეგიონებში არსებულ უნივერსიტეტებთან თანამშრომლობა სტუდენტების მოზიდვისათვის.

- პრეზენტაციების ორგანიზება - ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის, ტურისტული ადგილებისა და მარშრუტების შესახებ;
- უნივერსიტეტებთან ერთობლივად სხვადასხვა ტიპის აქტივობების დაგეგმვა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში - ფოტო-გადაღება/ფოტო-კონკურსი, სტუდენტური კონფერენციები უნივერსიტეტების შესაბამისი სპეციალობის სტუდენტებისთვის (მაგ. ტურიზმი, ისტორია, ჰუმანიტარული სპეციალობები და

ა.შ.) საინფორმაციო ტურების ერთობლივად ორგანიზება (თანადაფინანსების სახით) და ა.შ.

მედია - მედიის როლი უმნიშვნელოვანესია ტურისტული ადგილების პოპულარიზაციის კუთხით. მედიასთან თანამშრომლობის ფარგლებში შესაძლებელია შემდეგი:

- **აჭარის ტელევიზია და საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებელი** - გარკვეული პერიოდულობით ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ისტორიის, ტურისტული პოტენციალის, ეთნოგრაფიული-კულტურული ტრადიციებისა და ინფრასტრუქტურის შესახებ საინფორმაციო ჩანართების მომზადება, რეკლამის გაშვება „სოციალური რეკლამის“ სტატუსით და ა.შ.;
- **ადგილობრივი და ცენტრალური პრესა** - სტატიების და საინფორმაციო ჩანართების პერიოდული გამოქვეყნება ტურისტული ადგილების/პოტენციალის პრომოუშენის მიზნით.
- **პრეს-ტურები** - მიზანშეწონილია პერიოდულად (წელიწადში ერთჯერ ან ორჯერ) ჟურნალისტებისთვის პრეს-ტურის ორგანიზება - რომლის დროსაც მოხდება ყველა საინტერესო ტურისტული ადგილების, ტურისტული ინფრასტრუქტურის დათვალიერება და შემდგომში უკვე მოწვეული ჟურნალისტების მიერ შესაბამის მედია საშუალებებში ინფორმაციის გავრცელება. ხარჯების ეკონომიის მიზნით ეს შეიძლება გაკეთდეს ტურ-კომპანიებისთვის ორგანიზებული ინფო-ტურის დროს.
- **სოციალური მედია/ბლოგერები** - სოციალური მედიის მიერ ინფორმაციის გავრცელების მასშტაბურობის და მისი საზოგადოებრივი მნიშვნელობიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებიდან მუნიციპალიტეტში პოპულარული/აქტიური ბლოგერების მოწვევა რამდენიმე დღით. ბლოგერების მოწვევა შეიძლება ორგანიზებული იქნეს იგივე ზემო-ხსენებული პრეს ტურის ფარგლებში.

პრეს-ტურების/ინფო ტურების ორგანიზება სასურველია წელიწადში ორჯერ - ერთი რომელიმე მასობრივი სახალხო დღესასწაულის დროს და მეორე წელიწადის სხვა დროს.

მოსალოდნელი შედეგები:

- ბიზნეს სექტორის ჩართულობა უზრუნველყოფს ტურიზმის სფეროს ძირითადი მოთამაშეების დაინტერესების ამაღლებას ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალით, არსებული ტურისტული მარშრუტების ჩართვას საკუთარ ტურისტულ პაკეტებში, პრაქტიკული ხასიათის დახმარების აღმოჩენას მუნიციპალიტეტისათვის საინტერესო და პერსპექტიული ტურისტული მარშრუტების შემუშავებისა და მათი პოპულარიზაციის საკითხებში, ინვესტიციების მოზიდვას ტურისტულ სფეროში, საბანკო სექტორის დაინტერესების ამაღლებას მუნიციპალიტეტში ტურიზმის სფეროს დაკრედიტების საკითხებით;

- სამთავრობო სექტორის ჩართულობის გაძლიერება - ინფრასტრუქტურული ელემენტების განვითარებას, ტურიზმის სფეროს განვითარებაზე ორიენტირებულ მიზნობრივი პროგრამების ფინანსირებას;
- მედიის ჩართულობით მიღწეული იქნება მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის პრომოუშენი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში, საზოგადოების ინფორმირებულობის დონის ამაღლება;

უნივერსიტეტებთან და ინსტიტუტებთან თანამშრომლობა განაპირობებს საზოგადოების ყველაზე აქტიური ნაწილის, სტუდენტების დაინტერესებას მუნიციპალიტეტის ტურისტული ადგილებით და მათ მოზიდვას მუნიციპალიტეტში.

22.1.5 ინფრასტრუქტურის განვითარება

- საგზაო და სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია

მიზანი: საგზაო არტერიების სრულფასოვანი ქმედუნარიანობა წელიწადის ნებისმიერ დროს, როგორც ცენტრალური, ისე შიდა მუნიციპალური და შიდა სათემო მიმართულებებით. მუნიციპალიტეტში თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის შექმნა.

პრობლემის აღწერა: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში გამავალი ადგილობრივი მნიშვნელობის გზის ძირითადი ნაწილი გრუნტოვანი საფარისაა. გზის აღნიშნული ტიპი განსაკუთრებით მგრძობიარეა კლიმატური ცვლილებებისადმი, რაც ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის გეოგრაფიის გათვალისწინებით, სავსებით ბუნებრივი გარემოებაა. ძალიან ხშირად გზის ცალკეული მონაკვეთი ავტოტრანსპორტისათვის გაუვალია. კიდევ უფრო ცუდი მდგომარეობაა შიდასათემო და შიდასასოფლო გზებზე, რომლებიც ჩვეულებრივ გრუნტის საფარისაა და ფუნქციონირებისათვის ინტენსიურ მზურნველობას საჭიროებს. ხშირია გზების მოღვარვა, ჩამოშლა და სხვა ტიპის დაზიანებები.

მუნიციპალიტეტში არსებული სატრანსპორტო საშუალებების ძირითადი ნაწილი მოძველებულია, რაც სატრანსპორტო ხარჯებს მნიშვნელოვნად ზრდის. ხშირია სამგზავრო ტრანსპორტის მოძრაობის გრაფიკის დარღვევის შემთხვევებიც.

იმ პირობებში, როდესაც მუნიციპალიტეტს ყველაზე ხელშესახები რესურსი, რითაც შეუძლია ბაზარზე გამოვიდეს, სოფლის მეურნეობა და ტურისტული პროდუქტებია, საგზაო ინფრასტრუქტურის არადაამაკმაყოფილებელი მდგომარეობა ერთ-ერთი არსებითი ხელისშემშლელი ფაქტორი ხდება. იზრდება სოფლის მეურნეობის პროდუქტების რეალიზაციის ფულადი და დროითი დანახარჯები. საგზაო და სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის არსებული მდგომარეობა არამიზიდველს ხდის ტურიზმთან

მიმართებაში ადგილობრივ პოტენციალს კომფორტის შეთავაზების რესურსის დაქვეითების ხარჯზე.

ხედვა: გაზრდილი ეკონომიკური მოთხოვნების დაკმაყოფილებისა და მეტი სტიმულირებისათვის გამართული, მოწესრიგებული საგზაო ინფრასტრუქტურა იქნება ერთ-ერთი ყველაზე მოქნილი ეკონომიკური ბერკეტი.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- შიდასათემო გზების რეაბილიტაცია, გამაგრება და/ან ასფალტირება;
- შიდასათემო გზების, მ.შ. საკურორტო ზონებში, საგზაო სანიშნებით აღჭურვა;
- შიდასასოფლო გზების პერიოდული მოვლა-გაწმენდითი სისტემის ამოქმედება;
- ხიდების მშენებლობა/რეაბილიტაცია;
- საკურორტო ადგილებისაკენ მყარსაფარიანი საგზაო მიმოსვლის უზრუნველყოფა;
- სამგზავრო გადაზიდვების მარეგულირებელი სისტემის ჩამოყალიბება, მოძრაობის გრაფიკისა და მარშრუტების შემუშავება და კონტროლი;
- საზოგადოებრივი ტრანსპორტის მოსაცდელების მშენებლობა/არსებულის რეაბილიტაცია.

მოსალოდნელი შედეგები:

- შემცირდება სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის რეგიონულ ბაზრებამდე მიწოდების ხარჯები და დრო;
- მიღწეული იქნება ავტო-სატრანსპორტო უსაფრთხოების ხარისხის პოზიტიური ცვლა;
- გამარტივდება თემთაშორისი კავშირ-ურთიერთობები, გაიზრდება მოსახლეობის მობილობა;
- გაიზრდება მგზავრთა გადაყვანა და ტვირთბრუნვა;
- გაიზრდება ტურისტთა რაოდენობა, ამაღლდება ტურისტული პროდუქტების შეძენის სტიმულები;
- გაუმჯობესდება ჰაერის ეკოლოგიური მდგომარეობა.

- მუნიციპალიტეტის უზრუნველყოფა გამართული წყალმომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემით

მიზანი: წყალმომარაგების 24 საათიანი გრაფიკის უზრუნველყოფა და საკანალიზაციო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება.

პრობლემის აღწერა: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი მდიდარია წყლის რესურსებით. მიუხედავად წყლის რესურსების სიუხვისა, მუნიციპალიტეტის ზოგიერთი სოფლების მოსახლეობას წყალი გრაფიკით მიეწოდება. სასმელი წყლის მიმწოდებელი სისტემები არასრულფასოვან რეჟიმში ფუნქციონირებს თემებშიც. მათი უმეტესი ნაწილი შენდება სრულფასოვანი საპროექტო სამუშაოების შესრულების გარეშე, კუსტარულად. შედეგად,

ხშირია სტიქიური მოვლენების, წყალდიდობების, ჭარბი ნალექიანობის დროს წყალსადენებისა და სათაო ნაგებობების დაზიანება, რაც იწვევს წყლის მიწოდების შეწყვეტას, სასმელი წყლის დაბინძურებას. სასმელი წყლის ბიოლოგიური კონტროლი კი არასრულად და დაბალი სიხშირით მიმდინარეობს.

არასრულფასოვანია მუნიციპალიტეტში არსებული საკანალიზაციო წყლების გამწმენდი სისტემებიც. წინამდებარე გეგმის შემშავების პროცესში მუნიციპალიტეტში ვერ იქნა მოპოვებული ინფორმაცია გამწმენდი ნაგებობების ტექნიკური მახასიათებლების, წარმადობის და მისი ფუნქციონირებისთვის მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტიდან გარკვეული ფინანსური სახსრების გამოყოფის შესახებ. ყველაფერი ეს მიუთითებს, რომ საკანალიზაციო წყლების გაწმენდას არასათანადო ყურადღება ექცევა, რაც უარყოფითად აისახება ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ეკოლოგიურ მდგომარეობაზე.

ხედვა: მუნიციპალიტეტის თემების 24 საათიანი წყალმომარაგებით უზრუნველყოფა, საკანალიზაციო სისტემების რეაბილიტაცია და გამართული ფუნქციონირება არსებითი ძვრა იქნება სოციალური ინფრასტრუქტურის მოწესრიგების მიმართულებით, ხელს შეუწყობს ეკოლოგიური გარემოს შენარჩუნებას, ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესებას.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- წყლის რესურსის შესწავლა და ათვისების პოტენციალის კვალიფიცირებული შეფასება;
- წყალმომარაგების ინფრასტრუქტურული რუკების შექმნა (რუკების და მონაცემთა ბაზების სისტემის შექმნა, რომელიც მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში მყოფი ყველა ობიექტის, დანადგარისა და მილსადენების გრაფიკული ვიზუალიზაციის საშუალებას იძლევა);
- წყლის სათავე ნაგებობების მშენებლობა/რეაბილიტაცია;
- წყალმომარაგების ქსელების სამშენებლო ნორმატივების და გეოგრაფიულ-კლიმატური პირობების გათვალისწინებით პროექტირება და მშენებლობა;
- წყლის სანიტარული მოთხოვნების უზრუნველყოფა;
- სასმელი წყლის ხარისხის მუდმივი კონტროლის და მონიტორინგის სისტემის ჩამოყალიბება;
- საკანალიზაციო სისტემის რეაბილიტაცია;
- მდინარეების გაწმენდა საყოფაცხოვრებო ნარჩენებისაგან - სპეციალური ნაგვის სამარხი ადგილების მოწყობა;
- ინფრასტრუქტურული პროექტების რეაბილიტაციისათვის დონორებთან თანამშრომლობის პრაქტიკის ამოქმედება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- შეიქმნება წყალმომარაგების თანამედროვე, ტექნიკური სტანდარტების შესაბამისი წყალმომარაგების სისტემა;
- შეიქმნება ეფექტური საკანალიზაციო სისტემა;

- მოსახლეობა უზრუნველყოფილი იქნება უწყვეტი და ხარისხიანი წყალმომარაგებით;
- შეიქმნება წყალმომარაგების ინფრასტრუქტურული რუკები, რომელიც მნიშვნელოვნად გაამარტივებს წყალსადენების მშენებლობისა და ექსპლოატაციას, მისცემს საშუალებას პოტენციურ ინვესტორებს ობიექტების დაგეგმვისა და ხარჯების, რისკების შეფასების თვალსაზრისით;
- შემცირდება წყლის დაბინძურების ხარისხი;
- შემცირდება უკანონო ნაგავსაყრელების რაოდენობა;
- გაუმჯობესდება ტურისტული ინფრასტრუქტურა.

- **მუნიციპალიტეტის უწყვეტი და ხარისხიანი ელექტროფიკაციის უზრუნველყოფა**

მიზანი: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში არსებული სოციალური და ეკონომიკური პოტენციალის რეალიზაციისთვის უწყვეტი და ხარისხიანი ელექტრომომარაგებით უზრუნველყოფა.

პრობლემის აღწერა: ელექტროენერგიით მომარაგების კუთხით მუნიციპალიტეტში არსებული პრობლემები ორ ძირითად ჯგუფად შეიძლება დავყოთ:

1. მოსახლეობის მომარაგება უწყვეტი და ხარისხიანი ელექტროენერგიით, მიწოდებული ელ. ენერგიის სამართლიანი და გამჭვირვალე, ტექნიკურად დასაბუთებული აღრიცხვისა და გადახდის მექანიზმების ჩამოყალიბება.

არსებულ პრობლემებს განაპირობებს მოძველებული ელექტრო სადენების, საყრდენი ბოძების, სატრანსფორმატორო ქვესადურების არსებობა. მათი ექსპლოატაციის ვადები ამოწურულია. შესაბამისად, ხშირია მათი მწყობრიდან გამოსვლის შემთხვევები. მიწოდებული ელ. ენერგიის ტექნიკური პარამეტრები (ძაბვა, სიხშირე) არ შეესაბამება ტექნიკურ სტანდარტებს, რაც იწვევს ელექტროტექნიკური მოწყობილობების მწყობრიდან ხშირ გამოსვლას.

არსებული დაბალი დატვირთვების პირობებში სატრანსფორმატორო ქვესადგურები უძლებს არსებულ დატვირთვებს. ენერგომომხმარებლის გაზრდის შემთხვევაში მოსალოდნელია მათი ხშირი გამოსვლა მწყობრიდან.

არსებულ მდგომარეობას ართულებს ის ფაქტიც, რომ „ენერგოპროჯორჯია“ წარმოადგენს მუნიციპალიტეტში ელ. ენერგიის მიწოდებელ მონოპოლისტ კომპანიას, რომელიც ხარჯების ეკონომიის მიზნით პერიოდულად ამცირებს ტექნიკური პერსონალის რაოდენობას ადგილებზე. შესაბამისად, შეუძლებელი ხდება პროფილაქტიკური სამუშაოების პერიოდული განხორციელება და დაზიანებების ოპერატიული აღმოფხვრა.

2. ელ. ენერგიის მიწოდების სქემების მოდერნიზაცია მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის სივრცითი მოწყობის და ამ ტერიტორიების ფუნქციონალური

დანიშნულების შესაბამისად, აქ არსებული ეკონომიკური პოტენციალის სრულად ათვისების მიზნით.

არსებული ენერგომომარაგების ქსელები დაპროექტებულია გასული საუკუნის 60-70-იან წლებში. მიუხედავად იმისა, რომ განვლილ პერიოდში ენერგომომარაგების მოცულობა და გეოგრაფია მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა, არსებული სქემები აღარ პასუხობს შემდგომი სოციალური და ეკონომიკური განვითარების წინაპირობების არსებობის მოთხოვნებს.

აუცილებელია ელექტრომომარაგების სქემების მოდერნიზაცია, მისი ადაპტაცია მუნიციპალიტეტის ტერიტორიულ ზონირებასთან და ტერიტორიების ფუნქციონალურ დანიშნულებასთან (საცხოვრებელი ზონები, საკურორტო ადგილები, სამრეწველო ზონები და ა.შ.).

არსებულ მდგომარეობას ართულებს ისიც, რომ ენერგოპროჯორჯია წარმოადგენს კერძო კომპანიას, რომელიც არ არის ანგარიშვალდებული მუნიციპალიტეტის წინაშე. შესაბამისად, მუნიციპალიტეტს არ გააჩნია კომპანიაზე ზემოქმედების ეფექტური ბერკეტები.

ხედვა: მეზობელ მუნიციპალიტეტებთან თანამშრომლობით, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის და ქვეყნის უმაღლეს სახელისუფლებო ორგანოებში საკითხის ლობირებით მიღწეული იქნება ენერგომომარაგების სისტემის თანამედროვე მოთხოვნების მიხედვით მოდერნიზაცია, რომელიც უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტის ხარისხიან და უწყვეტ ელექტრომომარაგებას, მის მიზმას მუნიციპალიტეტის სივრცითი მოწყობის გეგმაზე.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისთვის:

- თემებში არსებული ელექტროგადამცემი ქსელების სრული რეაბილიტაციის გეგმის შემუშავება და მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის ორგანოებთან შეთანხმება. მუნიციპალიტეტის მხრიდან გეგმის რეალიზაციის მონიტორინგის განხორციელება;
- მუნიციპალიტეტების თემებში გამრიცხველიანების გეგმა-გრაფიკის შემუშავება, მისი საჯაროობის უზრუნველყოფა. მუნიციპალიტეტის მიერ გეგმის რეალიზაციის მონიტორინგის განხორციელება;
- მუნიციპალიტეტის ელექტრომომარაგების სქემის (სქემების) შემუშავება, მათი მისადაგება მუნიციპალიტეტის სივრცითი მოწყობის გეგმით განსაზღვრულ ფუნქციონალურ დანიშნულებებთან;
- საზაფხულო იალაღებზე არსებული დასახლებების სრული ელექტროფიკაციის გეგმის შემუშავება. მუნიციპალიტეტის მხრიდან გეგმის რეალიზაციის მონიტორინგი;
- მუნიციპალიტეტში მიწოდებული ელ. ენერგიის ხარისხის მონიტორინგის სისტემის ამოქმედება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მოსახლეობა შესძლებს მიიღოს უწვეტი და ხარისხიანი ელ. მომარაგება მთელი წლის განმავლობაში, მათ შორის საზაფხულო იალაღებზეც, კლიმატური პირობების მიუხედავად;
- შემუშავდება მუნიციპალიტეტის ელექტრომომარაგების თანამედროვე მოთხოვნებზე ორიენტირებული სისტემა, მუნიციპალიტეტის ცალკეული ზონების ფუნქციონალური დანიშნულების მიხედვით;
- ჩამოყალიბდება წინაპირობები მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე სამრეწველო ობიექტების მშენებლობისა და ფუნქციონირებისათვის;
- გაიზრდება მუნიციპალიტეტის საინვესტიციო მიმზიდველობა;
- გაიზრდება მუნიციპალიტეტის მიმზიდველობა ტურისტებისათვის.

22.1.6 გარემოსდაცვითი საქმიანობების კოორდინაცია

- სტიქიური უბედურებებისაგან გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გაფართოება

მიზანი - მუნიციპალიტეტის ლანდშაფტის მაღალრისკიანი სპეციფიკიდან გამომდინარე, სტიქიური უბედურებებისაგან გარემოს დაცვისათვის ბუფერული წინააღობების უზრუნველყოფა ბუნებრივი და ხელოვნური მექანიზმების გამოყენებით.

სტრატეგიის საჭიროების დასაბუთება: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში გარემოს დაზიანების არსებით წყაროს მეწყერი და ღვარცოფი წარმოადგენს. ბევრ შემთხვევაში სტიქიის ხელშემწყობი ხდება არასწორად განვითარებული ანთროპოგენური პროცესები. მეწყრული და ღვარცოფული საშიშროებები ძალიან მაღალია, იმ სოფლებში, სადაც ამგები გრუნტების დაბალი ფიზიკურ-მექანიკური თვისებები ხელსაყრელია ეროზიული და მეწყრული პროცესების განვითარებისათვის.

ნიადაგდაცვითი სამუშაოების განხორციელება მნიშვნელოვანია, როგორც საცხოვრებელი გარემოს შენარჩუნების, ასევე ეკონომიკური თვალსაზრისით. მიწის რესურსის შენარჩუნება ერთერთი აუცილებელი ღონისძიებათაგანია. მიწის შეზღუდული რესურსიდან გამომდინარე, პრიორიტეტულად მნიშვნელოვანია შენარჩუნდეს მიწის ის ფართობებიც რომლებიც ეროზიისკენ მიდრეკილია და ღვარცოფებისა და დამეწყრის მაღალ რისკიან ჯგუფებს მიეკუთვნება.

სტრატეგიული ხედვა - მუნიციპალიტეტის გარემოსდაცვითი გრძელვადიანი ეფექტის უზრუნველყოფით სამეურნეო პროგნოზირების ხარისხის ამაღლება და სტიქიის შედეგების მობილური პრევენცია.

სტრატეგიის რეალიზაციის გზები:

- პოტენციური საფრთხის შემსწავლელი სპეციალური ჯგუფის/კომისიის ჩამოყალიბება;
- მაღალრისკიანი ზონების იდენტიფიცირება მუნიციპალიტეტის მთელ ტერიტორიაზე;
- არასწორი ანთროპოგენური ქმედებების გამოვლენა;

- საფრთხის ტიპების გამოკვლევა;
- საფრთხის ლოკალიზების უზრუნველყოფი შესაძლებლობების მოკვლევა;
- პოტენციური კლიმატური რისკებისაგან ბუნების დაცვის საკითხებზე ორიენტირებული გრძელვადიანი პროგრამის ჩამოყალიბება და რეალიზაციის დეტალური გეგმის დამუშავება;
- ქარსაცავი ზოლების გამოყოფა და საჭიროების შემთხვევაში მის შექმნაზე პროექტის მომზადება შესაბამისი სამთავრობო უწყებებისათვის;
- სტიქიური უბედურებების ზონების ამსახველი გრაფიკული გამოსახულების დატანა მუნიციპალიტეტის რუკებზე;
- ნიადაგების კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით სამეურნეო რისკების შეფასება და სივრცითი დაგეგმარების სტრატეგიული გეგმის რეალიზაციის პროცესში რისკების შემსწავლელი კომისიის ინტენსიური ჩართვა.

შედეგი

- არასწორი ანთროპოგენური ქმედებების შედეგების დაძლევა და ეტაპობრივად მისი აღმოფხვრა;
- სწორად და ზუსტად იდენტიფიცირებული სტიქიური საშიშროებები და მის ქვეშ მდგომი რისკ-ზონები.
- რისკ-წინააღობის წინასწარ, ფაქტის დადგომამდე გათვლილი ღონისძიებები;
- კლიმატური საფრთხის შედეგების პრევენციის ერთიანი გეგმა;
- გრძელვადიანი გარემოსდაცვითი სტრატეგიული გეგმა-გრაფიკის შემუშავება და მისი რეალიზაციით ბუნებრივი რისკებისადმი მუნიციპალიტეტის მდგრადობის ამაღლება;
- სტიქიური უბედურებების ზონების ამსახველი გრაფიკული გამოსახულების მეშვეობით რისკის ზონებზე მეტად აღქმადი წარმოდგენის შექმნა ადგილობრივი მოსახლეობისათვის და ინფორმაციული უზრუნველყოფა მუნიციპალიტეტის გარემოსდაცვითი მდგომარეობით დაინტერესებული მხარეებისათვის;
- გლეხის ინფორმირებულობის ხარისხის ამაღლება საკუთარი საცხოვრებელი და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწებთან მიმართებაში;
- სამეურნეო აგენტებისათვის დაგეგმვისა და პროგნოზირების პროცესის ხარისხის ამაღლების თვალსაზრისით მეტად ინფორმაციული სივრცის უზრუნველყოფა;
- რისკების სწორი შეფასებისა და პრევენციის ხარჯზე მუნიციპალიტეტის განვითარების ერთიანი გეგმის ეფექტურობის ამაღლება.

22.1.7 კომუნიკაცია

- მუნიციპალიტეტის ინტეგრაცია თანამედროვე საკომუნიკაციო და საინფორმაციო სივრცეში

მიზანი: ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი ელექტრონული კომუნიკაციების სისტემების განვითარება.

პრობლემის აღწერა: თანამედროვე საკომუნიკაციო სისტემები მუნიციპალიტეტში მეტ-ნაკლებად წარმოდგენილია. მუნიციპალიტეტის ტერიტორია სრულად არის დაფარული მობილური კავშირგაბმულობის ქსელებით. მობილური კავშირგაბმულობის ოპერატორების საშუალებით მოსახლეობისთვის ასევე ხელმისაწვდომია ინტერნეტიც. მუნიციპალიტეტში არსებული ყველა საჯარო სკოლა ჩართულია ინტერნეტში განათლების სამინისტროს ქსელების საშუალებით. ძირითადი პრობლემას წარმოადგენს ინტერნეტის დაბალი ხელმისაწვდომობა მოსახლეობისა და ბიზნეს სტრუქტურებისათვის, მობილური ოპერატორების საშუალებით ინტერნეტში წვდომის მაღალ ღირებულებასა და ინფორმაციის მიღება-გადაცემის დაბალ სიჩქარეებთან დაკავშირებით. აღნიშნული ფაქტორები საბოლოო ჯამში, ინტერნეტით სარგებლობას მოსახლეობის უმეტესი ნაწილისთვის მიუწვდომელს ხდის. ინტერნეტის არ არსებობა განაპირობებს მოსახლეობის და ბიზნეს სტრუქტურების ამოვარდნას ქართული და საერთაშორისო საინფორმაციო სივრციდან, რაც მნიშვნელოვნად აფერხებს როგორც სოციალური, ასევე ეკონომიკური განვითარების პროცესებს.

მუნიციპალიტეტის ფართომასშტაბიანი ინტერნეტიზაციის პროცესს დამატებით აფერხებს რთული რელიეფი და მოსახლეობის დიდი განშლადობა. საცხოვრებელი სახლები მნიშვნელოვნად არის დამორეზული ერთმანეთისგან, თემები დიდ ფართობზეა გაშენებული. ასეთი დასახლებებისათვის სტაციონარული ქსელების მშენებლობა დიდ კაპიტალდაზანდებებს მოითხოვს. ამავე დროს მოსახლეობის სიმცირის გამო, მიღებული შემოსავლები გაცილებით ნაკლები იქნება მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებთან შედარებით (დაბალი რენტაბელობა). შესაბამისად, კომერციული თვალსაზრისით, საკომუნიკაციო კომპანიებისთვის ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი მიეკუთვნება არამიმზიდველ რეგიონს ინვესტიციების განხორციელებისათვის.

ხედვა: სტრატეგიული გეგმის რეალიზაციის პერიოდში მიღწეული უნდა იქნეს მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის სრული დაფარვა მაღალსიჩქარიანი ინტერნეტით, ინტერნეტ წვდომისათვის მისაღები ტარიფებით, მოსახლეობის ეკონომიკური შემოსავლების გათვალისწინებით.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი ინტერნეტ კავშირის საშუალებებით მუნიციპალიტეტების ტერიტორიის დაფარვის პრობლემა საერთოა აჭარის რეგიონის ყველა მუნიციპალიტეტისათვის. ცალკეული მუნიციპალიტეტებისათვის, მათი ბიუჯეტების დოტაციური ხასიათის გათვალისწინებით, აღნიშნული სტრატეგიის რეალიზაცია მეტად რთულია როგორც ფინანსური, ასევე ტექნიკური პირობების

შემუშავებისა და სტრატეგიის პრაქტიკული რეალიზაციის თვალსაზრისით. შესაბამისად აუცილებელია:

- რეგიონის სხვა მუნიციპალიტეტებთან და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის უწყებებთან თანამშრომლობით ერთიანი პროგრამის შემუშავება რეგიონის მუნიციპალიტეტებში ფართოზოლოვანი ინტერნეტის ამოქმედებისათვის;
- ტექნიკური პირობების (მუნიციპალიტეტის გეოგრაფიის გათვალისწინებით) და სამუშაოთა ღირებულების კომპენსაციის პირობების შემუშავება იმ კომპანიებისთვის, რომლებიც განახორციელებენ მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ლოკალური ქსელების მშენებლობას და ინტერნეტის მიწოდებას;
- სტრატეგიის რეალიზაციის დაფინანსების წყაროების იდენტიფიკაცია (რეგიონალური და ცენტრალური ბიუჯეტები, დონორები, ბიზნეს სტრუქტურები);
- საინფორმაციო-საგანმანათლებლო ინტერნეტ რესურსის(ების) შექმნა, რომლებიც დაეხმარება მუნიციპალიტეტების მოსახლეობას მათთვის საჭირო ინფორმაციისა და ცოდნის მიღებაში სხვადასხვა თემატიკაზე (მაგ. მუნიციპალიტეტში გავრცელებული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოყვანის აგროტექნოლოგიები, ინფორმაცია პერსპექტიულ ჯიშებსა და კულტურებზე, მათ ადგილზე საბაზრო სეგმენტებში, ბიზნესის ორგანიზების საფუძვლები, როგორ მოვაწყოთ მეურნეობა ტურისტების მოსაზიდად და ა.შ.) და რომლებსაც ექნებათ მაღალი პრაქტიკული ღირებულება.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მუნიციპალიტეტის თემების მოსახლეობა და ბიზნეს სტრუქტურები შესძლებენ მაღალსიჩქარიანი ინტერნეტით სარგებლობას მისაღებ ფასებში უშუალოდ თავისი საცხოვრებელი და საქმიანობის ადგილის მიხედვით;
- გაიზრდება მუნიციპალიტეტის ქვეყნის და საერთაშორისო საინფორმაციო სივრცეში ინტეგრაციის ხარისხი;
- ამაღლდება მუნიციპალიტეტის ცნობადობის ხარისხი;
- ჩამოყალიბდება ხელსაყრელი საინფორმაციო ველი მუნიციპალიტეტის ტურისტული და სამრეწველო პოტენციალის პრომოუშენისთვის;
- გაიზრდება მუნიციპალიტეტის საინვესტიციო მიმზიდველობა;
- გაიზრდება მოსახლეობის წვდომა საგანმანათლებლო ხასიათის რესურსებთან, რომელიც შეასრულებს მნიშვნელოვან როლს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების ზრდისა და მისი ხარისხის ამაღლების სფეროში.

22.1.8 ჯანდაცვისა და სოციალური დაცვის სისტემის გაუმჯობესება

- მუნიციპალიტეტში სამედიცინო ინფრასტრუქტურისა და სამედიცინო მომსახურების მიწოდების განვითარების ხელშეწყობა

მიზანი: მუნიციპალურ სამედიცინო დაწესებულებებში მოსახლეობისათვის მაღალი ხარისხის, პაციენტზე ორიენტირებული სამედიცინო მომსახურების მიწოდება, რომელიც ორიენტირებული იქნება პაციენტის ჯანმრთელობაზე და არა მის გადახდისუნარიანობაზე.

პრობლემის აღწერა: ქალაქს საკმაოდ მოშორებული მაღალმთიანი მუნიციპალიტეტის სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარების თვალსაზრისით მუნიციპალური საავადმყოფოს სერვისის ხარისხის ამაღლება აუცილებელი წინაპირობაა. ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მოქმედი კლინიკის მიმართ ნდობის ხარისხი, მოსახლეობის სოციოლოგიური კვლევის (2011 წელი) თანახმად, ძალიან მიზერულია. ხშირად, სწორედ, ამ გარემოებით იყო განპირობებული უნდობლობა ჯანდაცვის ადგილობრივი მომსახურების მიმართ. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ კლინიკის გარე სერვისის ეფექტურად უზრუნველყოფა ვერ ხერხდება თუნდაც საგზაო ინფრასტრუქტურის ხარვეზების გამო. თუმცა, სამედიცინო სერვისის არადაამაკმაყოფილებელი ხარისხი არ არის მხოლოდ ინფრასტრუქტურის გაუმართაობის შედეგი. ძალიან მნიშვნელოვანია საკადრო პრობლემა. კვლევის შედეგებითაც დადასტურდა, რომ მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა უკმაყოფილოა პერსონალის პროფესიონალიზმით, სირთულეა შესაბამისი სპეციალიზაციის სამედიცინო სპეციალისტების ფიზიკურად არ არსებობა მუნიციპალიტეტის შიგნით.

ჯანდაცვის სისტემა ზოგადად ქვეყანაში ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით მასშტაბურ სისტემურ ნაკლოვანებებს განიცდის. მუნიციპალიტეტისათვის მნიშვნელოვანია პრობლემის სიხისტის შემცირებაზე აქტიური მუშაობა და თემის ლობირება.

ძალიან ხშირად ხდება ისე, რომ ადამიანებს აქვთ არასწორი წარმოდგენა საკუთარი სამედიცინო მომსახურების ირგვლივ, ეს ეხება როგორც ზოგადად სერვისის შინაარსს, ასევე მისი მიღების გზებს. უფლებების რეალური საფუძვლების არასწორ გააზრება განაპირობებს მეტწილად მომხმარებელთა უფლებების შელახვას. ჩვეულებრივ, არ აქვს პაციენტს (მითუფრო პოტენციურს) ინფორმაცია, რომელიც დროის სანდო ინტერვალში მნიშვნელოვანი ცვლილებების მოლოდინს არ შეიცავს, ანუ მყარი ინფორმაცია შედარებით დეფიციტურია. ამასთან, სხვადასხვა სუბიექტური და ობიექტური მიზეზებით ფაქტამდელი და ფაქტის დადგომის მომენტის შესატყვისი სამედიცინო მომსახურების ღირებულება იდენტური არაა. ეს ნაწილი განსაკუთრებით სადაზღვეო პაკეტების პირობებს ეხება. აუცილებელია მომხმარებელს ქონდეს მხოლოდ ზუსტი წარმოდგენა მის წინაშე არსებული მომსახურების შინაარსობრივ და ფინანსურ მხარეზე.

პრობლემები, რომლებიც ჯანდაცვის სექტორში დგას მუნიციპალურ დონეზე, მოითხოვს სხვადასხვა სამსახურების ეფექტურ ურთიერთანამშრომლობას და კოორდინირებულ

საქმიანობას ერთის მხრივ სამთავრობო და ადგილობრივ უწყებებსა და მეორეს მხრივ კერძო სექტორს შორის.

ხედვა: მუნიციპალური კლინიკის მიმართ დადებითი საზოგადოებრივი იმიჯის ფორმირება ხელს შეუწყობს ადგილზე მაღალპროფესიული სამედიცინო გუნდის ჩამოყალიბებას და დაბალი პრესტიჟი, როგორც ექიმების მიგრირების ფაქტორი აღმოიფხვრება.

სტრატეგიის რეალიზაციის გზები:

- თანამშრომლობა კერძო და არასამთავრობო სექტორებთან, დონორ ორგანიზაციებთან და საქმიანობების კოორდინაცია;
- ადგილობრივი მოთხოვნის შესაბამისად საავადმყოფოს რეორგანიზაციის პროცესში მოსახლეობის ინტერესების მაქსიმალურად გათვალისწინება, როგორც პროფილური, ისე გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის შენარჩუნების მიმართულებით;
- გეოგრაფიული მისაწვდომობის თვალსაზრისით პრობლემური პერიფერიების იდენტიფიცირება და მათთვის პირველადი სამედიცინო მომსახურების პროდუქტზე წვდომის უზრუნველყოფა;
- სოციალურად დაუცველ ფენებზე ინფორმაციის აღწარმოების უფრო მობილური სისტემის შექმნა ტერიტორიული სიმცირის ეფექტის ხარჯზე და სამედიცინო პროდუქტების მისაწვდომობის მიმართულებით შუამავლობა;
- მოსახლეობის ინფორმირებულობის საკითხებზე ინტენსიური მუშაობა;
- შეუფერხებელი საგზაო მიმოსვლისათვის ინფრასტრუქტურის პარალელური განვითარება;
- ცხოვრების ჯანსაღი წესის პროპაგანდა და აქტიური მხარდაჭერა;
- სამედიცინო მომსახურების ხარისხისა და მოცულობის შესახებ ინფორმაციის საჯაროობის უზრუნველყოფა;
- ლობირება ჯანდაცვის საკითხებზე ზემდგომ სტრუქტურებში მუმიციპალიტეტის თვითმმართველობის მიერ.

მოსალოდნელი შედეგები

- ზრუნვის და დაცულობის სამოქალაქო შეგრძნების მზარდი ტენდენცია;
- მწვავე სოციალური ფონის დინამიკის შერბილება;
- ადგილობრივი სამედიცინო დაწესებულებების მიმართ ნდობის კორექცია;
- სოციალურად დაუცველთა მიმართ ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის გაზრდა;
- ადგილზე კვალიფიციური სამედიცინო სპეციალისტების ნაკადის შენარჩუნების პროცესისათვის პოზიტიური ტონის მიცემა;
- პოტენციური ტურისტებისათვის სამედიცინო ინფრასტრუქტურით გამოწვეული დისკომფორტის მოხსნა;
- მუნიციპალიტეტის იმიჯის სამედიცინო მიმართულებით განვითარებისათვის სასტარტო პოზიციის მიზნობრივი გაუმჯობესება;

- სამედიცინო სერვისის, როგორც სამეწარმეო გარემოს უზრუნველმყოფი სოციალური და კომერციული ელემენტის ხარჯზე ბიზნესის განვითარების წახალისება, მათ შორის სააფთიაქო ქსელის გაფართოება და კონკურენციის გაზრდა;
- მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის ზოგადი ავადობისა და ასოცირებული უნარშეზღუდულობის დონის შემცირებით სიცოცხლის ხარისხის ამაღლება;
- ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვირდება;
- მომსახურების მიწოდების კორექტირების მოქნილი მექანიზმის ოპტიმალურ დროში შემუშავებისათვის რესურსის კოორდინირება;
- მოსახლეობისათვის მიწოდებული სამედიცინო მომსახურების ხარისხისა და მოცულობის შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა;
- მოსახლეობის ინფორმირებულობის ადეკვატურობა სამედიცინო უზრუნველყოფის საკითხების ირგვლივ, როგორც ადგილობრივ, ისე რეგიონულ სამედიცინო დაწესებულებებში, რაც გამორიცხავს მომსახურების მიღებისას არსებულ გაურკვევლობებსა და უხერხულობებს.

22.1.9 განათლების სისტემის ხელშემწყობი გარემოს ფორმირება

- მოზარდებისა და ახალგაზრდების განათლების და სოციალური ინტეგრაციის ხარისხის ამაღლება

მიზანი: სოციალიზაციის პროცესის გაფართოებით მოზარდებისა და ახალგაზრდების სოციალური ჩართულობის ზრდის ხარჯზე, მათი თვითრეალიზაციის ხელშეწყობა და განვითარება.

პრობლემის აღწერა: მუნიციპალიტეტის განათლების სფეროს მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს კვალიფიცირებული კადრების დეფიციტი, რიგ შემთხვევაში დიდი ხნით შეუვსებელი ვაკანტური ადგილები, რაც საბოლოო ჯამში მოქმედებს სკოლებში განათლების ხარისხზე. მასწავლებელთა კონტიგენტის შევსებისას წარმოქმნილი პროფესიულ შესაბამისობისა და კვალიფიკაციის პრობლემები მტკივნეულად აისახა სასწავლო პროცესის ხარისხზე. ამ უკანასკნელის ვარდნა უკვე ორ ათწლეულზე მეტი ხნის განმავლობაში გრძელდება და სელექციური მიგრაციის მზარდი პროცესისა და სოციალური ფონის დამძიმების კვალად, მნიშვნელოვნად გაღრმავდა. განათლების ხარისხის დაქვეითების ფონზე მინიმუმამდე შემცირდა სოციალური აქტიურობა. ეკონომიკურად სტაგნირებულ გეოგრაფიულ არეალში ახალგაზრდებისათვის სოციალური აქტიურობის ერთადერთ მასშტაბურ სივრცედ სოფლის მეურნეობის დარგობრივ სექტორში კონსერვატიული და ინერციული მიწათმოქმედება რჩება. ეს დარგი არსებულ პირობებში არამარტო კომერციული ინტერესების თვალსაზრისით, არამედ ინოვაციების გამოყენებითაც ერთობ არამიმზიდველია.

სასკოლო ბიბლიოთეკების წიგნადი ფონდების განახლება შესაბამისი ლიტერატურით არ მიმდინარეობს. სკოლებში ჩვეულებრივ ან არ მოქმედებს, ან მხოლოდ შეზღუდული შინაარსობრივი დატვირთვით ფუნქციონირებს სხვადასხვა ტიპის სახელოვნებო წრეები.

მოზარდების, ახალგაზრდების წინაშე ცალსახად დგას შემეცნების და თვითრეალიზაციის პრობლემები. ის საშუალებები, რომლებსაც საჯარო სკოლა ტრადიციულად იყენებს, საკმაოდ კონსერვატულია. აკადემიურ სივრცეში უშუალო ურთიერთობა და საკუთარი აზრის გამოხატვა, კითხვების დასმა და არგუმენტირებული აზრთა გაცვლა სოციალურად აქტიური თემატიკის ირგვლივ ყოველთვის ვერ ხერხდება. ამ მხრივ სოციალური მედია გაცილებით მეტი შესაძლებლობის მქონე მედიუმი, სადაც ადამიანები თავად საუბრობენ, იმის ნაცვლად, რომ ინფორმაციის პასიური მიმღებნი იყონ. ეს მედიუმი შედარებით უკეთესადაა ჩართული ქალაქის სკოლებში, მაგრამ ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ინტერნეტიზაციის ხარისხიდან გამომდინარე ეს ვერ ხერხდება. ადგილობრივ თვითმმართველობას აქვს შესაძლებლობა თავის გამოვლენის საშუალება მისცეს ახალგაზრდების ამ ჯგუფს და გაუკეთოს ორგანიზება დისკუსიებს სხვადასხვა საკითხებზე (გარემოს დაცვისა და დემოკრატიის საკითხებზე, განათლებისა და ჯანდაცვის სისტემების პრობლემებზე და სხვა) როგორც მუნიციპალიტეტის მასშტაბით ასევე სხვა მუნიციპალიტეტების მონაწილეობითაც.

ხედავ: ქალაქის მიმართულებით ახალგაზრდების სელექციური მიგრაციის შემცირება უზრუნველყოფს კრიტიკულად მოაზროვნე, აქტიური ფენის ხარჯზე მუნიციპალიტეტში ჯანსაღი სოციალური პროცესის პროვოცირებას და სკოლის რეგენერაციის უზარაანობას.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- მოზარდ-ახალგაზრდებზე გარკვეული საკადრო რესურსის ორიენტირება;
- ფოკუს-ჯგუფების ინტერესებისა და საჭიროებების კვლევა;
- მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი თვითმმართველობის შესაბამისი სამსახურების მიერ საჯარო დისკუსიის ქვეშ მოქცევადი საკითხების თემატიზება და დისკუსიების ორგანიზება;
- სოციალიზაციის პროცესის გრძელვადიანი გეგმის შემუშავება და საჯაროობის უზრუნველყოფა;
- სკოლის გარე აქტივობის ფარგლებში ახალი უნარ-ჩვევების ათვისებისა და რეალიზაციისათვის მიზნობრივი არეალის მომზადება;
- ახალგაზრდების ინტეგრაციისა და სამოქალაქო ჩართულობის გასაზრდელად პროექტების მომზადება და ლობირება, როგორც სხვადასხვა დონის სამთავრობო ერთეულებში, ისე არასამთავრობო და კომერციულ სექტორებთან;
- სოციალიზაციის პროცესის გაინტენსიფიკაციით განვითარების შექმნილი შესაძლებლობების ეფექტურად ათვისების ხელშეწყობა;
- საბიბლიოთეკო ფონდის შევსებისათვის მუნიციპალური ფინანსების მიმართვა;
- სკოლების მიერ მართვასა და სასწავლო პროცესში მაღალი ტექნოლოგიებისა და თანამედროვე კომუნიკაციების მეტი ინტენსივობით გამოყენება;

- სკოლის ფუნქციონირებაში მოსწავლეების სწავლისგარე ჩართულობის გაზრდა;
- მოსწავლეთა სასკოლო კლუბების ჩამოყალიბების ხელშეწყობა და ფუნქციონირების მხარდაჭერა;
- შიდამუნიციპალური სასკოლო კონკურსების ჩატარება საუკეთესო სკოლის, მასწავლებლის მოსწავლის, კლუბის, ჯგუფის და სხვათა გამოსავლენად;
- სხვადასხვა ორგანიზაციულ საკითხებში მოსწავლე-ახალგაზრდობის ჩართვა;
- კონკურსების, კონფერენციებისა და ოლიმპიადების შესახებ სკოლებზე ინფორმაციის მიწოდება და მონაწილეობის ხელშეწყობა.

მოსალოდნელი შედეგები:

- მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის ცოდნის აკადემიური დონის ამაღლება;
- სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირებისათვის ნიადაგის მომზადება;
- მიგრაციის (განსაკუთრებით კი სელექციური მიგრაციის) ტემპის შენელება;
- სოციალურად აქტიური, ჯანსაღი შრომითი რესურსის ჩამოყალიბების შესაძლებლობა მუნიციპალიტეტის შიგნით;
- მოსწავლე-ახალგაზრდების თვითშეფასების კორექცია და ახალი უნარ-ჩვევებით განვითარება;
- კონკურსებში, კონფერენციებსა და ოლიმპიადებში მონაწილეობით (მით უფრო წარმატებულად მონაწილეობით) მუნიციპალიტეტის სოციალური და ეკონომიკური ინტეგრაციის შესაძლებლობების გაფართოება;
- კონკურსების პირობებში ზოგადად სკოლის და საკუთრივ მასწავლებელთა და მოსწავლეთა მოტივაციის ზრდა და განვითარება;
- მუნიციპალიტეტში, მ.შ. სკოლებში არსებული დეფიციტური კადრების შევსება;
- სასკოლო ინფრასტრუქტურის განვითარება;
- სასკოლო და სკოლამდელი განათლების თვით აღწარმოების უნარის ზრდა და კვალიფიკაციური რესურსის დაგროვების გაზრდილი შესაძლებლობები.

22.1.10 მუნიციპალიტეტის კულტურული განვითარება

- კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა

მიზანი - მუზეუმ-ნაკრძალების, კულტურული მემკვიდრეობის უძრავი და მოძრავი ძეგლებისა და ობიექტების დაცვა, მოვლა-პატრონობა და პოპულარიზაცია.

პრობლემის აღწერა: მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე კულტურული და ისტორიული ძეგლების საკმაოდ მნიშვნელოვანი რაოდენობაა წარმოდგენილი. მათგან სანახაობრივი იერ-სახე მხოლოდ ერთ ნაწილს აქვს შენარჩუნებული. ძეგლების უმრავლესობა საჭიროებს სარესტავრაციო და აღდგენით სამუშაოებს. საგზაო სანიშნები ტურისტული მარშრუტებისათვის ძეგლის მდებარეობის მითითებით ძირითადად განთავსებულია. თუმცა, საკუთრივ ძეგლების ცნობადობა ცალკეული გამონაკლისების გარდა, საკმაოდ დაბალია. ცნობადობის ნაკლებობა პოტენციური მნახველების რიცხვს ამცირებს. ერთიანი ბაზა აღნიშულ ძეგლებზე არ მოიპოვება ელექტრონულ სივრცეში და ზოგადად ამ ტიპის ხარისხიანი ინფორმაციის საჯაროობა დაბალია. არსებული საინფორმაციო ბაზა არ იძლევა ძეგლების სტატიკურ მდგომარეობაზე სრულფასოვანი წარმოდგენის ქონის შესაძლებლობას. დაბალია ახალგაზრდების, მათ შორის ადგილობრივების მხრიდან, ძეგლების მიმართ ინფორმირებულობა და ტურისტული ინტერესი.

მუნიციპალიტეტის ლანდშაფტური თავისებურებებიდან გამომდინარე ძეგლები უმრავლეს შემთხვევაში რთულად მისავალ ნაწილში მდებარეობს. არ აკრავს გარს ადეკვატური მინიმალური ინფრასტრუქტურაც კი. არაა შექმნილი საინფორმაციო გზამკვლევები. ამ და სხვა მიზეზთა ტურისტული კომპანიების ინტერესი უმრავლესად ძალიან დაბალია და შესაბამისად მათ მიერ ტურისტულ მარშრუტებში ასახვას არ პოულობს. თავისუფალი გიდების დაქირავებაც აღნიშული მიმართულებებით არსებით სირთულეს წარმოადგენს.

ხედვა - კულტურული მემკვიდრეობისადმი მოსახლეობის ცნობადობისა და მისდამი სოციალური პასუხისმგებლობის გაზრდით შეიცვლება კულტურულ-ისტორიული თვითშეფასება და ჩამოყალიბდება ისტორიული მემკვიდრეობის დაცვის სამოქალაქო მოთხოვნილება.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- არქიტექტორული კომპლექსების, კულტურული მემკვიდრეობის ცალკეული ნიმუშების შესწავლა, მათი ისტორიული, მეცნიერული და მხატვრული ღირებულებების განსაზღვრა - მათი პასპორტიზაცია;
- მუნიციპალიტეტის არქიტექტურული კომპლექსების, კულტურული მემკვიდრეობის ცალკეული ნიმუშების რეაბილიტაციისათვის მეთოდოლოგიური ექსპერტიზა და საპროექტო დოკუმენტაციის მომზადება;
- მუზეუმებისა და მუზეუმ-ნაკრძალების ინტეგრირებული ინფრასტრუქტურის შექმნა;

- კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ სამეცნიერო ნაშრომების მომზადების მხარდამჭერი სტრატეგიული დოკუმენტის მომზადება და მათი გავრცელების კამპანიის განხორციელება;
- თანამშრომლობა როგორც სხვა მუნიციპალიტეტებთან, ისე ქვეყნის სხვა ერთეულებთან და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სფეროში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა;
- არქიტექტურული კომპლექსების, კულტურული მემკვიდრეობის ცალკეული ნიმუშების რესტავრაცია-რეაბილიტაცია;
- ძეგლების მიმდებარე ტერიტორიაზე ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება: მისასვლელი გზებისა და ბილიკების მოწესრიგება, ტუალეტების მშენებლობა, სანაგვე ყუთების დამონტაჟება, საცნობარო აზრების დამონტაჟება;
- კულტურული მემკვიდრეობის ფიქსაცია და ინვენტარიზაცია, მათი მონაცემთა ერთიანი საინფორმაციო ბაზის შექმნა;
- პანორამული სურათების შექმნა და მისი განთავსება ინტერნეტში;
- კულტურული მემკვიდრეობის პოპულარიზაციის და შემეცნების მიზნით, კულტურულ-საგანმანათლებლო და ტურისტული პროგრამების მომზადება;
- აქტიური თანამშრომლობა ტურ-ოპერატორებთან;
- სკოლებთან თანამშრომლობა და საბავშვო-საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავება;
- სხვადასხვა დონის საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან ორმხრივი თანამშრომლობა კულტურისა და ისტორიული ძეგლების ცნობადობის შესაცვლელად და სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობების საწარმოებლად.

მოსალოდნელი შედეგები:

- შედეგადა კულტურული მემკვიდრეობის მოძრავ ძეგლთა ინვენტარიზაცია და შეივსება მონაცემთა საინფორმაციო ბაზა;
- შემუშავდება სპეციალური კულტურულ-შემეცნებითი ტურები;
- დაინერგება დარგში აპრობირებული საერთაშორისო სტანდარტები და გამოცდილება;
- მოხდება ძეგლების რესტავრაცია-კონსერვაცია;
- კულტურული და ისტორიული ძეგლების ცნობადობის ამაღლება განაპირობებს ისტორიული ძეგლებისა და მუზეუმების პოპულარიზაციას, რაც თვის მხრივ ვიზიტორთა რიცხვის ზრდაზე პოვნებს ასახვას;
- კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ მეცნიერულ შრომათა და პუბლიკაციათა დაგროვება გააღრმავებს ობიექტებისადმი აკადემიურ ინტერესს და აამაღლებს ამ სივრცეში მათ ცნობადობას;
- მოწესრიგდება მიმდებარე ინფრასტრუქტურა;
- მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე განთავსებული ძეგლების ჩართვით ტურისტული მარშრუტების აგება და პოპულარიზაცია;
- გაიზრდება მოზარდებისა და ახალგაზრდების ინტერესი და სოციალური პასუხისმგებლობა კულტურული მემკვიდრეობის მიმართ.

- მუნიციპალიტეტის კულტურული ცხოვრების გააქტიურება

მიზანი - მრავალფეროვანი პროგრამებით მუნიციპალიტეტის კულტურული ცხოვრების გაჯერება და კულტურული ნოვაციებისათვის სივრცის გამოყოფა.

პრობლემის აღწერა: მუნიციპალიტეტი არ გამოირჩევა კულტურული ინფრასტრუქტურის მრავალფეროვნებითა და მაღალი ხარისხით, თუმცა ექსპლუატაციისთვის ვარგისი ინფრასტრუქტურის გარკვეულ რაოდენობას ფლობს მუნიციპალიტეტის პრაქტიკულად ყველა სოფელი. სოფლებში კლუბების უმრავლესობა უმოქმედოდაა დარჩენილი. უმრავლეს მათგანში სკოლებთან არ ფუნქციონირებს დამატებითი კლუბები და წრეები, არცთუ მცირეა იმ სოფლების რაოდენობა, სადაც არ მოღვაწეობენ ფოლკლორული კოლექტივები.

გაქრობა ემუქრება ხალხური რეწვის რამდენიმე სახეობასაც. ახალგაზრდა თაობის, ისევე როგორც საქმიანი წრეების, დაინტერესება ამ მიმართულებით მიზერულია. რეალიზაციისა და თვითგამოხატვის საშუალებების მკვეთრმა დეფიციტმა განაპირობა კულტურულად აქტიური ფენების გადინება მუნიციპალიტეტიდან, მითუფრო მისი სოფლებიდან. შედეგად კულტურული ცხოვრების ხარისხი რეგრესული ტენდენციის სახეს იძენს.

სტრატეგიული ხედვა - მუნიციპალიტეტში კულტურული ფონის გაჯანსაღება გაზრდის ადგილობრივი მოსახლეობის ინტეგრაციის რესურსს და შექმნის სტიმულს მიგრაციული პროცესის დამაგრებისათვის.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- კულტურული პროგრამის დაგეგმარება, როგორც ადგილობრივი, ისე მოწვეული კოლექტივების მონაწილეობით;
- მონაწილეობა მუნიციპალიტეტს გარეთ გამართულ ღონისძიებებში;
- საერთაშორისო ფესტივალების შესახებ ინფორმაციის მოძიება;
- ანსამბლებისათვის ფორმებისა და ინსტრუმენტების შეძენა და განახლება;
- თეატრის დასის ქმედუნარიანობის ხელშეწყობა;
- სხვა თეატრალური დასების მასპინძლობის მხარდაჭერა;
- სოფლის კლუბების არსებული მდგომარეობის შესწავლა მათი განახლება და ამოქმედება;
- კერძო ინიციატივების გამოვლენა და მხარდაჭერა;
- ბიბლიოთეკების წიგნადი ფონდის შევსება და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განახლება;
- მხარდაჭერა სასკოლო კლუბების ჩამოყალიბებაში;
- ტრადიციული და სახალხო დღესასწაულების ორგანიზება;
- მუნიციპალური კონკურსების ორგანიზება;
- გარკვეული საკადრო რესურსის მომზადება/გადამზადება კულტურული მენეჯმენტის მიმართულებით;

მოსალოდნელი შედეგები:

- მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის თავისუფალი დროის კულტურული ათვისება;
- კულტურის სფეროში მოღვაწეთა სტიმულირება;
- მოზარდებისათვის კულტურული შემეცნებისა და არჩევანის გაფართოება;
- ცხოვრების წესის კულტურული ელემენტებით შევსებზე მოზარდთა ორიენტირება;
- ხელი შეუწყობა მოსახლეობის ადგილზე დამაგრებასა და მიგრაციული პროცესების შენელებას;
- გაიზრდება მუნიციპალიტეტის ტურისტული მიმზიდველობა;
- დაიხვეწება მუნიციპალიტეტის კულტურული იმიჯი.

22.1.11 მუნიციპალიტეტში ჯანსაღი ცხოვრების წესის დანერგვა

- ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში ფიზიკური აღზრდისა და პროფესიული სპორტის განვითარება

მიზანი - საზოგადოების აქტიურობის გაზრდა და სპორტის სფეროს პოპულარიზაცია.

სტრატეგიის საჭიროების დასაბუთება: მუნიციპალიტეტში სპორტს მეტნაკლებად მასობრივი ხასიათი აქვს და საზოგადოების დიდი ნაწილი აქტიურად არის ჩართული სპორტულ ცხოვრებაში. სწორი სტრატეგიის შემთხვევაში მუნიციპალიტეტს გააჩნია ყველა ის პოტენციალი, რომელიც უზრუნველყოფს წარმატებული სპორტსმენების გაზრდას, რომლებიც ასახელებენ არამხოლოდ მუნიციპალიტეტს, არამედ საქართველოსაც.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ სპორტის განვითარების მნიშვნელოვანი წინაპირობაა შესაბამისი ინფრასტრუქტურის არსებობა. სპორტის სფეროს ინფრასტრუქტურის მოწყობასა და რეაბილიტაციას სჭირდება საკმაოდ დიდი თანხები, რის დაფინანსებასაც მუნიციპალიტეტი საკუთარი ბიუჯეტით ვერ უზრუნველყოფს, ამიტომ საჭიროა მიზნობრივი პროგრამების შემუშავება და თანამშრომლობა სხვადასხვა დონორ ორგანიზაციებთან.

სტრატეგიული ხედვა - მოხდება მასობრივ სპორტში ჩართულ ადამიანთა და სპორტული მიღწევების რაოდენობრივი ზრდა.

საქმიანობები სტრატეგიის რეალიზაციისათვის:

- საჭიროა სკოლების მომარაგება სპორტული ინვენტარით – უნდა გაუმჯობესდეს ზოგადსაგანმანათლებლო და სასპორტო სკოლების ინფრასტრუქტურა;
- უნდა შეიქმნას უმაღესი მიღწევების სპორტის ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება;

- პერიოდულად უნდა ხორციელდებოდეს მწვრთნელთა კვალიფიკაციის ამაღლების პროგრამების განხორციელება;
- შემუშავებული უნდა იქნას სპორტის სხვადასხვა სახეობების განვითარების გეგმა, რომლებიც წარედგინებათ დაინტერესებულ პოტენციურ ინვესტორებს;
- ყველა სპორტული სკოლისათვის უნდა შეიქმნას განვითარების გეგმა;
- საჭიროა მჭიდრო საქმიანი ურთიერთობის დამყარება სპორტის ეროვნულ დეპარტამენტთან, სასპორტო სკოლებთან, ფედერაციებთან, ოლიმპიურ კომიტეტთან, კლუბებთან, მუნიციპალიტეტებთან და სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებთან;
- მწვრთნელებისა და სპორტსმენების წამახალისებელი მექანიზმების ამოქმედება;
- სპორტული ღონისძიებების წლიური კალენდარის შედგენა;
- სპორტის პრიორიტეტული მიმართულებების გამოვლენა.

მოსალოდნელი შედეგები:

- ამაღლება მწვრთნელთა კვალიფიკაცია;
- გაიზრდება სპორტსმენების მოტივაცია სპორტული მიღწევების გაუმჯობესებისათვის;
- უზრუნველყოფილ იქნება სასკოლო სპორტული ღონისძიებებისა და ამ ღონისძიებებში ჩართულ მოსწავლეთა რაოდენობის ზრდა;
- გაიზრდება პროფესიულ სპორტში ჩართულ ადამიანთა რაოდენობა;
- გაიზრდება სპორტულ ღონისძიებებზე დამსწრეთა რაოდენობა;
- საერთაშორისო და ეროვნულ სპორტულ სარბიელზე პრიზიორთა და გამარჯვებულთა რაოდენობის ზრდა;
- სპორტული ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება;
- ჯანსაღი ცხოვრების პოპულარიზაცია.

მრეწველობის განვითარების შესაძლო პრიორიტეტები ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი მიუხედავად ბოლო წლებში განხორციელებული ტერიტორიული საზღვრების ცვლილებებისა კვლავაც რჩება სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ნედლეულის მწარმოებელ ტერიტორიულ ერთეულად. უნდა აღინიშნოს, რომ სოფლის მოსახლეობის დიდი ნაწილი რომელიც ახალი სამთავრობო დადგენილებით თავისი კარმ-მიდამოთი მოექცა ქ. ბათუმის ტერიტორიაზე კვლავაც უაზლოეს და შესაძლოა შორეულ პერსპექტივაშიც შეინარჩუნებს ოჯახურ მეურნეობას, რომლის სამეწარმეო საქმიანობა არ შეიცვლება და გააგრძელებს სუბტროპიკული და სხვა ტრადიციული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ნარგავების შენარჩუნებას, მეორეს მხრივ კვლავაც უდიდესი ნაწილი მუნიციპალიტეტის ტერიტორიისა ახალ საზღვრებში ისევ ინარჩუნებს სასოფლო-სამეურნეო პოტენციალს. აქედან გამომდინარე გადამამუშავებელი მრეწველობის განვითარება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე აუცილებელი და მიზანშეწონილი იქნება საკმაოდ გრძელვადიანი პერიოდისათვის. მეორეს მხრივ მაშნ როდესაც აჭარაში და მათ შორის ქ. ბათუმში ინტენსიურად ვითარდება ტურისტული ინდუსტრია ნებისმიერი სიმძლავრისა თუ პროფილის საწარმოთა სივრცობრივი გაადგილება კვლავაც მიზანშეწონილი იქნება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე. ასეთი მიდგომით თავიდან აცილებული იქნება რეკრეაციული გარემოს პოტენციალის დაცემა და გაიზრდება შანსი მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის დასაქმებისა.

თუ გადავხედავთ ბუნებრივი რესურსების ნუსხასა და მარაგებს ისინი კვლავაც რჩება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე. მაგ.: მდინარეები და მათი შენაკადები თავისი ენერგო პოტენციალით, მინერალური და თერმული წყლები (მახინჯაური, კაპნითავი და ა.შ.), სასარგებლო წიაღისეული, ფერადი და კეთილშობილური ლითონები (ჭარნალი, კირნათი მარადიდი), სამშენებლო მასალების მარაგები სხვადასხვა ადგილას და საკმაო მოცულობით (ღორღის ნედლეული, ვულკანოგენური ქანები და სხვ., ახალშენის ტურფობრექსისა და პორფირიტების საბადო, ხეყრუს დიორიტ-პორფირიტების საბადო, სამშენებლო ქვიშა-ხრეში ჭოროხისა და აჭარისწყლისაუზში და ა.შ.). ამ რესურსების გამოყენებით შესაძლებელია ინეტრული მასალების, ბეტონ შემავსებლების და სხვა სამშენებლო მასალების წარმოება. აქედან გამომდინარე, მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე შესაძლებელია მრეწველობის მრავადარგობრივი სტრუქტურის განვითარება. ასევე მნიშვნელოვანია ტყის რესურსების ათვისება და რაციონალური გამოყენება. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე მრეწველობის დარგის განვითარების პერსპექტივები მუნიციპალიტეტში რეალურად არსებობს. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმის ის ნაწილი, რომელიც ეხება მრეწველობის დარგის განვითარების სტრატეგიას, ქვესტრატეგიებსა და პროექტის რუკებს (კონკრეტულ პროექტებს) სწორედ ამ გარემოებების გათვალისწინებით იქნა შედგენილი. ამ გეგმის მიხედვით განისაზღვრა ყველა ის შესაძლო სცენარი და მოდელი, რომლის განხორციელების პოტენციური შესაძლებლობა არსებობს მუნიციპალიტეტში. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ მრეწველობის დარგის განვითარების კონცეფცია და სტრატეგია უცვლელია და კორექტირებას არ

ექვემდებარება. პირიქით, გეგმის მიზნებისა და ამოცანების ჩამოყალიბებისას გათვალისწინებული იქნა შესაძლო ცვლილებების შეტანა შექმნილი სიტუაციებიდან გამომდინარე.

ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი სოციალურ–ეკონომიკური განვითარების გეგმის განსაზღვრისა და განხორციელებისათვის გადაწყვეტილების მიღების პროგნოზი გააჩნია. ცალკეული პროექტების განხორციელების, შეჩერების, უარყოფის ან დაჩქარების პროცესი ეროვნული ეკონომიკის განვითარების საერთოსახელმწიფოებრივი სტრატეგიული კურსის შესაბამისად უნდა მოხდეს. ამიტომ მნიშვნელოვანია მრეწველობის დარგის სტრუქტურის, მიმართულებებისა და მასშტაბების შეფასება პრიორიტეტებისა და რესურსული უზრუნველყოფის, რენტაბელობის თვალსაზრისით.

ცხრილი # . ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში მრეწველობის დარგის განვითარების პრიორიტეტულობის შეფასება

#	რესურსები რომელთა ბაზაზე შეიძლება განვითარდეს მრეწველობის დარგები	გამოყენების შესაძლო მიმართულებები. წარმოების სახე	წარმოების შესაძლო სიმძლავრეები			განხორციელების პერსპექტივები			გადაწყვეტილების მიმღები		
			მცირე	საშუალო	მსხვილი	უახლოეს პერსპექტივაში	შორეულ პერსპექტივაში	შესაძლოა არ განხორციელდეს ან შეიზღუდოს	ბიზნეს სუბიექტი	გამგეობა	ცენტრალური და აჭარის ა.რ.-ის ხელისუფლება
I	სასოფლო-სამეურნეო ნედლეული	გადაგამუშავებელი მრეწველობა	+	+		+	+		+	+	
1	ციტრუსოვანთა ნაყოფი	ნაყოფი, კონსერვები	+	+		+	+		+	+	
2	სუბტროპიკული კულტურები (ხურმა, კივი, ფეიხოა და ა.შ.)	ნაყოფი, კონსერვები, სხვადასხვა პროდუქტები	+	+		+	+		+	+	
3	ხილი	სპირტი, ხმელი ხილი, წვენები, ჯემები, მურაბები და ა.შ.	+	+		+	+		+	+	
4	თევზი (სატბორე მეურნეობა)	შებოლილი თევზი	+			+	+		+	+	
II	წყლის რესურსები	ჰიდროენერგეტიკა სასმელი წყალი	+	+	+	+			+	+	+
1	ენერგეტიკული (ჭოროხი, აჭარისწყალი, მაჭახლისწყალი და ა.შ.)	ელექტოენერჯის წარმოება, თევზის მეურნეობა	+	+	+	+			+	+	+
2	მინერალური და თერმული წყლები (კაპნისთავი, მახინჯაური და ა.შ.)	წყლის ჩამოსხმა	+			+			+	+	
III	სასარგებლო წიაღისეული	სამთომომპოვებელი და გადამამუშავებელი მრეწველობა		+	+		+	+	+	+	+

1	ფერადი და კეთილშობილური ლითონები (ჭარნალი, კირნათი, მარადიდი)	ფერდაი ლითონების წარმოება		+	+		+	+	+	+	+
2	სამშენებლო მასალები (ღორღი, ტუფობრეჭი, დიორიტ-პორფირიტები და ა.შ.)	სამშენებლო მასალების წარმოება	+	+		+	+		+	+	
3	სამშენებლო ქვიშა-ხრეში	სამშენებლო მასალების წარმოება	+	+		+	+		+	+	
IV	ტყის რესურსები	სამშენებლო მასალები, ავეჯი, ტყის ნარჩენების გადამუშავებ	+	+		+	+		+	+	

როგორც ზემოთ მოყვანილი ცხრილიდან ჩანს მრეწველობის განვითარების სტრატეგიის კონკრეტული პროექტების ნუსხა საი ჯგუფისაგან შესდგება:

1. პროექტები, რომელთაც გააჩნიათ განხორციელების მაღალი ალბათობა;
2. პროექტები, რომელთა განხორციელება მოსალოდნელია საშუალო და გრძელვადიან პერიოდებში;
3. პროექტები, რომელთა განხორციელება შეიძლება შეიზღუდოს ან არ მოხდეს სხვადასხვა გარემოებების გამო.

23 დანართები

23.1 სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვებაზე გაცემული ლიცენზიები

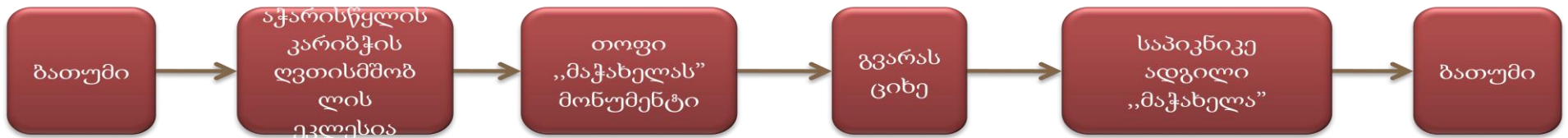
№	ლიცენზიის სახე	მოპოვების მოცულობა ლიცენზიის მიხედვით	ლიცენზიის მფლობელი	ლიცენზიის №	გაცემის თარიღი დავადა
1	სოფ.ახალშენის მიმდებარე ტერიტორიაზე ტუფობრექციის მოპოვება	150 000 მ ³	შპს „ურბანი XXI“	00116	28.11.2006, 10 წლით
2	სოფ.კაპრემუმის მიმდებარე ტერიტორიაზე მდინარე ყოროლისწყლის ჭალის ტერასაზე ქვიშა-ხრემის მოპოვება	90 000 მ ³	შპს „თემი“	00117	22.12.2006, 5 წლით
3	ყოროლისწყლის ქვიშა-ხრემის გამოვლინება	16 000 მ ³	ფიზიკური პირი გელა გორგილაძე	100283	16.01.2009, 3 წლით
4	მდინარე ჭოროხის ქვიშა-ხრემის გამოვლინების I უბანი	99 000 მ ³	შპს „ენერჯი-2006“	100284	13.05.2009, 3 წლით
5	მდინარე ჭოროხის ქვიშა-ხრემის გამოვლინების III უბანი	121 500 მ ³	შპს „კონტაქტი“	100286	15.05.2009, 3 წლით
6	მდინარე ჭოროხის ქვიშა-ხრემის გამოვლინების II უბანი	109 500 მ ³	შპს „ჭოროხი-2009“	100288	26.06.2009, 3 წლით
7	ახალშენის ტუფობრექციებისა და პორფირიტების საბადო	1 090 000 მ ³	შპს „ინერმას-ინვესტი“	100292	29.12.2009, 20 წლით
8	მდინარე ჭოროხის ქვიშა-ხრემის საბადოს I უბანი	200 000 მ ³	შპს „ბათუმმშენჯგუფი“	100295	03.02.2010, 2 წლით
9	მდინარე ჭოროხის ქვიშა-ხრემის საბადოს III უბანი	59 100 მ ³	შპს „სამშენებლო სამონტაჟო კომპანია“	100300	07.07.2010, 1 წლით
10	მდინარე ჭოროხის ქვიშა-ხრემის საბადოს IV უბანი	60 900 მ ³	შპს „ზიმო-2007“	100301	07.07.2010, 1 წლით
11	მდინარე ჭოროხის ქვიშა-ხრემის საბადოს V უბანი	62 400 მ ³	შპს „ნამაგი“	100302	07.07.2010, 1 წლით
12	მდინარე აჭარისწყლის ქვიშა-ხრემის გამოვლინება	90 900 მ ³	შპს „დილა XXI“	100304	02.09.2010, 2 წლით
13	თხილნარის ტუფის გამოვლინება (ლოდნარი)	3 000 მ ³	შპს „გრანმარ ჯორჯია“	100306	10.09.2010, 3 წლით

					წლით
14	მდინარე ჭოროხის ქვიშა- ხრემის საბადოს I უბანი	60 600 მ ³	შპს „ენერჯი ინვესტი 2009“	101005	05.11.20 10, 1 წლით
15	მდინარე ჭოროხის ქვიშა- ხრემის საბადოს II უბანი	61 500 მ ³	შპს „გზა“	101006	18.11.20 10, 1 წლით
16	მდინარე ჭოროხის ქვიშა- ხრემის საბადოს I უბანი	48 600 მ ³	შპს „ბ.თ.მშენებელი “	101008	20.01.20 11, 1 წლით

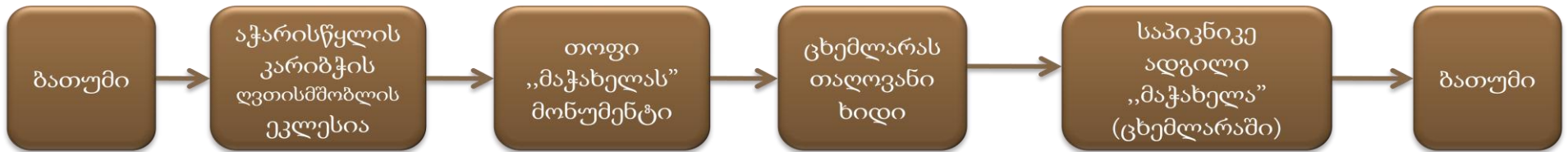
23.2 ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ტურისტული მარშრუტები

ერთ დღიანი ტური:

1)

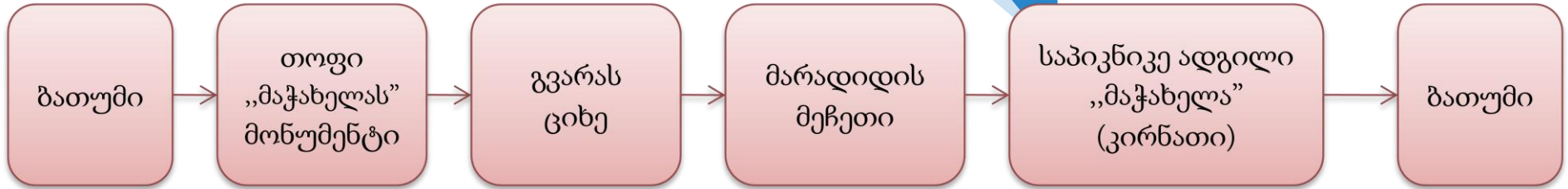
2)

3)

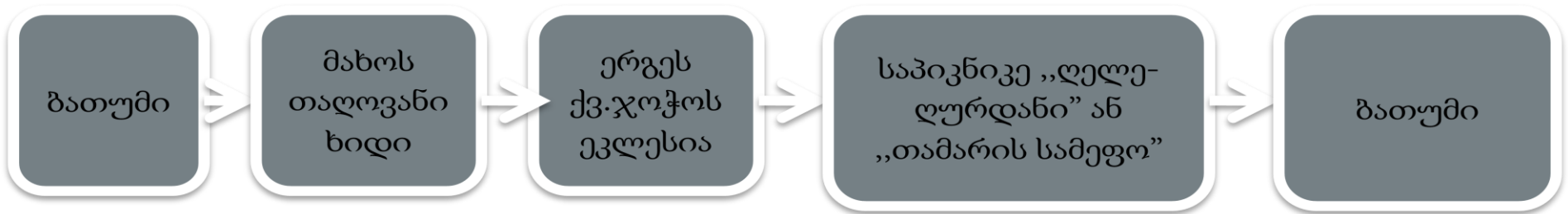
4)

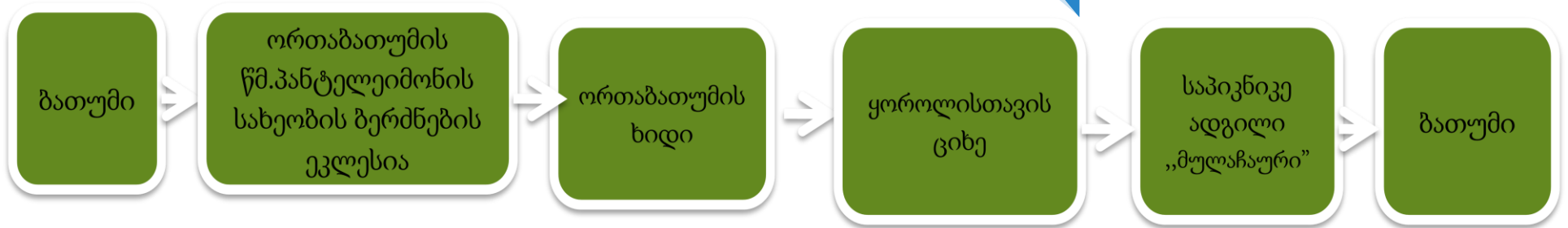
5)

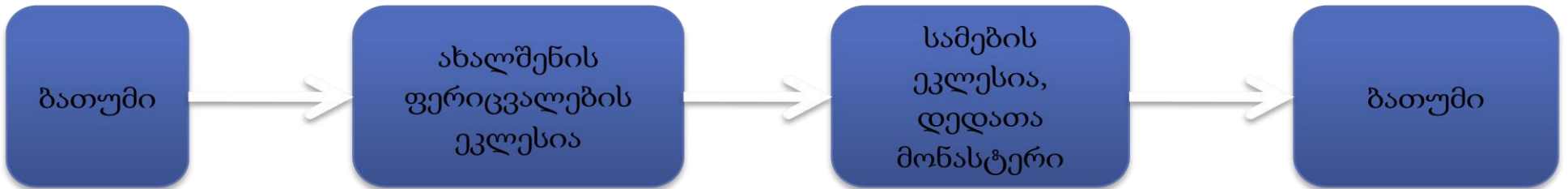
6)

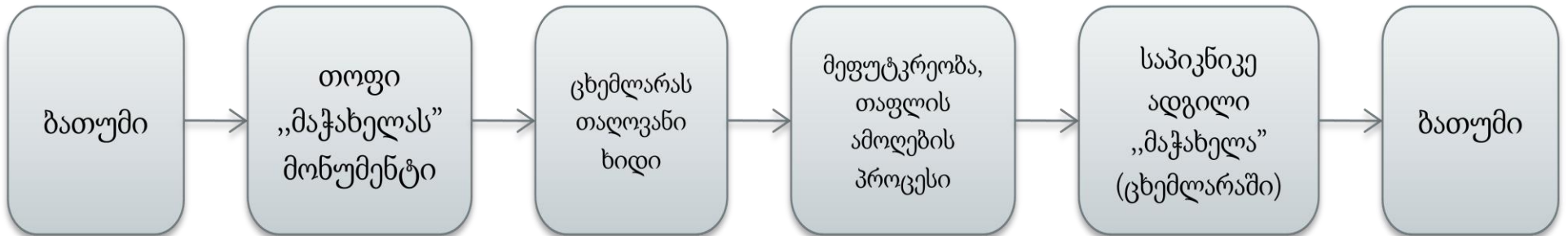
7)

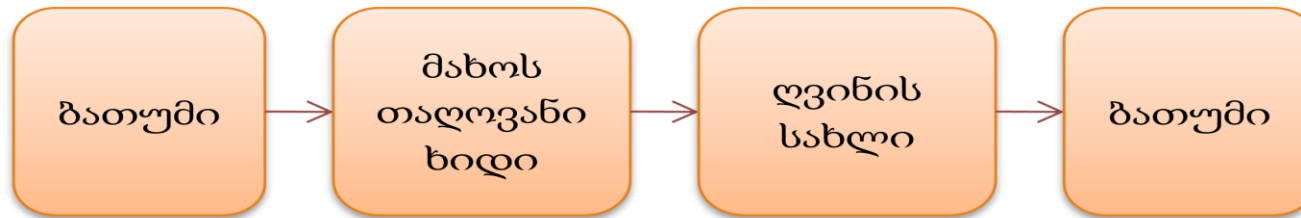
8)

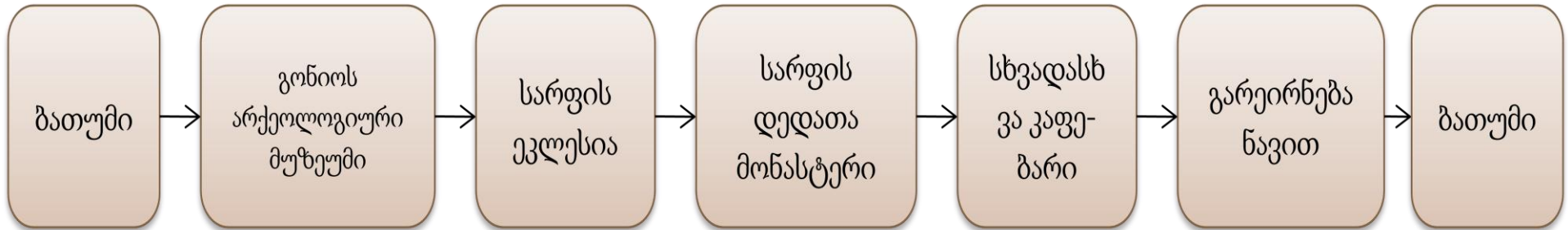
9)

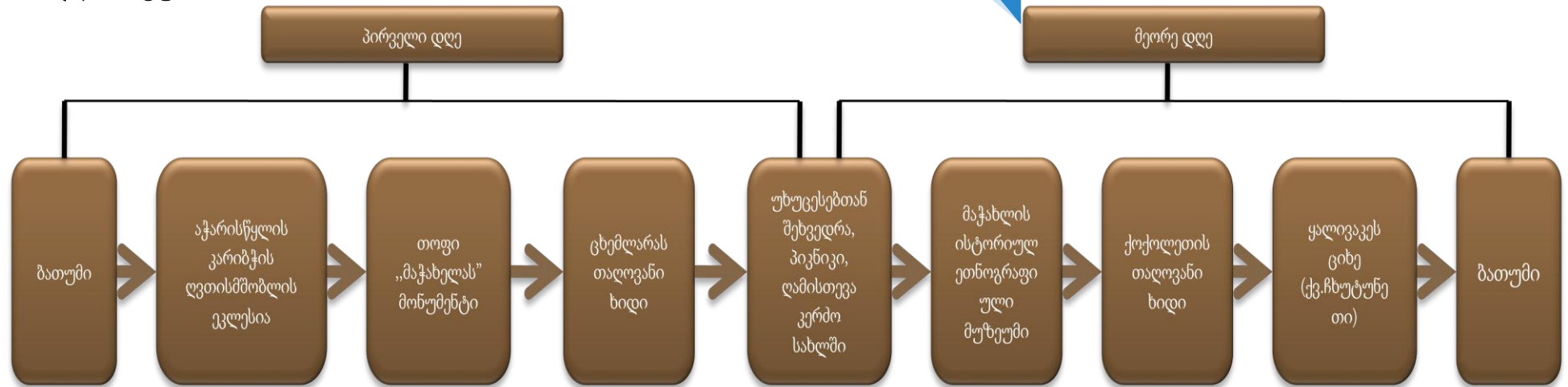
10)

11)

ორ დღიანი ტური:

მარშრუტების კილომეტრაჟი:

- ✓ ბათუმი -მაჭახლის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი - 35 კმ;
- ✓ ბათუმი - ცხემლარას თაღოვანი ხიდი - 26 კმ;
- ✓ ბათუმი - გვარას ციხე - 21 კმ;
- ✓ ბათუმი - ქოქოლეთის თაღოვანი ხიდი - 40 კმ;
- ✓ ბათუმი - ყალივაკვს ციხე - 35 კმ;
- ✓ ბათუმი - მირვეთის ხიდი - 23 კმ;
- ✓ ბათუმი - აჭარისწყლის კარის ღვთისმშობლის ეკლესია - 18 კმ;
- ✓ ბათუმი - ახალშენის ფერიცვალების ეკლესია - 7 კმ;
- ✓ ბათუმი - მახოს თაღოვანი ხიდი - 12 კმ;
- ✓ ბათუმი - სამების ეკლესია და დედათა მონასტერი - 8 კმ;
- ✓ ბათუმი - ორთაბათუმის წმ.პანტელეიმონის სახელობის ეკლესია - 9 კმ;

